

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG KORMÁNYA

**TÁRSADALMI MEGÚJULÁS
OPERATÍV PROGRAM
2007-2013**

CCI szám: 2007HU05UPO001

Az Európai Bizottság
2007. szeptember 13-án kelt, B(2007)4306 számú határozatával elfogadva

Fájl neve:	TÁMOP_adopted_hu.doc
Oldalszám összesen:	210 oldal

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

A Társadalmi Megújulás Operatív Program (TÁMOP) keretében Magyarország Nemzeti Stratégiai Referenciakerete, az Új Magyarország Fejlesztési Terv (ÚMFT) „A társadalmi megújulás” prioritásához kapcsolódó beavatkozásai kerülnek részletesebben kifejtésre a vonatkozó uniós jogszabályokkal és rendeletekkel összhangban. A program fejlesztéseinek stratégiai megalapozását – 14 másik operatív programéhoz hasonlóan – az ÚMFT adja.

A Társadalmi Megújulás Operatív Program célja olyan beavatkozások sikeres végrehajtása a 2007-2013-as programozási periódusban, amelyek az egész ország lakosságát érintik, és amelyekhez az infrastrukturális háttérrel, a minőségi szolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférést elsősorban a Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program, illetve a regionális operatív programok biztosítják.

A program költségvetése 4 097 080 055 euró. Finanszírozásának háttérét az Európai Szociális Alapon keresztül 85%-ban az Európai Unió biztosítja, 15%-ban pedig a kapcsolódó hazai források képezik.

A program területi jogosultsága kiterjed Magyarországon teljes területére, azaz a „Konvergencia” célkitűzés alá tartozó hat régió, valamint a „regionális versenyképesség és foglalkoztatás” célkitűzés alá tartozó Közép-magyarországi régió területére, melyet jelen programon belül, a 3.8-as fejezetben külön egységként és prioritási tengelyként kezelünk.

A program célrendszere

A Társadalmi Megújulás Operatív Program az ÚMFT átfogó céljaihoz, a foglalkoztatás bővítéséhez és a tartós növekedéshez elsősorban a munkaerőpiac kínálati oldalára irányuló intézkedésekkel, az emberi erőforrások fejlesztésével járul hozzá. A gazdaság rendelkezésére álló munkaerő-kínálat növekedésében rejlő lehetőségek csak akkor használhatók ki, ha növekszik az álláskereső aktivitás, csökken a munkaerő-piaci és társadalmi diszkrimináció mértéke, javul az összhang a keresett és a kínált képzettségek, képességek között, továbbá az egészségkultúra fejlődése által nő az egészséges munkaerő aránya. A foglalkoztatás bővítéséhez tehát az aktivitás növelésén keresztül vezet az út. Ezért a Társadalmi Megújulás Operatív Program átfogó célja a munkaerő-piaci részvétel növelése.

A fenti célt elsősorban az emberi erőforrások minőségének javításával, az alábbi specifikus célok megvalósításán keresztül szeretnénk elérni, melyhez a foglalkoztatás, az oktatás és képzés, a szociális terület, az egészségügy, a kultúra és a közművelődés eszközrendszerére, továbbá antidiszkriminációs eszközökre egyaránt szükség van.

Specifikus célok
A munkaerő-piaci kereslet és kínálat összhangjának javítása
Az aktivitás területi különbségeinek csökkentése
A változásokhoz való alkalmazkodás segítése
Az egész életen át tartó tanulás elősegítése
Az egészségi állapot és a munkavégző-képesség javítása
A társadalmi összetartozás erősítése, az esélyegyenlőség támogatása

Az egyes beavatkozások az - egy-egy speciálisabb cél körül csoportosuló műveletcsoportot tartalmazó - ún. prioritási tengelyek mentén valósulnak meg. E prioritási tengelyek határozzák meg a program tartalmi, végrehajtási és pénzügyi struktúráját. A TÁMOP prioritási tengelyeiben egyúttal az is megjelenik, hogy a területi kohézió elérését milyen szempontok mentén segítik elő az adott prioritási tengely beavatkozásai, valamint hogy milyen beavatkozások történnek a nemzetközi és határmenti együttműködés keretében, illetve mely tevékenységek esetében kerül sor keresztfinanszírozásra.

Euró, folyó áron, 15%-os nemzeti társfinanszírozással együtt

Prioritási tengelyek és beavatkozások	Összes forrás	Források megoszlása
1.) A foglalkoztathatóság fejlesztése, a munkaerőpiacra való belépés ösztönzése <ul style="list-style-type: none"> – A foglalkoztatási szolgálat fejlesztése, integrált munkaügyi és szociális rendszer kialakítása – Munkaerő-piaci aktivizálás, megelőzés és képzés – Szociális gazdaság, innovatív és helyi foglalkoztatási kezdeményezések és megállapodások 	723 686 776	17,66 %
2.) Alkalmazkodóképesség javítása <ul style="list-style-type: none"> – A képzéshez való hozzáférés segítése – A munkaerő-piaci alkalmazkodást segítő intézményrendszer fejlesztése – A szervezetek alkalmazkodóképességének fejlesztése 	723 674 998	17,66 %

Prioritási tengelyek és beavatkozások	Összes forrás	Források megoszlása
<p>3.) Minőségi oktatás és hozzáférés biztosítása mindenkinek</p> <ul style="list-style-type: none"> – A kompetencia alapú oktatás elterjedésének támogatása – A közoktatási rendszer hatékonyságának javítása, újszerű megoldások és együttműködések kialakítása – A halmozottan hátrányos helyzetű és a roma tanulók szegregációjának csökkentése, esélyegyenlőségük megteremtése a közoktatásban – Az eltérő oktatási igényű csoportok oktatásának és a sajátos nevelési igényű tanulók integrációjának támogatása, az interkulturális oktatás 	889 574 998	21,71 %
<p>4.) A Felsőoktatás tartalmi és szervezeti fejlesztése a tudásalapú gazdaság kiépítése érdekében</p> <ul style="list-style-type: none"> – A felsőoktatás minőségének javítása az egész életen át tartó tanulással összhangban – A felsőoktatás K+F+I+O kapacitásainak bővítése a vállalkozásokkal való szerves együttműködés kiépítésének szolgálatában 	447 736 944	10,93 %
<p>5.) Társadalmi befogadás, részvétel erősítése</p> <ul style="list-style-type: none"> – A kiemelt leghátrányosabb helyzetű területek, valamint a településen belüli szegregáció csökkentését célzó komplex fejlesztések támogatása – Beruházás a jövőnkbe: gyermek és ifjúsági programok – A halmozottan hátrányos helyzetű csoportok szociális ellátórendszerhez és szolgáltatásokhoz való hozzáféréseinek javítása munkaerő-piaci integrációjuk előmozdítása érdekében – A szociális ellátórendszer fejlesztése, a szolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása – A helyi közösségek és a civil társadalom fejlesztése – A társadalmi kohézió erősítése bűnmegelőzési és reintegrációs programokkal 	443 900 000	10,83 %

Prioritási tengelyek és beavatkozások	Összes forrás	Források megoszlása
6.) Egészségmegőrzés és egészségügyi humánerőforrás-fejlesztés <ul style="list-style-type: none"> – Egészségfejlesztés és egészségtudatos magatartásra ösztönzés – Egészségügyi szerkezetátalakítást támogató humánerőforrás- és szolgáltatásfejlesztés 	221 277 984	5,40 %
7) Technikai segítségnyújtás* a konvergencia régiókban	125 124 155	3,05 %
8.) Az operatív program prioritási tengelyeinek megvalósítása a Közép-magyarországi régióban	503 830 553	12,30 %
9.) Technikai segítségnyújtás* a Közép-magyarországi régióban	18 273 647	0,45 %
Összesen	4 097 080 055	100,00 %

* az operatív program lebonyolításának finanszírozása

A TÁMOP prioritási tengelyei közvetlenül támogatják az Európai Unió lisszaboni stratégiájának több foglalkoztatási jellegű célját, illetve több beavatkozás irányul az ÚMFT horizontális politikáiként megfogalmazott szempontok érvényesülésére a társadalmi, gazdasági és területi kohézió megteremtése érdekében.

A TÁMOP horizontális céljaként jelenik meg az esélyegyenlőség elősegítése, - különös tekintettel a nemek közti egyenlőségre, a romák és a fogyatékossgal élő emberek esélyegyenlőségére és társadalmi, valamint munkaerő-piaci integrációjára, továbbá a fenntarthatóság biztosítása, illetve a területi kohézió elősegítése. A horizontális szempontok érvényesítése azt jelenti, hogy azokat az operatív program, illetve prioritási tengelyeinek, beavatkozásainak tervezése, megvalósítása, értékelése és nyomon követése folyamán egyaránt figyelembe vesszük, és biztosítjuk tényleges megvalósulásukat.

A TÁMOP általánosan érvényesítendő elvként fogalmazza meg a környezeti fenntarthatóságot, a fejlődés társadalmi háttérének fenntarthatóságát, az esélyegyenlőség biztosítását és a hátrányos megkülönböztetés tilalmát a tervezett fejlesztések vonatkozásában. A horizontális célok megvalósulásának feltételeit a 4.5-ös fejezet írja le részletesen.

Ex-ante, és SKV értékelés, partnerségi egyeztetés

Az Európai Unió előírásainak megfelelően az operatív program ex-ante értékelése és stratégiai környezeti vizsgálata is megtörtént. A közbeszerzési eljárás útján kiválasztott független értékelők releváns észrevételei a tervezési folyamat során beépültek a dokumentumba. A TÁMOP munkaváltozata a legfontosabb szakmai és érdekképviselői szervezetekkel került megvitatásra 2006. márciusában, majd a továbbfejlesztett dokumentum a szakmai és civil partnerek széles körének bevonásával újabb partnerségi egyeztetésen esett át 2006. októberében. A kiemelt partnerek szóban is kifejhették véleményüket a tervezettel kapcsolatban, ún. makrofórumok keretében. Az egyeztetések eredményei a dokumentumba beépültek.

A Társadalmi Megújulás OP stratégiája és az egyes területek közötti forrásmegosztás az EU előírásainak megfelelően lebonyolított partnerségi egyeztetések eredményeképpen került véglegesítésre, a következők szerint:

Zászlóshajó programok

A TÁMOP beavatkozásai több zászlóshajó program elemeit is tartalmazzák, amely programok – többek között - a különböző operatív programok kapcsolódó fejlesztéseinek összehangolt, integrált megvalósítását biztosítják. A zászlóshajó programok több rendelkezésre álló forrás (hazai források, Strukturális Alapok, más uniós források, Átmeneti Támogatás, Norvég Alap, Svájci Alap stb.) koordinált felhasználását alapozzák meg egy-egy stratégiai terület fejlesztése érdekében.

A TÁMOP az alábbi zászlóshajó programokhoz kapcsolódik:

- „A tudás – esély”
- „Gyermekesély”
- „A 21. század iskolája”
- „Nem mondunk le senkiről” – Esély a leghátrányosabb kistérségeken élőknek” - komplex térségfejlesztési program
- „Versenyképességi Pólus program
- „Magyar Génius”
- „Rugalmas képzés”
- „Meggyógyítjuk az Egészségügyet”
- „Egyenlő esélyű hozzáférés Magyarországon”

A dokumentum struktúrája

A dokumentum 1. fejezete a stratégiát és a beavatkozásokat megalapozó helyzetértékelést tárgyalja. A 2. fejezet bemutatja a stratégiát, a TÁMOP átfogó célját és annak érvényesülését segítő specifikus célokat és horizontális célokat, valamint láthatóvá teszi a stratégia külső koherenciáját az ágazati reformokkal, illetve a különböző hazai és európai uniós stratégiai dokumentumokkal - többek között az Új Magyarország Fejlesztési Tervvel, az Új Magyarország Vidékfejlesztési Programmal és a Nemzeti Akcióprogrammal. A fejezet egyben kitér a TÁMOP más operatív programokkal - különös tekintettel a TÁMOP-hoz szorosan kapcsolódó Társadalmi infrastruktúra operatív programra és a Közép-Magyarországi Operatív Programra – és a zászlóshajó programokkal való kapcsolatára. A 3. fejezet a célok megvalósítását biztosító beavatkozási területeket és eszközöket meghatározó prioritási tengelyeket mutatja be, a 4. fejezet pedig a műveletek végrehajtásának intézményrendszerét ismerteti.

TARTALOMJEGYZÉK

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ.....	2
1 HELYZETELEMZÉS.....	11
1.1 Demográfiai helyzet.....	11
1.2 A munkaerő-piaci helyzet főbb jellemzői.....	13
1.2.1 Foglalkoztatás.....	15
1.2.2 Munkanélküliség.....	15
1.2.3 Inaktivitás.....	16
1.2.4 Regionális különbségek.....	17
1.2.5 Munkaerő-piaci rugalmasság és mobilitás.....	19
1.2.6 Migrációs folyamatok.....	19
1.2.7 Be nem jelentett munkavégzés.....	20
1.2.8 A munkaerő minőségével kapcsolatos igények változása.....	20
1.3 Munkaerő-piaci szempontból hátrányos helyzetű csoportok.....	20
1.3.1 Alacsony iskolai végzettségű emberek.....	21
1.3.2 Roma népesség.....	21
1.3.3 Megváltozott munkaképességű és fogyatékossgal élő emberek.....	22
1.3.4 Nők.....	23
1.3.5 Fiatalok.....	24
1.3.6 Idősebb munkavállalók.....	24
1.3.7 Egyéb halmozottan hátrányos helyzetű csoportok.....	25
1.4 A humán erőforrás minőségi jellemzői.....	25
1.4.1 A népesség képzettségi szintjének alakulása.....	25
1.4.2 Felnőttkori tanulás.....	28
1.4.3 Egészségi állapot.....	29
1.5 Társadalmi kirekesztődés.....	31
1.6 Az intézményrendszerek értékelése.....	33
1.6.1 A foglalkoztatáspolitikai intézményi keretei.....	33
1.6.2 Iskolarendszerű oktatás és képzés.....	36
1.6.3 Felnőttképzés.....	43
1.6.4 Népegészségügyi rendszer.....	44
1.6.5 Szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatások.....	44
1.6.6 Társadalmi részvétel.....	45
1.6.7 A munkaügyi kapcsolatok és a partnerség mechanizmusai és intézményei.....	46
1.7 Az ESZA által támogatott programok végrehajtásának tapasztalatai (2004-2006).....	47
1.7.1 Célok.....	47
1.7.2 A tervezés tapasztalatai.....	47
1.7.3 A végrehajtás tapasztalatai.....	47
1.7.4 Következtetések, javaslatok.....	49
1.8 SWOT elemzés.....	51
2 STRATÉGIA.....	55
2.1 Átfogó cél: a munkaerő-piaci részvétel növelése.....	55

2.2	Specifikus célok.....	57
2.2.1	A munkaerő-piaci kereslet és kínálat összhangjának javítása	57
2.2.2	Az aktivitás területi különbségeinek csökkentése	59
2.2.3	A változásokhoz való alkalmazkodás segítése	60
2.2.4	Az egész életen át tartó tanulás elősegítése.....	61
2.2.5	Az egészségi állapot és a munkavégző képesség javítása	63
2.2.6	A társadalmi összetartozás erősítése, az esélyegyenlőség támogatása	63
2.3	Horizontális célok	65
2.3.1	Az esélyegyenlőség elősegítése	65
2.3.2	A fenntarthatóság követelménye.....	68
2.3.3	A területi kohézió elősegítése	69
2.3.4	Nemzetközi és régiók közötti együttműködés	71
2.3.5	A társadalmi innováció eredményeinek elterjesztése, a tapasztalatátadás	72
2.4	A program struktúrája.....	73
2.5	Koherencia, konzisztencia.....	76
2.5.1	Összhang az Új Magyarország Fejlesztési Tervvel.....	76
2.5.2	Összhang a Nemzeti Akcióprogrammal.....	77
2.5.3	Összhang a Közösségi Stratégiai Iránymutatásokkal	82
2.5.4	Összhang a Szociális védelemről és társadalmi összetartozásról szóló nemzeti stratégiai jelentéssel.....	83
2.5.5	Összhang az Új Magyarország Vidékfejlesztési Programmal és a Nemzeti Halászati Stratégiai Tervvel	83
2.5.6	Kapcsolódás az ágazati reformokhoz	85
2.5.7	Kapcsolódások más operatív programokkal	91
2.5.8	Kapcsolódás a zászlóshajó programokhoz.....	97
2.6	Az Operatív Program partnerségi egyeztetése	103
2.7	A TÁMOP ex-ante értékelésének összefoglalója.....	105
2.8	A TÁMOP stratégiai környezeti vizsgálatának összefoglalója	108
2.8.1	Hivatalos nyilatkozat a TÁMOP stratégiai környezeti vizsgálatáról	108
2.8.2	Az OP stratégiai környezeti vizsgálatának menete	109
2.8.3	Összefoglaló ismertetés arról, hogy a környezeti szempontokat hogyan illesztették be a programba	110
2.8.4	A hatóságok és a társadalmi szervezetek véleménye és az arra adott tervezői válaszok összefoglalása	112
2.8.5	Határokon átnyúló hatások.....	113
2.8.6	Monitoring intézkedések.....	113
3	PRIORITÁSI TENGELEK.....	115
3.1	A foglalkoztathatóság fejlesztése, a munkaerőpiacra való belépés ösztönzése	115
3.1.1	A foglalkoztatási szolgálat fejlesztése, integrált munkaügyi és szociális rendszer kialakítása	116
3.1.2	Munkaerő-piaci aktivizálás, megelőzés és képzés	116
3.1.3	Szociális gazdaság, innovatív és helyi foglalkoztatási kezdeményezések és megállapodások	119
3.1.4	Területi szempontok.....	119
3.1.5	Nemzetközi és határmenti együttműködés.....	120
3.1.6	Keresztfelhalmozási lehetőségek alkalmazása.....	120
3.2	Az alkalmazkodóképesség javítása.....	120
3.2.1	A képzéshez való hozzáférés segítése	121
3.2.2	A munkaerő-piaci alkalmazkodást segítő intézményrendszer fejlesztése	122
3.2.3	A szervezetek alkalmazkodóképességének fejlesztése	124
3.2.4	Területi szempontok.....	125
3.2.5	Nemzetközi és határmenti együttműködés.....	126
3.2.6	Keresztfelhalmozási lehetőségek alkalmazása.....	126

3.3	Minőségi oktatás és hozzáférés biztosítása mindenkinek	126
3.3.1	A kompetencia alapú oktatás elterjedésének támogatása	128
3.3.2	A közoktatási rendszer hatékonyságának javítása, újszerű megoldások és együttműködések kialakítása.....	130
3.3.3	A halmozottan hátrányos helyzetű és a roma tanulók szegregációjának csökkentése, esélyegyenlőségük megteremtése a közoktatásban	133
3.3.4	Az eltérő oktatási igényű csoportok oktatásának és a sajátos nevelési igényű tanulók integrációjának támogatása, az interkulturális oktatás.....	135
3.3.5	Területi szempontok.....	136
3.3.6	Nemzetközi és határmenti együttműködés.....	137
3.3.7	Keresztfelhalmozási lehetőség alkalmazása.....	137
3.4	A felsőoktatás tartalmi és szervezeti fejlesztése, a tudásalapú gazdaság kiépítése érdekében	137
3.4.1	A felsőoktatás minőségének javítása az egész életen át tartó tanulással összhangban.....	139
3.4.2	A felsőoktatás K+F+I+O kapacitásainak bővítése a vállalkozásokkal való szerves együttműködés kiépítésének szolgálatában	140
3.4.3	Területi szempontok.....	141
3.4.4	Nemzetközi és határmenti együttműködés.....	141
3.4.5	Horizontális szempontok beépülése az oktatásba, kutatásba és menedzsmentbe.....	142
3.4.6	Keresztfelhalmozási lehetőség alkalmazása.....	142
3.5	Társadalmi befogadás, részvétel erősítése	142
3.5.1	A kiemelt leghátrányosabb helyzetű térségek humán kapacitásainak fejlesztése	143
3.5.2	Beruházás a jövőnkbe: gyermek és ifjúsági programok.....	144
3.5.3	A halmozottan hátrányos helyzetű csoportok szociális ellátórendszerhez és szolgáltatásokhoz való hozzáféréseinek javítása munkaerő-piaci integrációjuk előmozdítása érdekében	146
3.5.4	A szociális ellátórendszer fejlesztése, a szolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása	146
3.5.5	A helyi közösségek és a civil társadalom fejlesztése	148
3.5.6	A társadalmi kohézió erősítése bűnmegelőzési és reintegrációs programokkal	149
3.5.7	Területi szempontok.....	150
3.5.8	Nemzetközi és határmenti együttműködés.....	151
3.5.9	Keresztfelhalmozási lehetőség alkalmazása.....	151
3.6	Egészségmegőrzés és egészségügyi humán erőforrás fejlesztés.....	152
3.6.1	Egészségfejlesztés és egészségtudatos magatartásra ösztönzés	153
3.6.2	Egészségügyi szerkezetátalakítást támogató humán erőforrás- és szolgáltatásfejlesztés	154
3.6.3	Területi szempontok.....	156
3.6.4	Nemzetközi és határmenti együttműködés.....	156
3.6.5	Keresztfelhalmozási lehetőség alkalmazása.....	156
3.7	Technikai segítségnyújtás a konvergencia régiókban.....	158
3.7.1	Technikai segítségnyújtás az ÚMFT-ben.....	158
3.7.2	A Társadalmi Megújulás Operatív Program technikai segítségnyújtási prioritási tengely által támogatott tevékenységek	159
3.8	Az Operatív Program prioritási tengelyeinek megvalósítása a Közép-magyarországi régióban	161
3.9	Technikai segítségnyújtás a Közép-magyarországi régióban	167
4	AZ OPERATÍV PROGRAM VÉGREHAJTÁSÁRA VONATKOZÓ RENDELKEZÉSEK	168
4.1	MENEDZSMENT.....	168
4.1.1	Stratégia és koordináció	168
4.1.2	A "Regionális versenyképesség és foglalkoztatás" célkitűzés forrásainak speciális menedzsment és koordinációs aspektusai.....	171
4.1.3	Irányító Hatóság (IH).....	172
4.1.4	Közreműködő szervezetek	174
4.1.5	Az OP lebonyolítása során használt eljárások.....	177

4.1.6	A végrehajtás adminisztratív kapacitása	178
4.2	MONITORING és ÉRTÉKELÉS	179
4.2.1	Monitoring	179
4.2.2	Értékelés.....	181
4.3	Pénzügyi irányítás és ellenőrzés.....	184
4.3.1	Igazoló Hatóság – feladatai.....	184
4.3.2	Pénzügyi irányítás szabályai	185
4.3.3	Kedvezményezett részére történő kifizetés folyamata	186
4.3.4	Az Európai Unió támogatások ellenőrzése.....	186
4.4	Információ és nyilvánosság biztosítása	187
4.5	Közösségi politikák és horizontális elvek – Fenntarthatóság, esélyegyenlőség és partnerség, Állami támogatások, Közbeszerzések	189
4.5.1	Fenntarthatóság, esélyegyenlőség és a diszkrimináció tilalma	189
4.5.2	További, ESZA-specifikus rendelkezések az esélyegyenlőség érvényesítésére	191
4.5.3	Állami támogatások:	192
4.5.4	Közbeszerzés.....	192
4.6	Az elektronikus adatközlésre vonatkozó rendelkezések a Bizottság és a tagállam között.....	193
5	PÉNZÜGYI TÁBLA	195
6	KATEGORIZÁLÁS.....	198
7	INDIKÁTOROK.....	199

1 HELYZETELEMZÉS

Magyarország területe hét NUTS-II régióra¹ oszlik. A Tanács 1083/2006 számú² rendeletének 5-7. cikkelye alapján a „konvergencia” célkitűzés alá az a NUTS-II szintű régió tartozik, amelynek a 2000–2002-es időszakra vonatkozó, közösségi adatok alapján, vásárlóerő-paritáson számított egy főre jutó bruttó hazai terméke nem éri el a közösségi átlag (25 tagállam átlagának) 75%-át.

Az egyes régiók GDP-adatait az alábbi táblázat foglalja össze (lásd 1. táblázat). szerint:

1. táblázat: Egy főre jutó GDP a magyar régiókban, 2000-2002. évek átlaga		
Régió	PPS (vásárlóerő-egység)	Az EU25 átlagának százalékában, vásárlóerő-paritáson
Közép-Magyarország	18.374	89,7
Közép-Dunántúl	10.706	52,3
Nyugat-Dunántúl	12.362	60,4
Dél-Dunántúl	8.470	41,4
Észak-Magyarország	7.392	36,1
Észak-Alföld	7.436	36,3
Dél-Alföld	8.075	39,4

Forrás: Eurostat, New releases 47/2005

Az egy főre számított GDP közösségi átlaga a 2000–2002-es időszakra: 20.478 euró. Ennek alapján a „konvergencia” célkitűzés alá tartozó régiók: Közép-Dunántúl, Nyugat-Dunántúl, Dél-Dunántúl, Észak-Magyarország, Észak-Alföld és Dél-Alföld.

A rendelet 5. cikkének (1) bekezdése értelmében a Közép-magyarországi régió nem tartozik a „konvergencia” célkitűzés alá, mert 2000–2002-ben az egy főre jutó GDP-je meghaladta az EU25 átlagának 75%-át. A rendelet 8 (2) cikkelye előírásainak megfelelően jogosult az egyedi alapon nyújtott átmeneti (ún. phasing-in) támogatásra, így a „regionális versenyképesség és foglalkoztatás” célkitűzés alapján támogatható.

Az alábbi helyzetelemzés az ország egész területére vonatkoztatva fogalmaz meg megállapításokat a munkaerőpiaci helyzet és a humán tőke specifikus jellemzőit illetően.

1.1 DEMOGRÁFIAI HELYZET

A demográfiai folyamatok döntő mértékben determinálják a foglalkoztatás és a humánerőforrás-fejlesztés stratégiájának mozgásterét, lehetséges és szükséges fejlesztési irányait. A népességszám, a népesség korösszetételének az alakulása ugyanis egyfelől meghatározza a társadalom eltartó képességét, másfelől mindenkor közvetlen hatást gyakorol a társadalom számára

¹ E régiókat az Európai Parlament és a Tanács 2003. május 23-án kihirdetett 1059/2003/EK rendeletének 2005. évi kiegészítésében rögzítette.

² A rendeleti hivatkozások során a 9077/06. nyilvántartási számú rendelettervezetet vettük alapul (2006. július 19-i állapot).

potenciálisan rendelkezésre álló munkaerő, valamint a közszolgáltatásokat (oktatás, egészségügy, szociális szolgáltatások³ stb.) igénybevevők létszámára.

Magyarországon jellemzően alacsony és csökkenő a születések száma, magas a halálozási mutató. A népességszám immár több mint két évtizede csökken, az utóbbi 20 évben mintegy 5 %-os volt a népesség fogyása. Előrejelzések szerint ez a tendencia folytatódik. A munkavállalási korú népesség az EUROSTAT által közölt népesség-előreszámítás bázisadatai alapján (lásd 2. táblázat) 2005-höz képest 2021-ig 9,8 százalékponttal csökken. Ezt mérsékli a várhatóan pozitív vándorlási egyenleg, ami legkevesebb 220 ezer fős nyereséget jelent majd a magyar munkaerőpiac számára ezen az időtávon. A születésszámnak a rendszerváltást követő drasztikus csökkenése 2021-re már a legfiatalabb munkaképes korosztály (15-24 éves) létszámának mintegy 25 százalékpontos apadásában is megnyilvánul majd, míg a legidősebb munkavállalók (55-64 évesek) száma alig változik (összességében 4 százalékpontos csökkenést tapasztalhatunk, de a közbelső években a korcsoport létszámának erőteljes felfutásával kell számolni). Nagyon fontos elemévé válik tehát a nyugdíjrendszer fenntarthatóságának a 2009-ig folyamatosan zajló nyugdíjkorhatár-emelés, ami ez utóbbi korosztályba tartozók körében jelentős aktivitás-növekedést eredményezhet és egyúttal növeli majd a nyugdíjba vonulás korcentrumát.

Az iskolázottsági szintre, illetve a gazdasági aktivitásra vonatkozó hazai előrejelzések alapján a munkavállalási korú lakosság jelentős létszámcsökkenését részben ellensúlyozza majd a gazdasági aktivitás folyamatos növekedése, így az aktívak száma 2021-ig csupán mintegy 60 ezer fővel csökkenhet. Az aktívak iskolázottsági szint szerint vizsgált összetétele azonban jelentős mértékben megváltozik. A prognózis a foglalkoztatottak számának növekedésével számol elsősorban a legfeljebb szakmunkás végzettségű foglalkoztatottak számának csökkenése és a legalább középfokú végzettségű foglalkoztatottak ugyanolyan mértékű növekedése mellett. Ugyanakkor a munkanélküliek számának csökkenése várhatóan az alacsony iskolai végzettségű munkanélküliek számának visszaesése, és a legalább középfokú végzettségű munkanélküliek számának érezhető emelkedése mellett következik be.

---

³ A szociális rendszer – jelen dokumentum szóhasználatában – magában foglalja a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III., a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. és a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvényekben nevesített ellátásokat, szolgáltatásokat.

2. táblázat: A munkavállalási korú népesség száma és változása korcsoportok és nemek szerint 2005, 2011, 2016 és 2021 években (ezer fő)

		Együtt	Férfi	Nő
15-24 éves népesség	2005	1 321,5	674,2	647,3
	2011	1 225,3	625,5	599,8
	2016	1 090,0	557,2	532,8
	2021	979,5	501,5	478,0
25-54 éves népesség	2005	4 403,6	2 183,6	2 220,1
	2011	4 221,3	2 102,8	2 118,5
	2016	4 134,5	2 068,8	2 065,7
	2021	4 116,7	2 062,9	2 053,8
55-64 éves népesség	2005	1 211,2	546,3	665,0
	2011	1 388,1	631,1	757,0
	2016	1 357,8	617,4	740,4
	2021	1 160,4	533,2	627,2
15-64 éves népesség	2005	6 936,3	3 404,0	3 532,3
	2011	6 834,8	3 359,4	3 475,3
	2016	6 582,4	3 243,4	3 339,0
	2021	6 256,6	3 097,6	3 159,0

Forrás: az EUROSTAT 2004 bázisú előreszámítása (alapszcenárió)

1.2 A MUNKAERŐ-PIACI HELYZET FŐBB JELLEMZŐI

A munkaerő-piaci helyzet legfontosabb, országspecifikus jellemzője, egyben a foglalkoztatás növekedésének legkomolyabb akadályja az alacsony munkaerő-piaci részvétel. Az alacsony foglalkoztatási szint mellett uniós összehasonlításban viszonylag alacsony a munkanélküliség, miközben magas az inaktívak aránya. Az uniós átlaghoz viszonyítva alacsony az idősek (55-64-éves korúak) és a férfiak foglalkoztatottsága (lásd 3. táblázat). Ezt a helyzetképet némileg módosítja az a tény, hogy a magyar munkaerőpiacot igen jelentős területi különbségek jellemzik a foglalkoztatás és a gazdasági aktivitás terén, másrészt bizonyos ágazatokban (például építőipar, mezőgazdaság stb.) jelentős a be nem jelentett munkavégzés aránya.

3. táblázat: Főbb munkaerő-piaci jelzőszámok Magyarországon és az Európai Unióban (%)

	Foglalkoztatási ráta 2006		Munkanélküliségi ráta 2006		Inaktívak aránya 2006	
	Magyaro.	EU27	Magyaro.	EU27	Magyaro.	EU27
15-64 éves férfiak	63,8	71,6	7,2	7,6	31,3	22,5
15-64 éves nők	51,1	57,1	7,8	9,0	44,5	31,2

15-64 éves népesség	57,3	64,3	7,5	8,2	38	29,9
15-24 éves népesség	21,7	36,3	19,1	17,4	73,2	56
55-64 éves népesség	33,6	43,5	3,9	6,2	65,1	53,7

Forrás: EUROSTAT

A magyar gazdaságot nemzetközi összehasonlításban kedvező konjunkturális mutatók jellemezték az elmúlt években, ám a foglalkoztatás növekedésének üteme jóval elmaradt a gazdasági növekedés ütemétől. Ez elsősorban az átmenet időszakának azon sajátosságával magyarázható, hogy a fejlődés szinte kizárólag a teljes termelékenység növekedésén alapult, és abban a munkaerő-állomány változása csupán marginális szerepet játszott. Ez a jelenség Közép-Kelet-Európa más „átmeneti gazdaságaira” is jellemző volt.⁴ A transzformációs visszaesés után, az állóeszközök minőségi cseréjével, a piacgazdaság intézményi viszonyainak kiépülésével, valamint az EU társulási szerződések pozitív hatásai nyomán lökészerűen javult a gazdaság hatékonysága. Ehhez azonban a munkaerő-kereslet és -kínálat strukturális különbségeinek következtében nem járult hozzá a munkaerő-tartalékok jobb kihasználása (az alacsony képzettségűek, illetve képzettség nélküliek irányában keresleti deficit alakult ki, aminek következtében ezen rétegek kiszorultak a munkaerőpiacról). Magyarországon az állás elvesztését az alacsony iskolai végzettségűek esetében jellemzően inaktivitás követte, számukra a gazdaság azóta sem kínál jelentős számú munkalehetőséget. Mindazonáltal pozitívum, hogy a gazdaság szerkezeti változását ma már nem kíséri az inaktívok számának emelkedése, a munkahelyüket elvesztők nem vonulnak ki a munkaerőpiacról, hanem aktív álláskeresők maradnak. Megfigyelhető emellett az eddig inaktív státuszban lévők egy részének aktivizálódása, így az eddig rejtett (inaktivitásként jelentkező) munkanélküliség bizonyos hányada is láthatóvá vált. Az alacsony iskolai végzettségű, piacképes szakmával nem rendelkező munkavállalási korúak azonban továbbra is elhelyezkedési nehézségekkel küzdenek.

⁴ Lásd CEC (2004) The European Economy: 2004 Review, ECFIN (2004) REP 50455-EN, Brussels 26 October 2004.

1.2.1 Foglalkoztatás

2006-ban a 15-64 éves aktív korú népesség 57,3 %-a (férfiak 63,8, nők 51,1%-a), összesen 3 906 ezer fő volt foglalkoztatott, a munkavállalási korú népességre vetített aktivitási arány pedig 62,0%-os volt. Uniós összevetésben főleg a férfiak, de a nők foglalkoztatási szintje is elmarad az átlagtól, a lisszaboni célkitűzések tekintetében ez az eltérés még nagyobb arányú. (lásd 4. táblázat).

4. táblázat: A Lisszaboni stratégia foglalkoztatási céljai (%)

	EU27 átlag (2006)	EU célkitűzés 2010	Magyarország (2006)
Nők	57,1	60	51,1
Férfiak	71,6	-	63,8
55+	43,5	50	33,6
Összesen (15-64)	64,3	70	57,3
Forrás: EUROSTAT			

A foglalkoztatás korcsoportok szerinti megoszlása az elmúlt években az idősebb korosztályok irányába tolódott el. 2005-ben 10%-kal kevesebb volt a 15-24 éves foglalkoztatottak száma, mint egy évvel korábban. Ezzel szemben az 50 év felett munkaviszonyban állóké közel 6%-kal emelkedett ugyanezen időszak alatt. A legnagyobb arányú növekedés az 55-59 éves korcsoportban következett be, ahol egy év alatt 8%-kal nőtt a foglalkoztatottak száma. A lemaradás az uniós átlagtól azonban továbbra is számottevő, közel 10 százalékpont (lásd még 1.3.5 és 1.3.6 fejezetek).

Folytatódik a mezőgazdaságban dolgozók számának csökkenése, miközben nő a szolgáltatási szektorban foglalkoztatottaké. 2006-ban a foglalkoztatottak 4,8 százaléka a mezőgazdaságban, 32,3 százaléka az iparban és 62,8 százaléka a szolgáltatásokban dolgozott. A férfiak több mint fele, a nőknek háromnegyede a szolgáltató szektorban dolgozik.

Prognózisok szerint közép és hosszú távon egyaránt folytatódik a szolgáltatási szektor térnyerése, valamint a mezőgazdaság és az ipar létszámvesztése. Emellett számolni kell a közszférában tervezett reformok rövidtávon várható negatív foglalkoztatási hatásaival is. A jövőben a legdinamikusabb létszámfelszívó gazdasági ágak az ingatlanügyletek, gazdasági tevékenységet segítő szolgáltatások, a kereskedelem-javítás és az építőipar lesznek. A munkaerő növekvő hányada dolgozik a globális vagy európai piacokba integrálódó vállalkozásoknál, és olyan területeken, amelyek lehetőségei erősen függenek a nemzetközi piaci verseny alakulásától. A munkahelyek növekvő hányada keletkezik már a tudásintenzív szektorokban keletkezik, és olyan munkaszervezetekben, amelyekre a korszerű technológiák alkalmazása jellemző.

1.2.2 Munkanélküliség

2006-ban a 15 évesnél idősebb népesség körében a munkanélküliségi ráta 7,5% volt (férfiak: 7,2%, nők: 7,9%). A munkanélküliségi ráta utóbbi években tapasztalható növekedése elsősorban az emelkedő nyugdíjkorhatárral, illetve a pályakezdő fiatalok elhelyezkedési nehézségeivel magyarázható. A nők munkanélküliségi rátája a kilencvenes években még alacsonyabb volt a férfiakénál, majd fokozatosan közeledett hozzá, és 2005 óta meg is haladja azt. A gyermekgondozási szabadságot követően nehéz visszatérni a munkaerőpiacra. A munkanélküliek több mint 43 %-a a legaktívabb 25-39 éves korosztályból kerül ki, legkisebb részük (10,3

%-uk) pedig az idős, 55-64 éves népességből. A munkanélküliségi ráta a 15-24 éves korosztály esetében a legmagasabb (19,1%). Ez elsősorban a munkaerő-kereslet és -kínálat strukturális eltéréseire vezethető vissza: azok a fiatalok, akik szakirányú iskolai végzettség nélkül lépnek ki a munkaerőpiacra jellemzően hosszán tartó álláskeresővel számolhatnak. Mindemellett a munkatapasztalattal nem rendelkező képzett fiatalok számára is nehéz az elhelyezkedés; erre a problémára kínál megoldást a már beindított START program. *A munkanélküliségi adatokról összefoglalóan lásd az 5. táblázatot.*

A munkanélküliség mögött lévő okok egy része strukturális természetű, azaz a kereslet és a kínálat nem megfelelő találkozására vezethető vissza. A leginkább versenyképes és növekedési tartalékokkal rendelkező területeken a munkanélküliség szintje alacsonyabb, mint másutt, ugyanakkor itt is megjelent a felkészültség-hiány.

A munkanélküliek 46,2%-a tartósan, egy éve vagy annál régebben keres munkát. Esetükben nemcsak a munkahelyhiány, hanem a szakképzettség és/vagy a munkavégzéshez szükséges készségek, képességek hiánya is gondot okoz.

5. táblázat: A munkanélküliségi ráta Magyarországon és az Európai Unióban (2006)

	Magyarország	EU25
15 évesnél idősebb népesség	7,5	8,2
15- évesnél idősebb férfiak	7,2	7,6
15 évesnél idősebb nők	7,8	9,0
15-24 éves népesség	19,1	17,1
Tartósan munkanélküliek (2005)	3,2	3,9

Forrás: EUROSTAT

1.2.3 Inaktivitás

Az uniós és az OECD országok között a magyarországi aktivitási ráta az egyik legalacsonyabb. A kilencvenes évek elején a nagyvállalati szektorból kiszorult, alacsonyabb képzettségű, idősebb munkavállalók nagy része végleg elhagyta a munkaerőpiacot. Ebben fontos szerepet játszott, hogy viszonylag széles körben vehették igénybe a különböző jövedelempótló ellátásokat. Az alacsony aktivitás oka emellett az alacsony nyugdíjba vonulási kor, illetve a népesség rossz egészségi állapota. Az alacsony aktivitás oka emellett az alacsony nyugdíjba vonulási kor, illetve a népesség rossz egészségi állapota, másrészt a be nem jelentett munkavállalás viszonylag magas aránya is magyarázatul szolgálhat a kis mértékű munkaerő-piaci részvételre (lásd 1.2.7. fejezet).

Az egyik legfontosabb munkaerő-piaci folyamatot 2006-ban is az inaktívok számnak csökkenése jelentette. A 15-64 éves népesség változatlan létszám mellett az inaktívok száma közel 40 ezer fővel volt alacsonyabb, mint egy évvel korábban. Az aktív korú népesség 38%-a, 2593,3 ezer fő volt inaktív, korcsoportonként jelentős eltérésekkel. A korfa két szélén lévő 15-19 és 60-64 éves korosztályok a legkevésbé aktívok, 94,6 és 86,1 százalékos inaktivitási rátával. (lásd 6. táblázat)

6. táblázat: Az inaktivitás aránya Magyarországon és az Európai Unióban

	Magyarország	EU27	Magyarország	EU27	Magyarország	EU27
	Összesen		Férfiak		Nők	
15-24 éves népesség	73,2	56	69,9	52,6	76,6	59,5
25-54 éves népesség	20,4	15,9	13,5	8,1	27,1	23,8
55-64 éves népesség	65,1	53,7	56,9	43,9	71,8	62,9
15-64 éves népesség	38,0	29,9	31,3	22,5	44,5	31,2
Forrás: EUROSTAT						

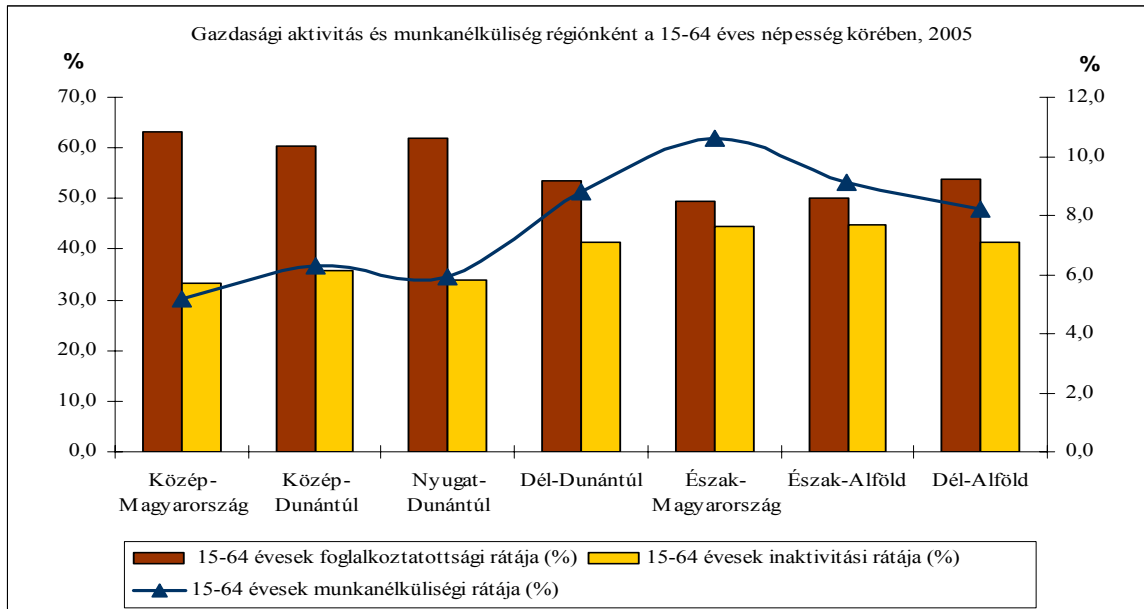
Az utóbbi években nagy mértékben csökkent az inaktívok száma, nőtt az aktivitás, részben a foglalkoztatás, részben az álláskeresők számának növekedése miatt. Számos kormányzati intézkedés segítette-ösztönözte, hogy az inaktív emberek jelenjenek meg a munkaerőpiacon. Átalakult a munkanélküliek ellátási rendszere, és erősödtek az álláskeresésre ösztönző elemek, új támogatások, programok indultak, bevonva a nem foglalkoztatott emberek egyre szélesebb körét. A KSH adatai szerint a munkaerő-piaci aktivitás fokozódása ellenére a 15-64 éves korosztályba tartozókból 446 ezren úgy inaktívok, hogy már nem tanulnak nappali tagozaton, nem nyugdíjasok és gyermekgondozási ellátásban sem részesülnek. Az ily módon inaktív 177 ezer férfiból, illetve 269 ezer nőből munkanélküli-ellátást kap (de nem feltétlenül munkanélküli a munkaerő-felmérés kritériuma szerint) 79 ezer fő, míg 22 ezren hozzátartozójuk gondozása címén ápolási díjban részesülnek. Emellett további 17 ezer fő kap árvaellátást, vagy más jogcímen valamilyen rendszeres pénzbeni juttatást.

1.2.4 Regionális különbségek

A foglalkoztatás és a munkanélküliség tekintetében a régiók között és a régiókon belül jelentős különbségek figyelhetők meg. (lásd az 1. számú ábrát) 2005-ben a munkaerő-piaci szempontból legkedvezőbb helyzetű Közép-Magyarországon a foglalkoztatás 63,3%, a munkanélküliség 5,2%, az aktivitási arány 66,7% volt, míg ugyanezek a mutatók az észak-magyarországi régióban a legrosszabbak (rendre 49,5%, 10,6%, illetve 55,4%). A különbségeknek és tartósságuknak okai jórészt a munkaerőpiac keresleti oldalán keresendők. A kilencvenes években új munkahelyek túlnyomó részben az ország urbanizált, viszonylag iskolázott népességgel és fejlett infrastruktúrával rendelkező középső és nyugati régióiban jöttek létre. A foglalkoztatás legnagyobb mértékben Közép-Magyarországon növekedett, ahol több mint 4%-kal nőtt a foglalkoztatottak száma 2002 és 2005 között. Ezzel szemben ugyanezen időszak alatt Nyugat-Dunántúlon, Észak-Magyarországon és Dél-Alföldön csökkent a foglalkoztatottak száma ugyanezen időszak alatt. Ezzel egyidejűleg minden régióban emelkedett a munkanélküliek száma. Jelentősek a térségi különbségek a nem foglalkoztatottak összetételének tekintetében is. A rosszabb helyzetű kistérségekben az átlagosnál magasabb a rendszeres szociális segélyben, rokkantsági ellátásban részesülők, a tartósan munkanélküliek és az alacsony iskolai végzettségűek aránya, és rendszerint alacsonyabb az álláskeresési aktivitás is, összefüggésben a korlátozott lehetőségekkel. – ezekben a kistérségekben koncentrálódik továbbá a rendkívül rossz munkaerőpiaci helyzetben lévő roma lakosság jelentős része is (lásd 1.3.2 fejezet). A regionális különbségekkel kapcsolatosan fontos megállapítani, hogy Magyarorszá-

gon a munkaerő mobilitása rendkívül alacsony, ami többek között összefügg a közösségi közlekedési hálózatok hiányosságával is.

1. sz. ábra: Foglalkoztatás, munkanélküliség, inaktivitás régióként

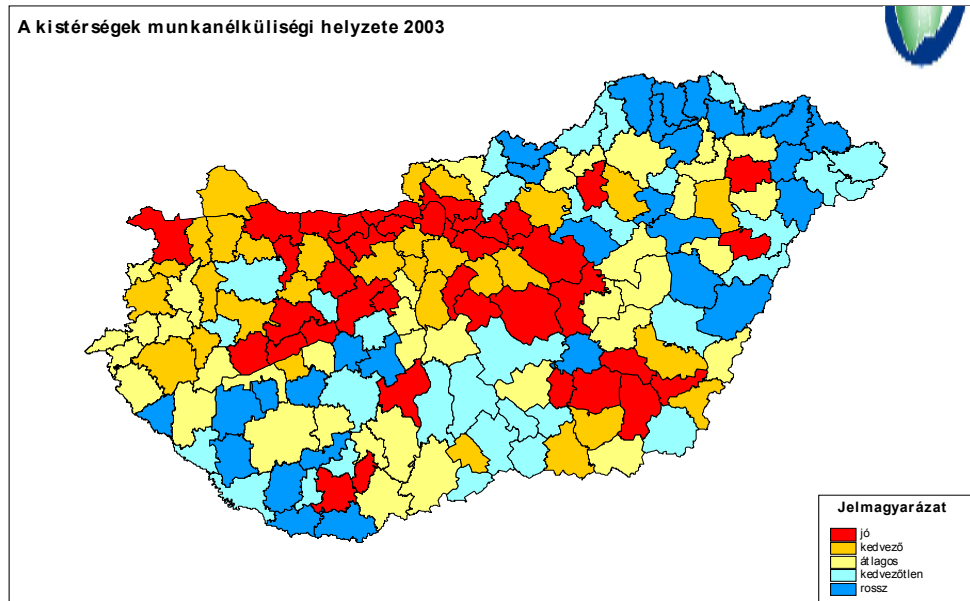

(Baloldali értéktengely: foglalkoztatottság és inaktivitás, jobboldali értéktengely: munkanélküliség)

Forrás: KSH Munkaerő-felmérés

A regionális adatok önmagukban nem érzékeltetik az egyenlőtlenségek valóságos méreteit. (lásd a 2. számú ábrát) A munkaerő-piaci egyenlőtlenségek kistérségi és helyi szinten esetenként a többszörösére nőttek az elmúlt évtizedben és a régiók szintjén mértnél nagyságrendekkel nagyobbak is lehetnek. Még a munkaerő-piaci szempontból kedvezőbb helyzetű régiókon belül – így Közép-Magyarországon belül is – jelentős különbségek vannak mind a foglalkoztatás, mind a munkanélküliség tekintetében.

2. számú ábra: Munkanélküliség kistérségenként

Forrás: VÁTI

1.2.5 Munkaerő-piaci rugalmasság és mobilitás

Magyarországon a részmunkaidős foglalkoztatás aránya alacsony, 4,1% (a férfiaké 2,7%, a nőké 5,8%, uniós átlag 20,4%). Az érvényben lévő munkaszerződések több mint 90%-a határozatlan időre szól, de ez önmagában nem eredményez rugalmatlanságot, mert ennek felmondása sem jár jelentős költségekkel. Az újonnan megkötött szerződéseknek már jóval kisebb hányada határozatlan idejű. Elterjedtek a nem munkaviszonyban végzett foglalkoztatási formák is, amelyek a munkáltatók számára ugyan rugalmasságot teremtettek, de a munkavállalók számára nem biztosítottak megfelelő biztonságot. Az elmúlt években számos rugalmas, nem hagyományos munkavégzési forma esetében került sor biztonságosabb, kedvezőbb szabályozást biztosító módosításra (táv munka, részmunkaidős foglalkoztatás, alkalmi munkavégzés stb.). A kormány és a szociális partnerek további közös feladata, hogy a rugalmasság és a biztonság szempontjait együttesen szem előtt tartva folytassák a munkajogi szabályozás felülvizsgálatát.

A munkaerő földrajzi mobilitása is döntően befolyásolja a munkaerőpiac rugalmasságát. A naponta ingázók száma az elmúlt években nőtt, mértéke nagy térségi különbségeket mutat. Az ingázás elsősorban a nagyvárosi agglomerációkban ölt jelentős méreteket, másutt azonban – főként egyes, elmaradott térségekben – a nem megfelelő közlekedési feltételek miatt gondot okoz a munkahelyek fizikai elérhetősége. Az ingatlanárak régiónkénti jelentős eltérései pedig szűkítik a lakóhely változtatásával járó munkaerő-mobilitás lehetőségeit. A nők számára tovább nehezíti az ingázást az, hogy a gyermekintézmények kevésbé rugalmasak, valamint épp a leghátrányosabb helyzetű térségekben teljességgel hiányoznak.

1.2.6 Migrációs folyamatok

Magyarországon nemzetközi összehasonlításban alacsony a migránsok aránya, az össznépeségen belül 1,5%, a munkavállalási korú népességen belül 2% körül mozog. A bevándorlási mozgások között jelentős a munkavállalási célú migráció. A külföldi munkavállalók munkaerő-piaci jelenléte meghatározó egyes ágazatokban: a mezőgazdaságban (szezonális jelleggel), az építőiparban és a kereskedelemben. A munkavállalási engedéllyel rendelkezők több-

sége szomszédos országokból érkezett, 55%-uk Romániából, de nagy számban vannak jelen szlovák állampolgárságú munkavállalók is. Az előrejelzések alapján a közeli jövőben nem kell tömeges bevándorlással számolni. A migránsok különböző kategóriáinak kulturális-társadalmi és munkaerő-piaci beilleszkedésének háttérét biztosító ellátó és szolgáltató rendszerek szabályozási és szakmai szempontokból még nincsenek kellőképpen felkészülve a várható feladatokra.

A munkavállalási célú elvándorlás kisebb, mint a bevándorlás. Mindazonáltal különösen a magasan képzett munkaerőt igénylő ágazatokban (például egészségügy, kutatás-fejlesztés) már jelenleg is érzékelhető veszteséget idéz elő.

1.2.7 Be nem jelentett munkavégzés

Becslések szerint mintegy 15-20%-os a be nem jelentett foglalkoztatás aránya. Ennek az uniós viszonylatban magas arálynak a kialakulásában a gazdasági átmenet időszakának a gazdaság szerkezetében és a munkakereslet szintjében bekövetkezett gyors és radikális változásai után ma a munkát terhelő adó- és járulékkerhek, valamint a szabályozás és az ellenőrzés hiányosságai játszanak szerepet. A be nem jelentett munkavégzés csökkentése érdekében az utóbbi két-három évben számos intézkedés történt (a munkaügyi ellenőrzés szervezetének megerősítése, az ellenőrzés szigorítása, az Egységes Magyar Munkaügyi Adatbázis létrehozása stb.). E lépések végrehajtása még nem fejeződött be teljesen, emellett a munkavállalói és a munkáltatói érdekeltség erősítése, valamint a nyilvántartási és az ellenőrzési rendszerek megerősítése is várat magára.

1.2.8 A munkaerő minőségével kapcsolatos igények változása

A nemzetközi tőkebefektetések növekedése és különösen az élvonalbeli multinacionális cégek tömeges települése Magyarországra már a kilencvenes években radikálisan átalakította a munkaerő minőségével kapcsolatos igényeket. A legversenyképesebb ágazatokban a kilencvenes évek második felében megjelent és a fejlődés szűk keresztmetszetévé vált a felkészültség-hiány. A megfelelően felkészült és minőségi munkavégzésre képes munkaerő hiánya a jövőben még inkább gátjává válhat a strukturális alkalmazkodásnak, a technológiai megújulásnak és általában a versenyképesség-növekedésnek, hiszen a munkaerő minőségével kapcsolatos igények folyamatos növekedése előrevetíthető. Ez általában nem a formális képzettségi szint növekedését, hanem a képzés relevanciájának és minőségének a javítását igényli. A gazdaság a szaktudás, a gyakorlati szakmai készségek és az általános kompetenciák, ezen belül különösen az önálló tanulásra való képesség meglétét várja az oktatási rendszerből kilépőktől. A munkaerő minősége növekvő mértékben függ attól, hogy az alapoktatásban mennyire sikerül ezeket az általános kompetenciákat fejleszteni.

1.3 MUNKAERŐ-PIACI SZEMPONTBÓL HÁTRÁNYOS HELYZETŰ CSOPORTOK

A munkaerő-piaci hátrányok és a kirekesztődés kockázata fokozottabban érint egyes csoportokat. Különösen hátrányos helyzetben vannak az alacsony végzettségű emberek, a roma emberek, a hátrányos helyzetű térségben élők, a fogyatékkal élő és a megváltozott munkaképességű emberek, a mentális betegséggel élők, valamint bizonyos demográfia csoportok, elsősorban életciklusukhoz köthetően (közéjük tartoznak a gyermeket vállaló nők, a fiatalok és az idősebb munkavállalók).

1.3.1 Alacsony iskolai végzettségű emberek

Magyarország alacsony gazdasági aktivitási és foglalkoztatási rátájában meghatározó szerepe van a legalacsonyabb iskolázottságúak (nyolc osztályt vagy kevesebbet végzetek) nemzetközi összehasonlításban alacsony foglalkoztatási arányának. Míg a munkanélküliségi ráta az egész népességben nem érte el az 5%-ot, az alacsony iskolai végzettségűeknél 18% körül volt. A 2001. évi népszámlás szerint a foglalkoztatottak aránya a 25-64 évesek körében összességében meghaladta a 62%-ot, a népesség 34,6%-át alkotó, legfeljebb 8 osztályt végzetteknel viszont csak 35%-ot ért el. Rendkívül rossz munkaerőpiaci helyzetük oka elsősorban az, hogy a gazdasági szerkezetváltás következtében igen magas arányuk rekedt a munkaerőpiacon kívül megfelelő munkalehetőségek híján, reintegrációjuk, illetve aktivizálásuk pedig a többnyire többéves inaktív periódus után komoly kihívást jelent. A munkaerőpiac keresleti oldala ma sem képes felszívni az alacsonyan képzett, illetve szakképzettség nélküli embereket, így többségük inaktív marad, vagy a „másodlagos munkaerőpiacon” talál állást. Az alacsony iskolai végzettségűek hátrányai a felnőttképzésben való részvétel tekintetében is megnyilvánulnak: az EUROSTAT adatai szerint 2005-ben mindössze 0,7 százalékuk vett részt képzésben, illetve oktatásban, ami az egyik legalacsonyabb részvételi arány az Európai Unióban.

1.3.2 Roma népesség

A roma népesség foglalkoztatási szintje jelentősen elmarad az országos átlagtól. Becslések szerint⁵ a romák foglalkoztatottsági szintje kevesebb mint a fele a nem roma népességének (lásd 7. táblázat), munkanélküliségi rátájuk három-ötszörös, az egy keresőre jutó eltartottak aránya háromszoros. A 2003. évi országos reprezentatív romavizsgálat szerint a munkavállalási korú roma népesség foglalkoztatási rátája az össznépességre vonatkozó rátának kevesebb, mint a fele. A romák munkanélküliségi rátája átlagosan 40%, de egyes különösen elmaradott, hátrányos helyzetű térségekben eléri akár a 90%-ot is. A romák rendkívül rossz munkaerőpiaci helyzetében egyszerre több, egymást erősítő tényező játszik szerepet. Az átlagosnál jóval magasabb közöttük a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya, a szakmunkás végzettségűek közül – bizonyos iparágak leépülése nyomán – sokaknak elavulttá váltak készségeik, ami megnehezíti, olykor ellehetetleníti elhelyezkedésüket. Jelentős részük az ország munkaerő-piaci szempontból hátrányos helyzetű keleti, északkeleti, délnyugati régióiban, rossz tömegközlekedéssel rendelkező, munkalehetőséget alig kínáló kistelepüléseken él, méltatlan és egészségtelen lakhatási körülmények között. Igen gyakran sújtja őket a munkaerőpiacra való belépésüket nehezítő diszkrimináció.

	Roma származásúak	Teljes népesség
15-64 éves férfiak	28	63,5
15-64 éves nők	15,1	50,9
15-64 éves népesség	21,4	57

⁵ Mivel Magyarországon a jogszabályok tiltják az etnikai alapú adatgyűjtést, így pontos adatok nem állnak rendelkezésre

Forrás: KSH MEF, illetve Kemény-Janky-Lengyel (2004) A magyarországi cigányság, 1971-2003. MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete

A romák foglalkoztatási, oktatási, területi-települési adatainak együttes elemzése arra utal, hogy kialakulóban van egy olyan etnikai alapú szegénységben élő réteg, amely minden szempontból tartósan kívül reked a társadalmon, és ezt a helyzetet gyermekei számára is nagy eséllyel átörökíti. A foglalkoztatási rendszerben fellelhető egyenlőtlenség – és ezzel szoros összefüggésben az oktatási rendszer diszfunkciói és a települési szegregáció – a magyarországi lakosság egy területileg és etnikailag jól meghatározható részét sújtja. A halmozódó hátrányok felszámolásához összehangolt, a gazdaságra, a közlekedési viszonyokra, az oktatásra, a kultúrára, az egészségügyre, a lakhatási feltételekre és a szociális szolgáltatásokra egyszerre kiterjedő intézkedésekre, komplex térségi fejlesztési programokra és antidiszkriminációs intézkedésekre van szükség, elsősorban az ország romák által sűrűn lakott falusi válságövezeteiben⁶. A romákat közvetve vagy közvetetten célzó programok mellett a romák társadalmi integrációjának kulcskérdése esélyegyenlőségük horizontális érvényesítése.

1.3.3 Megváltozott munkaképességű és fogyatékossgal élő emberek

Munkaerő-piaci szempontból rendkívül hátrányos helyzetben vannak a megváltozott munkaképességű, mentális betegséggel élő, valamint a fogyatékossgal élő emberek. A 2001. évi népszámlálás során a magukat fogyatékossgal élőknek valló emberek körében a foglalkoztatottak aránya 9% körüli volt, a munkaerő-felmérés szerint 2002-ben 12%-os a 15-64 éves megváltozott munkaképességű emberek foglalkoztatása. Munkanélküliségi rátájuk a népszámlálás idején 18,4%-os volt. A fogyatékos embereknél is jellemző a hátrányok halmozódása. Munkavállalási lehetőségeiket erősen korlátozza alacsony iskolai végzettségük. Többségük legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezik. Jellemzően a hátrányos helyzetű régiókban, kisebb településeken, községekben nagyobb a fogyatékossgal élő emberek aránya. Önálló életvitelüket és munkavállalásukat gyakran a fizikai és kommunikációs akadálymentesítés alacsony mértéke, valamint a diszkrimináció is hátráltatja.

2005. január 1-én a munkavállalási korú népesség 6,8%-a, 466 ezer ember részesült rokkantsági nyugdíjban. A rokkantnyugdíjasok magas aránya részben a népesség rossz egészségi állapotával magyarázható, de ebben egyéb az ellátó- és szolgáltató-rendszerekkel összefüggő tényezők is jelentős szerepet játszanak. A rokkantsági ellátások jelenlegi rendszere jelentős mértékben hozzájárul a megváltozott munkaképességűek tartós inaktivitásához. Az ellátásokra való jogosultság megállapítása egy olyan minősítési rendszer alapján történik, amely nem a meglévő munkavégző-képességre összpontosít, hanem az egészség-károsodásra. Bár egyre jellemzőbb, hogy az ellátásokat határozott időre állapítják meg, nem kapcsolódnak hozzá azok a szolgáltatások, amelyek az ismételt munkába állást vagy a munkahely megőrzését segítenék. A rendszer nem ösztönzi, és el sem várja a foglalkozási rehabilitáció vállalását vagy a munkába való visszatérést – amikor arra az egyén készen áll.

A foglalkoztatást segítő támogatásokon belül meghatározó az ún. védett munkahelyeken, azaz, döntően mentális betegséggel vagy fogyatékossgal élő embereket foglalkoztató vállalkozásoknál történő foglalkoztatás támogatása. Alacsony a társadalmi integrációt erősítő ún. „integrált foglalkoztatás” aránya (vagyis amikor a fogyatékossgal élő emberek „normális” munkahelyeken, nem fogyatékos emberekkel együtt dolgoznak).

---

⁶ Ezt a megközelítést erősíti a TÁRKI-nak a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium megbízásából készített, a roma programok értékeléséről szóló tanulmánya is.

1.3.4 Nők

Magyarországon a nők foglalkoztatottsága (is) alacsony, csupán minden második munkavállalási korú nő dolgozik. Az utóbbi években a nők munkanélkülisége a férfiakénál nagyobb mértékben növekedett, és 2005-ben – a rendszerváltás óta először – meg is haladta azt (7,6% és 7,1% a munkavállalási korúak körében, és 7,5 %, ill. 7% a 15-64 évesek körében).

Ennek ellenére a munkaerő-piaci esélyegyenlőségi indikátorok alakulását figyelembe véve Magyar

ország helyzete sok tekintetben kedvezőnek mondható. Az EU25 átlagánál alacsonyabb például a kereseti rés (ennek értéke 1997 óta csaknem folyamatosan csökken – lásd 8. táblázat) és a két nem foglalkoztatási és munkanélküliségi rátája közti különbség tekintetében is relatíve kedvező a helyzet. (lásd 9. táblázat).

8. táblázat: A kereseti rés alakulása Magyarországon és az Európai Unióban 1997 és 2005 között									
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
EU25	16	17	16	16	16	16	15	15	15
Magyarország	24	23	21	21	20	16	12	14	11
Forrás: EUROSTAT									

9. táblázat: Esélyegyenlőségi indikátorok Magyarországon és az Európai Unióban, Százalékpont (2006)		
	Magyarország	EU27
Foglalkoztatási ráták különbsége	12,7	14,5
Munkanélküliségi ráták különbsége	0,6	1,4
Forrás: EUROSTAT		

A nők és férfiak szektorok szerinti szegregációja⁷ az uniós trendekkel megegyezően enyhe növekvő trendet mutat, ennek értéke 2005-ben 19,8 volt, valamivel magasabb, mint az uniós átlag (18,1). Ez részben összefügg a köz- és magánszférában tapasztalható kereseti különbségekkel: a női munkavállalók felülreprezentáltak a hagyományosan alacsonyabban fizetett közszférában. Ugyanakkor az alacsonyabb fizetések miatt a közszféra kevésbé vonzó a férfiak számára, ami tovább erősíti bizonyos szakmák elnőiesedését és ezt a jelenséget az sem befolyásolta számottevően, hogy az utóbbi időben csökkent a kereseti rés. A kereseti különbségek mellett a foglalkozási szegregációt a foglalkozásokkal kapcsolatos sztereotípiák is befolyásolják, amelyek a pályaválasztás során is meghatározóak.

A nők és a férfiak foglalkoztatási helyzetében meglévő különbségek legfőbb oka a gyermekvállalás következtében változó munkaerőpiaci státusz: Azon nők foglalkoztatási rátájának különbsége, akik 0-6 éves gyermeket nevelnek, illetve akiknek nincs ebbe a korcsoportba tartozó gyermekük mintegy 35,3 százalék, ami a második legmagasabb érték az EU-ban (az átlag 14,3 százalék).

⁷ Nők és férfiak szektorok szerinti szegregációja, melynek számítási módja a következő: a női és a férfi foglalkoztatottak átlagos aránya az egyes szektorokra vonatkoztatva, majd az így kapott különbségek összege az összfoglalkoztatáshoz viszonyítva.

Bár a törvény lehetőséget ad arra, hogy a gyermekgondozási ellátásokat az anyák és az apák azonos feltételekkel vegyék igénybe, túlnyomórészt a nők élnek ezzel a lehetőséggel. 2005-ben a munkavállalási korú nők 9,3%-a vett igénybe gyermekgondozási ellátást, ami közel 300 ezer főt jelentett. Jellemző, hogy a pénzbeli ellátások teljes időtartamát elsősorban az alacsonyabb iskolai végzettségű, amúgy is bizonytalanabb munkaerő-piaci helyzetű nők veszik igénybe. Több gyermek vállalása esetén a nők huzamosabb ideig maradnak otthon. Ezen idő alatt viszont szakmai készségeik megkopnak, a munkáltatóval való kapcsolatuk meglazul. Bár a jogszabály erre lehetőséget ad, az érintetteknek csupán töredéke dolgozik az ellátások igénybevételeinek időszakában. Az ellátást igénybevevők növekvő hányada – közel háromnegyede (72%) – szeretne újra munkába állni vagy vállalkozóvá válni. Ugyanakkor mintegy 100 ezer főnek, azaz egyharmaduknak nincs hova visszatérnie.

1.3.5 Fiatalok

A 15-24 évesek körében igen alacsony az aktivitás, kevés a foglalkoztatott és az álláskereső. 2005-ben e korcsoport 21,8%-a volt foglalkoztatott, 5,3%-uk munkanélküli, míg 72,9% inaktívnak minősült. Közülük többen, hosszabb ideig tanulnak, egyre inkább kitolódik a munkába állás időpontja. A kilencvenes években megkezdődött oktatási expanzió növelte az oktatásban töltött időt és az oktatásban résztvevők számát, ami az általános képzettségi szint növekedése mellett hozzájárult a munkaerő-piaci feszültségek csökkenéséhez is. Ugyanakkor ez az expanzió számos tekintetben nem a gazdaság igényeihez igazodó szerkezetben ment végbe, és ezért ma már az iskolarendszertől kilépő fiatalok elhelyezkedése súlyosbodó nehézségekbe ütközik. Jelentős és növekvő tendenciát mutat a középfokú oktatásból, mindenekelőtt a szakiskolai képzésből történő lemorzsolódás, ami meghatározó szerepet játszik az alacsony iskolai végzettségű népesség újratermelődésében. A fiatalok elhelyezkedését – különösen az ország keleti régióinak lemaradó és stagnáló térségeiben – a munkahelyhiány is nehezíti. Emellett a munkaadók inkább gyakorlattal rendelkező munkavállalókat keresnek, és nem szívesen vállalják a pályakezdők betanítását. A fiatalok foglalkoztatását számos kormányzati intézkedés segíti. A 2005 őszén indult START program a foglalkoztatás első évében átlagosan 35%-os szintről 15%-ra, a második évben pedig 25%-ra mérsékli a munkáltató járulékfizetési kötelezettségét.

1.3.6 Idősebb munkavállalók

Noha – részben az emelkedő nyugdíjkorhatár, s egy sor kormányzati intézkedés következtében – az elmúlt években növekedésnek indult az idősek foglalkoztatása, az 55–64 évesek foglalkoztatottsága nemcsak az uniós, de a hazai átlagtól is jelentősen elmarad.

Jelenleg az 55-64 éves, munkavállalási korú népesség alig több mint egyharmada foglalkoztatott. Miközben a középkorú férfiak aktivitása meghaladja a 80, a nőké a 70%-ot, a nyugdíj előtti éveikben járó férfiak aktivitása már csak 56, a nőké 43%-os. Munkaerőpiacra visszatérésüket nehezíti, hogy jelentős részük hosszú ideje nem dolgozott, nehezebben alkalmazkodnak a megváltozott munkaerő-piaci elvárásokhoz, tudásuk, készségeik elavultak, egészségi állapotuk megromlott.

Az utóbbi években az idősebb korosztályok foglalkoztatását segítő számos intézkedés közül kiemelkednek az alábbiak:

- az 50 éven felüli munkanélkülieket foglalkoztató munkáltatók járulékkedvezményben részesülnek;
- a „Prémium évek” program az aktivitás megőrzését szolgálja a nyugdíjkorhatár elérése előtti időszakban;

- az Állami Foglalkoztatási Szolgálat központi program keretében segíti az idősebbek elhelyezkedését.

1.3.7 Egyéb halmozottan hátrányos helyzetű csoportok

A munkaerő-piaci részvétel, a foglalkoztatási esélyek szempontjából hátrányos helyzetűnek számítanak az olyan speciális hátrányokkal/problémákkal küzdő csoportok is, mint a hajléktalanok, a gyermekvédelmi gondoskodás intézményeiben élők és onnan kikerülők, a szabadságvesztés büntetésüket töltő fogva tartottak, valamint a büntető-igazságszolgáltatás rendszerébe bekerült és onnan kikerülő személyek, továbbá a szenvedélybetegek, illetve pszichés betegséggel küzdő emberek csoportjai. A hajléktalanok esetében hiányoznak azok a biztonságot növelő – elsősorban a támogatott lakhatási – megoldások (például albérlet, szálló) amelyek megfelelő háttérrel nyújthatnak a foglalkoztatásba való bekapcsolódáshoz. A szenvedélybetegek, pszichiátriai betegek számára hiányosak, ill. nehezen elérhetőek a rehabilitációhoz szükséges terápiás programok, amelyek megléte alapfeltétele annak, hogy bekapcsolódhassanak a különböző felkészítő, képzési, illetve foglalkoztatási programokba. Kiszolgáltatott helyzetüket tovább növeli a munkáltatók részéről velük szemben megnyilvánuló diszkrimináció is. Különösen nehéz feladat, és megerősítésre szorul a szabadságvesztés-büntetésüket töltő fogva tartottak reszocializációjának előkészítése a fogva tartás ideje alatt, valamint a büntetés-végrehajtási intézményből szabadulók társadalmi reintegrációja, mindenekelőtt munkába állásuk támogatása.

1.4 A HUMÁN ERŐFORRÁS MINŐSÉGI JELLEMZŐI

A magyarországi humán erőforrások minősége ellentmondásos képet mutat. Egyfelől az elmúlt évtized során érdemlegesen nőtt a népesség iskolázottsági szintje, másfelől a nemzetközi összehasonlító felmérések eredményei arról tanúskodnak, hogy az intenzív tudásgazdaság kiépülésének viszonyai között a formális végzettség önmagában nem biztosítja a versenyképes gazdasági szervezetek által igényelt korszerű képességeket és a korábban megszerzett tudás folyamatos megújításához elengedhetetlen készségeket.

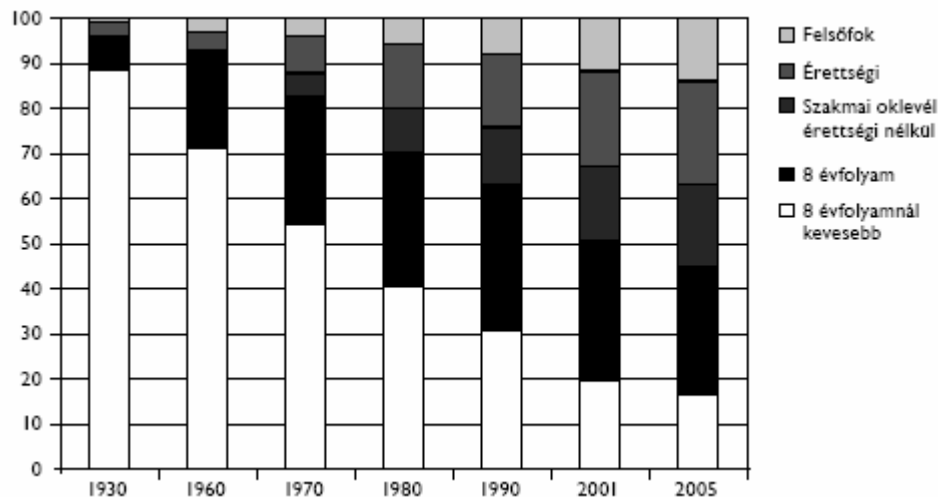
A humán erőforrás minőségét, munkavégző képességét jelentős mértékben befolyásolja a munkaképes népesség európai összehasonlításban igen rossz egészségi állapota. E kedvezőtlen helyzet hátterében a lakosság alacsony egészségtudatossága, valamint az egészségügyi ellátórendszer fogyatékoságai és gyengeségei állnak.

1.4.1 A népesség képzettségi szintjének alakulása

A legalább középfokú iskolai végzettség elérése az élethosszig tartó tanulás és a sikeres munkapiaci belépés feltétele. Bár a magyarországi népesség iskolázottsági szintje fokozatosan javul (*lásd a 3. számú ábrát*), a munkaképes korú népesség számottevő hányada (különösen az idősebb korosztályokban) még mindig nem rendelkezik középfokú végzettséggel.

3. ábra

A népesség iskolázottsága, 1930, 1960, 1970, 1980, 1990, 2001 és 2005 (%)

Forrás: Népszámlálás 2001/6. Területi adatok; Mikrocenzus 2006, I. Területi és választókerületi adatok

Míg a 25-34 éves korosztály 85%-a rendelkezik legalább középfokú végzettséggel, ez az arány az 55-64 éves korosztályokban mindössze 61%.

A középfokú végzettséggel rendelkezők aránya a 20-24 éves népesség körében 2002-ben már meghaladta az Európai Unió 2010-re előírányzott referencia értéket (85%), ám azóta folyamatosan csökken (2005-ben 83,3%, 2006: 82,9%).

Ugyanakkor az iskolázottság szintjének lassan javuló trendjét látszik azonban alátámasztani az a tény, hogy a 18-24 évesek közül az oktatásban nem részesülő és középfokúnál alacsonyabb iskolai végzettségű népesség aránya némileg csökkent (2000: 13,8%, 2005: 12,3%, 2006:12,4%).⁸ Bár a számok azt jelzik, hogy Magyarország közelít a 2010-re kitűzött lisszaboni cél (10 %) eléréséhez, a munkaképes korú népesség egy jelentős része (különösen az idősebb korosztály) jelenleg is kiszorul a munkaerőpiacról alacsony képzettsége miatt.

A felsőoktatási intézményekben tanulók számának rendkívül dinamikus növekedése ellenére 2004-ben a 25-34 évesek között a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya csupán 19 %, a 25 és 64 év közötti korosztályon belül 16,7 % volt. Ez utóbbi arány alacsonynak tekinthető az EU átlaghoz viszonyítva (23 %). Az össznépességen belül területileg is jelentős egyenetlenségeket mutat a felsőfokú végzettségűek aránya (ld. 10 táblázat). Az adatok azt mutatja, hogy miközben Magyarország az ISCED 3 képzettséggel rendelkezők számarányát tekintve 2004-ben Ausztria után a 2. helyen áll, addig az egyetemi és főiskolai (ISCED 4-6) végzettséggel rendelkezők aránya európai viszonylatban a legalacsonyabbak közé tartozik. A felnőtt lakosság körében végzett kompetencia-felmérések arról is tanúskodnak, hogy a végzettségi szint érdemi növekedése nem eredményezte az adott korcsoportok körében a készségek magasabb minőségét.

A felsőoktatási intézményekben tanulók számának rendkívül dinamikus növekedése ellenére 2002-ben a 25-29 évesek között a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya csupán 15,5%, a 25 és 64 év közötti korosztályon belül 14,2% volt. Ez utóbbi arány alacsonynak tekinthető az EU átlaghoz viszonyítva (21,5%). Az össznépességen belül területileg is jelentős egyenetlenségeket mutat a felsőfokú végzettségűek aránya.

⁸ A két egymásnak látszólag ellentmondó adat valószínűsíti, hogy Magyarországnak a képzett munkaerő elvándorlása miatt a jövőben alighanem deficittel számolnia kell a képzés munkaerőben való megtérülésében.

A 2001. évi népszámláláskor a 6,96 millió munkavállalási korú közül több mint 280 ezer főnek nem volt alapfokú végzettsége, további 2,3 millió fő rendelkezett szakképzettség nélküli alapfokú végzettséggel, s 829 ezren felsőfokú végzettséggel (lásd 10. táblázat).

10. táblázat

A különböző iskolai végzettséggel rendelkezők aránya a 25–64 éves népességben, 2004 (%)

Ország	Felső középfok alatt	Felső középfok	Felsőfok
Egyesült Királyság	15,2	55,1	29,7
Németország	16,1	59,0	24,9
Dánia	17,0	50,6	32,4
Svédország	17,1	48,4	34,5
Ausztria	19,8	61,9	18,3
Luxemburg	22,4	54,7	22,9
Finnország	22,4	43,3	34,3
Magyarország	24,6	58,6	16,7
Hollandia	29,3	41,5	29,3
Franciaország	34,7	41,3	24,0
Belgium	35,7	33,9	30,4
Írország	37,0	34,7	28,3
Görögország	41,3	37,9	20,8
Olaszország	51,1	36,8	12,1
Spanyolország	54,6	18,5	26,9
Portugália	74,8	12,6	12,5

Forrás: Education at a Glance, 2006

11. táblázat: A munkavállalási korú népesség megoszlása iskolai végzettség szerint (%)

Legmagasabb iskolai végzettség	2001
8 osztálynál kevesebbet végzett	4,1
8 osztályt végzett	32,8
Szaktanácsos végzettségű (ISCED 3C)	22,7
Középfokú végzettségű (ISCED 3A/3B)	28,5
Felsőfokú végzettségű (ISCED 5A/B)	11,9
Összesen	100

Forrás: KSH

A munkavállalási korú lakosság képzettségi szintjének számottevő növekedése mellett azonban az elmúlt néhány évben a népesség tudásszintjével, alapkészségeivel, kulcs- és alapkompenciáival kapcsolatos nemzetközi összehasonlító felmérések bizonyos területeken a hazai

teljesítmények stagnálásáról, illetve romlásáról, és különösen az oktatás minőségének az intézmények közötti különbségeiről tanúskodnak. Leginkább az iskolarendszernek ez az európai összehasonlításban is kirívó szelektivitása eredményezi a minőségi oktatáshoz történő egyenlőtlen hozzáférést. Jórészt erre vezethetők vissza felnőttkorú népesség alapkompenciákban megmutatkozó hiányosságok.

A felnőtt lakosság olvasási képességeit értékelő nemzetközi összehasonlító elemzések egyebek mellett kimutatták, hogy a hazai munkaerő jelentős hányada nem rendelkezik általában a modern tudásgazdaság, különösen pedig az élenjáró, versenyképes munkaszervezeteket jellemző tudásintenzív, korszerű technológiai folyamatok által igényelt általános és specifikus képességekkel, viselkedési kultúrával. Az OECD Nemzetközi Felnőtt Írásbeliség-vizsgálata (IALS, 1996) azt is feltárta, hogy az iskolából kikerülők jelentős része, mivel mindennapi tevékenysége és munkája során nem használja rendszeresen az elsajátított tudást, középszintű vagy magas szintű iskolázottsága ellenére, többnyire csak gyenge hatásfokkal képes a hétköznapi életben szükséges információ-feldolgozási műveleteket elvégezni. Az első kísérleti jellegű hazai adatfelvétel a magyar felnőtt lakosság 60-80%-át az alacsony teljesítményszint kategóriájába sorolta⁹ (1-es, 2-es szint). Az OECD által végzett PISA vizsgálat eredményei szerint a magyar 15 évesek olvasási képessége jóval az OECD átlag alatt van, és a tanulók csaknem egynegyede nem rendelkezik a tudatos és önálló állampolgári létezéshez szükséges alapvető olvasási készségekkel sem (1-es szint). Ennek megfelelően a magyar kormány 2004-ben elfogadott stratégiája¹⁰ az egész életen át tartó tanulás fejlesztéséről kiemelt fontosságú célként határozza meg az egész életen át tartó tanulást megalapozó kulcskompetenciák, ezen belül a szövegértési, kommunikációs és művelődési készségek fejlesztését.

(a PISA vizsgálatok eredményéről a 12. táblázat ad kimutatást)

12. táblázat: Az OECD PISA vizsgálatának eredményei

Év	Magyarország (zárójelben a helyezés)			OECD átlag		
	Szövegértés	Matematika	Természet tudomány	Szövegértés	Matematika	Természet tudomány
2000	480 (22/27)	488 (20/27)	496 (17/27)	500	500	500
2003	482 (21/29)	490 (21/29)	503 (14/27)	494	500	500

Forrás: OECD PISA

1.4.2 Felnőttkori tanulás

Magyarországon a felnőttkori tanulásban való részvétel mértéke – nemzetközi összehasonlításban – alacsony, és számottevő egyenlőtlenségek tapasztalhatók a képzésben való részvételt tekintve (lásd 13. táblázat).

Minél idősebb és minél alacsonyabban képzett az egyén, annál kisebb az esély arra, hogy bekapcsolódjon a szervezett keretek között folyó felnőttkori képzés és tanulás bármelyik formájába. Ezért a felnőttkori tanulás és képzés nem képes ellensúlyozni a kötelező iskolázás szakaszában kialakult tudás és képzettségi egyenlőtlenségeket, amelyek hosszú távon és döntően befolyásolják a munkavállalók munkaerő-piaci esélyeit, szakmai mobilitását és a változásokhoz való alkalmazkodó képességét. Fontos szerep hárulna ebben a tekintetben a közművelő-

⁹ Hasonlóan aggasztó a kép az iskolából kikerülő fiatalokat illetően: a PISA vizsgálatok adatai szerint a magyar 15 évesek 48%-a tartozik abba a csoportba, amelyről a jelentés azt prognosztizálja, hogy tagjai az iskolarendszerből kikerülve nem lesznek képesek új ismereteket elsajátítani

¹⁰ 2212/2005. (X. 13.) kormányhatározat

dési intézményekre azokban az aprófalvas térségekben és kistelepüléseken, ahol a felnőttkori tanulóhoz kapcsolódó közszolgáltatásokat iskola hiányában csak a kulturális közösségi szintek képesek közvetíteni.

13. táblázat: A képzésben résztvevő népesség aránya korcsoportok szerint (%)

	25-34		35-44		45-54		55-64		25-64	
	EU25	Mo.	EU25	Mo.	EU25	Mo.	EU25	Mo.	EU25	Mo.
2002	13,7	8	7,8	2,8	5,6	1,1	3,1	-	7,9	3,2
2003	15,4	12,2	9,3	6,3	7,1	3,2	3,9	1	9,2	6
2004	16,5	10,6	10,6	4,5	8,1	2	4,8	0,3	10,3	4,6
2005	17,4	9,9	11,3	4	8,6	1,6	5,3	0,3	11	4,2

Forrás: EU LFS, EUROSTAT

Az elmúlt időszakban folyamatosan bővültek a felnőttképzés lehetőségei. 2002 után jelentősen nőtt a felnőttképzési támogatások köre és bővültek forrásai. Számos program indult el, újabb és újabb lehetőséget teremtve az egyének, főleg a szakképzettséggel nem rendelkező, vagy nem piacképes, elavult szakképzettségű emberek számára. Változatlanul gondot okoz, hogy a felnőtt lakosság jelentős szegmensei továbbra is kevésbé motiváltak a felnőttkori tanulásban való részvételre, jóllehet nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a ténytet, hogy sokuk nem is rendelkezik a folyamatos, felnőttkori tanulóhoz szükséges készségekkel. A 2003. évi PISA felvétel adatai alapján a ma iskolába járó 15 évesek 48%-a nem rendelkezik az egész életen át tartó tanulásban való részvételt lehetővé tevő olvasási-szövegértési készségekkel. A felnőttkorú lakosságra vonatkozóan ilyen információt a 2007-ben megvalósuló, felnőttek kompetenciáit vizsgáló felvétel (Adult Lifeskills and Literacy Survey – ALLS) szolgáltat majd. Igen alacsony továbbá a foglalkoztatásban Magyarországon is meghatározó szerepet játszó mikro- és kisvállalkozásokban foglalkoztatottak (munkavállalók és menedzsment) részvételének aránya a képzésben. Az egész életen át tartó tanulásban való részvételt jellemző alacsony motiváltság mellett a nem formális képzések dominánsan kínálat vezérelte jellege, szolgáltatói bázisa, valamint a képzések elérhetőségében megmutatkozó hiányosságok együttesen okozzák azok alacsony igénybevételét, különösen a kis cégekben foglalkoztatottak körében.

1.4.3 Egészségi állapot

Az egészségi állapot meghatározó tényezője a munkavállalási korú lakosság munkaerő-piaci aktivitásának, valamint a munkaerő minőségének. A különböző demográfiai és epidemiológiai mutatók, valamint a gazdasági, strukturális és finanszírozási mutatószámok egyértelműen mutatják, hogy az egészségügyi rendszer jelen állapotában nem képes teljes mértékben hozzájárulni az ország emberi erőforrásainak dinamizálásához.

A magyar népesség egészségi állapota lényegesen rosszabb, mint azt az ország gazdasági-társadalmi fejlettsége indokolná (lásd 14. táblázat). A halálozási mutatók, különösen a 65 év alatti népesség körében kedvezőtlenek, a születéskor várható élettartam 6-8 évvel marad el az uniós átlagtól, ez a szám 2004-ben 72,8 év volt (ezen belül a férfiaké 68,6, míg a nőké 76,9 év), ami az EU25 átlagánál 7,4%-kal alacsonyabb.

2003-ban az összes halálból eredő standardizált halálozási arány 100 000 főre vetítve 1048 fő, ami az EU25 adatánál 52,1%-kal magasabb. A 65 éves kort megelőző standardizált halálozás tekintetében az indikátor az EU25 adatánál 89,9 % -kal volt magasabb. A magyar emberek átlagosan életéveik 13%-át élik betegen. Növekszik a krónikus betegek

14. táblázat: Az egészségi állapot indikátorai

2004	HALE-index* 2002	Születéskor várható élettartam 2002	1000 főre jutó gyermekhalálozások átlagos száma 2000-2002
Magyarország	64,90	72,43	8,17
Lengyelország, Csehország, Szlovákia együtt	66,30	74,64	7,03
EU15	71,10	78,70	4,57

Megjegyzés: * A születéskor várható egészségben eltöltött évek száma

Forrás: WHO, KSH.

aránya, s minden ötödik ember tartósan beteg vagy fogyatékossgal él. 2004-es adatok szerint a rokkantnak nyilvánítottak az aktív korú lakosság 6,8%-kát, míg ezen belül az inaktív lakosság 17,3%-kát tették ki.

Az egészségi állapot és az életesélyek szoros összefüggést mutatnak a társadalmi-gazdasági helyzettel. A hátrányos helyzetű csoportok (romák, kistelepülésen élők, szegények, fogyatékossgal élők, mentális betegséggel élők) egészségügyi és munkaerő-piaci mutatói jelentősen rosszabbak az átlagnál, ennek okai részben az egészségtudatosság különbségei, részben az ellátási, hozzáférési egyenlőtlenségek és egyéb társadalmi-gazdasági összefüggések.

A lakosság fizikai és mentális egészségi állapotát jellemző demográfiai, mortalitási és morbiditási mutatók kedvezőtlen alakulása közvetlenül akadályozza a foglalkoztathatóság növelését. Magas a betegség miatt kieső munkanapok száma (2004-ben az összes munkanap 4,2%-át tették ki). A fenti számok által illusztrált helyzet az elvesztett munkaerő-piaci potenciálon kívül az államháztartás kiadási oldalát is negatívan befolyásolja, mivel a munkaerőpiacon termelékiesést, a közfinanszírozott egészségügyi ellátórendszerben pedig kiadásnövekedést jelent. Mind a kieső termelés, mind a növekvő közkiadások a megtermelt GDP, összességében pedig az ország versenyképességének csökkenéséhez vezetnek (lásd 15. táblázat).

15. táblázat: A rossz egészségi állapottal összefüggő becsült GDP veszteség

Veszteség forrása	Elvesztett GDP (Mrd Ft)	A 2004 évi GDP %-ában
Aktív korú halálozás	137	0,7%
Táppénzes napok	552	2,7%
Új rokkantak száma	138	0,7%
Otthonápolás	119	0,6%
Összesen	946	4,7%

Forrás: OEP, KSH

A lemaradás mögött elsősorban a társadalom jelentős részének egészségtelen életmódja és az egészségügyi ellátórendszer szerkezeti problémái állnak. A lakosság egészségtudatossága alacsony ennek következtében az egészségre káros életvitel minták (kábitószert-fogyasztás, dohányzás, alkoholizmus, inaktív életmód stb.) széles körű elterjedése a lakosság egészségi állapotának gyors romlásához vezet, tovagyűrűző hatása révén pedig a következő generációk egészségi állapotát is veszélyezteti. A rossz egészségi állapot gyakran összefüggésben áll a szociális és lakhatási körülményekkel és a közoktatás minőségével is.

A közoktatásban nem működik hatékony iskolai (és óvodai) egészségfejlesztés, a felsőoktatásból és a felnőttképzésből hiányzik az egészségismeretek oktatása. A külföldön már működő életvezetési tanácsadó egészségügyi szolgáltatások gyakorlatilag nem léteznek, így elsősorban csak a betegségek utólagos kezelésére van mód. Az életmódproblémák következtében beálló egészségvesztés mind az egyén, mind a gazdaság számára hátrányokat okoz és veszteséget jelent.

A munkavállalók egészségének megőrzésében fontos szerepe van a munkabiztonságnak és az egészséges munkahelyi környezetnek, ám a munkahelyi biztonság és egészségvédelem kérdése mind a munkáltatók, mind pedig a munkavállalók értékrendjében háttérbe szorult, részben anyagi, részben szemléletmódbeli okok miatt.

Az egészségügyi ellátórendszer és a kapcsolódó humáninfrastruktúra hozzáféréseinek területi egyenlőtlenségei tükröződnek az ellátórendszer kapacitás kihasználtságának eltéréseiben. További strukturális aránytalanságot gerjeszt az a tény, hogy hiányoznak a prevenció és az utókezelés feltételei, valamint hogy alacsony a modern gyógyító eljárások – mint például az egy napos ellátás, korszerű diagnosztika – elterjedtsége, illetve, hogy a háziorvosok nem tudják betölteni betegirányító, „kapuőri” szerepüket, s ezzel jelentősen csökkentik az ellátórendszer hatékonyságát. Az egészségügyi ágazatban a humán kapacitás szerkezete is hiányos ezért az orvosok és szakdolgozók (elsősorban ápolók) száma nem elégséges és megoszlása is egyenetlen, illetve nem megfelelő. Az egészségügyben foglalkoztatottak (orvosok, egészségügyi szakdolgozók, kutatók stb.) körében a megfelelő ösztönző rendszer és az infrastrukturális hiányosságok erősödő munkaerő elvándorláshoz vezetnek, ami ma már minden területen érezhetően megnehezíti a megfelelő minőségű, biztonságos ellátás humán feltételeinek biztosítását. Mindezek mellett hiányosak az otthoni ellátáshoz és az annak keretében végzett tevékenységekhez kapcsolódó alapvető egészségügyi ismeretek.

Az egészségügy területén a felsőfokú szakemberképzés intézményrendszere jól kiépült, az egészségügyi szakemberképzés és továbbképzés magyarországi rendszere több területen példaértékű. Ugyanakkor az ágazat nem rendelkezik megfelelő munkahely-teremtő és megtartó képességgel. Ennek okai részben a hiányos egyéni érdekeltségi rendszerben, a technológiatranszfer intézmény- és eszközrendszerének hiányosságaiban keresendők, részben pedig a képzés és a kereslet összhangjának hiányára vezethetők vissza. Ez okozza az ún. hiányszakmákban jelentkező létszámhiányt is. Az egészségtudományok területén a megfelelően kvalifikált és ösztönzött munkaerő hiánya korlátozza az alap- és alkalmazott kutatásokba való bekapcsolódást. Hiányzik a kutatásokat előrelendítő kapcsolatrendszer, jellemző a kutatóműhelyek szeparáltsága. A képzés nem tükrözi a technológia fejlődését, továbbá a tudásintenzív ipar és szolgáltatások munkaerő-szükségletét.

1.5 TÁRSADALMI KIREKESZTŐDÉS

A szegénység és a társadalmi kirekesztettség szempontjából meghatározó tényező a munkanélküliség és a tartós inaktivitás, az alacsony iskolai végzettség és az egészségi állapot. A foglalkoztatottal nem rendelkező háztartásban élő 18-59 éves személyek aránya hazánkban 3. legmagasabb az uniós államok közül, míg a 17 éven aluliak körében ez az arány a 4. legmagasabb. Erős kockázati tényezőt jelentenek továbbá a területi (települési, térségi) hátrányok is. Miközben kimutathatóan növekszik a szegénységben élők területi koncentrációja, a közösségi

szolgáltató- és ellátórendszerek minőségének és hozzáférhetőségének egyenlőtlenségei (oktatás, egészségügy, szociális ellátás és szolgáltatások) konzerválják, esetenként felerősítik a leszakadást és a szegregációt. A leghátrányosabb helyzetben a legnépesebb kisebbséget alkotó romák vannak: 56%-uk a népesség legszegényebb 10%-ához tartozik.

Az elmúlt tíz esztendő során a szegénység kiterjedtségében nem tapasztalható számottevő növekedés, sőt az utóbbi években enyhe mérséklődés tapasztalható ezen a területen. Állandósult viszont a mélyszegénység és a társadalmi kirekesztettség. A szegénységi ráta a teljes népesség körében 2004-ben 13% volt (uniós átlag 16%). A gyermekek közt növekszik a szegénységben élők aránya, 2004-ben 20% volt (uniós átlag 19%). Az egyre kevesebb gyermekből egyre többen születnek szegény, gyakran egyszülős családba. Hasonló problémákkal szembesülnek az inaktív, illetve tartósan munkanélküli eltartóval rendelkező családokban élő gyerekek és fiatalok is akik jóval nehezebb helyzetből startolnak a munkaerőpiacon, mint kortársaik. Esetükben a társadalmi kirekesztődés gyakran területi hátrányokkal is párosul. A jövedelmi egyenlőtlenségek mértéke nagyjából az uniós átlagnak megfelelő: 2004-ben a lakosság legmagasabb jövedelmű 20%-ának az egy főre jutó jövedelme 4-szer volt nagyobb a legalacsonyabb jövedelmű 20%-ánál. Magyarország esetében a legalsó jövedelmi decilisbe tartozó, kb. 1 millió szegénységben élő személy közel fele (42%) kisgyermek, illetve 20 év alatti tanuló.

A makroszintű egyenlőtlenségeket erősíti, hogy mikroszinten gyakran hiányzik a kohézió az egyének között és a kisközösségeken belül, gyengülnek az együttélést segítő társadalmi keretek és normák.

Számos társadalmi csoportot sújt előítéletesség, hátrányos megkülönböztetés. E jelenségek közismerten leginkább a roma kisebbséget sújtják. A hátrányos megkülönböztetés az élet minden területén – például a munkaerőpiacra való belépéskor, az általános iskolai oktatásban, egészségügyi ellátásban, lakhatási körülményeikben, de akár a közszolgáltatásokhoz való hozzáférésben, hivatalos ügyek intézésében – éri őket, és jelentős mértékben akadályozza társadalmi beilleszkedésüket.

Az előítéletesség, a mentális betegséggel élő, valamint a fogyatékossgal élő embereket is sújtja. Utóbbi csoport esetében a társadalmi részvételt nehezíti az is, hogy az épített környezet, valamint a közszolgáltatások tervezésekor nem veszik kellőképpen figyelembe a fogyatékossgal élő emberek igényeit és szükségleteit.

A sérülékeny, veszélyeztetett társadalmi csoportok körében (a tartósan inaktív személyek, a hajléktalan emberek, a pszichiátriai és szenvedélybeteg, a bentlakásos szociális intézmények fogyatékossgal élő, szenvedélybeteg lakói, a büntető-igazságszolgáltatás rendszerébe bekerülők és az onnan kikerülők, a gyermekvédelmi gondoskodásban élők és onnan kikerülők), illetve a leghátrányosabb helyzetű települések lakói esetében jelentős a szegénység kockázata és a szegénység továbbörökítésének kockázata. Munkaerő-piaci integrációjuk csak hosszabb folyamat eredménye lehet, amelyben a szociális, közösségi és mentálhigiénés szolgáltatások szerepét erősíteni kell. A sérülékeny, veszélyeztetett társadalmi csoportok jellemzően kiszorulnak a saját élethelyzetüket – de a szélesebb kört is érintő – döntéshozatali folyamatokból. A közéletből, a demokratikus intézményből való kiszorulásuk egyrészt tovább erősíti kirekesztettségüket (nélkülük születnek őket érintő döntések), másrészt csökken az élethelyzetük javítását szolgáló intézkedések eredményessége, mivel nem hasznosul tudásuk, tapasztalatuk.

A bűnözés Magyarországon a rendszerváltozás óta robbanásszerűen növekedett, amellyel nem járt együtt a társadalom és az állampolgárok önvédelmi mechanizmusainak kifejlődése.

A szakképzetlen, tartós-, egy éven túli-, fiatal-, munkaerő-piacra éppen belépő tömegekből a társadalmi jelenlétükhöz képest lényegesen nagyobb mértékben jelennek meg a hagyományos

bűnök ismertté vált elkövetőiként. Az áldozatok körében is ez a réteg adja a társadalmi jelenlétéhez képest a nagyobb hányadot.

Bűncselekmény sértettjeként 2005-ben 224.065 természetes személy vált ismertté, körükben a foglalkoztatottak aránya mindössze 55% volt.

A bűnelkövetők által okozott kár a fejlett országokban megközelíti a GDP 5%-át, a fejlődő országokban eléri a GDP 14%-át¹¹). Magyarországon jelenleg csak a bűncselekmények által közvetlenül okozott kárt mérik, amely a vagyon elleni bűncselekmények körében 2005-ben meghaladta a 104 milliárd forintot. Egyedül ez a kár eléri az összes GDP 5 %-át.

A társadalmi kirekesztődéssel szorosan összefügg az érdek- és jogérvényesítés képességének hiánya, ami kiszolgáltatottságot eredményez. A hátrányos helyzetű emberek gyakran nem rendelkeznek azokkal az információkkal és képviseléssel, amely biztosítaná számukra a jogaik érvényesítését. Különösen jellemző a kiszolgáltatottság az ellátottak és a betegek esetében, illetve a fogyasztóvédelem területén. Az egészségügyi, szociális és gyermekvédelmi szolgáltatások igénybevevői, illetve a fogyasztók saját jogaikkal csak minimális mértékben vannak tisztában, és nem eléggé tudatosak (öntudatosak). Ezért szükség van olyan szervezetekre, amelyek felvállalják érdekeik és jogaik képviselését.

A kulturális szegénység a közösség szintjén öröklődő társadalmi egyenlőtlenséget szül, a gazdaság és a foglalkoztatás szintjén pedig rontja a versenyképességet, mivel akadályozza a kreativitás kibontakozását. **A kultúra társadalmi befogadást erősítő szerepe** már szervesen beépült a **Nemzeti Cselekvési Terv a Társadalmi Összetartozásért 2004-2006.** c. dokumentumba is, amely hangsúlyozza a kultúrához való hozzáférés biztosításának kiemelkedő szerepét a társadalmi integráció előmozdításában, és megjelöli a kulturális, közművelődési intézmények és szakemberek feladatait. Ez a megközelítés teljes összhangot mutat az 1081/2006/EK rendelet 4. cikk (1) bekezdésével. Alapvető probléma, hogy a társadalmi kirekesztődés nem önmagában álló jelenség, hanem együtt jár a kulturális kirekesztődéssel, a kulturális szegénységgel, ami a társadalmi érvényesüléshez szükséges kompetenciák hiányához vezet. A kulturális szegénység a közösség szintjén öröklődő társadalmi egyenlőtlenséget szül, a gazdaság és a foglalkoztatás szintjén pedig rontja a versenyképességet, mivel akadályozza a kreativitás kibontakozását.

1.6 AZ INTÉZMÉNYRENDSZEREK ÉRTÉKELÉSE

1.6.1 A foglalkoztatáspolitikai intézményi keretei

A foglalkoztatáspolitikai megvalósításának legfontosabb intézménye a Szociális és Munkaügyi Minisztérium irányítása alá tartozó Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ). Az ÁFSZ a az országos hatáskörű Foglalkoztatási és Szociális Hivatalból, a korábban megyei szintű munkaügyi központokból szerveződött hét regionális munkaügyi központból és a helyi (kistérségi szintű) kirendeltségekből áll. Ezenkívül az ÁFSZ részét képezik a regionális képző központok is, amelyek a felnőttképzésben játszanak fontos szerepet. Az aktív munkaerő-piaci programokat szolgáló munkanélküli ellátások folyósításához és az ÁFSZ működéséhez szükséges pénzügyi forrásokat a Munkaerő-piaci Alap biztosítja.

¹¹ UN ECOSOC (2000): A/CONF.187/L.5. Report of Committee II.: Workshop on community involvement in crime prevention. Tenth UN Congress on Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Bécs, 2000. április 10-17

1.6.1.1 Aktív munkaerő-piaci politikák

Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ) munkaügyi kirendeltségein nyilvántartott állás-keresők száma a 2004. év átlagában 376 ezer fő volt. Az álláskeresők, munkanélküliek számának növekedése alapvetően arra vezethető vissza, hogy bővültek az ellátások, új programok indultak. A foglalkoztatási célokra fordított források felhasználásában hangsúlyeltolódás következett be. Nőtt az aktív korú nem foglalkoztatottak programjaira, területi munkaerő-piaci célokra, megváltozott munkaképességűek foglalkoztatásának támogatására stb. fordított összegek aránya, mértéke. A tartósan munkanélkülieknek nyújtanak átmeneti munkalehetőséget a különböző közfoglalkoztatási programok. Sok településen ezek a programok jelentik az egyetlen munkalehetőséget, mindazonáltal jelenlegi formájukban nem jelentenek valós kiutat a munkaerő-piaci (és társadalmi) kirekesztettségéből és a segélyfüggőségéből.

A munkanélküliek munkaerőpiacra való visszatérésének megkönnyítését és a munkanélküliség tartóssá válásának megelőzését szolgálták az utóbbi években az ÁFSZ fejlesztése és modernizálása irányába tett lépések. Az ÁFSZ alapvetően segélyadminisztráló és -elosztó szervezetből egyre inkább szolgáltató szervezetté válik. Személyre szabott, a különböző célcsoportok speciális sajátosságaira koncentrálnó programok indultak, váltak általánossá. Uniós források felhasználásával 2002 óta folyik az ÁFSZ fejlesztése. PHARE és HEFOP források felhasználásával. Ennek eredményeképpen többek között:

- bevezetésre kerül az egyéni álláskeresési megállapodások rendszere, amely – a munkanélküli járadék rendszer átalakításával együttesen - az egyéni álláskeresést ösztönzi,
- 174 kirendeltségből 80 esetében kiépítésre kerül az önálló álláskeresést segítő rendszer, ami lehetővé teszi, hogy az ÁFSZ munkatársai a hátrányos helyzetű álláskeresők számára több és személyre szabott segítséget nyújtsanak;
- a kirendeltségek 50%-án bevezetésre került a tartós munkanélküliség kockázatának korai felismerését segítő profilings rendszer;
- kidolgozásra került a minőségirányítás rendszere, amely egységes teljesítménymutatókon alapul.

Ahhoz hogy a munkaerő-piaci kereslet és kínálat összehangolásával az ÁFSZ megfelelően el tudja látni az álláskeresők segítségével kapcsolatos feladatait, további jelentős erőfeszítésekre van szükség. Az ÁFSZ-t a folyamatban lévő strukturális reformok több szempontból is érintik. Egyrészt fontos szerepe van a közsféra átalakulásával összefüggő munkaerőpiaci hatások kezelésében. Másrészt egyes reformok – például a rokkantsági rendszer átalakítása (*lásd 1.6.1.2. fejezet*) – részeként/következtében új feladatokat, szerepeket kell ellátnia. Harmadrészt maga az ÁFSZ is egy szervezeti átalakuláson megy át: megyei szintű rendszerből regionális szintű rendszerre alakul, miközben ezzel párhuzamosan meg kell teremteni a szociális szektorral való összehangolt működés feltételeit is. Ennek az átalakulásnak a támogatásához, az aktív munkaerőpiaci politikák eredményességének és hatékonyságának javításához további fejlesztésekre van szükség.

Az aktív munkaerő-piaci politikák eredményes végrehajtását nehezíti, hogy a munkaerő-piaci politikák finanszírozási és intézményrendszere nem megfelelően koordinált. Helyi szinten az állástalanságuk okán segítségre szoruló emberek több, egymással intézményes kapcsolatban nem álló szervezettől – munkaügyi szolgáltatótól, önkormányzattól, szociális intézményektől, civil szervezetektől – is kaphatnak támogatást, ellátást. Összességében elmondható, hogy a munkaerő-piaci politikák hatékonyságának javítását, a különböző szervezetekhez (miniszté-

riumok, önkormányzatok) tartozó feladatok széttagoltságából adódó hátrányok csökkentését, a foglalkoztatási célokat szolgáló források felhasználásának eredményességét elősegítené a munkaerő-piaci politikák gyakorlati megvalósítását végző intézmények integrált rendszerben történő működtetése, illetve a tárcaközi és a helyi szintű koordináció erősítése. Ezt szolgálja az integrált munkaügyi és szociális rendszer kialakítása – *lásd a 2.5.6.4. fejezetet.*

Az aktív munkaerő-piaci politikák végrehajtásában az ÁFSZ mellett fontos szerepe van az állami forrásokból támogatott civil kezdeményezéseknek, foglalkoztatási programoknak is. Ezek elsősorban a hátrányos helyzetű emberek foglalkoztathatóságának javítására és a munkaerőpiacra való belépésüket, beilleszkedésüket támogató szolgáltatások nyújtására jöttek létre. A foglalkoztatási célú források hatékonyabb felhasználása és az átláthatóság javítása érdekében azonban szükséges lenne az ÁFSZ és a civil szervezetek közötti kapcsolatokat erősíteni oly módon, hogy munkaerő-piaci szolgáltatásaik egymást kiegészítve működjenek.

1.6.1.2 A foglalkozási rehabilitáció

A rehabilitációban különböző tárcákhoz tartozó, egymásra épülő de különálló rendszerek és intézmények vesznek részt, amelyek között jellemzően alacsony az együttműködési és integrációs képesség, ami megnehezíti a rászorultak munkaerőpiacra történő mielőbbi visszajutását. A rokkantsági ellátásokban részesülő munkavállalási korú inaktív emberek magas száma és a fogyatékos emberek körében a foglalkoztatottak rendkívül alacsony aránya azt jelzi, hogy Magyarországon a sokszereplős rehabilitációs rendszer hatékonysága nem megfelelő. A foglalkozási rehabilitáció a munkaviszonyban állók tekintetében a munkáltató kötelezettsége. A foglalkozási rehabilitációs eljárás lefolytatása azonban a munkáltató megfelelő szakértelme, lehetőségei (eszközei) hiányában sok esetben elmarad.

A megváltozott munkaképességű álláskereső foglalkozási rehabilitációja és elhelyezkedésének támogatása az ÁFSZ feladata, amit a különböző szolgáltatások és aktív eszköztámogatások segítségével valósít meg. A megváltozott munkaképességű munkanélküli személyek részvétele az aktív programokban ugyanakkor az átlagosnál alacsonyabb, valamint az ÁFSZ rehabilitációs kapacitása jelenleg is legfeljebb a szükségletek 10%-át tudja kielégíteni. Emellett, a rokkantsági ellátások jelenlegi rendszere a passzív ellátások irányába tereli a megváltozott munkaképességű egyént, és nem ösztönöz a foglalkozási rehabilitáció vállalására, a munkaerő-piaci reintegrációra. Ezért – a rokkantsági pénzbeli ellátások reformja mellett - olyan rendszert kell kialakítani, amelyben a rehabilitálható személyek számára a foglalkoztatás az elsődleges megoldás. Ki kell alakítani az egészségkárosodás olyan új minősítési rendszerét, amelynek középpontjában nem a károsodás, hanem a megmaradt munkavégző-képesség áll. Az ÁFSZ-nek több ember számára kell tudnia foglalkozási rehabilitációs szolgáltatásokat biztosítani – a civil szervezetek kapacitásaira is építve. (*Lásd a 2.5.6.2. fejezetet is.*)

Az utóbbi években erősödött a civil szféra részvétele a foglalkozási rehabilitációban. Számos alternatív munkaerő-piaci szolgáltatás működik, és új, innovatív szolgáltatások is megjelentek. Azonban ezek finanszírozása bizonytalan, hiányoznak a hosszú távú működést, fejlesztést lehetővé tevő feltételek. A civil szféra munkaerő-piaci szolgáltatásai jellemzően a rehabilitációs folyamatnak csak egy-egy szegmensét képesek kezelni. A foglalkozási rehabilitáció tehát nem alkot rendszert, az egyenlő hozzáférés nem biztosított; így a megváltozott munkaképességű regisztrált munkanélküli személyeken kívül a többség véletlenszerűen jut hozzá rehabilitációs szolgáltatásokhoz. A nyílt munkaerő-piaci integráció, illetve a munkahely-megtartás támogatása eddig kisebb hangsúlyt kapott. A nyílt munkaerőpiacon való foglalkoztatás támogatását – a védett foglalkoztatást támogató rendszer mellett – vonzóbbá kell tenni a munkáltatók és a munkavállalók számára.

1.6.2 Iskolarendszerű oktatás és képzés

A demográfiai tendenciák azt mutatják, hogy a gyermekek és fiatalok száma folyamatosan csökkent az elmúlt évtizedekben, miközben az oktatási rendszer kapacitása bővült. Ennek eredményeként a különböző iskolatípusokban különböző mértékben, de mindenütt csökkent az egy pedagógusra jutó tanulók száma (lásd 16. táblázat).

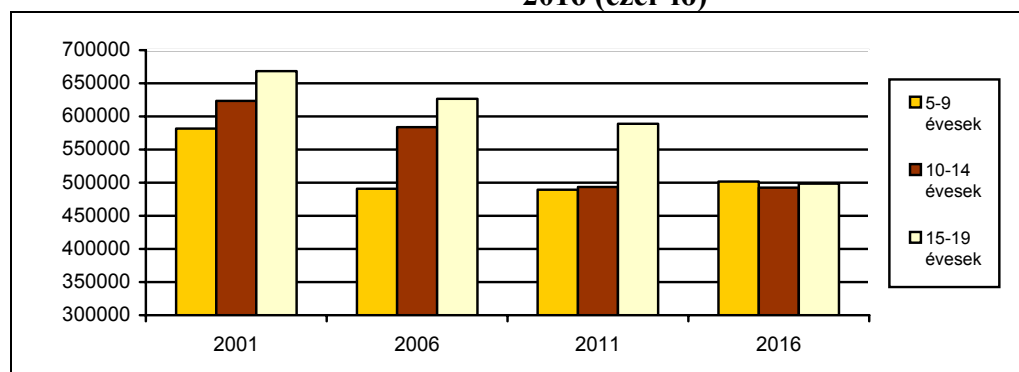
16. táblázat: Egy pedagógusra jutó óvodás gyermekek, tanulók száma

Tanév	Óvoda	Általános iskola	Szakiskola	Speciális szakiskola	Gimnázium	Szakközépiskola
1990/91	11.6	12.2	17.2	20.9	13.9	17.2
2005/06	10.7	10.1	14.1	7.1	13.4	13.8

Forrás: OM, Oktatás-statisztikai évkönyv 2005/2006

Demográfiai előrejelzések szerint folytatódik az 5-14 éves korosztály létszámának a csökkenése (lásd 4. ábra). Ennek mértéke 2010-re várhatóan meghaladja a 20%-ot. A sajátos nevelési igényűnek (régábbi elnevezéssel: fogyatékos) minősített gyermekek száma az utóbbi trend ellenére nő, különösen a romák körében (az általános iskolai sajátos nevelési igényű tagozatokon arányuk gyakran eléri a 90%-ot). Míg az EU-ban a fogyatékossgal élő emberek aránya a teljes népességén belül átlagosan 2,5%, addig Magyarországon ugyanez a mutató 7%.

4. ábra: Az iskoláskorú népesség számának várható alakulása Magyarországon, 2001-2016 (ezer fő)

Forrás: KSH Népszégtudományi Kutató Intézet, Előreszámítási adatbázis, 2004

Az általános iskola nyolc osztályát 16 éves korukig el nem végzők aránya a korosztály kb. 5%-a; ennek a csoportnak a legrosszabb az elhelyezkedési esélye, többségük tartósan kívül marad a munkaerőpiacon. Ellentétben a gimnáziumok és szakközépiskolák jó mutatóival, a szakiskolákban magas a lemorzsolódók (20-25%) és a rendszerből idő előtt kilépők aránya.

Az egyes oktatási szinteken tanuló fiatalok számának változása alapján látható, hogy rohamos mértékben nőtt az érettségit illetve diplomát szerzők aránya a 8 általános iskolát és az érettségit nem nyújtó szakiskolát végzettekkel szemben. 1990-hez képest majdnem negyedével esett vissza az általános iskolai tanulók száma, ugyanakkor közel másfélszeresére nőtt az érettségire felkészítő iskolában tanulók és majdnem négyszeresére a felsőoktatásban tanulók száma. (lásd 17. táblázat) Az elmúlt 15 évben a középfokú oktatásban (gimnázium, szakközépiskola, szakiskola, speciális szakiskola) résztvevők száma közel 80 ezer fővel növekedett, ezen belül a szakiskolák tanulólétszáma csökkent, a speciális szakiskolai-, a szakközépiskolai és a gimnáziumi tanulók létszáma pedig nőtt. A teljes középiskolai tanulószámokon belül a szakiskolában tanulók aránya 38%-ról az eltelt időszakban 19%-ra csökkent. Figyelembe véve a demog-

ráfiai trendeket, az érettségit adó középfokú általános oktatásban és szakképzésben résztvevők számának eddigi dinamikus növekedési trendjét a következő évtizedben a létszámok stabilizálódása, stagnálása váltja fel.

17. táblázat: Óvodások és tanulók létszámának alakulása 1990-2005 (előző év = 100%)

Tanév	Óvodás gyermek	Általános iskolai tanuló	Szakiskolai tanuló	Középfokú oktatásban tanuló	Felsőoktatásban tanuló	Összesen
2000/2001	96,2	98,8	104	100,8	107,1	100,2
2001/2002	96,9	98,6	105,1	101,3	106,7	100,2
2002/2003	96,9	98,5	100,7	100,6	109,2	100,5
2003/2004	98,7	97,8	100,6	102,3	107,2	100,7
2004/2005	99,6	97,5	100,3	99,5	103	99,4
2005/2006	100,2	96,8	99,8	100,4	100,6	99,0
Változás 2005/2006 1990/1991	83,3	73,2	59,9	147,5	391,4	100,7

Forrás: Oktatás-statisztikai évkönyv 2005/2006, OM (2006)

1.6.2.1 Közoktatás

A közoktatási rendszer számos olyan problémával küzd, amelyek megoldása csak további hosszú távú fejlesztéssel orvosolható. Így például a közoktatás nem biztosítja az alkalmazható és versenyképes tudás megszerzéséhez nélkülözhetetlen alap- és kulcskompetenciák, mindelelőtt a sikeres munkaerő-piaci részvételhez szükséges készségek elsajátítását, s nem alapozza meg az egész életen át tartó tanulást. Ennek számos, részben egymással összefüggő oka közül a legfontosabbak a következők:

- az oktatásban a tartalmi, tárgyi tudásbeli követelmények túl vannak hangsúlyozva a kulcskompetenciák elsajátításának fontosságával szemben;
- gyenge a fenntartói intézményirányítás az iskolavezetés és a pedagógiai kultúra, korszerűtlenek az alkalmazott módszerek;
- hiányzik az intézményi és a tanári teljesítmények egységes mérése, értékelése;
- gyengék a munkaerő-piaci és az oktatási intézmények közötti kapcsolatok, a visszajelzési mechanizmusok;
- hiányos és nem mindenki számára hozzáférhető a korszerű oktatás infrastruktúrája.

Kiugróan magas egyenlőtlenségek érzékelhetők a minőségi oktatáshoz való hozzáférés tekintetében, és bizonyos tanulói csoportok (például halmozottan hátrányos helyzetű tanulók, roma származású tanulók) iskolák és iskolatípusok mentén történő szegregációját figyelhetjük meg. A PISA felmérések háttérelmezései megmutatják, hogy a magyar oktatási rendszer egyike az esélyegyenlőséget legkevésbé biztosító rendszereknek, és a kiterjedt szegregáció miatt a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók egy része a helyben elérhető oktatási szolgáltatásokat sem kapja meg. A kutatások alapján a szegregált iskolákban és osztályokban alacsonyabb a szaktanárok által megtartott órák száma, és azok gyengébb felszereltségűek más helyi iskoláknál és osztályoknál. Ennek egyik konkrét következménye, hogy oktatási rendszerünk fel erősítette a meglévő társadalmi különbségeket, a szabad iskolaválasztás következtében is erősödött a szegregáció. Kiemelt probléma az uniós átlagot messze meghaladó enyhe értelmi fogyatékosra minősítési index Magyarországon és az, hogy az eltérő tanterv szerint oktatott tanulók körében igen magas a halmozottan hátrányos helyzetű és roma tanulók aránya. A csök-

kentett követelményrendszer és tananyag következtében igen sokan közülük perspektivikus továbbtanulási és később elhelyezkedési esély nélkül kerülnek ki az általános iskolákból.

A középfokú oktatásból való lemorzsolódás – ami az iskolatípus és az oktatási rendszer intézményi és tartalmi problémáit jelző indikátor – különösen a szakmunkásképző intézmények esetében jelentős. Ebben az iskolatípusban átlagosan minden 4. tanuló legalább egyszer évet ismételt tanulmányai során (a gimnáziumokban az összes iskolába járóra vetített évisméltési arány 5%-), sokan nem fejezik be tanulmányaikat és képzettség nélkül lépnek ki az iskola-rendszerből. Ez az utóbbi években növekvő tendenciát mutató jelenség nagyban hozzájárul a fiatalok munkanélküliség és szegénység növekedéséhez, meghatározó szerepet játszik az alacsony iskolai végzettségű népesség újratermelődésében.

Az oktatás nem biztosítja eléggé a munkaerő-piaci részvételhez szükséges alapvető készségeket, az egészségkultúrát, nem alapozza meg az egész életen át tartó tanulást. A közoktatás intézményei nem csökkentik eléggé a családi háttérből és szocio-kulturális környezetből adódó hátrányokat, ezzel hozzájárulnak a hátrányos társadalmi helyzet továbbörökítéséhez, a szegénység és kirekesztettség újratermelődéséhez (lásd 18. és 19. táblázatok).

18. táblázat: A tanuló teljesítménye valamint anyagi, társadalmi és kulturális háttere közötti összefüggés erőssége a PISA matematika felmérése alapján

Év	Magyarország (zárójelben a helyezés)	OECD átlag
2000	26,2 % (26.)	22,9 %
2003	27,0 % (29.)	22,1 %

Forrás: OECD

A 15-19 éves korosztály 10,3%-a nem vesz részt oktatásban, képzésben, ez az OECD-s 17,9%-os átlaghoz képest viszonylag kedvezőnek mondható. Ugyanakkor sok fiatal iskolai végzettség, illetve szakképzettség nélkül lép ki az oktatási rendszerből, jelentősen rontva későbbi munkaerő-piaci kilátásait.

Az iskolák nem képesek kellőképpen ellensúlyozni a társadalmi hátrányok tanulási eredményekre gyakorolt negatív hatását. Az egyén munkaerő-piaci részvétele szorosan összefügg a szocio-kulturális háttérrel: azon intézményekben, ahol a kultúrához való hozzáférés erősebb, jobbak a tanulók eredményei hosszú távon is (az általános művelődési központokban tanult fiatal felnőttek tanulási, művelődési aktivitása 21,6%-kal magasabb a velük egykorú, de szervezetileg önálló általános iskolában végzettekkel szemben). A hiányos egészségkultúra, amely már fiatal korban is jellemző, valamint a színterek közötti meglévő gyenge együttműködés növelik a káros egészségmagatartási minták elterjedését, hátráltatják az egyén egészségmegőrzését és az egészséges életmód elterjedését, ezáltal csökkentve a foglalkoztathatóság lehetőségeit az aktív korban.

Az olvasási kompetencia fejlesztése és az információs társadalomban való részvétel a gyermekek tekintetében a települési könyvtárak által nyújtott, iskoláskor előtti olvasásnépszerűsítő programokkal kezdődik, majd az iskolai könyvtárakban folytatódik, ahol a gyermek- és ifjúsági korosztály elsajátítja a könyvtári szolgáltatások használatát, és azokat a leggyakrabban igénybe veszi. A közoktatásban jelentős fejlesztések történtek az e-tananyagok

kidolgozása és az IKT-kompetenciák fejlesztése terén, de a fejlesztések általában nem szármoltak az iskolai könyvtár, mint az oktatást elsősorban támogató tananyag-, tartalom- és eszköztár részvételével.

Egészében megállapítható, hogy a közoktatási rendszer nem elég hatékony. Hiányoznak az eredményességet és a sikeres tanulási utakat megalapozó mechanizmusok. Nem megfelelőek az átlagos intézményméreték, s túlságosan magas az autonóm iskolafenntartók száma. Mindez megnehezíti a hatékony és innovatív szakmapolitikák egyetemes meghonosítását és elterjesztését. A rendszer hatékonyságát kedvezőtlenül befolyásolja továbbá, hogy a közoktatásban foglalkoztatott pedagógusok létszáma – a demográfiai trendek által előrejelzett tartósan és jelentős mértékben csökkenő diákszám ellenére – arányosan meghaladja az európai átlagot. A közoktatás finanszírozásának mechanizmusai, mindenekelőtt az iskolafenntartók normatív támogatásának rendszere nem eléggé ösztönöz a hatékony gazdálkodásra, s megnehezíti a területalapú ill. a szociális indíttatású differenciálást. Az iskolavezetés és a pedagógusmunka minőségének szükséges javítását az egységes, átfogó minőségértékelési és minőségbiztosítási rendszer hiánya akadályozza.

19. táblázat: Iskolások teljesítménye a PISA különböző mérésein, településtípusok szerint

Településtípus	Magyarország			OECD országok átlaga		
	Olvasás	Mate-matika	Természet-tudomány	Olvasás	Mate-matika	Természet-tudomány
Falu, kevesebb mint 3000 lakos	359	365	371	481	482	480
Város, több mint 1 millió lakos	484	490	494	510	510	514
Különbség	125	125	118	29	28	34

Megjegyzés: OECD átlag=500

Forrás: PISA 2000 adatbázis

A kulturális intézmények kellő humán és fizikai infrastruktúra és a formális oktatási rendszerrel kialakított intézményes kapcsolatok hiányában nem képesek megfelelő intenzitással és hatékonysággal eleget tenni a társadalmi integrációt elősegítő küldetésüknek, amelyet az egész életen át tartó tanulás stratégiájára alapozva a nem formális és informális tanulás eszközeinek, az atipikus képzési formák alkalmazásával lennének hivatottak teljesíteni. E miatt jó-részt kihasználatlanul maradnak a kulturális intézményrendszer kompetencia- és adaptivitás-fok növelésére alkalmas adottságai.

A szocio-kulturális háttér jelentős mértékben befolyásolja a *társadalmi egyenlőtlenségek* kialakulását; e hátrányok *kompenzálásához* az iskolán túl a kulturális intézmények is hozzájárulnak. Azonban a *kultúra kompenzáló szerepét* jelentősen gátolja a kulturális szolgáltatások-hoz való egyenlőtlen hozzáférés. Azokban a térségekben, ahol a kultúrához való hozzáférés erősebb, bizonyítottan jobbak a tanulók eredményei hosszú távon. A gyermek- és ifjúsági korosztály tekintetében az iskoláskor előtti és alatti készség- és képességfejlesztés, a kreativitás fejlesztése fontos eszköz a kulturális szegénység okozta hátrányok csökkentésében. A kulturális szolgáltatások atipikus képzési szerepükön (a nem formális és informális tanulási for-

mák gazdagításán) keresztül jelentősen javítják az elmaradott, leszakadó térségek népességének esélyeit. Különösen fontos ez annak a mintegy 800 településnek az esetében, ahol iskola hiányában a kulturális közösségi színterek a képzések és közszolgáltatások egyetlen lehetséges helyszínei.

A nem-formális és informális tanulás helyszíneiként a kulturális intézményrendszer hatékony részvételét, a szolgáltatásaikban rejlő lehetőségek érdemi kiaknázását azonban nehezíti, hogy a kulturális szektorban foglalkoztatottak aránya jóval alacsonyabb, és a foglalkoztatás rendszere is jóval korszerűtlenebb, mint az EU 25 átlaga. Ezt támasztják alá az Eurostatnak a kulturális szektorban foglalkoztatottakra vonatkozó összehasonlító adatai is. (ld. 20. táblázat)

20. táblázat: a kulturális szektorban foglalkoztatottakra vonatkozó összehasonlító adatai

	Magyarország	EU25
A kultúrában dolgozók aránya az összes foglalkoztatotton belül (%)	2,6	3,1
A részidőben foglalkoztatottak aránya a kultúrában (%)	8,8	25,0
A másodállásban foglalkoztatottak aránya a kultúrában (%)	3,2	6,6
Önálló foglalkoztatottak aránya a kultúrában (%)	20,9	28,8

Forrás: Eurostat (http://www.cultural-economy.eu/documents/cultural_employment_eu.pdf)

A közoktatási rendszerben meglévő problémák megoldására az I. Nemzeti Fejlesztési Terv (I. NFT) keretében (HEFOP 3.1. és 2.1. intézkedések) kidolgozott – és jelenleg megvalósítás alatt álló – intézkedések alapján kialakuló gyakorlatok és eljárások megszilárdítása, a folyamatok további támogatása, gondozása jó alapot biztosíthat a munkaerő-piaci és foglalkoztatási szempontból nélkülözhetetlen kompetencia alapú oktatás széles körű elterjesztéséhez, egyetemessé tételéhez, a szegregációs tendenciák felszámolásához. Mindazonáltal a kívánatos változások mindmáig a szükségesnél kisebb mértékben érintették a tanárképzés tartalmát és szerkezetét, valamint a közoktatás-irányítás intézményi kereteit.

A 2005-ben teljessé vált közoktatási intézményi Internet lefedettség, továbbá a TIOP-ban megvalósítandó intézményi informatikai infrastruktúra fejlesztések megfelelő támpontot nyújtanak az NFT I-ben megkezdett és a jelen operatív programban egységesen bevezetni tervezett tartalmi fejlesztésekhez.

1.6.2.2 Szakképzés

Az iskoláskorúak, és emiatt az iskolarendszerbe belépő diákok számának folyamatos csökkenése mellett jelentősen megnőtt az érettségit szerezni kívánók aránya. A középfokú szakképzésben is eltolódott a kereslet az érettségit adó képzési programok felé: az elmúlt évtizedben a szakiskolai tanulók száma közel felére csökkent, miközben a szakközépiskolában tanulók száma közel 45%-kal nőtt a nappali tagozaton. A szakiskolai képzés iránti kereslet visszaszorulásával csökken az érettségivel nem, csak szakképesítéssel rendelkező munkavállalók száma. Ennek hátterében a szakképző intézményekben megszerezhető tudás munkaerő-piaci ér-

tékének folyamatos csökkenése áll, amit ezen iskolai szint által nyújtott oktatás és képzés színvonalának romlása idéz elő.

A hátrányos helyzetű fiatalok többsége szakiskolába kerül, jelentős mértékű a szegregáció. Jelenleg a 18/19 éves korosztálynak 20%-a szerez szakiskolai végzettséget. A szakiskolák minden 4. tanulója legalább egyszer évet ismételt tanulmányai során. A nagyarányú lemorzsolódás miatt kiugróan magas az iskola befejezése és a szakképzettség megszerzése előtti, ún. korai iskolaelhagyás. Az iskolarendszerű szakképzésben 2004-ben végzett és képesítést szerzett tanulók 42%-a tudott a végzést követő 6 hónapon belül sikeresen elhelyezkedni, közülük 64 % szakképesítésének megfelelő munkakörben. A végzettek 44%-a továbbtanul, 14%-uk a felmérés időpontjában nem rendelkezett munkahellyel.

A szakiskolai képzésben túlhangsúlyozott az elméleti tárgyak oktatása, kevésbé hangsúlyos a gyakorlati készségek fejlesztése, miközben kimagaslóan rossz a tanulók alapkompenciájának tekinthető olvasási-szövegértési és matematikai-logikai teljesítménye. A tanulóknak egyre kevesebb lehetőségük van megismerkedni a gyakorlatban alkalmazott technológiákkal. A szakiskolák technológiai felszereltsége ritkán kompatibilis a vállalatoknál alkalmazottal. A szakiskolai képzés így csak részben vagy egyáltalán nem készíti fel a fiatalokat sem a gyors és könnyű munkába állásra, sem a munkaerő-piaci követelményekhez való alkalmazkodásra.

Az Országos Képzési Jegyzék (OKJ) szerkezete, tartalma, a szakképesítések száma az elmúlt tíz évben többször változott, ám e változások összességükben sem voltak jelentősek. Nem sikerült kialakítani a szakképzés folyamatosságát biztosítani tudó teljes körű modulrendszer, sem a kompetenciamérés rendszerét. A Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program keretében elkészült – és 2006 februárjában jogszabályban is kihirdetett új OKJ egyszerűbb struktúrája (közel felére, 416-ra csökkent a szakmák száma) átláthatóbb és rugalmasabb képzést tesz lehetővé. Megalapozza az átjárhatóságot biztosító, több egymásra épülő szakma megszerzését megkönnyítő moduláris szakképzési rendszer kidolgozását és bevezetését, egyben támogatja a kompetencia alapú oktatásra való áttérést is a szakiskolák rendszerében. Az új képzési jegyzék kidolgozása a szakképesítésekért felelős minisztériumok, a gazdasági kamarák, a munkaadói és a munkavállalói érdekképviseletek, a szakképző intézmények fenntartói, és a szakképző intézmények képviselőinek részvételével történt.

A szakiskolai létszám csökkenése azonban nem eredményezte az intézmények, illetve a képzési helyszínek csökkenését, sőt a szakiskolák száma több mint 100-zal gyarapodott (1990-ben 465 intézményben folyt szakiskolai képzés, a 2005/06-os tanévben az ilyen intézmények száma 673). Az intézmények száma, a képzések szétaprózottsága nehezíti a koordinációt, korlátozza a képzési színvonal ellenőrzésének, a tárgyi, személyi feltételek fejlesztésének lehetőségét, a fejlesztési források hatékony felhasználását. Az I. NFT keretében 16 Térségi Integrált Szakképző Központ (TISZK) jött létre a munkaerő-piaci igényekre jobban reagáló, versenyképes szaktudást biztosító, fenntartható intézményrendszer megteremtése céljából. A 16 TISZK-ben összesen 128 képzőintézmény vesz részt, amely a szakképzési programokat kínáló intézmények mindössze 9%-át jelenti. A szakképzés HEFOP-ban megkezdett fejlesztését kiterjesztve a 2007-2013 közötti időszakban a koncentráltabb intézményi struktúra kialakítását kell ösztönözni elsősorban azoknál a szakképzést folytató intézményeknél, ahol az intézményi méret a gazdaságossági feltételeknek nem felel meg.

1.6.2.3 Felsőoktatás

A felsőoktatásban az elmúlt tizenöt évben dinamikus hallgatói létszámnövekedés következett be: míg az 1990/91-es tanévben 108 ezer fő tanult a felsőoktatásban, 2005/2006-ra a létszám

mintegy megnégyszereződött, elérte 424 ezer főt. A felsőoktatásból kikerülő fiatalok arányának a munkavállalási korúak körében megfigyelhető növekedésével arányosan nőtt a regisztrált diplomás pályakezdő munkanélküliek száma (a fiatal diplomásokra vetített munkanélküiségi rátájuk azonban nem nőtt).

A felsőoktatási szakok államilag finanszírozott keretszámainak meghatározása nincs kellően tekintettel a munkaerő-piaci kereslet alakulására. Minthogy a felsőoktatási intézmények többsége valamely (teljes vagy részleges) formában részesül állami finanszírozásban, az állami finanszírozási forrásokhoz való hozzájutás gyakran előtérbe kerül a munkaerőpiac által igényelt szakemberek kibocsátására irányuló, hosszabb távon megtérülő törekvésekkel szemben. Nem támogatja a felsőoktatás szerkezetének a munkaerő-piaci igények kielégítése felé történő orientációját a különböző szakok hallgatóinak munkaerő-piaci érvényesülési lehetőségeit a pályaválasztó érettségizetteknek bemutató érdemi pályaaorientációs tanácsadás sem. Ez hiányzó elem a közoktatás rendszerében. Az innováció-vezérelt gazdasági növekedés humán feltételeinek megteremtéséhez szükséges műszaki és természettudományos képzettséggel rendelkező kvalifikált munkaerő kibocsátása (2002-ben arányuk 18% a végzetek körében) jelentősen elmarad az EU 26,1%-os átlagától. Még rosszabb a kép, ha figyelembe vesszük, hogy a 20-29 éves korúak körében a matematika, műszaki és természettudományos szakokon végzett diplomások aránya mindössze 4,8%.

A rendszerváltást követő időszakban az új társadalmi-gazdasági kihívásokra való reagálás jegyében több reformértékű szervezeti, tartalmi intézkedés, átfogó szabályozás történt, létrejöttek a felsőoktatási intézmények működésének szakmapolitikai, jogi és pénzügyi keretei. A 2006. március 1-jén hatályba lépett új Felsőoktatási törvény a Bolognai Nyilatkozatban foglaltaknak megfelelően szabályozza a felsőoktatás képzési szerkezetét, s az Európai Felsőoktatási és Kutatási Térséghez történő csatlakozás feltételeinek a megteremtése érdekében átfogó reformok bevezetését készíti elő. A törvény biztosítja a háromciklusú képzésre való átállást, az intézményirányítás és menedzsment átfogó reformját, és piacorientált elemek bevezetésével növeli az intézmények gazdálkodási mozgásterét, új alapokra helyezi a felvételi vizsgák rendjét, ösztönzi a felsőoktatási intézmények K+F tevékenységét, aktív részvételét az egész életen át tartó tanulásban.

A felvételi létszámadatok alakulása arra utal, hogy a felsőoktatásban gyakorlatilag véget ért az elmúlt 10-15 esztendőben tapasztalt expanzió. A következő évtized folyamán a hallgatói létszám már napjainkban is tapasztalható stagnálására, illetve enyhe csökkenésére lehet számítani. Egyfelől azért, mert a demográfiai adatok tanúbizonysága szerint az egyetemista, főiskoláskorú népesség létszáma enyhén csökken. Másfelől, a háromciklusú képzés bevezetése, és a több területre is kiterjedő állami szabályozás új eszközei nyomán 2013-ig fokozatosan, de érzékelhetően csökken a rendszerben a hallgatók által eltöltött idő. Szakértők nem számolnak a második vagy harmadik diplomát megszerezni szándékozók számának növekedésével sem. Összességükben ezek a folyamatok lehetővé teszik, hogy a felsőoktatásban az expanzió helyett alapvetően a minőségi szempontok kerüljenek előtérbe. Lehetőség teremődik arra, hogy a 2006-ban megkezdett mélyreható tartalmi, strukturális reformok következetes megvalósítása révén a felsőoktatási intézmények a jelenleginél aktívabb és kezdeményezőbb szerepet vállaljanak a tudásalapú gazdaság kiépítésének felgyorsításában. Ehhez mindenképp a továbbképzés újszerű formáinak széleskörű meghonosítására van szükség. A gazdaság, s főként a helyi vállalkozások szereplőivel való intézményes együttműködésre építve számottevően növelni kell a felsőoktatás potenciálját az innováció, valamint a tudás-disszemináció terén. Emellett javítani kell az intézményirányítás és menedzsment színvonalát, s ehhez meg kell teremteni a szükséges humán és fizikai kapacitásokat.

1.6.3 Felnőttképzés

A felnőttkori képzésben való részvétel mértéke Magyarországon alacsony. Ugyanakkor a felnőttképzés rendszere igen kiterjedt, és jelentős képzési kapacitások állnak rendelkezésre. A felnőttképzés rendszere az ÁFSZ részét képező Regionális Képző Központokra, magán képző szervezetekre, valamint az iskolarendszerű képzés és a kultúra, illetve a közművelődés bizonyos intézményeire épül. A Regionális Képző Központok tevékenysége elsősorban a hátrányos helyzetűek, a munkanélküliek és a munkanélküliséggel leginkább veszélyeztetettek képzésére irányul. Emellett szolgáltatásokat nyújtanak a munkaerőpiac más szereplőinek is. Ma Magyarországon közel 5000 regisztrált képző intézmény működik, ezek közül mintegy 1200 akkreditált. A felnőttképzési intézmények irányításának jelenlegi rendszerében problémát okoz, hogy az iskolai rendszerű és az iskolarendszeren kívüli felnőttoktatás és -képzés, illetve a közművelődés kormányzati szintű irányítása elágazik, megnehezítve a koherencia megteremtését, valamint hogy a támogatási rendszer és a jogszabályi környezet nem minden tekintetben ösztönöz a munkaerő-piaci igényekhez való igazodásra.

2002. évi adatok alapján a foglalkoztatottak 12%-a vesz részt a cégek és a munkavállalók változásokhoz való alkalmazkodását és fejlődését elősegítő munkahelyi képzésben. Ez az arány a változásokra érzékenyebb, ellenben jelentős fejlődési potenciállal rendelkező kkv-k körében még alacsonyabb, 7%. Becslések szerint a gazdálkodó szervezetek mintegy 100 milliárd forintot fordítanak munkahelyi képzésre. A költségeket 75-80%-ban a vállalatok fedezik, a fennmaradó részt állami források vagy a képzésben részesülők biztosítják. A cégeknél folyó képzés tényleges tartalmáról és annak a vállalat, vagy foglalkoztatottai tudásának, termelékenységének növekedésére, vagy alkalmazkodóképességükre gyakorolt hatásairól nem állnak rendelkezésre felméréseken alapuló adatok.

Magyarországon a vállalkozások több mint egyharmada támogatja valamilyen mértékben munkavállalói képzését. A nagyobb cégeknél általában megoldott a folyamatos belső képzés, jellemzően többet fordítanak az alkalmazottak és a vezetők továbbképzésére. A kis- és középes vállalkozások nehezen tudják a szükséges képzéseket finanszírozni, megszervezni, amelyek sokszor nagyfokú adminisztrációs terheket rónak a vállalatra, és a kieső munkavállaló helyettesítését is nehéz megoldani. A kkv-k versenyképességét növelő, igényeiket közvetlenül szolgáló rövid ciklusú képzési programok országos portfóliójának kialakítása még várat magára, nincs kiépített komplex képzési-tanácsadási rendszer sem.

Átfogó szakmapolitikai elemzést és széleskörű társadalmi egyeztetést követően a kormány 2005 októberében határozatot fogadott el az egész életen át tartó tanulás stratégiájáról. A dokumentum az egész életen át tartó tanulás európai stratégiájának alapelveivel és programjával összhangban az alábbi főbb elemekre épít:

- az esélyteremtés;
- az oktatás, képzés és a munkaerőpiac kapcsolatának erősítése;
- az új kormányzati módszerek, közpolitikai technikák alkalmazása;
- az oktatás, képzés minőségének fejlesztése;
- az oktatás, képzés hatékonyságának javítása, állami ráfordításainak növelése;
- atipikus képzési formák fejlesztése.

A kormányhatározat konkrét intézkedési tervet is tartalmaz a stratégia gyakorlati megvalósítását célzó szakmapolitikai és szabályozási teendőkről. Tárcaközi operatív bizottság alakult a kormányhatározatban megjelölt feladatok végrehajtásának koordinálására és nyomon követésére.

1.6.4 Népegészségügyi rendszer

A népegészségügy intézményrendszere jelenleg csak részben alkalmas a lakosság egészségi állapotának javítására. Szervezete nem felel meg a hatékony egészségfejlesztéshez szükséges követelményeknek, nem kellőképpen rugalmas a partneri együttműködésekben, a korszerű szemléletmód érvényesítésében. A gazdasági és társadalmi élet egyes színterein zajló egészségfejlesztési programok száma csekély, hatékonyságuk mérése, monitorozásuk és értékelésük csak részben megoldott. A legnagyobb egészségterhet jelentő megbetegedések kockázati tényezőinek befolyásolása (dohányzás, túlzott alkohol-fogyasztás, magasvérnyomás-betegség, depresszió) csak többszektörű, minden intervenciós lehetőséget igénybe vevő politikákkal biztosítható. A népegészségügyi rendszer hatékony működéséhez szükséges helyi egészségfejlesztési-, koordinációs kapacitások, monitorozó-értékelő rendszerek jórészt hiányoznak. A komplex egészségfejlesztési programok és politikák megvalósításához szükséges kapacitás éppen a legfontosabb területeken nem áll rendelkezésre. Elégtelen a közoktatásban és más közösségi színtereken az egészséges élethez szükséges ismeretek és készségek átadása és gyakorlati alkalmazása. Az egészséggel kapcsolatos ismeretek átadása a lakosság számára, valamint az egészségfejlesztés oktatása a különböző szakmai képzési programokban jelenleg esetlegesen és szervezetlenül valósul meg, hiányzik a felsőoktatás és a felnőttképzés rendszeréből is, és elegendő forrás sem áll rendelkezésre. Hiányoznak a hatékony lakossági és szakmai kommunikációs programok.

A hazai egészségügyi monitoring rendszer az elmúlt években jelentős fejlődésnek indult, de hiányzik a döntéshozatalt támogató, egész országra kiterjedő egészségmonitoring hálózat. Az egészséget meghatározó tényezők kezelésének lehetősége többnyire kívül esik az egészségügyi szektor kompetenciáján, és más ágazatok (oktatás, környezetvédelem, közlekedés, mezőgazdaság és vidékfejlesztés, pénzügyi tervezés, gazdaság, ifjúságvédelem, sport, munkaügy) hatáskörébe tartozik. Ennek megfelelően tágabb értelmezésben a népegészségügyi intézményrendszerhez sorolhatjuk az oktatási intézményektől kezdve a környezetvédelmi főfelügyelőségekig az állami és önkormányzati intézményrendszer számos elemét. Fontos tehát, hogy eredményes és hatékony ágazatközi együttműködések alapulva megfogalmazódnak és megvalósuljanak az egészségügyön kívüli ágazatok népegészségügyi vonatkozású fejlesztési irányai, feladatai.

1.6.5 Szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatások

A szociális szolgáltatások rendszerének fejlesztése nem tartott lépést a növekvő és változó szükségletekkel, intézményes kapacitásai csak részben épültek ki. A hozzáférhetőség tekintetében jelentős területi, szerkezeti egyenlőtlenségek mutatkoznak: leginkább éppen a kistelepüléseken élők és a romák hozzáférése nem biztosított a szolgáltatásokhoz, holott hátrányos jövedelmi, foglalkoztatási, helyzetük miatt éppen ők igényelnének fokozott támogatást. A szolgáltatások elaprózottak, nem alkotnak rendszert, a költséghatékony és minőségükben is magasabb színvonalú integrált megoldások, valamint az interszektoralis gondolkodás – jelentős részben az e térségekben gyakran hiányzó innovatív humán kapacitások miatt – éppen itt nincs jelen.

A népesség idősödéséből eredően folyamatosan növekszik a gondozásra, ápolásra szorulóknak száma. Az aktív korú munkavállalók – főként nők – munkavállalását nehezíti, hogy kiépitetlenek mind az otthon és családközelbeni ellátások, mind a szakosított ellátások. A házi segítségnyújtás a települések 48%-ban nem működik, és ahol működik, szakmailag ott sem mindig megfelelő. Az utóbbi évek jelentős fejlesztései ellenére továbbra is komoly kapacitás-

hiányokkal küzd a fogyatékossgal élő emberek, a pszichiátriai és szenvedélybetegek, a hajléktalan személyek nappali ellátása, s nagyfokú különbségek mutatkoznak a hozzáférés tekintetében a városi és vidéki térségekben élők között. További probléma az is, hogy a rendelkezésre álló nappali, és a rehabilitációs, reszocializációs célú bentlakásos szolgáltatások nem készítik fel megfelelően a gondozottakat a későbbi önálló életvitelre, és ezáltal a munkaerőpiaci kihívásokra.

A gyermekjóléti és gyermekvédelmi ellátórendszer a hátrányos helyzetű térségek kistélepléseiben fenntartási problémák, szakemberhiány miatt nem épült ki, így sok esetben sérül az az elv, hogy minden gyermek egyenlő eséllyel férjen hozzá a szükségleteinek leginkább megfelelő minőségű ellátáshoz. A szülők e telepléseken nem kapnak megfelelő segítséget gondozási, nevelési, életviteli problémáik megoldásához, ami különösen a szegény családokban élő gyermekek társadalmi esélyeit rontja.

Nehezíti a kisgyermekes szülők munkavállalását, hogy sok helyen hiányoznak a napközbeni ellátások. (A 0-3 éves korosztály kb. 8%-a számára biztosított ma az intézményes ellátás, míg az óvodás korosztály kb. 87%-a jár óvodába; emellett az ellátások éppen a leghátrányosabb helyzetűek számára biztosítottak a legkevésbé). A gyermekek fejlődési elmaradásai így sok esetben nem derülnek ki az iskoláztatási korig, illetve ha kiderülnek, akkor sem hozzáférhetők a gyermekek korai fejlesztését, fejlesztőpedagógiai ellátását biztosító lehetőségek. A szociális ellátásokhoz hasonlóan a gyermekvédelmi szakellátásra is jellemző, hogy számos esetben nem készítik fel megfelelően a fiatalokat az önálló életvitelre, a sikeres munkaerőpiaci részvételre.

A szociális szolgáltatások minősége, elérhetősége és hozzáférhetősége jelentős, a teleplések típusa által meghatározott területi különbségeket mutat. Hiányoznak a jellegzetes térségi szükségleteket felmérő kutatások, szükségletalapú szolgáltatástervezési kapacitások, koncepciók. Az ágazatnak nincs egységes informatikai támogatása. Az utóbbi időszakban – az erősen decentralizált és differenciálódó ellátó-, illetve finanszírozási rendszer okán egyre sürgetőbb problémaként – az ágazati fejlesztések, illetve jogszabály-alkotás középpontjába kerültek a területen zajló ügyviteli tevékenységek, illetve a segítő munka folyamatainak sztenderdizálásával, minőségbiztosításával és adminisztrációjával kapcsolatos feladatok.

1.6.6 Társadalmi részvétel

Az elmúlt 15 év során, miközben gyökeresen átalakult az ország politikai, gazdasági berendezkedése, nem történt olyan társadalmi, társadalompolitikai paradigmaváltás, ami a megváltozott körülmények között az együttműködő, szolidáris és demokratikus társadalom létrejöttét és megfelelő működését eredményezte volna. A társadalomra a demokratikus állampolgári működésmódok és készségek, a társadalmi, közösségi részvétel gyengesége jellemző. Gyenge a civil társadalom, hiányoznak az erős társadalmi hálózatok, az érdekérvényesítés csatornáinak sok helyen még nem épültek ki. 2004-ben 52 391 non-profit szervezet működött Magyarországon. Az összes bevétel 94%-a a 8 millió forintnál nagyobb bevételű szervezeteknél, az összes non-profit 14%-ánál realizálódott. Ha figyelembe vesszük, hogy a működő szervezetek 8%-ának semmilyen bevétele nem volt, a hazai non-profit szektor szervezeteinek 78%-a, 40 799 szervezet a szektor teljes bevételének mindössze 6%-át használhatta fel céljai megvalósításához. 300 ezer forintnál kevesebb bevétellel gazdálkodhatott a szektor szervezeteinek 27%-a. Az ezredforduló évével (2000) összehasonlítva az állami támogatásokból származó források nominálértékben tovább nőttek, a 2004-es bevételi szerkezetben a legnagyobb hányadot (36%) képviselték. A magántámogatások aránya 2000-hez képest 16-ról 12%-ra, a gazdálkodási bevételeké pedig 18-ról 14%-ra csökkent. Az alaptevékenységből származó bevételek aránya 35%-ot tett ki. A non-profitok kevesebb, mint egyötöde (17%) alkalmazott fizetett munkavállalókat. Összesen 86 501 ember dolgozott a szektorban, döntő többségük főállásban

és teljes munkaidőben. A szervezetek 62%-ának munkáját támogatták önkéntes segítők, számuk 2004-ben közel 500 ezer volt (477 159 fő). Különösképpen a fiatalokra jellemző a társadalmi passzivitás, mindössze 6%-uk tagja valamilyen kortárs közösségnek, szervezetnek. Magyarországon nemzetközi összehasonlításban alacsony szintű a közbizalom.

A kulturális tőkéhez való hozzáférés egyenlőtlen, a kistelepülések hátrányban vannak a városokhoz képest. Az országosan viszonylag jól kiépült kulturális, közművelődési intézményhálózat infrastrukturális elmaradottsága, alulfinanszírozottsága és a működését jellemző tartalmi fogyatékoságok okán nem tudja kellő színvonalon és intenzitással ellátni fontos misszióját ezen településtípusban. Hasonló problémák nehezítik, hogy a kulturális közintézmények (múzeumok, könyvtárak stb.) fokozottabban kihasználhassák adottságaikat a kultúra társadalmi felzárkózást segítő, a kreativitást megalapozó szerepének a megerősítésére.

A társadalmi részvétel lassú erősödése tapasztalható a környezeti fenntarthatósággal kapcsolatos kérdések tekintetében. Ebben közrejátszik az is, hogy a kormányzati intézkedéseknek köszönhetően folyamatosan javul a környezetvédelmi tevékenység feltételrendszere. Az állampolgárok környezettudatosságában csak akkor következhet be további érdemi javulás, ha a kormányzati intézkedések következetes környezettudatosságot tükröznek.

1.6.7 A munkaügyi kapcsolatok és a partnerség mechanizmusai és intézményei

Magyarországon a munkaügyi kapcsolatok rendszere jelentős változásokon ment keresztül. Új, plurális struktúrák jöttek létre mind a munkavállalói, mind a munkáltatói oldalon, országos szinten kialakultak és megszilárdultak a tripartit érdekegyeztetés mechanizmusai, és a közelmúltban megszülettek az ágazati érdekegyeztetés intézményei. Mindazonáltal az érdekegyeztetés számos kihívással küzd. Alacsony a szervezethezesség, a gazdasági szerkezetváltás nyomán kialakult struktúrában a munkavállalók jelentős részét, különösen a kkv-k és a multinacionális vállalatok, illetve a zöldmezős beruházások nyomán létrejött nagyvállalatok alkalmazottait nehezen érik el a szakszervezetek. A szociális partnerek részvétele a változásokra való felkészülés és az alkalmazkodóképesség előmozdításában – beleértve az egész életen át tartó tanulást, a rugalmas és családbarát munkaszervezési formákat, a nemek közti esélyegyenlőség, a munkahelyi egészség és biztonság, az időskori aktivitás, valamint a hátrányos helyzetű emberek munkaerő-piaci integrációjának kérdéseit – csekély javulást mutat. Hiányzik a szükséges információs háttér, és nem kielégítő a szakmai támogató intézmény-rendszer működése sem.

1994 óta működnek a tripartit megyei munkaügyi tanácsok, amelyekben az önkormányzatok, a helyi munkáltatói és munkavállalói szervezetek képviselői vesznek részt. Tevékenységük lényegében csak a decentralizált munkaerő-piaci források elosztására terjed ki (bár a térségi foglalkoztatási stratégia kialakítása is feladataik közé tartozik).

2004 és 2006 között az Európai Szociális Alap támogatásával kezdődött el a helyi (megyei/regionális) gazdaságfejlesztési stratégiai tervekhez illeszkedő térségi foglalkoztatási stratégiák, megállapodások kidolgozása. A cél a helyi szereplők összefogásának, a helyi foglalkoztatási kezdeményezéseknek ösztönzése és összehangolása. A program nyomán országsszerte 30 foglalkoztatási megállapodás jön létre, a program nyomán követése, a tapasztalatok értékelése folyamatosan zajlik.

1.7 AZ ESZA ÁLTAL TÁMOGATOTT PROGRAMOK VÉGREHAJTÁSÁNAK TAPASZTALATAI (2004-2006)

1.7.1 Célok

2004 és 2006 között Magyarország az Európai Szociális Alap forrásait két operatív program (Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program (HEFOP) és a Regionális Fejlesztés Operatív Program (ROP) és az EQUAL Közösségi Kezdeményezés) keretében használja fel. A többnyire az Európai Szociális Alap forrásai által támogatott Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program (HEFOP) kiemelt stratégiai célja a foglalkoztatás bővítése, összhangban a Lisszaboni Stratégia, illetve az Európai Foglalkoztatási Stratégia célkitűzéseivel. Ez az első olyan stratégiai dokumentum Magyarországon, amely a foglalkoztatás növelését állítja a középpontba, s amelynek megvalósítására az Unió támogatásával jelentős mértékű források álltak rendelkezésre. A ROP átfogó célja a kiegyensúlyozott területi fejlődés feltételeinek biztosítása. Az EQUAL Közösségi Kezdeményezés célja olyan innovatív megközelítések és módszerek kidolgozása és elterjesztése, amelyek hozzájárulnak a munkaerőpiachoz kapcsolódó diszkrimináció és egyenlőtlenségek megszüntetéséhez.

1.7.2 A tervezés tapasztalatai

A több minisztérium együttműködése révén kidolgozott HEFOP az addig jobbra elszigetelt szakpolitikák egyeztetésével integrált stratégia kidolgozását segítette elő. Bebizonyosodott, hogy a munkaerő-piaci helyzet nem javítható kizárólag a foglalkoztatáspolitikán keresztül, hanem átfogó, a minisztériumok kompetenciáján átívelő komplex megközelítésre van szükség. A program stratégiájának és intézkedéseinek hangsúlyos részét képezik az oktatási rendszer tartalmi fejlesztését, továbbá a szociális, egészségügyi szolgáltatások munkaerőpiachoz is kapcsolódó fejlesztéseit támogató intézkedések. A tervezés és a végrehajtás menetében nagy hangsúlyt kapott a partnerség, a társadalmi egyeztetés elvének a folyamatos, gyakorlati érvényesítése. A ROP és a HEFOP ESZA intézkedései közötti átfedések kiküszöbölésére a projekttervezés, ill. a végrehajtás szakaszában sem sikerült megfelelő mechanizmusokat kialakítani.

1.7.3 A végrehajtás tapasztalatai

A 2004 és 2006 között megvalósuló HEFOP-nak, illetve általában véve az ESZA által finanszírozott programok végrehajtásának a tapasztalatai hasznosítandó tanulságként szolgálnak a következő programidőszak számára, mind a szakmai tervezés, mind a végrehajtás intézményrendszer tekintetében.

1.7.3.1 Szakmai szinten

Hatalmas érdeklődés nyilvánult meg a HEFOP pályázatok, a ROP ESZA pályázatai és EQUAL Közösségi kezdeményezés pályázatai iránt. A vállalkozó kedv mértéke mutatta az újonnan bevont források jelentőségét, valamint ezzel párhuzamosan tervezésük szakmai indoklását is alátámasztotta. A pályázattal rendszer időközi értékelése több végrehajtási javas-

lat mellett rávilágított a tervezés hiányosságaira is. A program tervezésének kezdetén többségükben hiányoztak azok a szakpolitikai stratégiák, amelyek megfelelő segítséget nyújtottak volna az egyes prioritási tengelyek és intézkedések szakmai tartalmának pontos tervezéséhez.

Az eredmények értékelésénél figyelembe kell venni, hogy a HEFOP tervezett programjainak egy része (például közoktatás) csak hosszabb távon járulhat hozzá a foglalkoztatás szintjének bővüléséhez, közvetlen hatása a jelenlegi OP foglalkoztatási céljaira nincsen. Ezáltal az itt teljesített indikátorok csak közvetve szolgálják a program stratégiai céljainak megvalósítását. Az EQUAL Közösségi Kezdeményezés eredményeinek és jó gyakorlatok bevezetésének esetében figyelemmel kell lenni arra, hogy az ágazati minisztériumok korábban történő és még erősebb bevonására van szükség. Hiszen az eredmények és jó gyakorlatok hosszú távú működésének feltétele a stratégiai, hosszú távra szóló tervezés.

A területi dimenzió a HEFOP-ban csak egyes intézkedésekben jelent meg (lehangsúlyosabban a megyei munkaügyi központokra épített programokban és az egészségügyi fejlesztésekben). A támogatások jelentős részét a fővárosban, illetve a Közép-magyarországi régióban használták fel. Nehéz egyértelmű következtetések levonása, de a pályázati rendszerben megnyilvánuló egyenlő verseny akár fel is erősítheti a területi különbségeket, illetve az egyes térségek fejlettsége a pályázói aktivitást befolyásolhatja. Kivételnek bizonyult Nyugat-Dunántúl, ahol kisebb érdeklődés nyilvánult meg az érintett szervezetek részéről, illetve a két kelet-magyarországi megye (BAZ és SzSzB), ahol kiemelten jelentős volt a pályázati aktivitás.

A nemzetközi együttműködési kötelezettségek további esélyt nyitottak az EQUAL Fejlesztési Partnerségek hálózatokban történő munkájára, a jó gyakorlatok megismerésére, a stratégiai gondolkodás és szervezett munka innovatív gyakorlataira azon különböző országokban, amelyek ugyanolyan problémákkal küszködnek a munkaerőpiacon.

Az esélyegyenlőség horizontális szempontjainak érvényesülése tekintetében a program végrehajtóinak tapasztalata szerint komoly hiányosságok tapasztalhatók. Az egyes OP-kra és intézkedésekre külön kidolgozott módszertani útmutatások híján a kedvezményezettek csak általánosságban tudtak foglalkozni a kérdéssel. Az értékelési jelentés következtetéseire alapozva frissítésre került a „Nemek közötti egyenlőség irányelve” és a projektek jó gyakorlatainak elterjesztése szemináriumok, intézkedési szinten tartott monitoring információs napok keretében.

A nem kifejezetten az e csoportokat célzó programok területi megoszlásából pedig az érzékelhető, hogy a hátrányos helyzetű kistérségekben élők, köztük a romák kevésbé tudtak hozzáférni a forrásokhoz.

A pályázati és központi programok és az eredeti stratégia koherenciájának kimutatásához nagy erőfeszítésekre volt szükség, az egy intézkedésen belüli központi program és pályázati felhívások egymásra épülése, összehangolása és a végrehajtás során történő összekapcsolt ütemezése nem mindig sikerült zökkenőmentesen. A központi programokban megvalósuló fejlesztések csúszása miatt a kapcsolódó pályázati projektek sem tudtak az eredeti ütemben megindulni.

Bizonyos intézkedések esetében a nem megfelelő támogatási konstrukció alkalmazása megnehezítette a támogatási keret lekötését, illetve a végrehajtás koordinálását, mind az ESZA, mind ERFA támogatások esetében.

Az ESZA és ERFA intézkedések összehangolása abban az esetben, ahol két intézkedés összekapcsolása közös pályázat révén történt meg, akadályokba ütközött. A két alap közötti eltérő

részletszabályzás mind a kedvezményezettek, mind pedig az intézményrendszer számára megnehezítette a támogatási szerződés aláírását, a projektek elindítását.

1.7.3.2 intézményi szinten

Újszerű feladatot jelentett a magyar közigazgatás számára az, hogy többéves stratégia alapján kell felhasználni a rendelkezésre álló forrásokat, a források feletti döntéshozatal eljárásrendje pedig a korábban működő támogatási rendszerekhez képest korlátozott mozgásteret hagyott a szakmapolitikát kormányzati szinten irányító minisztériumok számára a döntéshozatalban.

Jelentősen hátráltatta az intézményrendszer stabilizálását, hogy későn születtek meg a jogi környezetet rögzítő keretszabályok. A végrehajtási rendszer kiépítésekor az irányító hatóság kiemelt figyelmet fordított a források biztonságos felhasználására, különösen a dokumentum-alapú hitelesítési rendszerre, a magas számú rendszerellenőrzés módszeres beépítésére, valamint a program-indítást megelőző akkreditációs folyamatra.

A sokszereplős intézményrendszer hátráltatta HEFOP és az EQUAL Közösségi Kezdeményezés céljainak elérését, növelte az adminisztratív feladatokat. Jóllehet sikerült egy magas biztonsági fokozatú, az EU pénzügyi ellenőrzési igényeinek megfelelő intézmény- és eljárásrendszert kialakítani, a program-végrehajtást végigkísérte a finanszírozás lassúsága, ami már-már veszélyeztette a projektek megvalósítását és az érintett szervezetek működőképességét. Ennek elkerülése érdekében több, a finanszírozási és elszámolási folyamatot egyszerűsítő intézkedésre került sor. Az intézményrendszer fejlesztése időigényes feladatnak bizonyult.

A HEFOP, az EQUAL Közösségi Kezdeményezés és a ROP ESZA intézkedések potenciális pályázó szervezeteinek nagyobb része kapacitásait, lehetőségeit tekintve nem, vagy csak kevésbé rendelkezett azokkal az erőforrásokkal, amelyek a szabályos és jó minőségű projektek tervezéséhez és megvalósításhoz elengedhetetlenek. A probléma kezelésére a HEFOP-ban egy projekttámogatási rendszert dolgoztak ki, amely – nem teljes körűen ugyan, de – segítséget nyújtott a projekt megvalósítóknak.

Az EQUAL Közösségi Kezdeményezés esetében a rendszeres találkozók és tréningek nyújtottak segítséget a Fejlesztési Partnerségek számára.

A rohamléptekben kifejlesztett Egységes Monitoring Információs Rendszer (EMIR) működésének hiányosságai ellenére megfelelő alapként szolgál a következő programidőszak lebonyolításához is.

1.7.4 Következtetések, javaslatok

Annak érdekében, hogy a stratégiai dokumentumokban rögzített szakmapolitikai célkitűzések és horizontális szempontok a kívánt mértékben és módon teljesülhessenek, a pályázati dokumentációkban, értékelési anyagokban és monitoring jelentésekben hangsúlyosabban kell megjeleníteni az ezekkel kapcsolatos, vizsgálati alapul szolgáló szempontrendszert.

A TÁMOP végrehajtása során szükséges, hogy időben kialakításra kerüljön a program megvalósításához elengedhetetlenül szükséges intézményrendszer, jogszabályi környezet. Ezzel párhuzamosan – tekintettel az I. NFT tapasztalataira – a pályázók, illetve a potenciális célcsoport felkészítése a források megszerzésére, illetve felhasználására.

A következő programidőszakban a források növekedése, és újabb, kevésbé tapasztalt pályázók bevonása miatt szükségesnek látszik a projekt támogatási rendszer olyan irányú kiterjesztése, továbbfejlesztése, amely alkalmassá teszi olyan szolgáltatások nyújtására, amelyek a hatósági funkciók ellátása mellett a kezdetektől a zárásig segíti a projekt kivitelezés munkáját. Emellett szükséges lehet mind program- mind projekt szinten az ESZA programokhoz kapcsolódó tervezési kézikönyv használata is.

Szintén a források minél hatékonyabb felhasználását és lekötését, a leendő pályázók érdekeit szolgálja az I. NT-hez képest rugalmasabb eljárásrend új típusú eljárási formák kidolgozása, valamint a végrehajtási rendszerbe való biztosítékok beépítése. Egyes beavatkozások esetében ugyancsak a pályázati feltételek egyszerűsítése javasolt. Általánosságban véve is szükséges a pályázókat, kedvezményezetteket az NFT I. során jelentős mértékben megterhelő adminisztrációs terhek csökkentése, a benyújtandó dokumentációk egyszerűsítése. A szakmai célok elérése érdekében elengedhetetlen a végrehajthatóság, a koordináció szempontjait érvényesíteni képes támogatási konstrukció kiválasztása.

Az I. NFT tapasztalatai felhívták a figyelmet arra, hogy a különböző O-kból, vagy különböző alapokból támogatott programok, valamint a központi és hozzájuk szorosan kapcsolódó pályázati programok összehangolását kiemelten kell kezelni., Figyelembe véve azonban a programok megfelelő összehangolásából származó lehetséges pozitív eredményeket, szinergikus hatásokat, megállapítható, hogy a programok ezirányú összekapcsolására, összehangolására a jövőben is szükség lesz. Ebből adódóan, a megfelelő tapasztalatokat leszűrve, kiemelt figyelmet kell fordítani mind a stratégiai, mind az egyes programok tervezése, kiírása, és megvalósítása során a tervezésben és végrehajtásban résztvevő szervezetek aktív és hatékony együttműködésére, a programok megfelelő időbeli és tartalmi összehangolására.

Az eltérő alapból (ESZA, ERFA) finanszírozott, de szorosan összefüggő programok, illetve a kiemelt programok és pályázati programok megfelelő összehangolása érdekében ez jelentheti adott esetben a közös pályázati előkészítő és vagy értékelő bizottságok kialakítását, a programfelhívások együtt történő meghirdetését, egységes értékelési szempontrendszer kialakítását, de minden esetben az akciótervek összehangolását és a programok meghirdetése előtt való szakmai konzultációt az Irányító Hatóságok, Közreműködő szervezetek és a szakminisztériumok részvételével.

Ennek megvalósításában nyújthatnak megfelelő megoldást a II. NFT megvalósítása során az úgynevezett *zászlóshajó programok*, melyek célja az egy speciális területet érintően (pl. tehetésgondozás, közoktatás megújítása, hátrányos helyzetű térségek fejlesztése, gyermekszegénység elleni küzdelem, stb.) a különböző operatív programok, vagy műveletek keretében tervezett, támogatott tevékenységek, projektek összehangolása. E programok keretében meghatározásra kerül az egyes, akár eltérő OP alatt tervezett tevékenységek költségvetése, ütemezése, eljárási formája, biztosítva ezáltal az összehangolt megvalósítást.

A jelenleg működő pályázati rendszerben nem érvényesülnek kellő mértékben a tartósan leszakadó és periférikus térségek esélyegyenlőségi szempontjai. Az új tervezési időszakban, mind a tervezés, mind a végrehajtás során nagyobb figyelmet kell szentelni a területi kiegyenlítődés érvényesítésének, a területi sajátosságoknak megfelelő differenciálással. Az egyes pályázati kiírásokat, programokat úgy kell megtervezni, hogy kellő módon reflektáljanak a meglévő területi sajátosságokra, egyenlőtlenségekre, lehetőség szerint a kiegyenlítődést elősegítve, illetve további külön értékelési szempontok beépítésével, előnyben részesítés alkalmazásával kell figyelni arra, hogy az új programok ne erősítsék fel a már meglévő különbségeket. A 2008-ban befejeződő EQUAL Program keretében támogatott projektek végrehajtásának ta-

pasztalatait – értékelésüket követően – be kell építeni a 2007-2013 közötti időszak pályázati munkájába, különösen fontos hangsúlyt fektetni a nemzetköziség, partnerség, nemek közötti egyenlőség és innováció elvére.

Az esélyegyenlőség szempontjainak érvényesítéséhez kapcsolódóan további segítséget kell nyújtani a pályázóknak részletes útmutatók készítésével, tájékoztató rendezvények során, illetve a projektátogatási rendszer ezirányú továbbfejlesztésére.

Az NFT I-ben megkezdett programok folytatása és továbbfejlesztése (pl. Lépj egyet előre program, START program, TISZK létrehozása és fejlesztése, Kompetencia alapú oktatás elterjesztése) – természetesen a szükséges értékelések és beválás vizsgálatok eredményétől függően – a kontinuitás és pozitív eredmények további erősítése érdekében fontos szerepet kap a TÁMOP-ban. Természetesen nem szabad figyelmen kívül hagyni a tervezés és értékelés során, hogy e programoknak a foglalkoztatás bővülésére gyakorolt hatása csak hosszabb távon lesznek majd érezhetőek

1.8 SWOT ELEMZÉS

Erősségek	Gyengeségek
<p>A munkaerő számos szakterületen versenyképes és nemzetközileg elismert szaktudással rendelkezik.</p> <p>A felnőttképzési rendszer kiterjedt, és jelentős képzési kapacitásokkal rendelkezik.</p> <p>A nyugdíjkorhatár emelése növeli az idős korúak aktivitási szintjét.</p> <p>Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat stabil, kiterjedt decentralizált intézményi bázissal rendelkezik.</p> <p>A Foglalkoztatási törvény módosításával átalakult a munkanélküliek ellátási rendszere; a rendszerben erősödtek az álláskeresésre ösztönző elemek.</p> <p>A bejelentett foglalkoztatást ösztönző intézkedések kerültek bevezetésre.</p> <p>A családtámogatás és a szociális segélyezés rendszerének átalakítása megszüntette a munkavállalásra ellenősztönző elemeket.</p> <p>Kiépült és korszerű intézményrendszer áll rendelkezésre a munkavédelem és a munkahelyi biztonság területén.</p> <p>Folyamatosan nő az aktív korú népesség iskolázottsági szintje.</p> <p>Az internet-hozzáférés az oktatás egészében teljes körűvé vált.</p> <p>Az egész életen tartó tanulás magyarországi</p>	<p>Alacsony a gazdasági aktivitás és a foglalkoztatottság szintje, a munkavállalási korú lakosság jelentős része tartósan nincs jelen a munkaerőpiacon.</p> <p>Alacsony a munkaerő-piaci mobilitás.</p> <p>Magas a nem jelentett munkavégzés aránya.</p> <p>A munkaerő-kereslet és -kínálat között strukturális eltérések mutatkoznak.</p> <p>A régiók között, illetve a régiókon belül is jelentősek és tartósak a munkaerő-piaci, foglalkoztatási egyenlőtlenségek.</p> <p>A társadalmi-gazdasági hátrányok halmozódása következtében bizonyos térségekben a munkahelyek és a humán szolgáltatások hiányával jellemezhető „zárványok” alakultak ki.</p> <p>Rossz a népesség egészségi állapota, az egészségi állapot tekintetében jelentős különbségek vannak a kedvező és a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok között.</p> <p>Alacsony a lakosság egészségtudatossága, öngondoskodása, elterjedtek az egészségkárosító magatartásformák.</p> <p>Az egészségfejlesztési programok száma csekély, hatékonyságuk mérése, monitorozásuk és értékelésük csak részben megoldott.</p> <p>Az egészségügyi ágazatban a humán kapacitás szerkezete hiányos, az orvosok és szakdolgozók (elsősorban ápolók) száma nem elégséges és megoszlásuk egyenetlen, illetve nem megfelelő.</p>

stratégiájának elfogadása megteremtette az oktatás, képzés különböző szintjeinek és formáinak rendszeres fejlesztéséhez szükséges szakpolitikai kereteket.

Az új Felsőoktatási törvény hatálybalépése megteremtette a felsőoktatás átfogó tartalmi, szervezeti reformjának jogszabályi, pénzügyi és szakpolitikai kereteit és előfeltételeit.

„Magyarország 1997 óta vesz részt oktatási, képzési közösségi akcióprogramokban (Tempus, Socrates, Leonardo da Vinci)”

Az ország kiépült kulturális és közművelődési intézményhálózattal rendelkezik, különböző oktatási- és kulturális együttműködési formák működnek

Az I. NFT keretében megindult a közművelődési intézmények felnőttképzési szolgáltatásainak fejlesztése.

A könyvtári stratégia mentén megkezdődött a könyvtári minőségfejlesztés a szolgáltatások egységes rendszerének megteremtése érdekében.

A Nemzeti Népegészségügyi Program megteremtette a lakossági, települési, oktatási és munkahelyi egészségfejlesztés alapjait.

Kifejlesztésre került a kompetencia alapú, modulrendszerű OKJ.

A roma népességre különösen jellemző az alacsony iskolázottsági szint, a munkanélküliség és a munkaerőpiacról való tartós kirekesztődés.

A megváltozott munkaképességű és a fogyatékkal élő emberek képzettségi szintje és képzésben való részvétele alacsony, esélyhátrányait a hozzáférés akadályai is növelik.

Az oktatási és képzési rendszerek nem biztosítják megfelelően a munkaerőpiacon szükséges készségek és kompetenciák elsajátítását (köztük az egészséggel összefüggő készségeket sem), és az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges motivációk kialakítását és fenntartását, valamint megengedhetetlenül nagyok az intézmények közötti teljesítménykülönbségek.

Jelentős területi és a szegregáció miatt egyes településeken, iskolákon belül is megfigyelhető különbségek jellemzik a minőségi oktatáshoz és képzéshez való hozzáférést.

Az iskola önmagában nem tudja kompenzálni a társadalmi különbségekből eredő szocio-kulturális hátrányokat.

A kultúra társadalmi befogadást erősítő szerepét gátolja a szolgáltatásokhoz való egyenlőtlen hozzáférés

Az egyes tanulási szakaszok nem épülnek egymásra, meggyengült a közoktatás egységessége. Az oktatásban gyengék a hatékonyság és a minőség javítását támogató és kikényszerítő mechanizmusok.

A közoktatás túlzott szelektivitása csökkenti a méltányosság hatékony érvényesítését.

Alacsony a természettudományi és műszaki képzésben, valamint a doktori képzésben (ISCED 6) résztvevők aránya a felsőoktatásban. Nem elégséges az egyetemek kutatási, tudásközpont funkciója, innovációban betöltött szerepe.

A vállalkozások és a felsőoktatási intézmények közötti együttműködés nem elégséges.

A kkv-k keveset fordítanak képzésre, képzési igényeik becsatornázásához nem alakultak ki a mechanizmusok.

Alacsony a felnőtt népesség képzésben való részvétele és részvételi hajlandósága.

Hiányoznak a foglalkoztatási és szociális ellátórendszerek közötti intézményes kapcsolatok, az ágazatközi együttműködési formák.

Jelentős területi különbségek vannak a szociális szolgáltatásokhoz való hozzáférésben és a szol-

	<p>gáltatások minőségében.</p> <p>Hiányosak a szociális ágazat stratégiai tervezésének és irányításának feltételei, nagy mértékű a lemaradás a szociális szolgáltatások informatikai ellátottságában.</p> <p>Jellemző a szolgáltatások megszervezésében az integrált, ágazat-és szektorközi gondolkodás hiánya.</p> <p>Éppen a leghátrányosabb helyzetű, szegény családokban élő gyermekek számára nem elérhetők az esélyeket növelő programok és szolgáltatások.</p> <p>A civil szervezetek önfenntartó képessége, szakmai kapacitása és érdekképviseleti szerepe gyenge.</p> <p>A társadalom sok esetben előítéletes a hátrányos helyzetű csoportokkal, különösen a romákkal és a büntetésben részesülőkkel szemben.</p> <p>Gyenge az ellátotti jogok védelme.</p>
--	--

Lehetőségek	Veszélyek
<p>A humánerőforrás-fejlesztésre fordítható források bővülésével növekszik a proaktívabb foglalkoztatáspolitikai kidolgozásának és alkalmazásának lehetősége.</p> <p>Növekvő köz- és magánerőforrások állnak a humánerőforrás-fejlesztés rendelkezésére.</p> <p>A munkaerő-tartalékok jelentős aktivizálása hozzájárulhat a gazdaság és a társadalombiztosítási rendszerek fenntarthatóságához.</p> <p>Az infrastruktúra és a tömegközlekedés fejlesztése révén növekedhet a munkaerő mobilitása.</p> <p>Az egész életen át tartó tanulás elterjedésével és az egészségfejlesztési szempontok érvényesítésével nő a munkaerő versenyképessége és csökkenhetnek a társadalmi esélykülönbségek.</p> <p>A tudásintenzív iparágak térhódításával felértékelődik az oktatás és képzés szerepe.</p> <p>A települési szintű kulturális intézményhálózat tartalmi, szervezeti korszerűsítése jelentős közvetítési potenciállal bír</p> <p>A technológiai fejlődés ösztönzőleg hat az új tanulási formák elterjesztésére.</p> <p>A civil szervezetek erősödő szerep- és feladtvállalása a közszolgáltatások területén növeli a szolgáltatások rugalmasságát és hatékonyságát.</p> <p>A mobilitás uniós belüli korlátainak megszűnésével nő a magyar munkaerő mobilitása.</p> <p>A gazdasági migráció – különös tekintettel a</p>	<p>A kedvezőtlen demográfiai folyamatok hatására hosszabb távon csökken az aktív korú népesség aránya és száma.</p> <p>A lakosság egészségi állapotának további romlása a gazdaság versenyképességét rontja.</p> <p>Az alacsony aktivitási ráta és az aránytalan kor-eloszlás veszélyezteti a szociális és az egészségügyi rendszerek fenntarthatóságát.</p> <p>A strukturális változások és a közszféra átalakítása munkaerő-piaci feszültségeket generálhatnak.</p> <p>A hiányszakmákban és a keresett szakmákban a szakképzett munkaerő hiánya rontja a gazdaság versenyképességét</p> <p>A dinamikus gazdasági fejlődés ellenére sem jön létre jelenős számú új munkahely.</p> <p>A tudás-alapú gazdaság térnyerése az alacsony iskolai végzettségűek számára nem teremt munkalehetőséget.</p> <p>A helyi gazdaságfejlesztés gyengesége miatt nem keletkeznek új munkahelyek.</p> <p>A szegénység elmélyülése, egyes társadalmi csoportok tartós leszakadása, valamint a társadalmi tőke alacsony szintje gátolja mind a foglalkoztatás bővülését, mind a gazdasági növekedést és jelentős terheket ró a társadalombiztosítási és szociális ellátórendszerre.</p> <p>A gyermekszegénység állandósulása egyes tár-</p>

határon túli magyarokra – hozzájárulhat a gazdaság munkaerőigényének kielégítéséhez.

sadalmi csoportok tartós leszakadását eredményezi.

A társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődésével a szolidaritás tovább gyengül, és fokozódhat az előítéletesség, különösen a romákkal szemben. A diszkrimináció erősödése növeli a társadalmi kirekesztődést.

A szakképzetlenek tartós munkanélkülisége csökkenti az érintett és az általa szocializált generáció integrációs esélyeit, erősíti a társadalmi dezorganizációt.

A marginális társadalmi csoportok köréhez tartozók között felnő egy olyan nemzedék, amelynek szocializációjából hiányzik a munkakultúra, közöttük növekszik a bűnelkövetők körébe sodródók aránya.

A nyitottabb munkaerőpiac fokozza a magasan képzett szakemberek elvándorlását, és egyes ágazatokban (egészségügy, K+F, stb.) vagy régiókban (Nyugat-Dunántúl) veszteséget idézhet elő.

A környező országok alacsonyabb bérszintje és magasabb mobilitási hajlandósága növekvő migrációs nyomást idézhet elő.

A környező országok adópolitikája és a korlátozott hazai költségvetési mozgástér együttesen versenyhátrányt okozhatnak.

2 STRATÉGIA

2.1 ÁTFOGÓ CÉL: A MUNKAERŐ-PIACI RÉSZVÉTEL NÖVELÉSE

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv (ÚMFT) célja kettős: a hazai jövedelem növekedését a foglalkoztatás szintjének emelkedése mellett kívánja elősegíteni. Az Új Magyarország Fejlesztési Terv – a Nemzeti Akcióprogram és a Konvergencia Program céljainak megvalósulását is elősegítendő – 6 kiemelt területen (a Terv prioritásai) kívánja beavatkozásokkal elősegíteni a kettős cél megvalósulását:

- Gazdaságfejlesztés
- Közlekedésfejlesztés
- Társadalmi megújulás
- Környezeti és energetikai fejlesztés
- Területfejlesztés
- Államreform

Jelen operatív program az Új Magyarország Fejlesztési Terv „Társadalmi megújulás” prioritáshoz kapcsolódó beavatkozásokat foglalja magában. Finanszírozásának háttérét az Európai Szociális Alap forrásai és a kapcsolódó hazai források képezik. Területi jogosultsága kiterjed Magyarország teljes területére, mind a hét NUTS II. szintű régióra.

Magyarországon európai viszonylatban átlagos mértékű a munkanélküliség, a munkaerő-piaci aktivitás és a foglalkoztatás szintje ugyanakkor alacsony, és ez hosszabb távon gátját képezheti a gazdasági növekedésnek. Így az ÚMFT céljai, amelyek a foglalkoztatás bővítésére irányulnak, nem érhetőek el a munkavállalási korúak munkaerő-piaci aktivitásának növelése nélkül. A munkaerőpiaci helyzet sajátosságait figyelembe véve a foglalkoztatás bővítéséhez az aktivitás növelésén keresztül vezet az út. A növekedés generálta munkaerőigény kielégítéséhez, a foglalkoztatás bővítéséhez elengedhetetlen feltétel a munkavállalási korú népesség munkaerő-piaci aktivitásának növelése. Ez képezi az alapját mind a gazdasági növekedésnek, mind pedig a társadalmi különbségek csökkentésének, végső soron pedig a társadalmi összetartozás (kohézió) megteremtésének.

Ezért a Társadalmi Megújulás Operatív Program átfogó célja a munkavállalási korúak munkaerő-piaci aktivitásának növelése. A munkaerő-piaci részvétel növelésének együtt kell járnia a foglalkoztatás bővítésével. Az aktivitás növeléséhez természetesen több eszköz is hozzájárulhat, azonban a TÁMOP a Közösségi szabályozás értelmében, az Európai Szociális Alap alkalmazhatósági területét is figyelembe véve, elsősorban a humán erőforrásra fókuszálva kívánja azt elérni. Az aktivitás növelésének elengedhetetlen feltétele a humán erőforrás minőségének (foglalkoztathatóságának, alkalmazkodóképességének, képzettségi szintjének, kompetenciáinak, egészségi állapotának) a javítása.

A foglalkoztatási szint növelésének egyik fontos eszköze a munkaerőpiacról kiszorulókat reintegrációja, melynek érdekében fokozott segítséget kell nyújtani a hátrányos helyzetű területeken élőknek, vagy életkor (pl. az 55+ életkorúak), nem, fogyatékoság, szociális vagy családi környezet miatt hátrányt szenvedőknek.

Mivel az Európai Unióban 2020-ra a várhatóan a munkahelyek 85 %-a esetében nem lesz elegendő munkahelyek betöltéséhez az általános iskolai végzettség, a foglalkoztatási szint megtartásának és emelésének is elengedhetetlen feltétele lesz a munkaerő képzése, a munkaerő-piaci elhelyezkedéshez szükséges kompetenciák elsajátítása. Emellett törekedni kell arra, hogy az alacsony iskolai végzettségűek körében is növekedjék az aktivitás és a foglalkoztatás.

Átfogó cél: A munkaerő-piaci részvétel növelése a humán erőforrás minőségének javításával

Indikátorok:

- A munkaképes korú (15-64 éves) népesség aktivitási rátája
- A munkaképes korú (15-64 éves) népesség foglalkoztatási rátája (kontextusindikátor)

Gazdaságpolitikai környezet

Fontos hangsúlyozni, hogy a foglalkoztatás növekedését pusztán a munkakínálat nagyságának és minőségének javítása még nem teremti meg, az aktivitás növelésén túl az is szükséges, hogy a gazdaságfejlesztési programok a munkahelyteremtést, a munkaerő iránti kereslet növekedését segítve hozzájáruljanak a kínálati oldalon megjelenő potenciál kihasználásához.

Jogi, intézményi környezet

A fejlesztési irányok, intézkedések kidolgozásával párhuzamosan (át)alakul a fejlesztések kontextusát jelentő, azok eredményes megvalósulása szempontjából meghatározó jogszabályi és intézményi környezet, megtörténik a meglévő rendszerek átalakítása, átgondolásra kerülnek a jelenlegi együttműködési mechanizmusok.

A végrehajtás szabályosságát biztosító szabályrendszer kidolgozásán és fejlesztések jogszabályi akadályainak feloldásán felül erősödik a regionális irányítás és tagoltság az OP végrehajtását támogató munkaerő-piaci és szociális ellátórendszerben, stratégiai szemlélettel kialakított, regionális szakképzési és foglalkoztatási stratégiákhoz illeszkedő szak- és felnőttképzés fog megvalósulni.

A komplex fejlesztések esetében, a különböző szakpolitikai eszközök összehangolt alkalmazásában rejlő szinergiák kihasználására a fejlesztéseket összehangoló intézményi, döntéshozatali mechanizmusok kerülnek kialakításra és alkalmazásra.

Demográfiai folyamatok:

A fogyó, elöregedő társadalom irányába mutató demográfiai folyamatok döntően meghatározzák a foglalkoztatás és humán erőforrás-fejlesztés stratégiáját, a humán ellátó és szolgáltató rendszerek fejlesztési irányait.

- Az iskolai korosztályok létszáma folyamatosan csökken a közép- és felsőfokú oktatásban, és további jelentős csökkenés várható valamennyi iskolai korosztály esetében.
- Az idősebb korosztályok arányának növekedése – az egyéb okból inaktívak magas arányával kiegészülve – egyfelől a szociális és egészségügyi ellátások iránti kereslet és a nyugdíjra fordított kiadások növekedését valószínűsíti, másfelől a járulékbévételek csökkenésén keresztül további terhet jelent az állam számára.

Ezért az oktatási, szociális- és egészségügyi ellátó rendszerek fenntarthatóságának, hatékonyságának biztosítása szükségessé teszi szerkezetük és működésük átfogó felülvizsgálatát és átalakítását. Az operatív program ezért hozzájárul a humán közszolgáltatások – így a foglalkoztatási és szociális ellátások, az oktatás és az egészségügy – rendszerszintű reformjának megvalósulásához.

2.2 SPECIFIKUS CÉLOK

A munkaerő-piaci részvétel növelése cél elérését a Társadalmi Megújulás Operatív Program elsősorban a munkaerőpiac kínálati oldalára irányuló intézkedésekkel kívánja elősegíteni. Az operatív program stratégiája a foglalkoztatáspolitikai, az oktatás és képzés, a szociális szolgáltatások és az egészség megőrzését és helyreállítását célzó szolgáltatások eszközeire építve valósul meg. A különböző szakterületek intézkedései az alábbi közös specifikus célok elérését segítik elő:

1. A munkaerő-piaci kereslet és kínálat összhangjának javítása
2. Az aktivitás területi különbségeinek csökkentése
3. A változásokhoz való alkalmazkodás segítése
4. Az egész életen át tartó tanulás elősegítése
5. Az egészségi állapot és a munkavégző-képesség javítása
6. A társadalmi összetartozás erősítése, az esélyegyenlőség támogatása

A férfiak és nők, a fogyatékosokkal élők és a roma emberek esélyegyenlőségének javítása, a fenntarthatóság biztosítása, illetve a területi kohézió elősegítése horizontális szempontokként jelennek meg. Minden beavatkozás tervezése és végrehajtása során érvényesíteni kell a horizontális szempontokat. Emellett az esélyegyenlőség érvényesítését specifikus - közvetlenül erre irányuló – intézkedések is segítik majd.

2.2.1 A munkaerő-piaci kereslet és kínálat összhangjának javítása

A gazdasági aktivitás nem növelhető a munkanélküli és az inaktív emberek munkavállalásához szükséges tudásának és készségeinek fejlesztése nélkül. A munkaerő-piaci részvétel növeléséhez javítani kell a munkaerő-piaci kereslet és kínálat összehangolását segítő eszközöket. Az állam feladata a munkaerőpiac működésének segítése egy olyan közvetítő és információs szolgáltatás révén, amely hozzájárul ahhoz, hogy az álláskereső megtalálja az elérhető álláslehetőségek közül a neki leginkább megfelelőt, a vállalkozások pedig megtalálják a vállalat sikeres működtetéséhez szükséges munkaerőt.

A munkaerőpiac folyamatos változása új típusú szolgáltatásokat vár az Állami Foglalkoztatási Szolgálatól (ÁFSZ). Megfelelő információkkal kell rendelkeznie a helyi, regionális és országos munkaerőpiacokról, a szolgáltatásoknak az álláskeresők és a munkáltatók tekintetében is a jelenleginél szélesebb kört kell elérnie. Az álláskeresők szempontjából a legfontosabb feladat, hogy a szolgáltatásokat a regisztrált munkanélkülieken túl mindenki számára fokozatosan ki kell terjeszteni, aki munkavállalási korú, munkaképes, de munkajövedelem hiányában – és rászorultsága okán – valamilyen szociális ellátásban részesül. Ez a szociális szolgáltatórendszerrel való szoros együttműködés és egy integrált foglalkoztatási és szociális szolgáltatórendszer kialakítása révén érhető el. A munkavállalásra és az álláskeresésre ösztönzés ugyanakkor önmagában nem elégséges. A szolgáltatórendszer fejlesztésével biztosítani kell, hogy az álláskeresők minél több információt és személyre szabott segítséget kapjanak, a szolgáltatások kellően rugalmasak és mindenki számára hozzáférhetőek legyenek. Az ehhez szükséges fejlesztéseket támogatja az operatív program 1. prioritás tengelye. Ezzel egyidejűleg bővíteni kell a munkáltatóknak nyújtott szolgáltatások körét is. Magas színvonalú, rugalmas és gyorsan elérhető szolgáltatások nyújtásával el kell érni, hogy a minél több munkáltató vegye igénybe azokat. A munkaerő-piaci kereslet és kínálat jobb összehangolásához ezenkívül erősíteni kell a foglalkoztatáspolitikai koordináció szerepét, különösen a gazdaságpolitika és az oktatáspolitikai irányában. A gazdaságpolitika tekintetében a munkaerő iránti kereslet és a

munkaerő mobilitásának növelését szolgáló intézkedéseknek, valamint a gazdasági szerkezetváltás előrejelzését, a változásokra való felkészülést segítő lépéseknek van kiemelt jelentőségük.

Az aktivitás növelésére irányuló lépések sikerességének további feltétele, hogy az aktív munkaerő-piaci politikák rendszere a jelenleginél összehangoltabban, megerősített szakmai koordináció mellett működjön. Újfajta együttműködésre van szükség a foglalkoztatási szolgálat és a civil szervezetek között is. A civil szervezetek szolgáltatásait – amelyek elsősorban a hátrányos helyzetű emberek és/vagy a hátrányos helyzetű térségek munkaerő-piaci problémáinak kezelésére irányulnak - integrálni kell az aktív munkaerő-piaci politikák rendszerébe, az ÁFSZ és a civil szervezetek közötti együttműködés intézményes kereteinek erősítésével. Ehhez többek között szükséges az ún. alternatív foglalkoztatási szolgáltatások és programok tartalmának, minőségi követelményeinek meghatározása.

Az oktatás és képzés, szakképzés meghatározó szerepet tölt be a munkaerő-kínálat összetételének és minőségének javításában. A munkaerő-piaci kereslet és a kínálat összhangja javítható, a változó munkaerő-piaci elvárásoknak megfelelni képes munkaerő megléte állami szerepvállalással is elősegíthető: rövid távon a munkavállalók képzésével, hosszabb távon a közoktatás és az iskolarendszerű szakképzés javításával (ezeket a fejlesztéseket a program 2. és 3. prioritási tengelye támogatja). A népesség – főként a munkavállalási korú népesség – képzettségi szintjének folyamatos javulása azonban csak akkor jelent tényleges fejlődési lehetőséget Magyarország számára, ha az oktatás és a szakirányú képzés mind szerkezetében, mind tartalmában a jelenleginél jobban illeszkedik a munkaerő-piaci igényekhez. Emellett megfelelő információs háttérrel segíteni kell, hogy a fiatalok és a pályamódosító felnőttek a munkaerő-piaci lehetőségekkel összhangban lévő, megalapozott pályaválasztási döntéseket hozzanak. A pályakövetés rendszerének kiépítésével elő kell segíteni az elhelyezkedésre vonatkozó információk visszacsatolását az oktatási rendszerbe.

Specifikus cél: A munkaerő-piaci kereslet és kínálat összhangjának javítása

Indikátorok:

- A bejelentett munkaerőigények (nem támogatott álláshelyek) kielégítésének átlagos hossza (nap):
- Adott évben bejelentett álláshelyek (nem támogatott munkahelyek) száma (kontextus indikátor)
- A bejelentett járulékfizető állás nélkül töltött idő átlagos hossza a munkaképes korú lakosság (15-64 év) körében (kivéve: nappali tagozatos tanulók, nyugdíjasok, GYES-en lévők)
- A bejelentett járulékfizető állás nélkül töltött idő átlagos hossza a munkaképes korú lakosság(15-64 év) körében (kivéve: nappali tagozatos tanulók, nyugdíjasok, GYES-en lévők)

2.2.2 Az aktivitás területi különbségeinek csökkentése

A munkaerő-piaci részvétel növelésére irányuló intézkedések végrehajtása során törekedni kell arra, hogy azok hozzájáruljanak a munkaerő-piaci részvétel területi különbségeinek mérsékléséhez. Ehhez szükséges, hogy az aktív munkaerő-piaci politikák eszköztára – a megerősített szakmai koordináció mellett - jobban igazodjon a helyi munkaerő-piaci sajátosságokhoz és gazdasági lehetőségekhez.

A foglalkoztatáspolitikai bizonyos eszközei, intézkedései az ország egészét tekintve egységes megközelítést és végrehajtást kívánnak meg. Ugyanakkor a foglalkoztatás bővítése, a munkaerő-piaci részvétel növelése érdekében, a beavatkozási területek tervezése közben figyelemmel kell lenni a foglalkoztatási lehetőségek tekintetében megnyilvánuló igen jelentős területi különbségekre. Célunk, az operatív program első és második prioritási tengelyéhez kapcsolódóan, hogy csökkenjenek a munkavállalási korúak foglalkoztathatóságát befolyásoló, meghatározó területi sajátosságok által indukált aktivitási és munkanélküliségi rátában megfigyelhető különbségek; ennek érdekében biztosítani kell a helyi munkaerő-piaci viszonyokra szabott területi foglalkoztatási stratégia és programok kialakítását, melynek eredményeképpen javul a munkaerő-piaci részvétel, bővül a foglalkoztatás.

A munkaügyi központok és a helyi szereplők erőteljes együttes szerepvállalása kívánatos az adott térség foglalkoztatási vonatkozású intézkedéseinek tervezése, összehangolása tekintetében, beleértve az önkormányzatok által megvalósított foglalkoztatási programokat is. Ezen intézkedéseknek azonban illeszkedniük kell az országos szinten meghatározott foglalkoztatáspolitikai célok rendszerébe. Így biztosítható leginkább, hogy a munkaerő-kereslet és kínálat összehangolásának javításához mind helyi, mind regionális és országos szinten hozzájárulhasson a program.

Ehhez kapcsolódóan a hátrányos helyzetű térségekben, településeken a munkahelyteremtés eszközeként ki kell építeni a szociális gazdaságot, és támogatni kell a helyi foglalkoztatási kezdeményezéseket. A tartós eredmények érdekében a képzés, foglalkoztatás, munkahelyteremtés, oktatás, közösségfejlesztés, közlekedés-fejlesztés eszközeit együttesen kell alkalmazni.

Hosszabb távon az aktivitás területi különbségeinek csökkentésében ugyancsak fontos szerepe van a megfelelő minőségű oktatáshoz való egyenlő esélyű hozzáférésnek. Ennek eléréséhez erősíteni kell az oktatás tartalmi egységességét, és ki kell küszöbölni az iskolai szegregációt, amit a 3. prioritási tengely beavatkozásai segítenek elő.

A szociális és gyermekjóléti szolgáltatásokkal való ellátottság javítása különösen fontos a foglalkoztatás területi különbségeinek csökkentésében, és a nők munkaerőpiachoz való hozzáféréseinek javításában: lehetővé teszi a család melletti munkavállalást, és egyúttal új munkahelyeket hoz létre.

Indikátorok:

- A munkavállalási korú (15-64 éves) népesség kistérségenkénti aktivitási rátái (súlyozott) relatív szórásának csökkenése (167 KSH kistérségre-Budapest kivételével)

- A munkavállalási korú (15-64 éves) népesség kistérségenkénti munkanélküliségi rátái (súlyozott) relatív szórásának csökkenése (167 KSH kistérségre-Budapest kivételével)

2.2.3 A változásokhoz való alkalmazkodás segítése

A gazdaság versenyképességének erősítéséhez és a munkaerő-piaci részvétel növeléséhez egyaránt szükséges, hogy a munkavállalók és a vállalkozások képesek legyenek megfelelni a változó gazdasági környezet és a folyamatos technológiai innováció támasztotta elvárásoknak, versenyképes és naprakész tudással rendelkezzenek. A változásokhoz való alkalmazkodás elősegítéséhez mindenekelőtt az egész életen át tartó tanulás lehetőségeinek fejlesztése és hozzáférhetővé tétele szükséges. Ösztönözni kell a munkavállalókat a képzésben való részvételre, a vállalatokat pedig arra, hogy többet fordítsanak munkavállalók képzésére.

A képzésben résztvevők számának növelésére való általános törekvés mellett ugyanakkor kiemelt figyelmet kell fordítani arra, hogy elsősorban az alacsony iskolai végzettségűek felzárkózását biztosító részvétel növekedjen. Az iskolai kudarcok miatt a tanulás bizonyos formáitól eltávolodott fiatalok és felnőttek számára lehetővé kell tenni a tanuláshoz való visszajutást. Ennek fontos eszközei lehetnek a helyben elérhető és személyre szabott szolgáltatásokat kínáló képzési és tanulástámogató lehetőségek. A vállalatok oldaláról közelítve a mikro-, kis- és közepes vállalkozások munkavállalóinak képzésére kell hangsúlyt helyezni.

Az operatív program második prioritási tengelyének (2. prioritási tengely: Alkalmazkodóképesség javítása) keretében megvalósuló fejlesztések a magasabb minőségű tudás biztosításával javítják a munkavállalókat foglalkoztató szervezetek versenyképességét, növelik azok hosszú távú fennmaradásának esélyét és a munkavégzés hatékonyságát. A fiatal pályakezdekők álláshoz jutásának megkönnyítése, a vállalati munkahelyek megszűnéséből, illetve a munkaerő foglalkoztathatóságának romlásából adódó elbocsátások kockázatának csökkentése, és az elbocsátottak munkaerőpiacról való kiszorulásának megakadályozása révén javul a munkaerőpiaci részvétel, bővül a foglalkoztatás.

Mind a gazdaság versenyképességének erősítéséhez, mind a munkaerő-piaci részvétel növeléséhez és a munkaerőpiacról való kiszorulás megakadályozásához elengedhetetlen, hogy a munkavállalók és a vállalkozások egyaránt képesek legyenek alkalmazkodni a változó gazdasági környezet és a folyamatos technológiai fejlődés támasztotta elvárásokhoz, versenyképes, naprakész és fejleszthető tudással rendelkezzenek. Mind a munkáltatókat, mind a munkavállalókat ösztönözni kell ezért a képzésben való részvételre, a vállalatokat – elsősorban a mikro-, kis- és közepes vállalkozásokat – legfőképpen arra, hogy fektessenek nagyobb hangsúlyt a munkavállalók képzésére.

A változásokhoz való alkalmazkodáshoz szükséges készségek, képességek és attitűdök elsajátítását kisgyermekkoról kezdve lehetővé kell tenni, és e készségek fejlesztéséhez való hozzáférést folyamatosan, mindenki számára biztosítani kell. Ehhez szükséges az oktatás tartalmi és módszertani fejlesztése, valamint a képzés szerkezetének átalakítása, a munkáltatókkal és a gazdaság egyéb szereplőivel való kapcsolat erősítése. (3. prioritás tengely).

Mind a vállalatok, mind a munkaerő-piaci intézmények számára fontos a gazdasági szerkezet és a foglalkoztatás szerkezetének változásaira való felkészülés. A sokkok megelőzésére, a változásokra való felkészüléshez fejleszteni kell a munkaerő-kereslet és kínálat előrejelzését szolgáló rendszereket, a változások negatív foglalkoztatási hatásainak kezeléséhez meg kell erősíteni a szociális partnerekkel való együttműködést.

Kiegyensúlyozottan kell törekedni a foglalkoztatás rugalmasságának növelésére, és a munkavállalók biztonságának megőrzésére. A munkáltatók és a munkavállalók alkalmazkodóképességét egyaránt javítja a családi és munkahelyi kötelezettségek összehangolását lehetővé tevő foglalkoztatási és munkaszervezési formák alkalmazása.

Indikátorok:

- A munkahelyi képzésben résztvevő vállalati dolgozók aránya
- A munkahelyi képzésben résztvevő kkv. dolgozók aránya

2.2.4 Az egész életen át tartó tanulás elősegítése

Az operatív program átfogó céljaként megfogalmazott munkaerőpiaci aktivitás növelésének és a munkaerő foglalkoztathatóságának feltétele, hogy rendelkezésre álljon a munkaerőpiac által elvárt tudással rendelkező, a változásokhoz rugalmasan alkalmazkodni képes munkaerő. Ennek meghatározó feltétele, hogy a munkavállalási korúak képesek legyenek tudásuk, képességeik folyamatos fejlesztésére,

Mínt hogy az egész életen át tartó tanulásban való részvételre való alkalmasság jelentős mértékben függ a gyerekkori fejlődéstől, az e területen elérhető javuláshoz elengedhetetlen az oktatási, képzési rendszerek átfogó korszerűsítése, a formális, nem formális és informális tanulási rendszerek összekapcsolása, együttműködésük támogatása. Különösen a gyermek- és ifjúsági korosztály tekintetében fontos cél a *kulturális szegénység* okozta hátrányok csökkentése, az iskoláskor előtti és alatti készség- és képességfejlesztés, a kreativitás fejlesztése, a szabadidő élményszerű eltöltése révén. A kultúra ugyanis az emberi élet teljességét átszövő minta- és normarendszer, amely biztosítja, hogy az egyén a társadalom kompetens részévé váljon. A kultúra társadalmi, emberi értékeket, kompetenciákat és viselkedési módokat alakít, lehetővé téve a társadalmak számára a fenntarthatóság, a társadalmi kohézió biztosításához szükséges emberi, társadalmi, fizikai és környezeti tőke megóvását és állandó megújítását.

A kulturális szolgáltatások fejlesztése, az informális és nonformális tanulás lehetőségeinek bővítésével hozzájárul az egész életen át tartó tanulás megvalósulásához, a kulturális tőke, a kultúrához való hozzáférés javítása révén pedig csökkennek a kulturális és szocio-kulturális területeken is fellelhető társadalmi különbségek.

Az egész életen át tartó tanulás elősegítése specifikus cél az egész életen át tartó tanulás stratégiájának megvalósulását szolgáló feladatokról szóló 2212/2005. (X.13.) Korm. határozatban, és a 2006/962/EC ajánlás az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciákról foglaltakkal összhangban került meghatározásra.

Cél, hogy az oktatás és képzés minősége, hozzáférhetősége és hatékonysága egyaránt javuljon minden oktatási és képzési szint esetében.

A specifikus cél az operatív program második, harmadik, negyedik és ötödik prioritási tengelyén keresztül valósul meg, amelyek támogatják:

- a szak- és felnőttképzés fejlesztésével, a felnőttoktatás eszközeivel az alkalmazkodóképesség javítását (2. prioritási tengely: Alkalmazkodóképesség javítása)
- a közoktatás rendszerében az oktatás eredményességének és hatékonyságának javítását, illetve a minőségi oktatáshoz való egyenlő hozzáférést (3. prioritási tengely: Minőségi oktatás és hozzáférés biztosítása mindenkinek)

- a felsőoktatás intézményi szerkezetének és képzési tartalmának reformját (4. prioritási tengely: A felsőoktatás tartalmi és szervezeti felépítése a tudásalapú gazdaság kiépítése érdekében),
- az iskolarendszerből idő előtt kimaradt fiatalok egyidejű foglalkoztatásának és képzésének támogatása.

A munkaerő foglalkoztathatóságának és a változásokhoz való alkalmazkodóképességének egyre meghatározóbb feltétele, hogy a munkavállalási korúak képesek legyenek tudásuk, képességeik folyamatos fejlesztésére. Minthogy az egész életen át tartó tanulásban való részvételre való alkalmasság jelentős mértékben függ a gyermekkori fejlődéstől, az e területen elérhető javulás előfeltétele Magyarországon az oktatási, képzési rendszerek átfogó korszerűsítése, a formális, nem formális és informális tanulási rendszerek összekapcsolása, együttműködésük támogatása, szinergikus kapcsolataikból adódó hatások érvényre juttatása.

A közoktatás minőségének javítása során jelentősen növelni kell az eredményességet az alap- és kulcskompetenciák fejlesztésében. Az oktatás általános színvonalának javításán túl a minőség területi különbségeinek csökkentéséhez is hozzájáruló, egységes és átfogó értékelési rendszert kell kiépíteni. Meg kell szüntetni az oktatási rendszeren belüli szegregációs mechanizmusokat, lakóhelytől és társadalmi-gazdasági helyzettől függetlenül minden gyermek számára elérhetővé kell tenni a megfelelő minőségű oktatást. Az oktatási rendszer hatékonyságának növelése és fenntarthatóságának biztosítása érdekében segíteni kell a minőség javítását és a költséghatékonyságot egyidejűleg szolgáló szervezeti megoldások elterjesztését, az intézményrendszer koncentrációját.

Az egész életen át tartó tanulás elősegítése érdekében, a formális oktatási rendszer támogatását elősegítendő, fejlesztjük a tanulás tanulásának készségét, az interperszonális és állampolgári készségeket, valamint az általános műveltséget, különös tekintettel a gyermek- és ifjúsági korosztályra.

Fontos, hogy a felsőoktatásban is fokozottabban érvényesüljön az egész életen át tartó tanulás. A fentiek érdekében törekedni a Bolognai Folyamat teljes körű megvalósítására.

A kétszintű képzés átfogó kiépítésével folytatni kell a változó munkaerő-piaci igényekhez rugalmasan alkalmazkodó, gyakorlatorientált képzési programok kidolgozását és bevezetését. Növelni kell a felsőfokú szakképzésben részt vevők, valamint a természettudományi és műszaki szakokon tanulók számárányát. Erősíteni kell a vállalkozások és a felsőoktatási intézmények közötti együttműködést, a felsőoktatási intézményeknek az innovációs folyamatban és az innováció disszeminációjában való közreműködését.

Elő kell segíteni, hogy a gazdaság igényeinek megfelelő kutatások szerepe erősödjön az intézményekben, ehhez megfelelő humán potenciált kell biztosítani, amely mind számban, mind minőségben ki tudja elégíteni az elvárásokat. A kutatói utánpótlás biztosításának meg kell teremteni a szakmai és társadalmi feltételeit.

A tudásalapú társadalom megteremtésének fontos feltétele a felsőoktatás hagyományos tudásmegosztó szerepének bővítése a tudományos kutatás és az innovatív tudásalkalmazás területeivel.

Indikátorok:

- Az OECD PISA felmérésének olvasási-szövegértési skáláján legalább 3-as minősítést elérő 15 éves tanulók aránya

- Az oktatásban, képzésben résztvevő felnőttkorú (25-64 éves) lakosság aránya

2.2.5 Az egészségi állapot és a munkavégző képesség javítása

A lakosság egészségi állapota közvetlenül befolyásolja az ország versenyképességét, mivel a hosszabb és egészségesebb élet együtt jár a foglalkoztatás bővülésével, az aktívan töltött évek növekedésével. A magyar népesség rossz egészségi állapota jelentősen korlátozza a munkaerőpiaci aktív részvételt, a 6. prioritási tengely keretében tervezett egészségügyi területet érintő beavatkozások célja a népesség egészségi állapotának javítása, elősegítve a munkaerőpiaci helyzet és a gazdasági eredmények javítását, javítva a foglalkoztathatóságot és munkavégző képességet.

Az egészségtudatos életvitelre neveléssel, az egészséges életvitelformák elterjesztésével, az egészségesebb alternatívák kínálatának bővítésével, lakossági, munkahelyi tájékozottságot növelő programok (életmódprogramok, kampányok stb.) kidolgozásával és alkalmazásával növelhető az egészségben eltöltött életévek száma és egyben az aktív munkavállalók által munkavégzéssel töltött idő. Ez aggregált szinten már középtávon is érzékelhető változást okozhat a munkával töltött idő nagyságában. Az egészségügyi ellátórendszer humán infrastruktúrájának és monitoring rendszerének fejlesztése hozzájárul a lakosság részére nyújtandó egészségügyi ellátás színvonalának növeléséhez, adatokat szolgáltat az ágazat változó igényeiről és a területi fejlettség mértékéről.

Az egészségtudatosság és a foglalkoztathatóság összefüggéseinek megismertetése szükséges a munkavállalók mellett a foglalkoztatóik körében is.

Indikátor:

- Egészségben eltöltött életévek várható száma

2.2.6 A társadalmi összetartozás erősítése, az esélyegyenlőség támogatása

Célunk, hogy megakadályozzuk a szegénység, társadalmi és a munkaerő-piaci hátrányok újratermelődését, egyúttal elősegítsük az önálló jövedelemszerzésre való képesség javítását.

Az operatív program ötödik prioritási tengelye (Társadalmi befogadás, részvétel erősítése) alatt tervezett indikatív műveletek együttes célja a társadalmi kohézió erősítése és a közösségek fejlesztése. A prioritási tengely keretében tervezett műveletek a társadalom leghátrányosabb helyzetű tagjainak többirányú támogatásához járulnak hozzá, segítséget nyújtva a munkaerő-piaci beilleszkedésükhöz, növelve a munkaerőpiaci részvételt.

A munkaerőpiacról való kiszorulás, a munkanélküliség gyakran áll a szegénység és a társadalmi kirekesztődés hátterében, különösen igaz ez a tartós munkanélküliek, illetve a munkakeresést feladó inaktívak esetében. A szegénység és a vele összefüggő munkaerő-piaci és társadalmi hátrányok gyakran továbbörökítődnek. A szegénység és a halmozott, továbbörökített hátrányos társadalmi és munkaerő-piaci helyzet elleni küzdelem leghatékonyabb eszközének a foglalkoztatást, azon keresztül a jövedelem és az önálló jövedelemszerzésre való képesség megteremtését tekintjük. Azok számára is, akik életkoruk, betegségük, egészségi állapotuk miatt nem kapcsolódhatnak be a foglalkoztatásba, meg kell teremteni a méltó életkörülményeket és társadalmi részvételük feltételeit.

A sikeres életkezdetnek meghatározó hatása van a későbbi iskolai és munkaerő-piaci életpályára, ezért minden gyermek és fiatal számára biztosítani kell a jól hasznosítható tudás, képességek és készségek megszerzését. A hátrányos helyzetű gyermekek és családjaik segítése érdekében pedig olyan szolgáltatásokat kell biztosítani, amelyek lehetővé teszik a fejlődési elmaradások korai észlelését, és biztosítják az időben elkezdhető fejlesztést. A szegénység – és különösen a gyermekszegénység – csökkentése fékezheti azt a folyamatot, hogy a szegény családok gyermekei vesztesként induljanak az oktatásban és a munkaerőpiacon, így megállíthatja a szegénység újratermelődését. Törekedni kell a szegregáció kiküszöbölésére, a szakmai-pedagógiai és szabályozási feltételek javításával.

A hátrányos helyzetű emberek társadalmi részvételének javítása érdekében komplex beavatkozásokra van szükség. A leghátrányosabb csoportok számára a társadalomba és a foglalkoztatásba való bekapcsolódás csak akkor lehet reális lehetőség, ha ehhez több irányú, összehangolt segítséget kapnak. Mivel a szegénység és a munkaerőpiacról való kiszorulás gyakoribb a roma népesség, illetve más hátrányos helyzetű csoportok körében, az aktivizálás és a munkaerő-piaci reintegráció során törekedni kell a befogadó környezet, az egyenlő esélyek és diszkriminációmentes társadalmi és gazdasági feltételek kialakítására. A szegénység és a társadalmi hátrányok mérséklése érdekében meg kell erősíteni az ágazati stratégiai tervezés, irányítás és szolgáltatásfejlesztés eszközrendszerét, valamint korszerűsíteni kell a szociális szakemberek képzési, továbbképzési, szakmai támogató rendszerét. A szociális ellátórendszert úgy kell korszerűsíteni, hogy egyszerre javítsa az aktív korúak foglalkoztatási esélyeit, és az életkoruk vagy egyéb ok miatt nem foglalkoztatható ellátottak életminőségét. Ehhez növelni kell a rendszer átláthatóságát, hatékonyságát, a benne dolgozók szakmai tudását és együttműködési készségét.

Az aktív, önszervező, civil öntudatra épülő helyi társadalmi közösségek erősítése, önszerveződésének segítése, az emberek és társadalmi csoportok egymás iránti toleranciájának erősítése, az előítéletek csökkentése fontos feltétele a társadalmi kohézió erősítésének. Ehhez szükséges a helyi közösségfejlesztési programok támogatása, a civil szervezetek, a beteg-, ellátott- és gyermekjogi szervezetek, az érdekvédelem és a fogyasztóvédelem kapacitásbővítése, a társadalmi tőke erősítése, a társadalmi részvétel, az önkéntesség és a laikus segítség elősegítése, valamint a vállalkozások társadalmi felelősségvállalásának fokozása.

A társadalmi kohézió erősítése érdekében erősíteni szükséges nagy- és kisközösségek, az intézmények és az állampolgárok önvédelmi képességét, bűnözéssel szembeni védettségét. A bűnmegelőzési programok egyben hozzájárulnak ahhoz, hogy a veszélyeztetett csoportok a társadalom aktív és hasznos tagjaivá váljanak, a munkaerőpiacra belépve növeljék a foglalkoztatási arányt és erősítsék hazánk versenyképességét. Az intézkedés keretében megvalósítandó tevékenységek mérséklék a bűncselekményeket előidéző okok hatását, csökkentik a sértetté válás veszélyét, növelik az egész közösség biztonságát, javítják az élet minőségét, erősítik a társadalmi összetartozást és egyben az emberi jogok érvényesülését.

Indikátorok:

- A szegény (egy főre jutó medián jövedelem 60%-a alatti egy főre jutó jövedelemből élő) családokban élő (0-15 éves korú) gyerekek aránya
- A tanulók egyéni olvasási-szövegértési teszteredményei és szüleik iskolai végzettsége közötti kapcsolat erőssége (az egyéni olvasási-szövegértési teszteredmények szóródásában a szülők iskolai végzettsége által magyarázott rész)

- A tanulók egyéni matematikai eszköztudás teszteredményei és szüleik iskolai végzettsége közötti kapcsolat erőssége (az egyéni matematikai eszköztudás teszteredmények szóródásában a szülők iskolai végzettsége által magyarázott rész)

2.3 HORIZONTÁLIS CÉLOK

2.3.1 Az esélyegyenlőség elősegítése

Az esélyegyenlőség elvének érvényesítése több az egyenlő bánásmód biztosításánál és a diszkrimináció tilalmánál, mert magába foglal olyan célzott fejlesztéseket is, amelyek az esélyegyenlőtlenség, illetve annak okai felszámolását célozzák. A horizontális szempontok érvényesítése azt jelenti, hogy **az operatív program, illetve prioritási tengelyeinek, intézkedéseinek tervezése, megvalósítása, értékelése és nyomon követése folyamán figyelembe kell venni az esélyegyenlőség szempontjait, és biztosítani kell azok tényleges érvényesülését**, összhangban a 1083/2006. EK rendelet 16. cikkelyében foglaltakkal, mely célul tűzi ki a nők és férfiak közötti esélyegyenlőség érvényesülésének elősegítését, a nem, faji, vagy etnikai származáson, valláson vagy meggyőződésen, fogyatékoságon, koron vagy szexuális irányultságon alapuló bármilyen megkülönböztetés elkerülését, illetve a fogyatékosággal élő személyek hozzáféréseinek biztosítását.

Az esélyegyenlőség érvényesítése a társadalmi, gazdasági és területi kohézió erősítését szolgálja.

Az operatív program keretében azok a fejlesztések támogathatók, amelyek megfelelnek az esélyegyenlőségi kritériumoknak, azaz a fejlesztésekhez történő hozzáférés biztosításával, az elért eredmények általánosan elfogadott módon történő elismerésével, vagy a sztereotípiák lebontásának közvetítő eszközeként – oktatás, képzés, kultúra - támogatják az esélyegyenlőségi szempontból - nemi, etnikai, vallási hovatartozásuk, életkoruk alapján, vagy fogyatékoságukból adódóan – a sérülékeny csoportok érvényesülését.

Indikátorok

- A munkaképes korú (15-64 éves) nők és férfiak foglalkoztatási rátájának különbsége
- A munkaképes korú (15-64 éves), fogyatékosággal élő népesség foglalkoztatási rátája
- A munkaképes korú (15-64 éves) roma népesség foglalkoztatási rátája

A nemek közti egyenlőség szempontjait minden EU-tagállamban be kell építeni az állami közpolitikák kialakítása és a fejlesztési programozás minden fázisába (ez az úgynevezett „gender mainstreaming¹²”). Ez azt jelenti egyrészt, hogy minden szakmapolitikai intézkedésnél mérlegelni kell, hogy az hogyan hat a nemek egyenlőségére, illetve a nők és a férfiak életére. Másrészt célzott programokkal aktívan támogatni kell azon intézkedéseket, amelyek segítenek fõlszámolni a nőket vagy a férfiakat érintő egyenlőtlenséget a társadalmi élet valamennyi területén, beleértve a foglalkoztatás, a képzés, gazdasági élet és a közélet, a javakhoz

¹² A gender mainstreaming megvalósításához Magyarország alapul veszi a Nemek Közötti Egyenlőség Európai Paktumát, melyet Magyarország is aláírt. A Bizottság nők és férfiak közötti egyenlőségről szóló 2006–2010-re vonatkozó ütemtervének megvalósítása nemzeti keretek között zajlik, az Ütemtervben megfogalmazottak eléréséért munkacsoportok kezdték meg munkájukat 2006. végén.

és szolgáltatásokhoz (például egészségügy, közlekedés) való hozzáférés tekintetében. Az operatív program végrehajtásának teljes folyamata során biztosítani kell a megfelelő szakértelem érvényesülését a gender mainstreaming megvalósítása érdekében. Ez jelenti a szempont méréséhez szükséges adatgyűjtést és indikátorok kialakítását, a szempont érvényesülését és számonkérését a konkrét projektek kidolgozásánál, elbírálásánál, utánkövetésénél és értékelésénél, valamint a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség szempontjának képviselőjét a végrehajtás intézményeiben és minden felelős programirányító testületben.

Törekedni kell a releváns állami humán ellátó- és szolgáltató rendszerek szolgáltatásaihoz (egészségügy, oktatás, szociális ellátás, munkaerő-piaci szolgáltatások) való hozzáférésük kiterjesztésére, az oktatásban jelenlévő szegregáció felszámolására, valamint a munkaerő-piaci részvétel ellen ható hátrányos megkülönböztetés, illetve az élet minden területén jelenlévő diszkrimináció megszüntetésére. E célok eléréséhez komplex, több szakpolitika eszköztárát együttesen és összehangoltan alkalmazó célzott programokra és egyedi szakpolitikai beavatkozásokra egyaránt szükség van.

A roma származásúak társadalmi integrációjának elősegítése érdekében érvényesíteni kell mind az egyenlő bánásmód elvét – a hátrányos megkülönböztetés tilalmát –, mind pedig az esélyegyenlőség elvének megfelelő, a célcsoport aktív részvételével megvalósuló lépéseket.

A roma származásúakra, mint célcsoportra irányuló összehangolt célprogramok mellett, szükség van az esélyegyenlőség elvének általános és maradéktalan érvényesítésére az állami tevékenységek területén az integráció, a pozitív megkülönböztetés, a társadalmi tolerancia fejlesztésének eszközeivel, a kulturális identitás megőrzésének lehetősége mellett. A fejlesztéseket úgy kell megvalósítani, hogy azok ne fokozzák a már meglévő különbségeket, a romákkal szembeni előítéletet és a szegregációt. Bizonyos esetekben ez azt is jelentheti, hogy a forrásokhoz való hozzáférés feltétele lesz a lakhatási és iskolai szegregáció megszüntetése. Az oktatási szegregáció felszámolásában kulcsszerep hárul az esélyegyenlőség-elvű támogatáspolitikára, így minden oktatási fejlesztésben előre meghatározott, megfigyelhető, monitorozható szempontok alapján szükséges biztosítani a roma származású gyerekek és fiatalok esélyegyenlőségének érvényesülését. A fejlesztésekhez való hozzáférés elősegítése érdekében az egyes ágazatokban roma szakemberekből álló hálózatokat hozunk létre, akik mind a források megszerzése, mind azok felhasználása során segítséget nyújtanak majd.

A TÁMOP keretében megvalósuló fejlesztési programoknak a Roma Integráció Évtizede Program (2005-2015) céljaival összhangban kell megvalósulniuk. E 9 közép- és kelet-európai országban nemzetközi szervezetekkel partnerségben megvalósuló 10 éves elkötelezettségű program általános célja, hogy felgyorsítsa a romák társadalmi és gazdasági helyzetének javulását, egyben hozzájáruljon a romákról alkotott kép pozitív irányú átalakulásához. A résztvevő országok – köztük Magyarország – Nemzeti Cselekvési Terveiben határozták meg a Program prioritásai mentén a nemzeti prioritásokat, célfeladatokat. A Nemzeti Cselekvési Tervben hazánk a horizontális célterületek mellett – jogegyenlőség érvényesítése, roma nők társadalmi esélyeinek növelése, monitoring – a Program tematikus prioritásaira reflektáló célokat is meghatározott, mely célmeghatározások alapján a TÁMOP-ban megfogalmazott intézkedésekben törekedni kell a romák a releváns állami humán ellátó- és szolgáltató rendszerek szolgáltatásaihoz (egészségügy, oktatás, szociális ellátás, munkaerő-piaci szolgáltatások) való hozzáférésükének kiterjesztésére, az oktatásban jelenlévő szegregáció felszámolására, valamint a munkaerő-piaci részvétel ellen ható hátrányos megkülönböztetés, illetve az élet minden területén jelenlévő diszkrimináció megszüntetésére. E célok eléréséhez komplex, több szakpolitika eszköztárát együttesen és összehangoltan alkalmazó célzott programokra és egyedi

szakpolitikai beavatkozásokra egyaránt szükség van. Biztosítani kell a jövedelemszerző tevékenység folytatásának lehetőségét, törekedni kell a méltatlan életkörülmények felszámolására.

A TÁMOP beavatkozásai különösen segítik a RIÉP alábbi célfeladatainak teljesülését:

A TÁMOP prioritási tengelyei	A RIÉP célfeladatai
1. A foglalkoztathatóság fejlesztése, a munkaerőpiacra való belépés ösztönzése 5. Társadalmi befogadás, részvétel erősítése	A foglalkoztatás területére vonatkozó feladatok közül: 2. A munkaügyi szervezet humánszolgáltatáshoz való hozzáférés érdekében erősíteni szükséges a roma foglalkoztatás-szervező menedzseri hálózatot 8. Foglalkoztatást elősegítő központi és decentralizált komplex programokat kell megvalósítani elsődlegesen a hátrányos helyzetű kistérségekben élő romák foglalkoztatási helyzetének javítása érdekében, a cigány kisebbségi önkormányzatokkal és más társadalmi szervezetekkel együttműködve.
3. Minőségi oktatás és hozzáférés biztosítása mindenkinek	Az oktatás területére vonatkozó feladatok közül: ▪ 1. Egyenlő színvonalú oktatáshoz való hozzáférés biztosítása a roma gyermekek számára a közoktatásban 6. A hátrányos helyzetű gyerekek iskolai sikerességét segítő iskolán kívüli alternatív módszerek elterjesztése és a hátrányos helyzetű fiatal felnőttek közoktatásba és/vagy alternatív oktatásba való bekapcsolódásának ösztönzése
6. Egészségmegőrzés és egészségügyi humánerőforrás fejlesztés	Az egészségügy területére vonatkozó feladatok közül: ▪ 1. Az egészségügyi ellátásban a szabad kapacitások (betöltetlen állások) kihasználása érdekében ösztönző rendszer kialakítása a romák által sűrűn lakott területeken ▪ 2. A romák egészségügyi szűrővizsgálatokon való részvételének megerősítése, a korábban megtett lépések továbbvitele

A fogyatékossgal élő és megváltozott munkaképességű emberek esélyegyenlősége érdekében is figyelembe kell venni a „semmit rólunk nélkülünk”, az egyenlő esélyű hozzáférés, az egyetemes tervezés, az integráció, a „fősodorba helyezés” (mainstreaming), az egyenlő bánásmód, az *előnyben részesítés kötelezettsége* és a szubszidiaritás elveit, erősíteni kell a társadalmi toleranciát. A fogyatékos emberek fizikai hozzáférhetősége érdekében megtörténik az akadálymentesítéshez és az egyetemes tervezéshez kapcsolódó egységes szakmai-módszertani háttér megteremtése (az 5.6. intézkedés keretében), valamint a kommunikációs akadálymentesítés.

Annak érdekében, hogy a munkaerőpiacról, a gazdasági életből ne szoruljon ki a lakosság kb. ötöde, a fejlesztéseknek az épített környezet hozzáférhetővé tételével kell megvalósulniuk. A fizikai akadálymentesítés mellett nem hagyható figyelmen kívül a kommunikációs akadálymentesítés sem. Az így megvalósuló beavatkozások eredményeként nőnek a fogyatékossgal élők esélyei a foglalkoztatásra és az önálló életvitelre, így a társadalomból való kirekesztődésük megelőzhető, illetve mérsékelhető. A környezeti hozzáférhetőség révén az életminőség pozitív irányú változása egyben a társadalom egészére hatással van.

A fejlesztéspolitika célja a munkaerő-piaci részvételt és a munkaerő minőségét hosszabb távon is javító beavatkozások megvalósítása. A munkavállalási korúak mellett ezért kiemelt fi-

gyelmet kell fordítani a munkaerőpiac kínálati oldalát a jövőben meghatározó, ma gyerek- és fiataikorúak helyzetének javítására, érdekeinek és sajátos szempontjainak figyelembevételére. A fejlesztések kidolgozása és várható hatásai számbavétele során – ahol releváns – biztosítani kell a gyerekek jogainak érvényesítését, a társadalmi javakhoz és szolgáltatásokhoz való egyenlő hozzáférésük és az esélyeik egyenlőségének megteremtését, érvényesítését. Kiemelt hangsúlyt kell helyezni a prevencióra, a hátrányos helyzet és a hozzáférés egyenlőtlenségeinek korai felismerésére és kezelésére. A gyerekek és fiatalok helyzetének javítására irányuló célzott beavatkozások tervezése és végrehajtása során erősíteni kell az integrált megközelítést és a stratégiai szemlélet alkalmazását.

Az esélyegyenlőség szempontjából kritikus csoportok (szegények, fiatalok, pályakezdők, romák, megváltozott munkaképességű és fogyatékossgal élő emberek, valamint a munkaerőpiacról kiszoruló inaktívok) helyzetének javítása, esélyegyenlőségük elősegítése nem lehetséges (általában kutatásokkal még feltáratlan) helyzetük részletes megismerése nélkül. Ezért a fent felsorolt célcsoportokra, azok társadalmi-gazdasági helyzetének részletes vizsgálatára alkalmas rendszeres célzott adatfelvételeket kell 3-5 évenként lefolytatni. Ezen adatfelvételeket tudományos megalapozottsággal és igényességgel kell megtervezni, a belőlük nyerhető információknak egyaránt alkalmasnak kell lenni a fent nevezett célcsoportok általános társadalmi-gazdasági helyzetében bekövetkezett változások megragadására, monitorozására, valamint a programok hatásainak vizsgálatára, és az egyes beavatkozásoknál szükséges korrekciók szakmai megalapozására. Ezek a megismételt adatfelvételek biztosítják az esélyegyenlőségi célcsoportokat érintő programok eredményességének és hatásosságának mérését (az összehasonlítható indikátorokat).

A program és műveleteinek végrehajtása során az esélyegyenlőség tartalmi szempontként is megjelenik, az OP és műveleteinek értékelése során önálló kritériumként fogalmazódik meg.

2.3.2 A fenntarthatóság követelménye

A TÁMOP a környezeti fenntarthatóságot és a fejlődés társadalmi hátterének fenntarthatóságát általánosan érvényesítendő elvként fogalmazza meg a végrehajtandó fejlesztések vonatkozásában. A fenntarthatóság horizontális szempontjainak érvényesítése azt jelenti, hogy az operatív program tervezése, megvalósítása, nyomon követése és értékelése során figyelembe kell venni a fenntarthatóság szempontjait.

Indikátorok:

- Öko-iskolák száma
- A legfeljebb szakmunkás végzettségű szülők gyerekei közül az érettségit adó iskolai fokozatokban tanulók arányának növekedése

Annak érdekében, hogy az ország ne élje fel a fejlődést megalapozó és hosszú távon biztosító környezeti és humán erőforrásait, a fejlesztéseknek maradéktalanul meg kell felelniük a környezeti, társadalmi és gazdasági fenntarthatóság elvének. Fenntarthatónak tekinthető az a fejlesztés, amely tekintettel van a természeti és emberi erőforrásokra – beleértve a természeti értékeket, területeket, tájakat, a biológiai sokféleséget, az emberi egészséget, a társadalmi kohéziót, a demográfiai jellemzőket is –, az épített környezet és a kulturális örökség megóvására és fenntartható módon történő hasznosítására. A fejlesztéseket szabályozó feltételként figyelembe kell venni egy adott terület ökológiai rendszerének eltartó képességét (beleértve az ott élő embereket is).

Gazdasági és társadalmi szempontból az a fejlesztés eredményez fenntartható rendszert, amelynek eredményére a társadalomnak, illetve a helyi közösségnek előreláthatóan hosszú távon szüksége van, és az eredmény megőrzéséhez, fejlesztéséhez, használatához szükséges források hosszú távon tervezhetően rendelkezésre állnak.

Védeni kell a társadalom tagjainak életét és emberi méltóságát a társadalmi biztonság, a demokratikus normák és az alapvető jogok érvényesítésével, a humán biztonság javításával, az egyéni és társadalmi kockázatok csökkentésével. Törekedni kell az emberi élet és életkörülményeinek kiszámíthatóságának, veszélyektől való mentességének biztosítására. Csökkenteni kell a nagyobb embercsoportokat, illetve az egész társadalmat érintő fenyegetettségeket, biztosítani kell az elhárításukhoz szükséges erőt és képességet. A fenntartható fejlődés biztosítása érdekében a humán erőforrás-fejlesztés keretében rendelkezésre álló eszközökkel küzdeni kell a klímaváltozás és annak negatív hatásai ellen.

A környezeti fenntarthatóság biztosításánál feltétlenül figyelembe kell venni az Európai Unió 2010-ig szóló, a tagországok számára iránymutatásul szolgáló 6. Környezetvédelmi Akcióprogramját. E program szolgált alapul a hazai, 2003-2008. közötti időszakra szóló második Nemzeti Környezetvédelmi Programnak. A hazai célkitűzések elérése mellett biztosítani kell, hogy az EU környezeti előírásait teljesíteni tudjuk.

A fenntarthatóságot a TÁMOP leginkább a szemléletváltozás lehetőségének megteremtésével tudja elősegíteni. A TÁMOP keretében megvalósuló képzéseknek, fejlesztéseknek hozzá kell járulnia a fenntartható fejlődést szolgáló tanuláshoz. Az EU 2006 júniusában elfogadott, megújított Fenntartható Fejlődés Stratégiája értelmében a környezet minőségének, valamint a társadalmi-gazdasági fejlődés környezeti meghatározóinak fenntarthatóságát biztosító szemléletváltást leginkább az oktatás képes előmozdítani azzal, hogy a fenntartható fejlődés eléréséhez szükséges kulcskompetenciákkal látja el az összes állampolgárt. A TÁMOP keretében az oktatás és képzés tartalmának és szemléletének átalakításával az egyén kompetenciái kerülnek előtérbe. Az új ismeretek befogadására, attitűdök elfogadására és elsajátítására képes emberek formális, nem formális és informális tanulás során teszik magukévá a környezeti fenntarthatósággal (ezen belül pl. a globális klímaváltozás jelentőségével és hatásaival) kapcsolatos ismereteket. A civil aktivitás, a közösségfejlesztés és az állampolgári érdekérvényesítő képesség megerősítésének támogatásával a környezeti fenntarthatóság érdekében tenni vágyók szempontjai is hangsúlyosabban érvényesülhetnek majd a társadalomban. A program és műveleteinek végrehajtása során a fenntarthatóság formai és tartalmi szempontként is megjelenik, az OP és műveleteinek értékelése során önálló kritériumként fogalmazódik meg.

2.3.3 A területi kohézió elősegítése

Az ÚMFT horizontális politikájának megfelelően a Társadalmi Megújulás Operatív Program stratégiájában és annak megvalósításában is érvényesülnek a területi kohézió céljai, valamint a területiség horizontális elve (területi szemlélet a fejlesztések céljainak és célcsoportjainak meghatározásánál és eredményeinek nyomon követésénél, többféle eszköz összehangolásával megvalósuló integrált fejlesztések területi fókusszal).

Cél: A területi kohézió elősegítése

Indikátor:

A leghátrányosabb helyzetű kistérségekben élők munkajövedelmének a munkajövedelem országos átlagához viszonyított aránya

A TÁMOP a területi kohézió célját egyrészt a hátrányos helyzetű térségek lakóinak humán szolgáltatásokhoz (oktatás, egészségügy, szociális és munkaerő-piaci szolgáltatások, kultúra) való hozzáféréseinek javításával, a munkaerő minőségének és foglalkoztathatóságának javításával, illetve munkaerő-piaci hátrányainak csökkentésével, másrészt a régiók fejlődési potenciálját biztosító munkaerő-minőség és tudás fejlesztésével kívánja megvalósítani.

A NUTS II. szintű régiókon belül meglévő, területi sajátosságokon alapuló fejlettségbeli különbségeket legtöbb esetben a helyi (gazdasági, önkormányzati és civil) szereplők összefogására építő, vagy azok bevonásával előkészített és végrehajtott programokkal is elő kívánjuk segíteni, előtérbe helyezve a hátrányos helyzetű és/vagy leszakadó térségek felemelését, felzárkóztatását, lakóik életkörülményeinek és életminőségének javítását. A leghátrányosabb helyzetű térségekben több szakterület összehangolt beavatkozásaira alapozó komplex fejlesztések javítják a vidéki életminőséget és csökkentik a kistérségek és lakóik közötti jövedelmi és munkaerő-piaci különbségeket.

A NUTS II. szintű régiók közötti, elsősorban a munkaerő-piaci részvételben és jövedelmekben megmutatkozó különbségeket a munkaerő foglalkoztathatóságának, minőségének, termelékenységének és versenyképességének javításával, a szolgáltatásokhoz és a versenyképes tudáshoz való hozzáférés általános fejlesztésével kívánjuk csökkenteni.

Fentiekén túl, az egyes prioritásokon, műveleteken belüli tevékenységek esetében külön figyelmet kell fordítani a területi sajátosságokra, és a beavatkozási tartalmat szükség esetén e sajátosságoknak megfelelően, azokhoz igazodva, differenciáltan kell meghatározni, a végrehajtás során szükség esetén szintén e sajátosságokhoz alkalmazkodó megoldásokat alkalmazni.

2.3.4 Nemzetközi és régiók közötti együttműködés

A Lisszaboni Stratégia célkitűzéseinek megfelelően minden prioritási tengely keretében található beavatkozási terület az innovatív tevékenységek végrehajtására a nemzetközi és régiók közötti együttműködések támogatásával a foglalkoztatás és a társadalmi összetartozás területén, nemzetközi, regionális és helyi szinten.

A 2004-2006-os időszakban az EQUAL Közösségi Kezdeményezés keretén belül mind a 39 magyar fejlesztési partnerség létesített nemzetközi partnerségi viszonyt. A tapasztalat azt mutatja, hogy a nemzetközi együttműködés lehetőséget teremt a foglalkoztatás és társadalmi összetartozás politikáinak területén a tapasztalatszerzésre és cserére és új ötletek és a know-how átadásán keresztül.

A nemzetközi tevékenységek kapcsán megjelenő hozzáadott értékek minősítésére 2008-ban, az időszak zárásának évében fog sor kerülni.

A kiegészítő közösségi politikákkal - mint például az Európai Területi Együttműködési Programok - történő együttműködésnek nagyfokú hatása lehet a régiók közötti és határon átnyúló együttműködések területére. Erre vonatkozólag az Operatív Programok Irányító Hatóságai biztosítani fogják, hogy az említett programok és az Európai Szociális Alapból finanszírozott nemzetközi programok között nem lesz átfedés.

A TÁMOP támogatni fogja a nemzetközi és régiók közötti tevékenységeket annak érdekében, hogy tapasztalatokat szerezzenek a közös fejlődésből, információt osszanak meg a horizontális és vertikális partnerekkel, döntéshozókkal, illetve a foglalkoztatás és szociális politika fő szereplőivel.

A jó gyakorlatok cseréje a hálózat különböző szintjein fog megtörténni (pl. a különböző tagállamok projektjei, európai szintű hálózatok, független szervezetek vagy térségi alapú partneriségek és nemzeti szintű szakmai, szakpolitikai szervezetek, és az Európai Szociális Alap Irányító Hatóságai.)

Az EQUAL elsősorban a helyi szintű kezdeményezésekkel kapcsolatos tapasztalatcserét támogatta. A TÁMOP keretében ezt kiegészítve figyelmet fogunk fordítani a „policy” szintű tapasztalatcserére és jó gyakorlatok megismerésére is. Az OECD és az Európai Unió más tagállamainak sikeres gyakorlatai fontos tanulságokkal szolgálhatnak a strukturális reformok kidolgozásához, megalapozásához.

A nemzetközi, régiók közötti és határon átnyúló intézkedések támogatni és ösztönözni fogják az innovációt. Az Európai Szociális Alap keretében megvalósuló nemzetközi együttműködés megnyitja és kihasználja a tagállamokban és európai szinten a valódi európai méreteket a jobb foglalkoztatás és szociális politika érdekében, mellyel a Lisszaboni Stratégia célkitűzéseinek elérését szolgálja.

A HEFOP végrehajtásának folyamatában az Irányító Hatóság támogatásával működik egy pilot program, mely a szociális és munkaerő piaci szolgáltatások egységesítését tűzi ki célul egy közös szolgáltatási pont létrehozásával. Bár nem ez volt a fő cél, az EQUAL Közösségi kezdeményezés néhány projektje alkalmazta az egyesített, szociális és munkaerő piaci szolgáltatások innovatív megközelítését annak érdekében, hogy a hátrányos helyzetű emberek munkaerő piacra történő újbóli belépését segítse.

2.3.5 A társadalmi innováció eredményeinek elterjesztése, a tapasztalatátadás

A TÁMOP kiemelt figyelmet fordít a társadalmi innováció eredményeinek elterjesztésére, a jó gyakorlatok beépítésére a szakpolitikákba, a tapasztalatátadás rendszerének kialakítására.

A lisszaboni célok eléréséhez szükséges szervezeti, intézményi és szakpolitikai fejlesztések elérésében nagy szerepe van a társadalmi innováció támogatásának az intézményi és szervezeti értékrendekben, struktúrákban és eljárásokban, valamint a szervezetek közötti (lokális, nemzeti, tagállami és európai szintű) kapcsolatokban való változások kezdeményezése révén.

A társadalmi innováció két kiemelt célja a gazdaság fejlesztése és a szakpolitikai reformok támogatása. Ahhoz, hogy ezeket a célokat elérjük, a társadalmi innováció folyamatát egy előre megtervezett és folyamatosan továbbfejlesztett módszertan segítségével szükséges végrehajtani, amelyet tapasztalatátadásnak (mainstreaming-nek) nevezünk.

A TÁMOP által támogatott innovatív fejlesztések, és a tapasztalatátadás a következő elemekre irányulnak:

1. Az egészségügyi reform támogatása
2. Nyugdíj reform
3. A szakképzés és a felnőttképzés reformja
4. Az integrált munkaügyi és szociális ellátó rendszer reformja
5. A munka-erőpiaci kiigazításokat szolgáló lépések és a strukturális reformok munkaerőpiaci hatásainak kezelése
6. Közoktatási reform
7. Felsőoktatási reform
8. A kulturális intézmények reformja

A nyolc kiemelt reformfolyamat esetében meg kell teremteni a nemzetközi (transznacionális) és határmenti együttműködés lehetőségeit, a TÁMOP 2.3.4 fejezetének megfelelő módon, és kiemelten gondoskodni kell arról, hogy az innovatív kezdeményezések végrehajtói részletesen megismerhessék a legjobb nemzetközi tapasztalatokat.

A kijelölt területeken történő innovatív fejlesztések során figyelemmel kell lenni az EQUAL Közösségi Kezdeményezés 2004-2006 között elért eredményeire, lehetőséget kell biztosítani az eredmények további terjesztésére, használatára, valamint biztosítani kell a lisszaboni célokkal való összhangot, az elért eredmények szakpolitikákba és eljárásokba való szakszerű és hatékony beépítését.

A fenti célok elérése érdekében a TÁMOP társadalmi innovációs tevékenységeit kiemelt módon kell támogatni a tervezés és a végrehajtás, valamint a monitoring és az értékelés során. Ennek érdekében, a vertikális és horizontális tapasztalatátadás támogatása céljából szükséges egy magas szintű stratégiaért felelős, valamint egy szakmai munkacsoport létrehozása.

Az innovációs tevékenység során - az adott szakterületen fennálló problémák feltárása után azonosítani kell a társadalmi innovációs területet, majd a kérdésekre, igényekre választ adó fejlesztéseket, új eljárásokat ki kell alakítani.

Az új, innovatív kezdeményezések átgondolt kipróbálása, tesztelése rendkívül fontos, ezen eredmények monitoringja és értékelése után (a nemzetközi eredmények beépítését beleértve) történhet meg a már bevált jó gyakorlatok gyűjtése és dokumentálása, tapasztalatátadás módszerével való – elterjesztése, további felhasználók számára történő hozzáférhetőségének megteremtése és a bevált módszerek, eljárások szakpolitikákba való beépítése.

Az összegyűjtött jó példák, innovatív eljárások elterjesztése akkor lehet sikeres, ha a jövőbeni felhasználó tényleges igényeire alapozott fejlesztés történt, a bizonyított eredmények (evidence-based results) valós előnyt jelentenek a létező gyakorlathoz képest, valamint a felhasználók képesek mindezt bevezetni, alkalmazni és ehhez szükség szerint további támogatást kaphatnak.

A termékfejlesztés munkaigényes folyamatához egyúttal ki kell alakítani a szükséges belső és külső validálási-értékelési rendszert, hasonlóan az EQUAL KK végrehajtási rendszeréhez.

Az így megvalósuló folyamat eredményeképpen az innovációs tevékenységek egységes rendszerű, jól szabályozott, alapos elemzésen, egységes tesztelésen és hatékony tapasztalatátadásra alapuló változásmenedzsment-folyamat keretében valósulnak meg.

2.4 A PROGRAM STRUKTÚRÁJA

Az átfogó, specifikus és horizontális célok eléréséhez a foglalkoztatás, az oktatás és képzés, a szociális szolgáltatások, az egészségügy, a kultúra és a közművelődés eszköztárára egyaránt szükség van. A célok eléréséhez szükséges intézkedések a program tartalmi, végrehajtási és pénzügyi struktúráját meghatározó prioritási tengelyek mentén valósulnak meg.

Összhangban a Tanács 1083/2006/EK rendelet 54. cikk (3) a) pontjával, amely rendelkezik arról, hogy egy prioritási tengely egyidejűleg csak egy alpból és egy célkitűzés keretében részesülhet támogatásban, a "Regionális versenyképesség és foglalkoztatás" célkitűzés alá tartozó Közép-magyarországi régió külön prioritási tengelyben jelenik meg.

A program prioritási tengelyei a következők:

- A foglalkoztathatóság fejlesztése, a munkaerőpiacra való belépés ösztönzése
- Alkalmazkodóképesség javítása (munkavállalók és szervezetek gazdasági és társadalmi változásokhoz való alkalmazkodásának segítése)
- Minőségi oktatás és hozzáférés biztosítása mindenkinek
- A felsőoktatás tartalmi és szervezeti fejlesztése a tudásalapú gazdaság kiépítése érdekében
- Társadalmi befogadás, részvétel erősítése
- Egészségmegőrzés és egészségügyi humán erőforrás-fejlesztés
- Az operatív program prioritási tengelyeinek megvalósítása a Közép-magyarországi régióban
- Technikai segítségnyújtás
- Technikai segítségnyújtás a Közép-magyarország régióban

A Közép-magyarországi régió – az ország régiói közül egyedül – a strukturális alapokra vonatkozó szabályok értelmében az Unió fejlettebb régióit magában foglaló „regionális ver-

senyképesség és foglalkoztatás” célkitűzés alá tartozik, ezért az operatív programon belül külön prioritási tengelyben fogjuk össze az e régióban megvalósuló fejlesztéseket (ez a 6. prioritási tengely). Az operatív program keretében megvalósuló intézkedések túlnyomó többsége olyan beavatkozásokat tartalmaz, amelyek az egész országra kiterjedő fejlesztésekhez, intézményi reformokhoz, vagy a demográfiai és/vagy társadalmi helyzet alapján meghatározott célcsoportokhoz kapcsolódnak. E fejlesztések alapvetően – a 6 konvergencia célkitűzés alá sorolt régióhoz hasonlóan – a Közép-magyarországi régióban is jelenlévő problémák megoldásához szükségesek. A program „Közép-magyarországi régió” prioritási tengelyének céljai és beavatkozási területei így nagyrészt egybeesnek az ország többi régiójára vonatkozó, prioritási tengelyekben is megvalósuló fejlesztésekkel. Az egyes műveletek természetesen a régió specifikus jellemzőihez és problémáihoz illeszkedően, a konvergencia-régiókhöz képest eltérő koncentrációban és hangsúlyokkal kerülnek végrehajtásra. Ezzel párhuzamosan valósulnak meg a régió sajátosságaihoz igazodó specifikus intézkedések.

A program végrehajtását, minőségének, műveletei kidolgozottságának és eredményességének folyamatos javítását támogatja a technikai segítségnyújtás prioritási tengely.

A program minden prioritási tengelye lehetőséget biztosít a foglalkoztatáspolitikai és a humán erőforrás-fejlesztés eszköztárának bővítését, hatékonyságának javítását, új megközelítések kipróbálását szolgáló innovatív kezdeményezések támogatására. A jelentősebb, újszerű, rendszerfejlesztést magában foglaló tevékenységek megkezdése előtt el kell végezni a hazai tapasztalatok kiértékelését, amihez kapcsolódóan a nemzetközi együttműködések segítségével jó gyakorlatok gyűjtése és adaptációja valósul meg. A nemzetközi együttműködések nyújtotta lehetőségek alapvető eszközként kerülnek alkalmazásra az innovatív kezdeményezések megvalósulása során. Az előbbiekkal párhuzamosan az innovatív kezdeményezésekre vonatkozó felhívások a munkaerőpiac új kihívásainak, valamint a hazai és az uniós foglalkoztatási stratégiák és a társadalmi befogadás erősítését szolgáló stratégiák céljainak figyelembevételével kerülnek majd évente meghatározásra, figyelembe véve a lisszaboni stratégia hazai végrehajtására vonatkozó stratégiában meghatározott irányokat is.

A specifikus célok és a prioritási tengelyek kapcsolata

Célok	A munkaerő-piaci kereslet és kínálat összehangolásának javítása	Az aktivitás területi különbségeinek csökkentése	A változásokhoz való alkalmazkodás segítése	Az életen át tartó tanulás elősegítése	Az egészségi állapot és a munkavégző képesség javítása	A társadalmi összetartozás erősítése, az esélyegyenlőség támogatása
A foglalkoztathatóság fejlesztése, a munkaerőpiacra való belépés ösztönzése	erős koherencia	erős koherencia			koherencia	koherencia
Alkalmazkodóképesség javítása		koherencia	erős koherencia	erős koherencia		
Minőségi oktatás és hozzáférés biztosítása mindenkinek	koherencia	koherencia	koherencia	erős koherencia		koherencia
A felsőoktatás tartalmi és szervezeti fejlesztése a tudásalapú gazdaság kiépítése érdekében	koherencia	koherencia	koherencia	erős koherencia		
Társadalmi befogadás, részvétel erősítése		koherencia			koherencia	erős koherencia
Egészségmegőrzés és egészségügyi humán erőforrás fejlesztés	erős koherencia	koherencia	koherencia	koherencia	erős koherencia	koherencia
Technikai segítségnyújtás a konvergencia régiókban	koherencia	koherencia	koherencia	koherencia	koherencia	koherencia
Az operatív program prioritási tengelyeinek megvalósítása a Középmagyarországi régióban	koherencia	koherencia	erős koherencia	erős koherencia	erős koherencia	koherencia
Technikai segítségnyújtás a Középmagyarországi régióban	koherencia	koherencia	koherencia	koherencia	koherencia	koherencia

2.5 KOHERENCIA, KONZISZTENCIA

A Társadalmi Megújulás Operatív Program (TÁMOP) átfogó célja a hazai munkavállalási korúak munkaerő-piaci aktivitásának növelése. E célkitűzés, valamint a megvalósításához vezető stratégiai beavatkozási területek összhangban állnak a Közösségi Stratégiai Iránymutatásokban (Community Strategic Guidelines – CSG) megfogalmazott közösségi fejlesztési irányokon felül az Országos Fejlesztéspolitikai Koncepció (OFK), az Új Magyarország Fejlesztési Terv (ÚMFT), valamint a Nemzeti Akcióprogram (NAP), továbbá a Szociális védelemről és társadalmi összetartozásról szóló nemzeti stratégiai jelentés célkitűzéseivel és beavatkozási területeivel. Az TÁMOP fejlesztési irányai összhangban vannak az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program (ÚMVP) beavatkozásainak céljaival, a beavatkozások egyértelmű lehatárolása biztosított. Az Operatív Program összhangban van ezen felül a Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program (TIOP) céljaival, a két program számos beavatkozása egymást erősítő, támogató módon fog megvalósulni. A TIOP a TÁMOP-ban megvalósuló beavatkozások sikeres alkalmazásához szükséges fizikai infrastrukturális háttér megteremtését támogatja.

A TÁMOP a munkavállalási korú népesség foglalkoztathatóságának javítása mellett a foglalkoztatás hosszú távú növekedéséhez szükséges humán, fizikai és intézményi feltételek kialakítását és javítását is szolgálja. A stratégiában bemutatott specifikus célok, valamint az azok megvalósítását támogató, prioritási tengelyek mentén rendezett beavatkozások, beavatkozási területek, az ÚMFT, a Nemzeti Akcióprogram, a Közösségi Stratégiai Iránymutatások, a Szociális védelemről és társadalmi összetartozásról szóló nemzeti stratégiai jelentés, Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv, illetve az ágazati reformok és más OP-k céljaihoz és beavatkozásaihoz kapcsolódnak.

2.5.1 Összhang az Új Magyarország Fejlesztési Tervvel

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv foglalkoztatás-orientált stratégiájának fókuszában az alábbi területek állnak:

A Terv a foglalkoztatás bővítését

- az egyén foglalkoztathatóságának javításával és munkaerő-piaci aktivitásának növelésével,
- a munkaerő-kereslet bővítésével, vagyis több és jobb munkahely teremtésének ösztönzésével, valamint
- a kereslet és a kínálat összhangját biztosító munkaerő-piaci környezet fejlesztésével kívánja elérni.

A foglalkoztathatóságot és az aktivitás növekedését támogató foglalkoztatás-orientált célok mellett az ÚMFT-nek a tartós növekedést elősegítő célkitűzései is feltételezik a humán erőforrás minőségének, illetve a gazdaság által felhasználható humán erőforrás-fejlesztési intézményrendszerének javítását (ilyenek például a tudásgazdaság erősítése, vagy a termelékenység humán tényezőjének a növelése). Az operatív programhoz mind célját, mind eszközrendszerét tekintve szervesen kapcsolódik az ÚMFT területfejlesztési, illetve a korszerű technológiák széles körű elterjesztését irányozó célja is, ugyanis ezek sem valósíthatók meg a humán erőforrás-tényező figyelmen kívül hagyásával:

A Terv a tartós növekedést

- a versenyképesség javításával, ezen belül
- a tudásgazdaság és az innováció erősítésével,

- a termelékenység növelésével;
- a gazdaság bázisának szélesítésével, ezen belül
- a területfejlesztéssel,
- a tőkebevonási képességek fejlesztésével,
- piacbővítéssel,
- a magasabb piaci integráltsági szinthez való kapcsolódással,
- a korszerű technológiák széles körű elterjesztésével;

kívánja elérni.

2.5.2 Összhang a Nemzeti Akcióprogrammal

A lisszaboni stratégia 2005. évi felülvizsgálata során az Európai Bizottság javaslata alapján a tagállamok egyetértettek abban, hogy a stratégia hatékonyabb végrehajtása érdekében 2005. októberétől kezdődően háromévente nemzeti lisszaboni akcióprogramot készítenek.

Magyarország 2005. október 15-ig elkészítette, majd 2006. októberében – az új kormányzati célkitűzések, az Európai Bizottság ajánlásai, valamint az Európai Tanács 2006. márciusi ülésének következtetései figyelembevételével – felülvizsgálta a magyar nemzeti lisszaboni akcióprogramot.

A felülvizsgált akcióprogram célja a gazdaság teljesítményének növekedése a jelenleg is foglalkoztatottak által előállított érték (termelékenység) növelésén, illetve ezzel párhuzamosan a foglalkoztatottak számának bővülésén keresztül.

Egyúttal a program kimondja: „Az ország az uniós forrásokat oly módon fogja felhasználni, hogy az a lehető legteljesebb mértékben hozzájáruljon a munkaerő-piaci helyzet javulásához, a munkaerő minőségének javításához, a munkalehetőségek bővüléséhez.”

A TÁMOP – a NAP-pal összhangban – a foglalkoztatottság bővítésére, a növekedésre, a társadalmi összetartozás erősítésére és a valós konvergenciára törekszik.

Az Akcióprogram a makrogazdasági stabilitás érdekében – a Konvergencia Programmal összhangban – meghatározta azokat a területeket, amelyek tekintetében alapvető strukturális reformokra van szükség, és megjelölte a reformok fő irányait.

A Felülvizsgált Nemzeti Akcióprogram (NAP) a 2005 és 2008/2010 közötti periódusra fogalmaz meg intézkedéseket, ezáltal mind az I. Nemzeti Fejlesztési Terv végrehajtásának utolsó, mind pedig az Új Magyarország Fejlesztési Terv végrehajtásának első éveit fedi.

Az Akcióprogramban foglaltak figyelembevételével foglalmaztuk meg a TÁMOP intézkedéseit. A TÁMOP számos intézkedésével hozzájárul a makrogazdasági célok eléréséhez. Az egészségügyi és oktatási reform támogatása középtávon a költségvetési hiány csökkentését eredményezi. Az akcióprogramban meghatározott strukturális reformok megvalósításában fontos szerepe lesz a TÁMOP intézkedéseinek, mert lehetővé teszi a szükséges intézményfejlesztési, átképzési feladatok finanszírozását. A strukturális reformok támogatása mellett a TÁMOP elősegíti az önkormányzati feladatellátás újraszervezését a regionális és kistérségi szint erősítésével. A közszolgáltatások megszervezésénél támogatja a racionális üzemléte kialakítását.

A TÁMOP a strukturális reformok közül legnagyobb mértékben a nyugdíjreform és az oktatás, szakképzés és felnőttképzés átalakításának folytatását, valamint az egészségügyi reform megvalósítását segíti.

A TÁMOP kapcsolódását az ágazati reformokhoz részletesen a 2.5.6 fejezet tartalmazza.

A TÁMOP hozzájárul a NAP mikrogazdasági fejezetében megvalósítandó tevékenységekhez is. A TÁMOP „A Felsőoktatás tartalmi és szervezeti fejlesztése a tudásalapú gazdaság kiépítése érdekében” prioritási tengelye támogatja az üzleti szféra, a kutatóintézetek és az egyetemi kutatóhelyek közötti együttműködések ösztönzését, a technológia-transzfert és közvetve a technológia-/ tudásintenzív működőtőke-befektetések serkentését.

A szakpolitikák hatékony végrehajtása érdekében a TÁMOP legszorosabban az Akcióprogram foglalkoztatási fejezetében foglalt célkitűzésekhez kapcsolódik. A foglalkoztatás és az aktivitás növelése érdekében a TÁMOP – az Akcióprogrammal összhangban - nagy hangsúlyt helyez az álláskeresés ösztönzésére, az álláskeresést segítő szolgáltatások fejlesztésére, a hátrányos helyzetűek foglalkoztathatóságának javítására, a munkanélküli és a szociális ellátórendszeren belül a munkavállalásra való ösztönzés elvének érvényesítésére, az integrált foglalkoztatási és szociális szolgáltató-rendszer kialakítására. A gazdasági és társadalmi változásokhoz való alkalmazkodás segítése érdekében fejleszteni kívánja az egész életen át tartó tanulás lehetőségeit - amelyet a kormány az egész életen át tartó tanulás stratégiájáról és annak végrehajtásáról szóló 2215/2005 (X. 13.) sz. határozatában rögzített -, és folytatja a munkaerő-piaci igényekhez igazodó képzés-szerkezet kialakítását, a szakképzés rendszerének átalakítását, erősíti a szakképzés és a felnőttképzés egymásra épülését, összehangolt működtetését, javítja az oktatási szolgáltatások eredményességét és minőségét, erősíti a tanulási szakaszok egymásra épülését.

Összhang a Nemzeti Akcióprogrammal

Iránymutatások	A NAP iránymutatásainak megfeleltethető elemek az TÁMOP-ban
8. iránymutatás - Az innováció minden formájának ösztönzése	<p>4. prioritási tengely A felsőoktatás tartalmi és szervezeti fejlesztése a tudásalapú gazdaság kiépítése érdekében</p> <ul style="list-style-type: none"> – A felsőoktatás K+F+I kapacitásának bővítése a vállalkozásokkal való szoros együttműködés kiépítésének szolgálatában (3.4.2.) – A felsőoktatás minőségének javítása az egész életen át tartó tanulóval összhangban (3.4.1.), ezen belül korszerű matematikai és természettudományi végzettséggel rendelkezők számarányának növeléséhez szükséges tartalmi és képzési kapacitások kialakítása
18. iránymutatás - A munka legyen mindenki számára lehetőség – kortól és nemtől függetlenül	<p>1. prioritási tengely: Munkaerő-piaci aktivizálás, megelőzés és képzés (3.1.2. fejezet)</p> <p>5. prioritási tengely: A halmozottan hátrányos helyzetű csoportok szociális ellátórendszerhez és szolgáltatásokhoz való hozzáféréseinek javítása munkaerő-piaci integrációjuk érdekében (3.5.3. fejezet)</p>
19. iránymutatás - Érje meg dolgozni	<p>1. prioritási tengely: A foglalkoztatási szolgáltató fejlesztése, integrált</p>

Iránymutatások	A NAP iránymutatásainak megfeleltethető elemek az TÁMOP-ban
	munkaügyi és szociális rendszer kialakítása (3.1.1. fejezet)
19. iránymutatás - Több és hatékonyabb segítség az álláskeresőknek és a hátrányos helyzetűeknek	<p>1. prioritási tengely: Munkaerő-piaci aktivizálás, megelőzés és képzés (3.1.2. fejezet)</p> <p>5. prioritási tengely: A halmozottan hátrányos helyzetű csoportok szociális ellátórendszerhez és szolgáltatásokhoz való hozzáféréseinek javítása munkaerő-piaci integrációjuk érdekében (3.5.3. fejezet)</p> <p>A társadalmi kohézió erősítése bűnmegelőzési és reintegrációs programokkal (3.5.7. fejezet)</p>
20. iránymutatás - Korszerű foglalkoztatási szolgálat	<p>1. prioritási tengely: A foglalkoztatási szolgálat fejlesztése, integrált munkaügyi és szociális rendszer kialakítása (3.1.1. fejezet)</p>
20. iránymutatás - A migráció munkaerő-piaci helyzetéhez igazodó kezelése	<p>2. prioritási tengely: A képzéshez való hozzáférés segítése (3.2.1. fejezet)</p>
A munkavállalók és vállalkozások alkalmazkodóképességének javítása	<p>2. prioritási tengely Alkalmazkodóképesség javítása</p>
23. iránymutatás - A humán erőforrás-fejlesztésre irányuló befektetések növelése és hatékonyságának javítása	<p>3. prioritási tengely Minőségi oktatás és hozzáférés biztosítása mindenkinek</p> <p>4. prioritási tengely A felsőoktatás tartalmi és szervezeti fejlesztése a tudásalapú gazdaság kiépítése érdekében</p>
24. iránymutatás - Az oktatási és képzési rendszereknek az új munkahelyi követelményekre figyelemmel történő kiigazítása	<p>3. prioritási tengely Minőségi oktatás és hozzáférés biztosítása mindenkinek</p> <p>4. prioritási tengely A felsőoktatás tartalmi és szervezeti fejlesztése a tudásalapú gazdaság kiépítése érdekében</p>

A TÁMOP koherenciája a Magyarországnak szóló foglalkoztatáspolitikai ajánlásokkal

Ajánlás	Kapcsolódó prioritási tengelyek és beavatkozások a TÁMOP-ban
<p>Reformokra van szükség az egészségügy, a nyugdíjrendszer és az oktatási rendszer területén a hosszú távú pénzügyi fenntarthatóság és a gazdasági hatékonyság javítása érdekében. Ezek részét kell, hogy képezze a korai nyugdíjba vonulás korlátozása, a rokkantsági ellátásba belépők számának csökkentése és az egészségügyi ellátórendszer további átalakítása</p>	<p>A TÁMOP tartalmaz olyan intézkedéseket, amelyek hozzájárulnak a strukturális reformokhoz az egészségügy, az oktatás és szakképzés és a nyugdíjrendszer területén. Ezeket a reformokat, és az OP-hoz való kapcsolódásukat részletesen bemutatja a 2.5.6.pont.</p>
<p>Meg kell erősíteni az aktív munkaerőpiaci politikákat</p>	<p>1. prioritási tengely: Munkaerő-piaci aktivizálás, megelőzés és képzés (3.1.2.)</p>
<p>További ösztönzőkre van szükség a munkavállalásra és a munkában maradásra</p>	<p>1. prioritási tengely: Munkaerő-piaci aktivizálás, megelőzés és képzés (3.1.2.)</p>
<p>Javítani kell a hátrányos helyzetű csoportok helyzetét (beleértve a romákat és a fogyatékossgal élő embereket is) és csökkenteni kell a területi különbségeket</p>	<p>1. prioritási tengely: Munkaerő-piaci aktivizálás, megelőzés és képzés – ennek részeként a romák és a fogyatékossgal élő emberek foglalkoztatását segítő intézkedések (3.1.2.)</p> <p>3. prioritási tengely Minőségi oktatás és hozzáférés biztosítása mindenkinek A közművelődési rendszer atipikus, nem formális képzési szolgáltatásainak fejlesztése (3.3.2.) A halmozottan hátrányos helyzetű és a roma tanulók szegregációjának csökkentése, esélyegyenlőségük megteremtése a közoktatásban (3.3.3.) Az eltérő oktatási igényű csoportok oktatásának és a sajátos nevelési igényű tanulók integrációjának támogatása, az interkulturális oktatás (3.3.4.)</p> <p>5. prioritási tengely: A halmozottan hátrányos helyzetű csoportok szociális ellátórendszerhez és szolgáltatásokhoz való hozzáféréseinek javítása munkaerő-piaci integrációjuk előmozdítása (3.5.3.) A kiemelt leghátrányosabb helyzetű térségek, valamint a településen belüli szegregáció csökkentését célzó komplex fejlesztések támogatása (3.5.1.)</p>
<p>Létre kell hozni az integrált munkaügyi és szociális szolgáltató rendszert</p>	<p>1. prioritási tengely: A foglalkoztatási szolgálat fejlesztése, integrált munkaügyi és szociális rendszer ki-</p>

	<p>alakítása (3.1.1.)</p> <p>5. prioritási tengely: A szociális ellátórendszer fejlesztése, a szolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása (3.5.4.)</p>
További erőfeszítések szükségesek a be nem jelentett munkavégzés bejelentett foglalkoztatássá alakítása érdekében erős és koherens ösztönzőkön és szankciókon keresztül	<p>2. prioritási tengely: A munkaerő-piaci alkalmazkodást segítő intézményrendszer fejlesztése – beleértve a be nem jelentett munkavégzés csökkentését is (3.2.2.)</p>
Javítani kell az oktatáshoz és szakképzéshez való hozzáférést és az oktatási és képzési rendszer igazodását a munkaerőpiaci igényekhez, többek között a műszaki és természettudományos képzésben résztvevők számának növelésén keresztül	<p>2. prioritási tengely: A munkaerő-piaci alkalmazkodást segítő intézményrendszer fejlesztése – beleértve a szak- és felnőttképzés rendszerének fejlesztését is (3.2.2.)</p> <p>3. prioritási tengely Minőségi oktatás és hozzáférés biztosítása mindenkinek A közművelődési rendszer atipikus, nem formális képzési szolgáltatásainak fejlesztése (3.3.2.)</p> <p>4. prioritási tengely: A felsőoktatás tartalmi és szervezeti fejlesztése a tudásalapú gazdaság kiépítése érdekében A felsőoktatás minőségének javítása az egész életen át tartó tanulással összhangban (3.4.1.), ezen belül korszerű matematikai és természettudományi végzettséggel rendelkezők számarányának növeléséhez szükséges tartalmi és képzési kapacitások kialakítása</p>
Erőfeszítéseket kell tenni a szegregáció kezelésére és a tanulóknak a munkaerőpiaci igényekhez igazodó kompetenciákkal való felruházására	<p>3. prioritási tengely Minőségi oktatás és hozzáférés biztosítása mindenkinek A halmozottan hátrányos helyzetű és a roma tanulók szegregációjának csökkentése, esélyegyenlőségük megteremtése a közoktatásban (3.3.3.)</p>
Fejleszteni kell a jelenlegi és a jövőbeni munkaerő szakmai kompetenciáit	<p>2. prioritási tengely: A képzéshez való hozzáférés segítése (3.2.1.)</p> <p>3. prioritási tengely Minőségi oktatás és hozzáférés biztosítása mindenkinek A közoktatási rendszer hatékonyságának javítása, újszerű megoldások és együttműködések kialakítása (3.3.2.)</p>

2.5.3 Összhang a Közösségi Stratégiai Iránymutatásokkal

A stratégiai iránymutatásokban meghatározott egységes, indikatív keretet az OP kidolgozása során alkalmaztuk annak érdekében, hogy értékeljük a kohézióra, növekedésre és foglalkoztatásra irányuló közösségi célkitűzésekhez való hozzájárulásukat. A Tanácsnak a kohézióra vonatkozó stratégiai iránymutatásról szóló határozatának (2006. október 6.) mellékletében felsorolt stratégiai iránymutatásokat figyelembe véve került kidolgozásra az operatív program.

A prioritási tengelyek megfeleltetése a CSG iránymutatásaival

CSG iránymutatásai	Prioritási tengelyek
4.1. iránymutatás: Európát és régióit a beruházások és a munka szempontjából vonzóbbá kell tenni	<ul style="list-style-type: none"> ▪ A foglalkoztathatóság fejlesztése, a munkaerőpiacra való belépés ösztönzése
4.2. iránymutatás: A növekedést szolgáló tudás és innováció fejlesztése	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Minőségi oktatás és hozzáférés biztosítása mindenkinek ▪ A felsőoktatás tartalmi és szervezeti fejlesztése a tudásalapú gazdaság kiépítése érdekében ▪
4.3. iránymutatás: Több és jobb munkahely	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Az alkalmazkodóképesség javítása
3.1 több embert kell a foglalkoztatásba vonzani és ott megtartani, valamint korszerűsíteni kell a szociális védelmi rendszereket,	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>Munkaerő-piaci aktivizálás, megelőzés és képzés</u> ▪ <u>A foglalkoztatási szolgálat fejlesztése, integrált munkaügyi és szociális rendszer kialakítása</u>
3.2 fokozni kell a munkavállalók és a vállalkozások alkalmazkodóképességét, valamint a munkaerőpiacok rugalmasságát,	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Munkahelyi képzések támogatása
3.3 a humánerőforrásba történő beruházás növelése jobb oktatás és szakképzés révén.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>A képzéshez való hozzáférés segítése</u> ▪ Minőségi oktatás és hozzáférés biztosítása mindenkinek ▪ <u>A munkaerő-piaci alkalmazkodást segítő intézményrendszer fejlesztése</u>
3.5 Az egészséges munkaerő fenntartásában nyújtott segítség	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Egészségmegőrzés és egészségügyi humánerőforrás-fejlesztés
A kohéziós politika területi dimenziói	<ul style="list-style-type: none"> ▪ A foglalkoztathatóság fejlesztése, a munkaerőpiacra való belépés ösztönzése ▪ Minőségi oktatás és hozzáférés biztosítása mindenkinek ▪ A felsőoktatás tartalmi és szervezeti fejlesztése a tudásalapú gazdaság kiépítése érdekében ▪ Az alkalmazkodóképesség javítása ▪ Társadalmi befogadás, részvétel ▪ Az egészségmegőrzés és egészségügyi humánerőforrás-fejlesztés

2.5.4 Összhang a Szociális védelemről és társadalmi összetartozásról szóló nemzeti stratégiai jelentéssel

A Szociális védelemről és társadalmi összetartozásról szóló nemzeti stratégiai jelentés az EU Lisszaboni stratégiájának szociális pillérét képező nyitott koordinációs módszer keretében elkészítendő dokumentum Meghatározza azokat a hazai intézkedéseket, amelyeket a kormányzat 2006-2008 között a társadalmi összetartozás erősítése, valamint a nyugdíjrendszerek és az egészségügyi ellátórendszer és tartós ápolási rendszer minőségének és hozzáférhetőségének javítása, valamint pénzügyi fenntarthatósága érdekében tenni kíván. A hazai finanszírozású programok, intézkedések mellett a jelentés az I. NFT keretében végrehajtott tevékenységeket, valamint az ÚMFT-ben szereplő intézkedéseket is tartalmaz.

A jelentés társadalmi összetartozásról szóló fejezetének mindhárom prioritása kapcsolódik a TÁMOP-hoz:

- A munkaerő-piaci befogadás erősítése, az inaktivitás csökkentése c. prioritás támaszkodik a TÁMOP tervezett prioritási tengelyeire – elsősorban a hátrányos helyzetűek foglalkoztatását segítő intézkedésekre, a szociális ellátórendszer munkára ösztönző elemeinek erősítésére, az integrált szociális és munkaügyi ellátórendszer kialakítására, az egész életen át tartó tanulás elősegítésére.
- A gyermekszegénység elleni küzdelem c. prioritás célul tűzte ki a szülők munkavállalásának elősegítését, valamint a családi élet és a munkahely összeegyeztetésének javítását, az esélyteremtést az oktatás és képzés területén, a szegénység generációk közötti átörökítésének megtörését, a gyermekekre és fiatalokra figyelő szolgáltatások fejlesztését, valamint a gyermekek egészségének védelmét, amely fejlesztéseket a TÁMOP-is tervezi.
- A területi és lakhatási hátrányok mérséklése c. prioritás közvetlenül kapcsolódik a kiemelt leghátrányosabb helyzetű térségek komplex fejlesztését megalapozó, valamint a szociális ellátások fejlesztését célzó TÁMOP tevékenységekhez.

2.5.5 Összhang az Új Magyarország Vidékfejlesztési Programmal és a Nemzeti Halászati Stratégiai Tervvel

A Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium koordinálásával kidolgozott, az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terven alapuló Új Magyarország Vidékfejlesztési Program (ÚMVP) és a Nemzeti Halászati Stratégiai Terv (NHST) összhangban van a már elfogadott országos fejlesztési koncepciókkal (Országos Fejlesztéspolitikai Koncepció, Országos Területfejlesztési Koncepció, Nemzeti Akcióprogram, Fenntartható Fejlődés Stratégiája, Nemzeti Környezetvédelmi Program), valamint a vele párhuzamosan készült Új Magyarország Fejlesztési Tervvel. A stratégia a Közösségi Stratégiai Iránymutatásokban megfogalmazott irányelvekre, az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alapról szóló 1698/2005 EC rendeletre és a vidékfejlesztésre vonatkozó Közösségi Stratégiai Iránymutatásokról szóló 2006/144/EK Tanácsi Határozat rendelkezéseire alapozva készül.

Az ÚMVP III. és a IV. tengelyeinek intézkedéscsoportjának keretében tervezett tevékenységek között – a megfelelő lehatárolások mellett – megjelenik a TÁMOP által támogatott oktatás, a kulturális, valamint a foglalkoztatás és szociális szféra támogatási lehetősége a vidéki térségekben.

A **III. tengely fő célkitűzése** a vidéki területeken az életminőség javítása, valamint a gazdasági tevékenységek diverzifikálásának az ösztönzése, a kapcsolódó nemzeti prioritásokkal összhangban, három fő területen keresztül:

- A mezőgazdasági és gazdasági tevékenységek diverzifikációja, és a turizmus természeti és kulturális örökségre épülő támogatása,
- A vidéki népesség részére az alapszolgáltatások létrehozása és falumegújítás, valamint
- a helyi kapacitásépítés támogatása.

A **IV. tengely** az ÚMVP három tengelyének intézkedéseivel kapcsolódóan a LEADER megközelítés alkalmazása mellett valósul meg.

A **TÁMOP-pal való szinergiát** erősítik a „versenyképes agrárgazdaság humán feltételeinek megteremtése, különös tekintettel az innovációs készség, a piacorientált szemlélet elterjedésére, a vidéki foglalkoztatási feszültségek csökkentése”, a „vidéki jövedelemszerzési lehetőségek bővítése, illetve a vidéki életminőség javítása, "a vidéki népesség részére az alapszolgáltatások létrehozása", továbbá a „helyi közösségek fejlesztése” fejlesztési tengelyek. Szintén az ÚMVP és a TÁMOP közötti összhangot erősíti, hogy az ÚMVP kiegészíti a TÁMOP által támogatott tevékenységeket, azzal, hogy a kijelölt vidéki térségekben a vidékfejlesztési intézkedésekhez kapcsolódó célzottabb képzést és kapacitásépítést nyújt, javítva a foglalkoztatást és ezáltal erősítve e területek versenyképességét.

A TÁMOP és az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program közötti lehatárolás a különböző fejlesztési területeken a következő elvek mentén valósul meg, az átfedések elkerülése érdekében megfelelő eljárások és koordinációs mechanizmusok alkalmazása mellett, a két program megfelelő végrehajtásának biztosítása érdekében.

Az oktatás területén a közép- és felsőfokú oktatás deklaratív módon kizárásra került az ÚMVP támogatható területei közül. A *szakképzés és felnőttképzés* területén a munkahelyi képzések és átképzések esetén az ÚMVP csak az agrár-élelmiszer szektorok gazdasági szereplőinek (természetes személyek és jogi személyek, amelyeknek a TEÁOR szerinti mezőgazdasági tevékenységből származó teljes árbevétele meghaladja az 50 %-ot) célzott képzését támogatja.

A *vidékfejlesztéshez* kapcsolódó képzési tevékenységek esetén a fő lehatárolási elv, hogy az ÚMVP III. tengelyéhez tartozó tevékenységtípusokhoz szorosan kapcsolódó képzések kizárólag az ÚMVP-ben kerülnek támogatásra, a falusi turizmust is beleértve.

A *közösségfejlesztés* keretében az ÚMVP csak azon szereplők (vidékfejlesztési intézkedésekhez kapcsolódó) kapacitásépítését támogatja, amelyek PPP-ket vagy a LEADER alatt Helyi akciócsoportokat kívánnak alakítani helyi vidékfejlesztési stratégiák végrehajtása érdekében a kijelölt vidéki térségeken a 341. kódú „Készségek elsajátítása, ösztönzés és a helyi fejlesztési stratégiák kidolgozása és végrehajtása céljából” című intézkedés keretében.

A *hátrányos helyzetű kistérségek fejlesztését célzó zászlóshajó* program által érintett települések esetében a TÁMOP és a Vidékfejlesztési Program összehangolt végrehajtása biztosítva lesz a kettős finanszírozás elkerülése érdekében. A helyi fejlesztési stratégiák kidolgozását a TÁMOP ott támogatja, ahol az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program keretében nem kerülnek támogatásra.

Az ÚMVP részletes céljai és prioritásai között szerepel a halászatban dolgozók közép- és felsőfokú képzésének, illetve továbbképzése támogatása, amelyre az Európai Halászati Alap forrásaiból kerül sor.

2.5.6 Kapcsolódás az ágazati reformokhoz

Az államháztartás fenntarthatóságának érdekében Magyarország több, egymást kiegészítő intézkedést kíván megvalósítani 2006-tól kezdődően a közigazgatást, az egészségügyet, a nyugdíjrendszert, a felsőoktatást, valamint a foglalkoztatást illetően. A TÁMOP alapvető célja az elavult struktúrájú közösségi szolgáltató rendszerek reformjának támogatása. A közigazgatás reformját külön operatív program támogatja. A reformok infrastrukturális fejlesztéseket támogató lépéseit a TIOP támogatja. Az egészségügy, oktatás, szociális ellátás, valamint a foglalkoztatás területén megvalósítandó tartalmi, humán- és szervezeti változtatások és fejlesztések a TÁMOP közreműködésével, illetve annak céljaihoz és intézkedéseikhez illeszkedve kerülnek megvalósításra.

2.5.6.1 Egészségügyi reform

A Kormány legfontosabb célja, hogy rövid- és hosszú távú intézkedések megvalósításával a tartós egyensúlyon alapuló növekedés feltételeinek megteremtésével a gazdasági teljesítmény és az életkörülmények tartósan és gyorsuló ütemben közelítsenek, zárkózzanak fel az Európai Unió legfejlettebb országaihoz. A tartós növekedés alapvető feltétele, hogy a munkavállalási korú népesség nagyobb hányada dolgozzon.

A 2006. augusztus 31-én elfogadott egészségügyi reformintézkedések egyik legfontosabb célkitűzése – a Konvergencia programmal összhangban – az Egészségbiztosítási Alap kiadásainak csökkentése valamint, hogy a hozzáférhetőség, a minőség és a fenntarthatóság szempontjából releváns intézkedések valósuljanak meg, amelyek eredményeképpen javul az egészségügyi szolgáltatások intézményrendszerében a forrásfelhasználásának hatékonysága, megszüntethető a rendszer pazarló jellege. A reform keretében a jelenleginél sokkal inkább szolgáltatáselvű, az uniós normákhoz illeszkedő és korrupciómentes ellátórendszer kialakítása valósul meg, amely jobb minőségű és költség hatékony gyógyító-megelőző ellátásokat nyújt az igénybevevőknek, mérsékli a hozzáférés egyenlőtlenségeit és biztosítja az állami kiadások fenntarthatóságát.

Az egészségügyi ellátórendszer korszerűsítését és fenntarthatóságát biztosító szerkezetátalakítások mellett az egyén és társadalom oldaláról is erősíteni szükséges az egészségtudatos magatartásformák kialakítását a lakosság egészségi állapotának javítása érdekében. Ezeknek a céloknak az eléréséhez járulnak hozzá a TÁMOP 6. prioritási tengelye alatt szereplő, ESZA forrásból megvalósuló egészségügyi intézkedések a társadalom széles rétegét aktivizáló egészségfejlesztési-, életmód és megelőzési programok, kampányok, valamint az egészségügyi szerkezetátalakítást támogató humán erőforrás monitoring rendszer és foglalkoztatási programok, az ellátórendszer szolgáltatásközpontú és költséghatékony működését támogató minőségmenedzsment rendszerek kialakítása. Az elektronikus betegazonosítási és betegirányítási rendszer előkészítéséhez szükséges tevékenységek szintén fontos részeit képezik a megvalósuló egészségügyi reformnak illetve hozzájárulnak a rendszer fenntartható működés kialakításához.

Az ellátórendszer infrastruktúrájának hatékonyságát olyan fejlesztések segítségével szükséges javítani, amelyek egyidejűleg szolgálják a lakosságközeli és kórházon kívüli ellátások fejlesztését (járóbeteg szakellátás), valamint a kórházi szektorban a progresszív ellátás szerint megvalósítandó koncentrációt. A struktúraváltás jegyében az aktív fekvőbeteg intézeti körben

számos intézményi fúzióra, szervezeti összevonásra, valamint egyes intézmények esetében profilváltásra kerül sor, egységesen felépülő regionális rendszert alakítva ki (sürgősségi hálózat, onkológiai kórházak országos hálózata). A fejlesztés eredményeként az orvosegyetemi klinikák is integrálódnak az adott város-megye-régió ellátó struktúrájába, megszüntetve a párhuzamosságokat, hatékonyabb, koncentrált ellátási kapacitásokat hozva létre. Ezzel párhuzamosan a korszerű, digitális technológián alapuló terápiás és diagnosztikus eszközök beszerzése lehetővé teszi a minden ellátási szintre kiterjedő elektronikus egészségügyi szolgáltatások és elektronikus kommunikációt biztosító intézményközi információrendszer, illetve telemedicinális rendszerek kialakítását.

Ennek érdekében regionális járóbeteg-szakellátó hálózatot létrehozása, a kistérségi járóbeteg-szakellátó központokat kialakítása és fejlesztése, továbbá a kórházba integrált járóbeteg szakellátás fejlesztése történik. A fekvőbeteg-ellátásban diagnosztikai fejlesztések valósulnak meg, a sürgősségi ellátás feltételeinek javítása, a regionális szintű fekvőbeteg-ellátórendszer, továbbá korszerű regionális onkológiai, vérellátó és mentő hálózatot kialakítása történik, és az egészségpólusokban az egészségügyi infrastruktúra kiemelt fejlesztése valósul meg.

Az ERFA és ESZA támogatásból megvalósuló komplex egészségügyi fejlesztések az ellátórendszer hosszú távú fenntarthatóságát biztosítják azáltal, hogy a TIOP keretében megvalósuló, az egészségügyi rendszer racionális struktúraváltásához és magas színvonalú működéséhez nélkülözhetetlen infrastruktúrafejlesztéseket valamint a TÁMOP keretében megvalósuló humánerőforrás fejlesztések kiegészítik és erősítik egymást. A fejlesztések egy része közvetlenül az egészségügyi infrastruktúra fejlesztését célozza meg, míg a fejlesztések másik része az egészségügyi szereplők támogatásával a korszerű infrastruktúra feltételein alapulva a helyes szemlélet és életmódra nevelésben szerepet játszó szereplőkre és szervezetekre irányulnak.

2.5.6.2 Nyugdíjreform

A nyugdíjrendszer átalakításának részeként, a korai nyugdíjba vonulás csökkentése érdekében a kormány az előrehozott és a kordedvezményes nyugdíjba vonulás feltételeinek módosítását tervezi. Ezenkívül átalakítjuk a rokkantsági ellátások rendszerét is. A tervek szerint a részleges munkaképesség-csökkenést elszenvedett megváltozott munkaképességű személyek ellátását egy olyan átmeneti járadék váltja fel, amely megfelelő rehabilitációval kiegészítve segíti és ösztönzi a munkaerőpiacra való visszatérést. Ezzel párhuzamosan olyan rehabilitációs rendszert alakítunk ki, amely az egyént és a meglévő képességeket állítja a középpontba, és lehetővé teszi, hogy a megváltozott munkaképességűek hozzájussanak a képességeik és készségeik szinten tartásához és fejlesztéséhez szükséges szolgáltatásokhoz. A rendszer kiépítéséhez az ESZA források az 1. prioritási tengelyben megjelenő központi, az ÁFSZ bázisán létrejövő fejlesztések révén járulnak hozzá.

A nyugdíjrendszer szabályozásának átalakítása megteremti az ösztönzést a munkaerőpiacon maradáshoz, az uniós forrásokból pedig azokat a szolgáltatásokat, programokat finanszírozzuk, amelyek a munkaerőpiacon maradást ténylegesen lehetővé teszik az egyén számára (képzésen, a munkavégző-képesség fejlesztésén, támogató szolgáltatásokon stb. keresztül). Emellett a nyugdíjjal kapcsolatos tudatosság növelését segíti majd a nyugdíjához kapcsolódó információs rendszerek fejlesztése (az Elektronikus Közigazgatás Operatív Programban megjelenő e-nyugdíj).

2.5.6.3 Szakképzés és felnőttképzés reformja

A szakképzésben résztvevő tanulók száma az utóbbi években folyamatosan csökkent, miközben a szakképző intézmények számának növekedése folytatódott. A széttagolt intézményhálózat költséghatékonysága alacsony. A képzési kínálat nem az adott régió munkaerő-piaci igényei szerint kerül kialakításra, hanem az intézmények érdekei, kapacitásai alapján (meglévő tanári kar, alacsony eszközigényű képzések, stb.). Hiányosak a pályaaorientációs szolgáltatások, és ez hozzájárul a nem tudatos pályaválasztáshoz, növeli a képzés során a lemorzsolódást. Magas azoknak az aránya, akik nem abban a szakmában helyezkednek el, amelynek gyakorlására éveken keresztül készültek, emiatt a képzésbe befektetett közösségi források nem vagy nem kielégítően hasznosulnak.

A szak- és felnőttképzés összehangolt fejlesztésének célja az Egész életen át tartó tanulás - Kormány által 2005-ben elfogadott - stratégiájával összhangban:

- erősödjön a szak- és felnőttképzési rendszer a munkaerő-piaci igényekhez való alkalmazkodása, reagáló képessége;
- a foglalkoztathatósághoz szükséges kompetenciák kialakításával és fejlesztésével a szakképzés és felnőttképzés járuljon hozzá a fenntartható gazdasági növekedéshez, a képzésből kilépők szakmai és személyes kompetenciáival a munkáltatók elégedettebbek legyenek;
- javuljon a képzési rendszer hatékonysága, a rendelkezésre álló források eredményesebben hasznosuljanak;
- minden szakképzettséget szerezni akaró fiatal és felnőtt számára valódi lehetőség legyen a saját és családja megélhetését biztosító szakmai végzettség, szakképesítés megszerzése.

A reformhoz kapcsolódó, az ESZA forrásaiból támogatott komplex intézményfejlesztés támogatása, a szak- és felnőttképzés, valamint a pályaaorientációs szolgáltatások fejlesztése az OP második, az alkalmazkodóképesség javítását célzó prioritási tengelyen belül jelenik meg.

2.5.6.4 Integrált munkaügyi és szociális ellátórendszer reformja

A munkanélküli, szociális, társadalombiztosítási ellátást és szolgáltatást nyújtó intézmények tevékenysége jelenleg nem összehangolt. Egyes csoportok, szolgáltatások több intézményben is megjelennek, mások teljesen kimaradnak. Az ügyfelek kisebb hányadánál rendszeres – bár sokszor egyoldalú – a kapcsolat, nagy többségükről, munkaerő-piaci kötődésükről, lehetőségeikről és szándékaikról azonban nincsenek információk. Nem kerül sor sem segítségnyújtásra, sem ösztönzésre, hiányzik az elvárás, a kényszer, a támogatás ahhoz, hogy valaha ismét teljes értékű munkát végezzenek. Az állástalanok jó része kényszerűen berendezkedett egy sajátos életstratégiára: a szociális ellátás–közfoglalkoztatás–alkalmi munka váltogatására. A tapasztalatok szerint ebből az életformából a jelenlegi rendszerben gyakran akkor sem képesek maguk kilépni, ha van elérhető munkalehetőség. A tartósan munkanélküli, hátrányos helyzetű emberek esetében hiányosak azok a szociális és rehabilitációs szolgáltatások, amelyek foglalkoztathatóságukat, képezhetőségüket segítenék.

Az aktivitás növelése és az álláskeresés ösztönzése érdekében 2007-től megkezdjük egy olyan rendszer kiépítését, amelyben a munkával nem rendelkező emberek először az elérhető álláslehetőségekkel, álláskeresést segítő szolgáltatásokkal találkoznak, és csak abban az esetben válnak jogosulttá az ellátásokra, ha nincs lehetőségük azonnal munkába állni. Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ) bázisán (a megyei rendszerből regionálissá alakuló munkaügyi központok és a kistérségi szinten működő helyi kirendeltségek hálózatára építve) egy közös belépési pontot (egyablakos rendszert) alakítunk ki, ahol minden munkavállalási korú sze-

mélynek meg kell jelennie, aki ellátást igényel. Az integrált foglalkoztatási és szociális szolgáltató rendszer kialakítása az ÁFSZ ügyfélkörének jelentős bővülését fogja eredményezni (a jelenlegi évi 1 millió fős ügyfélforgalom akár meg is duplázódhat).

Ahhoz, hogy az ÁFSZ a növekvő ügyfélkörből fakadó feladatokat magas színvonalon, eredményesen és hatékonyan tudja ellátni, és mindazoknak, akinek valamilyen aktív munkaerő-piaci szolgáltatásra vagy programra van szükségük biztosítani tudja azt, szükséges növelni az erre rendelkezésre álló pénzügyi forrásokat. Ezt a célt szolgálhatják az Európai Szociális Alap forrásai. Az infrastrukturális fejlesztések pedig a szolgáltatások nyújtásához szükséges fizikai infrastruktúrát teremtik meg. A rendszer kiépítéséhez az ESZA források az 1. prioritási tengelyben megjelenő, integrált központi, az ÁFSZ bázisán létrejövő fejlesztések révén járulnak hozzá.

2.5.6.5 A kiigazítást szolgáló lépések és a strukturális reformok munkaerő-piaci hatásainak kezelése

A munkaerő-piaci helyzet alakulását döntően befolyásolja majd a közszférában foglalkoztatottak számának csökkenése, miközben rövid távon a versenyszférában sem lehet a munkaerő iránti kereslet számottevő növekedésére számítani. Ezért arra kell törekedni, hogy a foglalkoztatási hatások kezelése elsősorban ne az inaktivitást növelő, hanem az aktivitás megőrzését szolgáló, a munkaerőpiacon belüli átmenetet segítő eszközökre épüljön, illetve hogy a kedvezőtlen foglalkoztatási hatások ne a leghátrányosabb helyzetűeket érintsék leginkább.

Ehhez szükség van:

- a létszámleépítésben érintettek átképzését, újbóli elhelyezkedését segítő célzott programokra;
- a hátrányos helyzetű csoportok iránti munkaerő-keresletet növelő célzott járvélemkedvezményekre – START program kiterjesztésére.

Előbbi az alkalmazkodóképesség, utóbbi a foglalkoztathatóság fejlesztése prioritási tengelyen belül megjelenő konstrukciók keretében használja fel az ESZA forrásokat.

2.5.6.6 Közoktatási reform

A **közoktatás jelenleg folyamatban lévő reformja** az egész életen át tartó tanulás európai paradigmájának szellemében három átfogó cél, nevezetesen a minőség (1.), a hozzáférés (2.), és a hatékonyság (3.) javítását kívánja elérni a következő évtized derekáig. A reform hármas céljának a megvalósításához természetesen elengedhetetlen az oktatás infrastrukturális környezetének a területi adottságokhoz igazodó gyökeres korszerűsítése.

E célok elérése érdekében a reform program **egymást kölcsönösen kiegészítő tartalmi, szervezeti és szerkezeti intézkedések sorozatának** a kidolgozását és végrehajtását irányozza elő. Ezen intézkedések kidolgozása és bevezetése már 2004-ben megkezdődött és számos területen már részlegesen meg is történt.

A reform főbb elemei:

- **Az oktatás tartalma** tekintetében a reform elsődleges célja a kompetencialapú oktatás bevezetéséhez elengedhetetlen tartalmi fejlesztések megvalósítása, egyetemes bevezetése és a kapcsolódó humán feltételek (pl. pedagógus képzés, továbbképzés megszervezése és lebonyolítása) megteremtése. A közeljövőben bevezetésre kerülő Nemzeti Alaptanterv szerkezetileg és módszertanilag egyértelműen az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciákra épül, s napirenden van a pedagógusképzés és továbbképzés rendszerének a korszerűsítése.

- **Az oktatás szervezete terén**, a reform keretében elsődlegesen olyan intézkedésekre kerül sor (pl. minőségirányítási, pályaaorientációs rendszerek, különböző pedagógiai szolgáltatások megerősítése) amelyek javítják az oktatás eredményességét, többek között a munkapiaccal való kapcsolatainak az erősítésével, továbbá az oktatás eredményessége területén meglévő területi különbségek mérséklésével gyökeresen javítják a minőségi oktatáshoz történő hozzáférést. Komplex szervezeti intézkedések szolgálják majd az esélyegyenlőség elvénél a pedagógiai gyakorlatban történő következetes érvényesítését. Az oktatás hatékonyságának a növelését célozza egyebek mellett a települések, térségek társulására alapozott ún. integrált oktatási intézmények létesítésének sokoldalú ösztönzése, amelynek eredményeként az oktatási gazdasági hatékonyságának javulásával egyidejűleg – mindenek előtt a hátrányos helyzetű térségekben - lényegesen kedvezőbbek lesznek a minőségi oktatáshoz történő hozzáférés feltételei. A folyamat eredményeként a jelenlegi közoktatási intézményszám a fejlesztési időszak végére csökkenni fog, egyúttal nő az egységesen, integráltan működő intézmények száma (egységes iskola). Ezen intézmények szervezetenként egységesen, a különböző típusú iskolák feladatait egységes közös és iskolatípus szerint elkülönülő tananyag és követelményrendszer alkalmazásával látják el. Egy intézmény keretében valósul meg az óvodai, alapfokú és középfokú oktatás-nevelés.
- **Az oktatás szerkezetében** a legfontosabb reformértékű lépés az alapfokú oktatás szakaszában a kulcskompetenciák (olvasási és számolási készségek) megszerzését biztosítani hivatott képzés időtartamának 4-ről 6 évre történő meghosszabbítása, a kétszintű érettségi rendszerének a teljes körű bevezetése, ami a felsőoktatásba történő átmenet feltételeit javítja, továbbá az EKKR-hez kapcsolódóan a Magyar Országos Képesítési Keretrendszer kidolgozása a képzési szintek és formák közötti jobb átjárhatóság feltételeinek a megteremtése céljából.

A fenti célok eléréséhez a TÁMOP 3. prioritási tengelye alatt szereplő, ESZA forrásokból finanszírozott tevékenységek járulnak hozzá, míg a TÁMOP reformokhoz kapcsolódó tevékenységeinek megvalósításához szükséges infrastrukturális beruházások a TIOP 1. prioritási tengelyében kifejtett, és a ROP-ok közoktatási infrastruktúra fejlesztését támogató műveleteinek, ERFA-ból támogatott tevékenységei keretében kerülnek megvalósításra.

2.5.6.7 Felsőoktatási reform

A felsőoktatási reform – a Magyar Köztársaság Kormányának 2006-2010. évekre szóló programjának, valamint tudomány- és technológiapolitikájának részeként – célul tűzte ki a magyar felsőoktatás csatlakozását az Európai Felsőoktatási és Kutatási Térséghez, a magyar felsőoktatás minőségének erősítését, az üzleti közösséggel való stratégiai partnerség megteremtését, a magyar felsőoktatási intézmények szervezeti, kormányzati és gazdasági autonómiájának kiteljesedését, a valódi autonómia és elszámoltathatóság biztosítását.

A reform megvalósításának főbb elemei:

- 1 A képzés szerkezetének és tartalmának megújítása, K+F+I+O tevékenység fejlesztése, az európai felsőoktatási együttműködések, a mobilitás elősegítése, (Kapcsolódó konstrukciók: komplex tartalom-, módszer és kurrikulum-fejlesztés, képzők képzése és a pedagógusképzést támogató hálózatok korszerűsítése, a matematika, műszaki, informatikai és természettudományos hallgatók számának növelése, pályakövetési rendszer kialakítása)
- 2 Minőségfejlesztés, ennek keretében felsőoktatási minőségirányítási rendszer kialakítása, a kiválóság elismerése és ösztönzése (Kapcsolódó konstrukciók: felsőoktatási minőségfej-

- lesztés kiemelt program, validációs rendszerek központi program, Nemzeti Kiválóság Program)
- 3 A felsőoktatás és a gazdaság kapcsolatainak erősítése (Kapcsolódó konstrukció: a tudáshasznosulást, tudástranszfert segítő eszköz- és feltételrendszer kialakítása, innovatív kutatóteamek alapkutatástól az alkalmazott kutatásig terjedő projektjeinek támogatása)
  - 4 A tudás társadalmi aktiválása (Kapcsolódó konstrukció: a tudományos eredmények elismerése és disszeminációja)
  - 5 A felsőoktatás kormányzási és gazdálkodási szabadságának növelése, (Kapcsolódó konstrukciók: adattárház alapú vezetői információs rendszer)
  - 6 A felsőoktatási intézmények infrastruktúrájának radikális javítása (TIOP, KMOP)

A reform, és hozzá kapcsolódóan a TÁMOP 4. prioritási tengelyében megjelenő tevékenységek biztosítják a többciklusú képzésre való átállást, az intézményirányítás és menedzsment átfogó reformját, piacorientált elemek bevezetésével növeli az intézmények gazdálkodási mozgásterét, új alapokra helyezi a felvételi rendet, ösztönzi a felsőoktatási intézmények K+F+I+O tevékenységét, s aktív részvételét az egész életen át tartó tanulásban. A reformok megvalósítása, az új rendszerre való átállás jelentős pénzügyi források mozgósítását igénylő tartalmi, szervezeti és infrastrukturális fejlesztéseket igényel, s a felsőoktatás felelős szereplőinek - ideértve a munkaerő-piaci szereplőket - szorosabb és tudatosabb együttműködését feltételezi. Elengedhetetlen a felsőoktatási intézmények irányításának és menedzsmentjének korszerűsítéséhez szükséges infrastrukturális fejlesztését alátámasztó humán kapacitások kialakítása is.

A fenti tevékenységek ESZA források felhasználásával a TÁMOP 4. prioritási tengelye keretében, míg a kapcsolódó, megvalósításához szükséges infrastrukturális beruházások a TIOP 1. prioritási tengelyében és a KMOP 4. prioritási tengelyében kifejtett, ERFA-ból támogatott tevékenységei keretében kerülnek megvalósításra.

A felsőoktatási reform főbb elemei	A TÁMOP és a TIOP kapcsolódó beavatkozásai
A képzés szerkezetének és tartalmának megújítása, K+F+I+O tevékenység fejlesztése, az európai felsőoktatási együttműködések, a mobilitás elősegítése	Komplex tartalom-, módszer és kurrikulumfejlesztés, képzők képzése és a pedagógusképzést támogató hálózatok korszerűsítése, a matematika, műszaki, informatikai és természettudományos hallgatók számának növelése, pályakövetési rendszer kialakítása
Minőségfejlesztés: keretében felsőoktatási minőségirányítási rendszer kialakítása, a kiválóság elismerése és ösztönzése	Felsőoktatási minőségfejlesztés kiemelt program, validációs rendszerek központi program, Nemzeti Kiválóság Program
A felsőoktatás és a gazdaság kapcsolatainak erősítése	A tudáshasznosulást, tudástranszfert segítő eszköz- és feltételrendszer kialakítása, innovatív kutató teamek alapkutatástól az alkalmazott kutatásig terjedő projektjeinek támogatása
A tudás társadalmi aktiválása	A tudományos eredmények elismerése és disszeminációja
A felsőoktatás kormányzási és gazdálkodási szabadságának növelése	Adattárház alapú vezetői információs rendszer
A felsőoktatási intézmények infrastruktúrájának radikális javítása	A modern szolgáltató és kutató felsőoktatási intézmények infrastruktúrájának fejlesztése

2.5.6.8 A kulturális intézményrendszer reformja

A kulturális értékekhez és az azokat közvetítő szolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférés a célja a **közművelődési és közgyűjteményi intézményrendszer fejlesztésének**, amelynek alapjait a Kormány által 2006. december 13-án elfogadott „Kulturális Modernizációs Program” fogalmazza meg. Az ágazati reformtörekvéseket tartalmazó program új irányokat jelenít meg a kultúra társadalmi integrációt segítő szerepének erősítése érdekében, kiemelten az egész életen át tartó tanulás eszközürendszerének gazdagítása, a kulturális szolgáltatásokhoz való hozzáférés szélesítése, az oktatás és a kultúra viszonyrendszerének egymáshoz közelítése, valamint a hálózatközpontú gondolkodás révén.

2.5.7 Kapcsolódások más operatív programokkal

A Társadalmi Megújulás Operatív Program számos egyéb operatív program prioritási tengelyéhez és beavatkozási területeihez kapcsolódik. Mindenekelőtt szükséges kiemelni a Társadalmi infrastruktúra operatív programot (TIOP), amely – a legtöbb esetben kiegészítő jelleggel – szorosan kapcsolódva támogatja a TÁMOP céljait és beavatkozásait, biztosítva a fejlesztések infrastrukturális hátterét.

Mindenképp szükséges kiemelni a TÁMOP regionális operatív programokkal és a Középmagyarországi regionális operatív programmal való kapcsolatát. A ROP-ok keretében valósul meg többek között a közoktatási infrastruktúra modernizációja, a kistérségi szintű egészségügyi infrastruktúra-fejlesztés, valamint a felszabaduló kórházi infrastruktúra bázisán ápolási, rehabilitációs és szociális és közösségi infrastruktúra-fejlesztés.

Több ERFA-alapú operatív program – így a Gazdaságfejlesztés operatív program (GOP), és Környezet és energia operatív program (KEOP) is támogatja a TÁMOP keretében megvalósuló fejlesztéseket, elsősorban közoktatási és felsőoktatási területeket érintően.

A TÁMOP fejlesztéseinél támaszkodni kell az ÁROP és az EKOP fejlesztések eredményeire, így különösen a megújuló közigazgatási folyamatokkal és rendszerekkel való – az adatvédelmi jogszabályokat is kielégítő – együttműködő képesség megteremtésére, a különböző rendszerek szinergikus használatából adódó költséghatékonyság érvényesíthetőségére.

TÁMOP prioritási tengelyek	Kapcsolódó elemek más OP-kban
A foglalkoztathatóság fejlesztése, a munkaerőpiacra való belépés ösztönzése	TIOP, KMOP : az integrált foglalkoztatási és szociális szolgáltató-rendszer infrastrukturális és informatikai feltételeinek megteremtése
Alkalmazkodóképesség javítása	TIOP : A szakképzés és a felnőttképzés infrastruktúrájának fejlesztése KMOP : Munkaerő-piaci részvételt támogató infrastruktúra fejlesztése (Regionális képzési hálózatok: a szakképzés és a felnőttképzés infrastruktúrájának fejlesztése, az integrált foglalkoztatási és szociális szolgáltató-rendszer infrastrukturális és informatikai feltételeinek megteremtése) ÚMVP : Térségfejlesztési programokhoz kapcsolódó vidékfejlesztési elemek (LEADER program keretében)

<p>Minőségi oktatás és hozzáférés biztosítása mindenkinek</p>	<p>ROP, KMOP: A közoktatás átfogó infrastrukturális fejlesztése, (21. sz. iskolája, Befogadó iskola) KMOP A közoktatás átfogó infrastrukturális fejlesztése (21. sz. iskolája, Befogadó iskola) TIOP: Az iskolarendszerű oktatás informatikai fejlesztése (<i>Intelligens iskola, pedagógiai, módszertani reformot támogató infrastruktúra, közoktatás információs rendszereinek fejlesztése, országos mérés-értékelési rendszerek infrastruktúrája</i>) TIOP: oktatási és a kulturális intézmények együttműködését támogató infrastruktúra fejlesztése (<i>Multifunkcionális közösségi központok kialakítása, közgyűjtemények iskolabarát fejlesztése és oktatási-képzési szerepük erősítése</i>) KEOP: Erdei iskolák infrastrukturális fejlesztése humán szolgáltatási intézmények energetikai korszerűsítése (Szemünk fénye program, napkollektor stb.) ROP: A humán közszolgáltatások fejlesztése és/vagy település-rehabilitáció keretében ROP: Múzeumok turisztikai célú, látogatóbarát fejlesztése</p>
<p>A felsőoktatás tartalmi és szervezeti fejlesztése a tudásalapú gazdaság kiépítése érdekében</p>	<p>TIOP: a szolgáltató és kutatási infrastruktúra korszerűsítése, fejlesztése a felsőoktatásban KMOP: A felsőoktatási infrastruktúra fejlesztése TIOP: A fejlesztési pólusok egyetemi központjaihoz kapcsolódó innovatív kulturális infrastruktúra-fejlesztések GOP: piacorientált K+F támogatása és a kutatási technológiai együttműködések ösztönzése GOP: a vállalatok önálló innovációs és K+F tevékenységének ösztönzése ROP: sportlétesítmények, konferenciaközpontok, közösségi információs központok fejlesztése a közművelődési és felsőoktatási önkormányzati és állami intézmények bázisán</p>
<p>Társadalmi befogadás, részvétel erősítése</p>	<p>TIOP: Innovatív, integrált térségi szolgáltatások létesítése TIOP: Bentlakásos szociális intézmények modernizációja és kitagolása TIOP: Fizikai és kommunikációs akadálymentesítés (állami szervek, központi közigazgatás, igazságszolgáltatás) KMOP: A társadalmi befogadást támogató infrastruktúra fejlesztése (<i>Bentlakásos intézmények korszerűsítése, akadálymentesítés</i>) KMOP: Lakossághoz közeli szociális szolgáltatási infrastruktúra fejlesztése ROP: Fizikai és kommunikációs akadálymentesítés az önkormányzatok feladatkörébe tartozó közszolgáltatások esetében. ROP: A család és munkavégzés összehangolását segítő szolgáltatások infrastruktúrájának fejlesztése (bölcsőde és alternatív ellátások) ROP: Hozzáférést segítő szolgáltatások infrastruktúra-fejlesztése ROP: Otthon és család közeli szociális és gyerekjóléti alap-</p>

	<p>szolgáltatások fejlesztése</p> <p>ROP: Községi terek megújítása ("játssza megelőző" játszótér, ifjúsági szabadidős helyek stb.)</p> <p>ROP: Térségfejlesztési programokhoz kapcsolódó gazdaságfejlesztési, közlekedési, humán infrastrukturális (oktatás, egészségügy, szociális stb.) elemek</p> <p>ÚMVP: falu- és tanyagondnoki szolgálat</p> <p>ÚMVP: Térségfejlesztési programokhoz kapcsolódó vidékfejlesztési elemek (LEADER program keretében)</p>
Egészségmegőrzés és egészségügyi humánerőforrás-fejlesztés	<p>TIOP, KMOP: Az egészségügyi rendszer strukturális átalakítása, (Regionális járóbeteg-szakellátó hálózatok fejlesztése; a fekvőbeteg-szakellátás intézményrendszerének felkészítése a struktúraváltásra; információtechnológiai fejlesztések az egészségügyben)</p> <p>ROP: Már létező, önálló vagy önállóvá váló járóbeteg-szakellátó intézmények fejlesztése; rehabilitációs és a geriátriai szolgáltatások fejlesztése</p>

A TIOP számos területen járul hozzá a TÁMOP-ból finanszírozott programokhoz. Az oktatási infrastruktúra-fejlesztés (a közoktatási infrastruktúra informatikai fejlesztései, a felsőoktatási és K+F infrastruktúra egyes elemeinek megvalósítása) és az oktatási és kulturális intézmények együttműködését támogató infrastrukturális fejlesztések a TÁMOP 3. és 4. prioritási tengelye keretében megvalósuló tevékenységeket támogatják. A TIOP egészségügyi infrastruktúra fejlesztést (az egészségügy struktúraváltását lehetővé tévő ellátási formák fejlesztése, a fekvőbeteg ellátási intézményrendszer felkészítése a struktúraváltásra, hatékony ellátási struktúra kialakítása) támogató beavatkozásai a TÁMOP 6. prioritási tengelyét támogatják. A munkaerő-piaci részvételt és a társadalmi befogadást támogató infrastruktúra-fejlesztést támogató műveletek (regionális képzési hálózatok infrastruktúrájának fejlesztése, az integrált foglalkoztatási és szociális szolgáltató-rendszer infrastrukturális és informatikai feltételeinek megteremtése, akadálymentesítés, a komplex rehabilitáció infrastrukturális hátterének fejlesztése, a leghátrányosabb helyzetű térségek felzárkóztatásához kapcsolódóan többcélú integrált szolgáltató központok létesítése) szorosan kapcsolódnak a TÁMOP 1., 2., és 5. prioritási tengely keretében megvalósuló beavatkozásokhoz.

Az ERFA-alapú operatív programok esetében érvényesülő „mono-objective” elvből adódóan a gazdasági fejlettség regionális szintű mutatói alapján a kohéziós politika 2. célkitűzése („Regionális versenyképesség és foglalkoztatás”) alá tartozó Közép-magyarországi régió esetében az ERFA- típusú fejlesztések nem a TIOP-ban, hanem a régiós és ágazati fejlesztéseket egyaránt tartalmazó Közép-magyarországi OP-ben (KMOP) jelennek meg. A KMOP ágazati jellegű fejlesztései szoros összhangot mutatnak a konvergencia régiók fejlesztésére irányuló TIOP-pal – hasonlóan a TÁMOP konvergencia régiókat érintő prioritási tengelyei és a TÁMOP KMR prioritási tengely keretében tervezett beavatkozások kapcsolatához.

TÁMOP	TIOP	KMOP
<p>Az 1. prioritási tengely (A foglalkoztathatóság fejlesztése, a munkaerőpiacra való belépés ösztönzése) keretében</p> <p>A foglalkoztatási szolgálat fejlesztése, integrált munkaügyi és szociális rendszer kialakítása:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Foglalkozási rehabilitáció rendszerének fejlesztése – Munkaerőpiaci szolgáltatások rendszerének fejlesztése – Munkaerőpiaci nyilvántartási és információs rendszer fejlesztése 	<p>A 3. prioritási tengely keretében a munkaerő-piaci részvétel támogató infrastruktúra fejlesztése érdekében:</p> <p>Az integrált foglalkoztatási és szociális szolgáltató-rendszer infrastrukturális és informatikai feltételeinek megteremtése a konvergencia régiók területén:</p> <ul style="list-style-type: none"> – A foglalkozási rehabilitációhoz és a minősítési rendszerhez kapcsolódó infrastrukturális fejlesztések – A z új munkaerőpiaci szolgáltatási modell infrastrukturális feltételeinek megteremtése <p>Az információs és nyilvántartási rendszerek helyi működtetéséhez szükséges fejlesztések</p>	<p>A humán közszolgáltatások intézményrendszerének fejlesztése:</p> <p>Az integrált foglalkoztatási és szociális szolgáltató-rendszer infrastrukturális és informatikai feltételeinek megteremtése a KMR területén:</p> <ul style="list-style-type: none"> – A foglalkozási rehabilitációhoz és a minősítési rendszerhez kapcsolódó infrastrukturális fejlesztések – A z új munkaerőpiaci szolgáltatási modell infrastrukturális feltételeinek megteremtése – Az információs és nyilvántartási rendszerek helyi működtetéséhez szükséges fejlesztések
<p>A 2. prioritási tengely (Az alkalmazkodóképesség javítása) keretében</p> <p>A munkaerő-piaci alkalmazkodást segítő intézményrendszer fejlesztése:</p> <ul style="list-style-type: none"> – A szakképzés és felnőttképzés tartalmi és módszertani fejlesztése 	<p>A 3. prioritási tengely keretében a munkaerő-piaci részvétel támogató infrastruktúra fejlesztése érdekében:</p> <p>A szakképzés és a felnőttképzés infrastrukturájának fejlesztése a konvergencia régiók területén:</p> <ul style="list-style-type: none"> – A TISZK-ekhez kapcsolódó infrastrukturális fejlesztések – Az RKK-k infrastrukturájának fejlesztése 	<p>A humán közszolgáltatások intézményrendszerének fejlesztése:</p> <p>A szakképzés és a felnőttképzés infrastrukturájának fejlesztése a KMR területén:</p> <ul style="list-style-type: none"> – A TISZK-ekhez kapcsolódó infrastrukturális fejlesztések – Az RKK-k infrastrukturájának fejlesztése
<p>Az 5. prioritási tengely (Társadalmi befogadás, részvétel erősítése) keretében</p> <ul style="list-style-type: none"> – A kiemelt leghátrányosabb helyzetű térségek, valamint a településen belüli szegregáció csökkentését célzó komplex fejlesztések támogatása – Beruházás a jövőnkbe: gyermek és ifjúsági programok – A halmozottan hátrányos helyzetű csoportok szociális ellátó-rendszerhez és szolgáltatásokhoz való hozzáféréseinek javítása munkaerő-piaci integrációjuk előmozdítása érdekében – A szociális ellátórendszer fejlesztése, a szolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása – ezen belül az akadálymentesítés 	<p>A 3. prioritási tengely keretében a társadalmi befogadást támogató infrastruktúra fejlesztése érdekében</p> <ul style="list-style-type: none"> - Innovatív, integrált térségi szolgáltatások (kulcsfontosságú alapszolgáltatásokat biztosító kistérségi szolgáltató központok) létesítése a leghátrányosabb helyzetű térségek felzárkóztatásának részeként. - A bentlakásos intézmények modernizációja – gyermekek és fiatalok bentlakásos intézményeinek kitagolása és korszerűsítése - A bentlakásos intézmények modernizációja a szociális ellátórendszer reformtörekvéseivel áll összhangban (ellátotti szük- 	<p>A humán közszolgáltatások intézményrendszerének fejlesztése:</p> <p>A lakossághoz közeli szolgáltatásokon belül a gyermekek napközbeni ellátásának fejlesztése kapcsolódik a Beruházás a jövőnkbe művelethez.</p> <ul style="list-style-type: none"> - A társadalmi befogadást támogató infrastruktúra fejlesztése a TIOP „tükre”, azaz a régióban hasonló fejlesztéseket valósít meg, mint a TIOP - A lakossághoz közeli szociális szolgáltatási infrastruktúra fejlesztése is a szociális reformfolyamat része.

<p>szakmai-módszertani háttérnek megteremtése</p> <p>– A helyi közösségek és a civil társadalom fejlesztése</p> <p>– A társadalmi kohézió erősítése bűnmegelőzési és reintegrációs programokkal</p>	<p>ségletek kapacitás-szabályozás)</p> <p>– Akadálymentesítés (központi szervek által fenntartott közszolgáltatások tekintetében), ami a fogyatékossgal élők hozzáférési esélyeinek javításához kapcsolódik</p>	<p>- Akadálymentesítés a központi és önkormányzati fenntartású közszolgáltatások esetében, kapcsolódik a fogyatékossgal élők hozzáférési esélyeinek javításához.</p>
<p>3. prioritási tengely (Minőségi oktatás és hozzáférés biztosítása mindenkinek)</p> <p>keretében a közoktatási reform végrehajtásához szükséges tartalmi és szervezeti fejlesztések</p>	<p>1.1. Az iskolarendszerű oktatás informatikai fejlesztése – az „Intelligens iskola”:</p> <p>A TÁMOP tartalmi fejlesztéseire szükség van egységes informatikai infrastruktúra megteremtésére.</p>	<p>A humán közszolgáltatások intézményrendszerének fejlesztése:</p> <p>4.6. Közoktatási és művelődési intézmények infrastruktúra fejlesztése: közoktatási intézmények fejlesztése</p>
<p>3.3.2 A közoktatási rendszer hatékonyságának javítása újszerű megoldások és együttműködések kialakítása részeként:</p> <p>Közművelődési intézmények atipikus, nem formális és informális képzési szolgáltatásainak fejlesztése.</p>	<p>1.2. Az oktatási és kulturális intézmények együttműködését támogató infrastruktúra fejlesztése:</p> <p>közösségi, képzési, szolgáltatási és élményfunkciókat tartalmazó multifunkcionális közösségi központok létrehozása a megyei jogú városokban és a versenyképességi pólus, illetve társ-pólus városokban.</p>	<p>A humán közszolgáltatások intézményrendszerének fejlesztése:</p> <p>4.6. Közoktatási és művelődési intézmények infrastruktúra fejlesztése: közművelődési intézmények fejlesztése</p>
<p>3.3.2 A közoktatási rendszer hatékonyságának javítása újszerű megoldások és együttműködések kialakítása részeként:</p> <p>múzeumok oktatási és képzési szerepének erősítése.</p>	<p>1.2. Az oktatási és kulturális intézmények együttműködését támogató infrastruktúra fejlesztése:</p> <p>Múzeumok iskolabarát fejlesztése: fizikai feltételek (tanulmányi raktárak és múzeumpedagógiai foglalkoztatók) megteremtése a TÁMOP-ban tervezett múzeumpedagógiai szakmai program megvalósításához.</p>	<p>3.1 Turisztikai vonzerők fejlesztése:</p> <p>múzeumok látogatóbarát fejlesztése</p>
<p>3.3.2 A közoktatási rendszer hatékonyságának javítása újszerű megoldások és együttműködések kialakítása részeként a könyvtári hálózat fejlesztése:</p> <p>Oktatáshoz kapcsolódó könyvtári hálózat- és hozzákapcsolódó szolgáltatásfejlesztés.</p>	<p>1.2. Az oktatási és kulturális intézmények együttműködését támogató infrastruktúra fejlesztése:</p> <p>A könyvtári rendszerek TÁMOP-ban megvalósuló szolgáltatás-fejlesztésének infrastrukturális háttérének kialakítása.</p>	<p>A humán közszolgáltatások intézményrendszerének fejlesztése:</p> <p>4.6. Közoktatási és művelődési intézmények infrastruktúra fejlesztése:</p> <p>TIOP-ból nem támogatható településeken a könyvtári szolgáltatásokhoz kapcsolódó infrastrukturúrafejlesztés</p>
<p>4. A felsőoktatás tartalmi és szervezeti fejlesztése a tudásalapú gazdaság kiépítése érdekében prioritási tengely:</p> <p>az eredményes és hatékony felsőoktatás kialakításához szükséges tartalmi fejlesztések.</p>	<p>1.3. A szolgáltató és kutatási infrastruktúra fejlesztése a felsőoktatásban:</p> <p>A felsőoktatási intézmények, kutatóhelyek és a régió vállalatai közötti szoros együttműködésre, új termékek, technológiák, módszerek és alkalmazások</p>	<p>4.2. A felsőoktatás intézmények infrastruktúra fejlesztése:</p> <p>infrastruktúra és IKT fejlesztés.</p>

	kifejlesztésére, kipróbálására alkalmas, a képzést is támogató innovációs környezet megteremtése.	
<p>Az 5. prioritási tengely (Társadalmi befogadás, részvétel erősítése) keretében</p> <ul style="list-style-type: none"> – A kiemelt leghátrányosabb helyzetű térségek, valamint a településen belüli szegregáció csökkentését célzó komplex fejlesztések támogatása – Beruházás a jövőnkbe: gyermek és ifjúsági programok – A halmozottan hátrányos helyzetű csoportok szociális ellátórendszerhez és szolgáltatásokhoz való hozzáféréseinek javítása munkaerőpiaci integrációjuk előmozdítása érdekében – A szociális ellátórendszer fejlesztése, a szolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása – ezen belül az akadálymentesítés szakmai-módszertani hátterének megteremtése – A helyi közösségek és a civil társadalom fejlesztése 	<p>A 3. prioritási tengely keretében a társadalmi befogadást támogató infrastruktúra fejlesztése érdekében</p> <ul style="list-style-type: none"> - Innovatív, integrált térségi szolgáltatások (kulcsfontosságú alapszolgáltatásokat biztosító kistérségi szolgáltató központok) létesítése a leghátrányosabb helyzetű térségek felzárkóztatásának részeként. - A bentlakásos intézmények modernizációja – gyermekek és fiatalok bentlakásos intézményeinek kitagolása és korszerűsítése - A bentlakásos intézmények modernizációja a szociális ellátórendszer reformtörekvéseivel áll összhangban (ellátotti szükségletek kapacitás-szabályozás) - Akadálymentesítés (központi szervek által fenntartott közszolgáltatások tekintetében), ami a fogyatékossgal élők hozzáférési esélyeinek javításához kapcsolódik 	<p>A humán közszolgáltatások intézményrendszerének fejlesztése:</p> <p>A lakossághoz közeli szolgáltatásokon belül a gyermekek napközbeni ellátásának fejlesztése kapcsolódik a Beruházás a jövőnkbe művelethez.</p> <ul style="list-style-type: none"> - A társadalmi befogadást támogató infrastruktúra fejlesztése a TIOP „tükre”, azaz a régióban hasonló fejlesztéseket valósít meg, mint a TIOP - A lakossághoz közeli szociális szolgáltatási infrastruktúra fejlesztése is a szociális reformfolyamat része. - Akadálymentesítés a központi és önkormányzati fenntartású közszolgáltatások esetében, kapcsolódik a fogyatékossgal élők hozzáférési esélyeinek javításához.
<p>6. prioritási tengely (Egészségmegőrzés és egészségügyi humánerőforrás-fejlesztés) keretében</p> <ul style="list-style-type: none"> - Egészségfejlesztés és egészségtudatos magatartásra ösztönzés - Egészségügyi szerkezetátalakítást támogató humánerőforrás- és szolgáltatásfejlesztés 	<p>TIOP 2. prioritási tengely keretében</p> <ul style="list-style-type: none"> – a lakosságközeli ellátások fejlesztése érdekében regionális járóbeteg-szakellátó hálózatok fejlesztése, sürgősségi ellátás fejlesztése; – az egészségügyi szerkezetátalakítás támogatására a fekvőbeteg-szakellátás intézményrendszerének felkészítése a struktúraváltásra; információtechnológiai fejlesztések az egészségügyben 	<p>A humán közszolgáltatások intézményrendszerének fejlesztése:</p> <ul style="list-style-type: none"> – a lakosságközeli ellátások fejlesztése érdekében: – kistérségi járóbeteg-szakellátás fejlesztése; – az egészségügyi szerkezetátalakítás támogatására – a régió fekvőbeteg-szakellátási intézményrendszerének fejlesztése (sürgősségi, gyermek-sürgősségi (PIC), szív- és érrendszeri betegellátásának korszerűsítése; onkológiai és gyermek onkológiai fejlesztések támogatása); a régió egészségügyi informatikájának fejlesztése

2.5.8 Kapcsolódás a zászlóshajó programokhoz

- Az OP műveletei több zászlóshajó program elemeit is tartalmazzák, amely programok – többek között - a különböző operatív programok kapcsolódó fejlesztéseinek összehangolt, integrált megvalósítását biztosítják. A zászlóshajó programok az összes rendelkezésre álló forrás (hazai, Strukturális Alapok, más EU-s források, Átmeneti Támogatás, Norvég Alap, Svájci Alap stb.) koordinált felhasználását alapozzák meg egy-egy stratégiai terület fejlesztése érdekében. A TÁMOP-hoz kapcsolódó zászlóshajó programok:
- „A tudás – esély”
- „Gyermekesély”
- „A 21. század iskolája”
- „Nem mondunk le senkiről - Esély a leghátrányosabb kistélepedülésen élőknek” - komplex térségfejlesztési program
- „Versenyképességi pólusok”
- „Rugalmas képzés”
- „Magyar Génius”
- „Meggyógyítjuk az egészségügyet”
- „Egyenlő esélyű hozzáférés Magyarországon”

A *zászlóshajó programok* olyan komplex programok, melyek az egyes szakterületeket, ágazatokat, célcsoportot illetően (pl. tehetséggondozás, közoktatás megújítása, hátrányos helyzetű térségek fejlesztése, gyermekszegénység elleni küzdelem, stb.) a különböző operatív programok, vagy műveletek keretében tervezett, támogatott tevékenységek, projektek összehangolásával valósulnak meg. E programok keretében meghatározásra kerül az egyes, akár eltérő OP alatt tervezett tevékenységek költségvetése, ütemezése, eljárási formája, biztosítva ezáltal az összehangolt megvalósítást.

2.5.8.1 Tudás-esély

A *program fő célja* a foglalkoztatottság arányának növelése, a gazdaság versenyképességének növeléséhez szükséges szakképzett munkaerő biztosítása. Szükség van olyan képzésekre, amelyekkel szakképesítést szerezhetnek azok, akik fiatalon ezt elmulasztották, korszerűsítetik tudásukat azok, akiknek elavultak az ismereteik, illetve egyéb olyan képzésekre, melyek javítják az egyének foglalkoztathatóságát.

A *program célcsoportja a felnőtt korú lakosság*, akik valamilyen okból nem férnek hozzá a képzési lehetőségekhez, szakmai és/vagy személyes kompetenciáik fejlesztését *gátolja a képzési lehetőség, a pénzügyi forrás hiánya, vagy megfelelő előképzettség és képességek hiánya.*

A program keretében

készségfejlesztő, és kulcskompetenciákat, többek között idegennyelvtudást, és digitális írástudást fejlesztő programokra kerül sor,

- átfogó kompetenciafejlesztő felnőttképzési programok
- hátrányos helyzetűekre irányuló képzési programok, illetve
- munkahelyi képzések

keretében.

A program keretében kiemelt figyelmet fordítunk arra, hogy a képzések megfelelően illeszkedjenek a halmozottan hátrányos helyzetű, valamint a fogyatékkal élő személyek speciális készségfejlesztési igényeihez, megteremtve ezzel számukra is a munkaerőpiacra történő belépés esélyét. Az egyének képzésbe való bekapcsolódását biztosító támogatási rendszereket differenciáltan alakítjuk ki, életkort, a foglalkoztatási helyzetet, az előzetes iskolai végzettséget figyelembe véve.

A programot szorosan támogatják a képzéshez való hozzáférést elősegítő tevékenységek a TÁMOP 2. prioritási tengelye keretében (3.2.1 művelet).

2.5.8.2 Gyermekesély

A gyermekesély *program célja* – támaszkodva a „Legyen jobb a gyerekeknek!” 2007–2032 Nemzeti Stratégiára - a gyermekszegénység visszaszorítása, a későbbi sikeres oktatási és munkaerőpiaci karrier – valamint ezzel együtt sikeres és örömteli gyerekkor, majd azt követő felnőttkor – megalapozása, vagyis a szegény családi háttérű, hátrányos helyzetű gyermekek és fiatalok egyenlő esélyekhez juttatása. *Cél továbbá* a prevenció, valamint a hátrányos helyzetű gyermekek kirekesztésének megakadályozása, a szegénység generációk közötti átörökítésének megtörése. *A program célcsoportja* elsősorban a szegény családi háttérű, hátrányos helyzetű gyermekek és fiatalok és szüleik, valamint a velük foglalkozó szakemberek.

Ennek érdekében *a program keretében megvalósul*

- *A szegénység újratermelődésének megakadályozása (közvetlenül a gyerekekre irányuló programok)*
  - Biztos alapok nyújtása a kora (0-7 éves) gyermekkorban
  - Sikeres iskolai előmenetel támogatása
  - A gyermekjólét, gyermekvédelem megerősítése, prevenció programok támogatása
  - A gyermekek és fiatalok egészségének védelme
- *A szülők munkaerőpiaci és társadalmi helyzetének javítása – a gyerekek tisztesebb jóléte*
  - A szülők munkavállalásának elősegítése,
  - Lakóhelyi és lakhatási körülmények javítása

A programhoz szorosan kapcsolódnak a TÁMOP „*társadalmi befogadás (3.5.1, 3.5.2, 3.5.3), egészségmegőrzés és egészségügyi humán erőforrás fejlesztés (3.6.1), illetve a foglalkoztathatóság növelése (3.1.2), és a minőségi oktatás és hozzáférés biztosítása (3.3.1., 3.3.2, 3.3.3.)* műveletek keretében megvalósuló tevékenységek.

Ezen túl a regionális operatív programok „*elmaradott térségek felzárkóztatása*”, továbbá a „*megújuló vidék: rurális térségek területileg integrált, fenntartható fejlesztése*” alatt megvalósuló tevékenységek is hozzájárulnak a programban foglalt célok megvalósításához..

2.5.8.3 A 21. Század Iskolája

A program célja a közoktatási rendszer teljes vertikumának megújítása oly módon, hogy a társadalmi, gazdasági igényeknek való jobb megfeleléssel, az egyén sikeres életútjának elősegítésével lehetővé teszi az esélyteremtés eszköztárának bővítését – a minőségi oktatás és az egyenlő hozzáférés biztosításán keresztül - a társadalmi különbségek csökkentésére irányuló fejlesztésekben.

A program célcsoportját a közoktatási intézmények és fenntartóik, központi szolgáltatók, pedagógusok, gyerekek alkotják.

A program elemei:

- A kompetencia alapú oktatás és a korszerű pedagógiai módszerek elterjedésének támogatása a közoktatásban és a szakképzésben
- Migráns és nemzetiségi tanulók nevelése-oktatása
- Befogadó Iskola program, a halmozottan hátrányos helyzetű és a roma tanulók esélyegyenlőségének biztosítása
- Minőségbiztosítás és hatékony közoktatás (Átfogó mérés, értékelési és minőségbiztosítási rendszer kiépítése)
- Az Intelligens Iskola infrastruktúrájának fejlesztése

A program egyes elemei a TÁMOP közoktatási műveletein (3.3.1, 3.3.2., 3.3.3, 3.3.4) keresztül, valamint a TIOP oktatási infrastruktúra fejlesztést szolgáló műveletén, illetve a ROP keretein belül valósulnak meg.

2.5.8.4 Nem mondunk le senkiről – Esély a leghátrányosabb kistérségben élőknek komplex térségfejlesztési zászlóshajó program

A program célja, hogy megállítsa a leghátrányosabb helyzetű, a külső és belső perifériákon elhelyezkedő térségek leszakadásának folyamatát, sőt, megfordítva azt, esélyt adjon eme térségek gazdasági és társadalmi integrációjára, legalábbis a folyamatok ilyen irányú elmozdulására.

A program célcsoportját az a 28-35 kistérség jelenti, amelyekben a gazdasági, infrastrukturális, társadalmi és munkaerő-piaci hátrányok a legnagyobb mértékű halmozódást mutatják, s ahol a szegénységben élő népesség aránya lényegesen magasabb a magyarországi átlagnál.

Ebből adódóan a program a többszörös hátrány felszámolása érdekében összehangolt műveletekkel kívánja elérni, hogy megforduljanak az elmúlt évtizedek leszakadás irányába mutató tendenciái, s elinduljon végre e térségek társadalmi és gazdasági integrációja. Ennek érdekében a helyi társadalom szükségleteire alapozva, a gazdaságra és a foglalkoztatásra, a környezeti és közlekedési viszonyokra, valamint a közszolgáltatásokra (szakképzésre, oktatásra, egészségügyre, szociális intézményekre, közművelődésre, stb.) egyszerre kiterjedő megoldások kialakítása és megvalósítása szükséges.

A program elemei:

- Komplex humán-erőforrás- és közszolgáltatás-fejlesztés keretében (TÁMOP)
  - a közszolgáltatások fejlesztése,
  - az életminőséget javító műveletek;
  - a periférikus elhelyezkedésű térségekben élők foglalkoztathatóságát, kompetenciáit, érvényesülési esélyeit és önszerveződési képességét javító műveletek;
  - diszkrimináció elleni és deszegregációs műveletek;
  - közösségi és kulturális érték-megőrzésre és teremtésre és a civil szerveződéseket erősítő fejlesztések.
- Komplex térségi gazdaságfejlesztés
- Fenntartható komplex környezeti és infrastruktúra-fejlesztés

A program humán fejlesztéseinek megvalósításához a Társadalmi megújulás OP 3.5.1. művelete, és a halmozottan hátrányos helyzetű és roma tanulók szegregációjának csökkentését célzó 3.3.3 művelete, míg az egyéb fejlesztésekhez a Társadalmi Infrastruktúra OP, Gazdaságfejlesztési OP, Környezet és energia OP, Elektronikus Közigazgatás és Államreform OP, és a Regionális OP-k), valamint az Új Magyarország Vidékfejlesztési Terv (elsősorban 3-4. tengelye) járulnak hozzá.

2.5.8.5 Versenyképességi pólusok

A program célja a nemzetközileg versenyképes klaszterek kialakulásának előmozdítása, a magas hozzáadott értékű, innovatív tevékenységekre történő specializáció, valamint a vállalatok, illetve kiegészítő jelleggel az egyetemek és önkormányzatok közötti erős kooperáció létrejötte.

A program keretében a magyar gazdaság versenyképességének javítása érdekében két fejlesztési területre fókuszál.

- *Egyrészt támogatja a hálózatokba, majd klaszterekbe szerveződő vállalkozásokat (vállalkozásfejlesztés),*
- *másrészt javítja azok üzleti környezetét úgy, hogy az hosszú távon előmozdítsa a klaszterek versenyképességét (horizontális gazdaságfejlesztés, mely az önkormányzatokat, egyetemeket és egyéb oktatási intézményeket támogatja).*

A TÁMOP-hoz kapcsolódó horizontális gazdaságfejlesztési program célcsoportját az önkormányzatok, egyetemek, közművelődési-, és egészségügyi intézmények, kutatóintézetek, és egyéb oktatási intézmények alkotják.

A Pólus Program *célkitűzéseinek megvalósulásához* elsősorban a TÁMOP munkaerőpiaci alkalmazkodóképességhez (3.2.3), felsőoktatáshoz (3.4.1, 3.4.2) kapcsolódó intézkedései és a TIOP, továbbá a GOP, a ROP-k, az EKOP és az ÁROP intézkedései járulnak hozzá.

2.5.8.6 Rugalmas képzés

A strukturális reformok támogatásához kapcsolódóan a szak- és felnőttképzési rendszer összehangolt fejlesztésére irányuló *program célja*, hogy erősödjön a szak- és felnőttképzési rendszer munkaerő-piaci alkalmazkodása, javuljon a képzési rendszer hatékonysága, a rendelkezésre álló források hasznosulása, növekedjen a képzésben résztvevők száma, a munkaerőpiaci kereslethez igazodó támogatási rendszer működtetésével.

A program célcsoportja a szakképző iskolák fenntartói, háttérintézmények, állami felnőttképzési intézmények, a képzésben részt vevő személyek és a munkáltatók, gazdasági élet szereplői.

A program tartalma

- A szakképzés és a felnőttképzés rendszerének fejlesztése Intézményi és regionális szinten (TISZK-rendszer továbbfejlesztése, Regionális képzési hálózatok kialakítása)
- A pályaaorientáció rendszerének fejlesztése
- A szakképzésből kilépők pályakövetése

- Minőségbiztosítás
- Vizsgaellenőrzés
- Tananyagfejlesztés
- Tanárok, gyakorlati oktatók képzése, továbbképzése
- Munkahelyi gyakorlati képzés

A program egyes elemei a Társadalmi Megújulás OP 2. prioritási tengely (az alkalmazkodóképesség fejlesztése) több tevékenysége (3.2.2. művelet: a szak- és felnőttképzés struktúrájának átalakításához kapcsolódóan a TISZK rendszer továbbfejlesztése, regionális koordináció kialakítása, a képzés minőségének és tartalmának fejlesztése, továbbá a pályaaorientáció rendszerének fejlesztése tevékenységek), valamint a Társadalmi Infrastruktúra OP és a Közép-Magyarország OP egyes tevékenységeinek keretében belül valósulnak meg.

2.5.8.7 Magyar Génius

Hazánkban a társadalmi tőke egyik ugrásszerűen fejleszthető eleme az emberi tehetség és hasznosulása, ehhez kulcsfontosságú, hogy minél nagyobb számban találjuk meg a tehetséges fiatalokat, segítsük sokoldalú tehetségük kibontakozását és eredményes hasznosulását. A program célja a Lisszaboni Célokkal, a Bergeni Nyilatkozattal, az Európai Ifjúsági Paktummal és az EU 7. keretprogramjával összhangban átfogó, a tehetségek kibontakozását ösztönző és a kiváló teljesítmény eredményét hasznosítani képes támogató rendszer kialakítása. Célcsoportjai a diákok, hallgatók, oktatók-kutatók, mentorok, civil szervezetek.

A program elemei

- Tudásbefektetések
- Infrastruktúra fejlesztés
- Segítő programok, események, képzések
- A nők tudományos életpályájának támogatása
- Nemzetközi Kutatóközpont) nemzetközi kutatási hálózatot támogató ösztöndíjai

A program egyes elemei a TÁMOP közoktatási intézkedései (3.3.4), és felsőoktatás fejlesztéséhez kapcsolódó intézkedései (3.4.2, 3.4.3), valamint a ROP és KMOP keretein belül valósulnak meg.

2.5.8.8. Meggyógyítjuk az egészségügyet

A program fő célja, hogy növelje a várhatóan egészségben töltött évek számát és az ellátórendszer hatékonyságát és hosszú távú fenntarthatóságát. Az ERFA és ESZA támogatásból megvalósuló fejlesztések az egészségügyi rendszer racionális struktúraváltását és hatékony, magas színvonalú működését szolgálják, amelyet kiegészítenek az ágazati humánerőforrás fejlesztések, illetve a társadalom egészségi állapotát javító egészségfejlesztési programok.

Az egészségügyi intézményrendszer megújítása, fejlesztése, az ellátás színvonalának és ezzel a társadalom egészségi állapotának javítása nem lehetséges azok az országos és regionális szintű infrastrukturális és humánerőforrás-fejlesztési beavatkozások nélkül, melyek az Európai Unió támogatásával valósulnak meg.

Az ország egész területén az egyszerre összehangolt átalakítás teremti meg lehetőséget arra, hogy a specializálódó intézmények az aktív fekvőbeteg ellátási formából kiszoruló betegeket és szakorvosokat, szakdolgozókat is felszívják. Az ágazat számára egyenlő fontossággal bír az aktív fekvőbeteg ellátást kiváltó ellátási formák kialakítása, a járóbeteg szakellátás fejlesztése és az ágazatban dolgozó humán erőforrás fejlesztése átstrukturálása.

A program célcsoportját – a program tartalmából adódóan – az ország teljes lakossága jelenti.

A program elemei:

- Járóbeteg-szakellátó hálózatok fejlesztése
- Már létező, önálló vagy önállóvá váló kistérségi járóbeteg-szakellátó intézmények fejlesztése.
- Az aktív kórházi ellátásokat kiváltó járóbeteg szolgáltatás fejlesztése
- A fekvőbeteg-ellátási intézményrendszer felkészítése a struktúraváltásra
- A fekvőbeteg ellátáson belül a rehabilitációs és a geriátriai szolgáltatások fejlesztése
- Információtechnológiai fejlesztések az egészségügyben
- Az elektronikus egészségügyi kártya kialakítása és fejlesztése, a végponti elfogadóhelyek telepítése
- Egészségfejlesztés és egészségtudatos magatartásra ösztönzés.
- Egészségügyi szerkezet-átalakítást támogató humánerőforrás- és szolgáltatásfejlesztés

A zászlóshajó program tervezett programelemei a TÁMOP 6. prioritásának („egészségmegőrzés és egészségügyi humánerőforrás fejlesztés”) műveletek (3.6.1, 6.2), továbbá a TIOP egészségügyi infrastruktúrafejlesztését szolgáló prioritás beavatkozásai, illetve a ROP-ok kapcsolódó műveletei keretében valósulnak meg.

2.5.8.9. Egyenlő esélyű hozzáférés Magyarországon – program a fizikai, információkommunikációs korlátok nélküli környezetért

A program célja a komplex (valamennyi fogyatékossgal élők igényeit kielégítő) akadálymentesítési folyamat felgyorsítása, illetve fenntartható módon való elősegítése.

A zászlóshajó *közvetlen célcsoportjai* egyrészt az egyenlős esélyű hozzáférés biztosítására kötelezett közszolgáltatások tervezésében, illetve nyújtásában résztvevő szakemberek, intézmények, szervezetek, szolgáltatások, másrészt a célzott képzésben részt vevő fogyatékossgal élő emberek. A *közvetett célcsoportok* az egyenlő esélyű hozzáférés (akadálymentes környezet) biztosítása révén az idősek, az inaktívak, a betegek és a kisgyermekesek.

A program keretében sor kerül az akadálymentesítéssel kapcsolatos szakmai feltételek fejlesztésére, ezen belül:

- Lehetővé válik az egyetemes tervezésen alapuló, az EU-s „design for all” szemléletének megfelelő szakmai háttér kialakítása, hozzájárulva a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvényben előírt kötelezettségekhez,
- Hozzávetőlegesen 20-30 különböző szintű és ágazathoz tartozó alap-, illetve továbbképzési program kerül kidolgozásra, akkreditálásra az egyenlő esélyű hozzáférés tudásterületén belül (pl. építetők, engedélyezők, kivitelezők, informatikusok, alternatív és augmentatív kommunikáció (pl. jelnyelv, könnyen érthető nyelv, Braille-írás, siket-vak tolmácsolás, stb.), a személyi segítség, illetve a vakvezető és más segítő kutyák kiképzése területén;

- Fogyatékosággal élő személyek akadálymentes környezetben történő fejlesztésére, képzésére kerülhet sor,

A zászlóshajó program tervezett programelemei a TÁMOP 5. prioritásának 3.5.4 művelete (szociális ellátórendszer fejlesztése, a szolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása) továbbá a TIOP (központi költségvetési szervek és állami fenntartású intézmények feladat-ellátását biztosító épületek, közszolgáltatások, illetve jelnyelvi közszolgáltatás fejlesztését) és a ROP-ok (önkormányzati felelősségi körbe tartozó intézmények) beavatkozásai keretében valósulnak meg.

2.6 AZ OPERATÍV PROGRAM PARTNERSÉGI EGYEZTETÉSE

A TÁMOP kidolgozása kezdetben a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium koordinációja mellett az Oktatási Minisztérium, az Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium, az Egészségügyi Minisztérium, továbbá a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma közreműködésével történt. Az OP első koncepcionális állapotú munkaváltozata 2006 márciusára készült el, és – tárcaközi egyeztetés mellett – 2006. március-április folyamán – a tárcák kulcsfontosságú partnereinek körében – társadalmi egyeztetésre lett bocsátva. Az operatív program kidolgozásában közreműködő minisztériumok közösen kialakított sablon felhasználásával egyeztették írásban a programot a partnerekkel. A tárcák elsősorban az operatív program stratégiájával és prioritási tengelyeivel kapcsolatban vártak véleményeket. Az operatív programot a tárcák a kulcsfontosságú partnereiknek megküldték meg: civil szervezetek (köztük a roma szervezetek, a fogyatékos emberek érdekeit képviselő szervezetek és a nők és férfiak esélyegyenlőségével foglalkozó nem állami szervezetek), az országos szakmai szövetségek, szociális partnerek (országos és ágazati szinten), megyei munkaügyi központok és munkaügyi tanácsok.

A makro-szintű egyeztetés keretében az operatív programot megvitatták az alábbi testületek:

- Országos Érdekegyeztető Tanács,
- Országos Érdekegyeztető Tanács Szociális Bizottsága,
- Országos Szociálpolitikai Tanács,
- Szociális Ágazati Érdekegyeztető Tanács,
- Fogyatékosügyi Tanács
- Cigányügyi Tárcaközi Bizottság,
- Civil Konzultatív Tanács.

Az első partnerségi forduló tapasztalatai alapján a következők foglalhatók össze:

- Az operatív program tervezete összességében megfelelő fogadtatásra talált. A partnerek az operatív program stratégiájával és prioritási tengelyeivel egyetértettek, mindazonáltal számos észrevételt, kiegészítést fogalmaztak meg – ezek többségét beépítették. A nem stratégiai szintre irányuló megjegyzéseket, konkrét projekt-javaslatokat a tervezési munka későbbi fázisában vesszük figyelembe.
- A partnerektől érkezett visszajelzések egyik része a civil társadalom, állampolgárság és jogtudatosság erősítését kérte. Más részük a hátrányos helyzetű emberek, különösen a romák, az elmaradott térségekben, településeken élők

fokozottabb támogatását javasolta, összehangolt ágazatközi fejlesztésekkel. Markáns vélemény fogalmazódott meg a gyermekszegénység jelentős csökkentése, illetve a tehetséges gyermekek és fiatalok segítése kapcsán.

2006 júliusában komoly változások történtek az OP kidolgozásában érintett minisztériumok, valamint a tervezés folyamatát és felelőseit érintően. A Nemzeti Fejlesztési Hivatal és az I. NFT operatív programjainak irányító hatóságai, továbbá az ÚMFT operatív programjainak irányító hatóságai egyesítésével megalakult a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség, amely szervezetileg koncentrálja az operatív programok elkészítésére és végrehajtására vonatkozó felelősséget és feladatot. 2006. július óta a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség koordinációjával zajlik a TÁMOP kidolgozása, a Szociális és Munkaügyi Minisztérium, az Oktatási és Kulturális Minisztérium, az Egészségügyi Minisztérium, valamint az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium közreműködésével.

Az operatív program alapvető céljai tekintetében nem, szerkezetében és tartalmában azonban jelentősen változott a tavaszi partnerségre bocsátott verzióhoz képest. Áttekinthetőbbé vált és egyszerűsödött a dokumentum cél- és prioritási tengely-rendszere. A véleményekkel összhangban hangsúlyosabbá vált a hátrányos helyzetű csoportok szükségleteinek kielégítésére irányuló fejlesztési irányok megjelenítése. Erősödött a szakterületek közötti együttműködés, főként a társadalmi befogadás és részvétel területén.

A dokumentum átdolgozott és a kormány által jóváhagyott változatát 2006. október 16.-november 8. között bocsátotta széleskörű partnerségi egyeztetésre a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség. Az operatív program egyes elemeihez kapcsolódó véleményét minden magyar állampolgár és bejegyzett magyarországi székhelyű szervezet eljuttathatta az NFÜ-höz a szervezet honlapján elérhető nyílt kérdőív kitöltésével. A véleményeket megfogalmazó 1350 szervezetből 350 a TÁMOP-hoz kapcsolódóan is megfogalmazott véleményeket, javaslatokat:

Az NFÜ által szervezett több partnerségi makrofórumokon felkért szakértők, egyházak, szakmai és civil szervezetek nyílt vita keretében fogalmazhatták meg a programmal kapcsolatos álláspontjukat. Többek között az Országos Érdekegyeztető Tanács – amelynek a döntéselőkészítő Nemzeti Fejlesztési Bizottságával az NFÜ rendszeresen ülésezik – a Gazdasági és Szociális Tanács, a Magyar Tudományos Akadémia, az Országos Környezetvédelmi Tanács, az Országos Területfejlesztési Tanács, valamint a 2006. szeptember 5-én megalakult Nemzeti Fejlesztési Tanács is napirendjére tűzte a kérdést.

A partnerségi egyeztetés során megfogalmazott főbb megállapítások és azok kezelése:

- A partnerek alapvetően egyetértettek az operatív programban megfogalmazott célok fontosságával és relevanciájával, a program stratégiáját elfogadták.
- Összehangolt vélemények megfogalmazásával erős nyomás érkezett a civil szervezetek részéről a civil szervezetek tevékenységének általános támogatására, valamint az állam és a civil szervezetek közötti társadalmi párbeszéd intézményeinek és mechanizmusainak fejlesztésére. A kérések a civil társadalom megerősítésére irányuló külön prioritási tengelyre vonatkozó igényt fogalmazták meg. Minthogy a civil társadalom fejlesztése eddig is részét képezte a programnak, hangsúlyosabbá tettük a közösségfejlesztésre és a társadalmi részvétel növelésére irányuló tevékenységek szerepét a stratégia megvalósításában, kiszélesítettük a civil aktivitás támogathatóságát a program 5. prioritási tengelyében. Elvetettük azonban a pusztán a civil szervezetek tevékenységeinek támogatására irányuló prioritási tengely gondolatát.
- Számos vélemény érkezett, amelyek a hátrányos helyzetű csoportok (fogyatékosokkal élő, nők, idősek, romák) helyzetének javítására irányuló törekvések szükségességét

hangsúlyozták. E véleményekkel egyetértésben a program több prioritási tengely keretében, nevesített célcsoportokra irányuló, célzott intézkedések megfogalmazásával, és horizontális céljában általánosan érvényesítendő szempontként is kiemelten foglalkozik e csoportok helyzetének javításával.

- A hátrányos helyzetű csoportok között kiemelten sok vélemény vetette fel a roma lakosság méltatlan helyzetét, és fogalmazott meg javaslatokat annak több területen és ágazatban végrehajtott összehangolt intézkedésekkel, valamint a diszkrimináció visszaszorításával elérendő javítására. A stratégiai szinthez kapcsolódóan megfogalmazott vélemények alapvetően megerősítették az OP céljainak és tevékenységeinek létjogosultságát. A konkrét tevékenységekhez kapcsolódó javaslatokat a műveletek kidolgozása és végrehajtása során vesszük majd figyelembe.
- A javaslatok egy része a fiatalok helyzetének javítására irányult, alapvetően két területen: egyrészt elengedhetetlen a tehetséges fiatalok megtalálása és kibontakozásuk, tehetségük alapját biztosító tudásuk és képességeik fejlesztésének elősegítése, másrészt kiemelt figyelmet kell fordítani a szegénységben, a szociális gondokkal küzdő családokban élő gyermekek fejlődésére. E felvetések összhangban vannak az OP törekvéseivel.
- Egészségtudatosság, az egészséges életmód és a sport szerepére figyelmeztető véleményekkel alapvetően egyetértettünk. A partnerségre bocsátott változatban a sport mint tevékenység kevésbé, inkább az egészségtudatos életvitelhez szükséges információk átadása, terjesztése és kompetenciák kifejlesztése szerepelt mint az egészséges és foglalkoztatható munkaerő rendelkezésre állásához vezető út. A partnerek véleményei alapján megjelentettük a sport szerepét is az egészségfejlesztés területén.
- Többen kiemelték, hogy az OP komoly lehetőség a környezettudatos életmód és szemlélet megteremtése területén való előremozduláshoz, amit nem hangsúlyoz eléggé a stratégia. A javaslat egybecsengett a stratégiai környezeti vizsgálat során megfogalmazódott megállapításokkal is, így hangsúlyosabban megjelentítettük e szemlélet általános érvényesítésére vonatkozó szándékot az OP horizontális céljában, valamint a szemléletformálás elsődleges területén, a közoktatásban.

A javaslatok nagy többsége azonban olyan tevékenységeknek az OP-ban való megjelenítésére irányult, amelyek explicit módon ugyan nem szerepelnek az OP-ban, azonban annak keretében végrehajtható műveletek céljaival és/vagy tartalmával megegyeznek. A megfontolásra érdemes, műveleti szintre irányuló javaslatok többségét az OP műveleteit egységbe foglaló akciótervek kialakításánál vesszük majd figyelembe.

2.7 A TÁMOP EX-ANTE ÉRTÉKELÉSÉNEK ÖSSZEFOGLALÓJA

A Társadalmi Megújulás Operatív Program ex-ante értékelése független külső értékelő által történik. A munkát a Compudoc Kkt. vezette konzorcium végzi a Bizottság ex-ante értékelésre vonatkozó módszertani ajánlásaival összhangban. Az értékelés célja az OP minőségének javítása a kidolgozás folyamatába épített visszacsatolásokon keresztül.

Az ex-ante értékelés során – a külső és belső koherencia dokumentumelemzéssel történő vizsgálata mellett – személyes interjúk és problémafeltáró workshopok biztosítottak terepet az értékelők számára a tervezők gondolatainak megismerésére és egyes problémák részletes megvitatására. E megbeszélések biztosították egyben az értékelők felől érkező visszacsatolások azonnali becsatornázását a tervezés folyamatába. Az értékelők az operatív program elké-

szítését koordináló, irányító hatóság vezetője által elnökölt operatív testület a tervezés-koordinációs bizottság minden ülésén képviseltették magukat.

Az OP tervezésének korai szakaszában, 2006. július 15-én készült egy előzetes, átfogó jelentés az ex-ante értékelés eredményeiről és az értékelők fontosabb megállapításairól, amelynek célja a dokumentumban fellelhető egyenetlenségek, hiányok és fejlődési lehetőségek azonosítása, valamint a tervezők által megfogalmazott stratégia koherens megjelenítésének segítése volt. Az ex ante értékelés a tervezési munka üteméhez illeszkedően folytatódott. Az OP partnerségi egyeztetésre bocsátott változatához kapcsolódóan 2006. október 9-én készül el egy újabb jelentés munkaváltozata, amely az OP folyamatos változtatásait – többek között a partnerségi észrevételek OP-ba való beépítése és a dokumentum Kormány által történt elfogadása – után, a Bizottságnak benyújtandó végleges szöveg megszületését követően került véglegesítésre, az értékelő jelentést 2006. december 22-én fogadta el az értékelés szakmai felügyeletét ellátó Projekt Irányító Bizottság. (A jelentés szövege elérhető a www.fejlesztéspolitika.gov.hu honlapon, az ex ante értékelés menüpont alatt.) A TÁMOP ex ante értékeléséről készült végső értékelő jelentés a Bizottsággal történő egyeztetés lezárultával, 2007 tavaszán készül el. Alább a 2006. december 22-én elkészült, második értékelő jelentés alapján összeállított rövid összefoglaló olvasható az ex ante értékelés eredményeiről:

Általános megjegyzések

- Az értékelési folyamat kialakította a tervezőkkel a szükséges kapcsolatokat, és a problémákat áttekintő workshopok, majd az OP tartalmilag letisztult, partnerségi egyeztetésre bocsátott változatához kapcsolódóan átfogó értékelői megállapításokat, véleményeket közvetítő egyeztető workshop segítségével interaktív módon hozzájárult a dokumentum minőségének javításához.
- Az OP-tervezet megfelel a vonatkozó EU-rendeletekben megfogalmazott elvárásoknak, valamint a tervezés folyamatát és az OP-val kapcsolatos elvárásokat egységesen szabályozó Programozási Kézikönyv elvárásainak.
- Az OP általában megfelel a formai kritériumoknak (így megvannak a megkívánt fejezetek, és megfelelő ezek sorrendje), de ki kell emelni, hogy a helyzetelemzés túlságosan hosszú, valamint maga a dokumentum is túllépi a kívánatos terjedelmet.
- Az OP nyelvezetében, szakszerűségében az első értékelési jelentés elkészítése óta szignifikáns javulás figyelhető meg.

A koherencia értékelésének legfontosabb megállapításai

- Az ÚMFT és az OP közötti alapvető koherencia biztosított.
- Bár a helyzet a korábbi verziókhöz képest javult, továbbra is koherencia-problémát okoz a TÁMOP cél- és eszközrendszere, illetve közvetetten a TÁMOP és az ÚMFT között, hogy nincs olyan prioritási tengely, amely a TÁMOP „Az egészségi állapot és a munkavégző-képesség javítása” specifikus céljának érvényre jutását biztosítaná, jóllehet a program tartalmaz egészséggel kapcsolatos beavatkozásokra irányuló utalásokat, mint egészségnevelés, prevenció, felvilágosítás, egészségfejlesztő program.
- A külső koherencia megítélhetőségét nagyban nehezíti a szakágazati stratégiák általános hiánya, valamint az egészségügyi, illetve a szociális területeken végrehajtandó markáns reformok ismeretének, kidolgozottságának hiánya. A foglalkoztatás területén a következő időszak legfontosabb reformja az integrált munkaügyi és szociális szolgáltató-rendszer kialakítása lesz, amire a TÁMOP a stratégia és a célok szintjén már jelenleg is utal.

- Az OP-ban megfogalmazódó beavatkozások hatékonyságát és fenntarthatóságát a fenntartható jó minőségű közösségi szolgáltatások megteremtésére irányuló ágazati reformok szavatolhatják, ezek hangsúlyosabb megjelenítése azonban kívánatos lenne.
- A TÁMOP és TIOP két, egymással céljaiban és végrehajtásában is szorosan összefüggő, egymást támogató OP, közöttük a koherencia a szükséges szinten biztosított.
- Az esélyegyenlőség és a fenntarthatóság horizontális szempontjai alapvetően érvényesülnek.
- Tisztázni szükséges a KMR-beli fejlesztésekkel és ezek elszámolásával kapcsolatos kérdéseket, az elszámolás mechanizmusát (pl. a csak itt jelenlévő felsőoktatási intézmények fejlesztései).

Partnerség

- A társadalmi partnerség kérdését vizsgálva megállapítható, hogy a résztvevő minisztériumok az OP-kat véleményező munkacsoportokat hoztak létre civil partnereikkel, de ezek nem azonosak az OP tervezési munkacsoporttal. A civil szervezetek és külső szakértők a minisztériumok tervező egységei révén az OP-ban érintett szakterületek többsége esetében részt vettek a folyamatban. A civil partnereknek ezenkívül írásbeli véleményezésre is lehetőséget adtak, amihez útmutatót és kérdőívet készítettek a tervezők.
- Az egységes formában zajló partnerségi egyeztetés sikeresen lezárult. A tervezők törekedtek arra, hogy a társadalmi egyeztetés során felmerült legfontosabb észrevételeket beépítsék az anyagba. A tervezési folyamat elhúzódása miatt azonban kevés idő maradt erre a folyamatra, és ennek következtében a tervezők legjobb szándékai ellenére is fontos vélemények sikkadhatnak el.
- Mindezek ellenére a partnerség érdemi fejlesztésére – főleg a végrehajtás fázisában – még szükség lesz.

Szakmai értékelés

- A TÁMOP háttérelmzése általában körültekintő, hazai adatokkal is jól alátámasztott elemzés, de a nemzetközi összehasonlítás, a benchmarking nem kielégítő. Sok esetben a felhasznált források dokumentálása nem kielégítő.
- A SWOT nem minden esetben alapozza meg a stratégiát, bár az utóbbi változatokban javulás volt megfigyelhető a SWOT-ot illetően.
- A stratégia megfelelő minőségű, önmagában tekintve logikusan felépített anyag. Helyesen állapítja meg a demográfiai folyamatok fontosságát, de bátortalan a következmények leírása terén: akár itt, akár a helyzetelemzésben ki kellene mondani, hogy az egészségügyi ellátásra az igény drasztikusan nőni fog, a jelenlegi nyugdíjrendszer változtatások nélkül pedig össze fog omlani. Nincs szó az információs társadalom kiteljesedésének hatásairól.
- Az egészségfejlesztést és az egészségügyi prevenció kérdését – az egészségügyi rész üdvözlendő növekedése ellenére – még mindig nem látjuk kellő hangsúllyal megjeleníteni az OP-ban. Műveleti szinten fontosnak látjuk a két tevékenység kettéválasztását.
- A TÁMOP prioritási tengelyei általában elfogadhatók, alapvetően a helyzetértékelésen és a célokon alapulnak, bár vitathatóak a tervezett belső arányok. A prioritási tengelyek megnevezése esetenként nem fedi pontosan a később kifejtendő prioritási tengely tartalmát

- A korábbi programértékelések tapasztalatai nincsenek kellő mértékben és érdemben figyelembe véve. Igaz, hogy a legfontosabbról (a jelenleg zajló HEFOP-ról) még nem is állnak rendelkezésre elfogadott értékelések, de véleményünk szerint például a monitoring eredményeit felhasználva már most lehetne olyan elemzést készíteni, hogy – ismerve az érintett területek jelenlegi környezetét – milyen hatása lesz a fejlesztéseknek.
- A legújabb változatban egyértelműbb megfogalmazásokat használtak a tervezők az átfogó cél és a specifikus célok esetében, és indikátorokkal látták el a specifikus célokat.
- Az értékelők az OP egy munkaváltozatának vizsgálatánál üdvözölték, hogy új, önálló prioritási tengelyként jelent meg az OP-ban a „Nemzetközi és határmenti együttműködések támogatása az emberi erőforrás-fejlesztés terén”, hiszen Magyarország gazdasága igen nyitott, így a nemzetközi gazdasági és szakmai kapcsolatok figyelembevétele fontos szempontként meg kell, hogy jelenjen az OP tervezése során. Jóllehet az értékelők sajnálják, hogy e prioritási tengely végül nem maradt az OP-ban, annak kikerülésével mégis egyetértenek, hiszen nem szerencsés az utolsó pillanatban a szerkezetet is alapvetően érintő módosításokat eszközölni.

Indikátorok

- A szakmai konzultációk nyomán jelentősen javult az indikátorok minősége, de még továbbra is számos kérdés merül fel az indikátorokkal kapcsolatban, ugyanis több helyen a javasolt indikátorok az egyes prioritási tengelyek tartalmát csak részlegesen tükrözik, és csak mérsékelten alkalmasak arra, hogy segítségükkel követni lehessen az OP céljainak megvalósulását.

Hiányoznak azok az ökonometriai modellek, amelyek alátámaszthatnák az OP indikátorrendszerét. E modellrendszer kidolgozása igen fontos lenne a további tervezés számára.

2.8 A TÁMOP STRATÉGIAI KÖRNYEZETI VIZSGÁLATÁNAK ÖSSZEFOGLALÓJA

2.8.1 Hivatalos nyilatkozat a TÁMOP stratégiai környezeti vizsgálatáról

Az OP jelen fejezete az OP stratégiai környezeti vizsgálatához kapcsolódóan összefoglaló ismertetést ad arról, hogy a környezeti szempontok hogyan kerültek beillesztésre a Társadalmi Megújulás Operatív programba, hogy a környezeti jelentés, a konzultáció során kifejtett vélemények, valamint a határon átnyúló hatások vizsgálatának eredményei miképpen kerültek figyelembe vételre az operatív program tervezése és elfogadása során. Továbbá, hogy milyen okok indokolták az elfogadott programba került alternatíva választását a szóba került egyéb ésszerű alternatívák ismeretében. Ezeken túl bemutatásra kerül, hogy milyen intézkedéseket határozott meg az OP a környezeti szempontokhoz kapcsolódó nyomkövetéssel kapcsolatban.

Jelen fejezet egyúttal (az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról szóló 2/2005. (I.11.) Kormányrendelet 11. paragrafusa, valamint az Európai Parlament és a Tanács 2001. június 27-i bizonyos tervek és programok környezetre gyakorolt hatásainak vizsgálatáról szóló 2001/42/EK Irányelve 9. cikke értelmében) a Magyar Köztársaság Kormányának az elfogadott operatív program tekintetében tett **hivatalos nyilatkozattétele** is.

2.8.2 Az OP stratégiai környezeti vizsgálatának menete

A fenntarthatóság és a környezeti szempontok érvényesítésének elősegítése céljából és a jogszabályi előírások (az Európai Parlament és a Tanács 2001/42 EK irányelve – a továbbiakban Irányelv –, valamint annak hazai jogszabályi adaptációját jelentő 2/2005 (I. 11.) Kormányrendelet „Az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról” – továbbiakban Kormányrendelet) teljesítése érdekében az Nemzeti Fejlesztési Hivatal (a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség - továbbiakban NFÜ - jogelőd szervezete) gondoskodott az operatív programokra vonatkozó stratégiai környezeti vizsgálatok (SKV) elkészítéséről. A környezeti vizsgálat célja volt, hogy az ex-ante értékelőkkel és a társadalmi partnerekkel együttműködve elősegítse az ÚMFT operatív programjainak készítése során a környezeti és komplex fenntarthatósági szempontok integrálását, érvényesítését.

Az SKV folyamatban különös hangsúlyt helyeztünk a partnerségre, illetve a partnerek tájékoztatására, valamint a partnerek véleményének tervezőkkel való megismertetésére és megvitatására.

Az SKV folyamat végigvitelére az OP-k elkészítéséért felelős NFÜ nyílt közbeszerzés keretében a Respect Kft. által vezetett konzorciumot¹³ választotta ki.

Az SKV jelentésnek a Kormányrendelet 4. melléklete (és az Irányelv 1. melléklete) alapján kidolgozott tematikája 2006. június 15. és július 17. között a hivatalos és társadalmi partnerek által véleményezhető volt (a Kormányrendelet 7. § szerint), illetve 2006. június 19-én partnerségi fórum keretében megvitatásra is került. A Kormányrendelet 3. melléklete által meghatározott hivatalos szervek, valamint a meghívott civil és tudományos szervezetek, illetve kormányzati szervek képviselői részt vettek a fórumon, és egy részük írásban is élte a véleményezés lehetőségével.

Az SKV-t az elfogadott módszertan és tematika szerint a tervezőkkel történt dokumentált egyeztetések segítették.

A Társadalmi megújulás OP készítésekor a hivatalos, államigazgatási, valamint a társadalmi partnerek több alkalommal kaptak lehetőséget véleményük, ezen belül különösen környezeti-fenntarthatósági szempontú véleményeik kifejtésére, illetve ezeknek a tervezők felé történő közvetítésére:

- A Társadalmi megújulás OP első társadalmi partnersége során (2006. október 18. - november 20., a társadalmi partnerek környezeti véleményeik beépüléséről 2007 február 14-től - május 31-ig névre szóló levélben tájékoztatást is kaptak)
- Az ex ante értékelés folyamatában (hivatalos és államigazgatási partnerek bevonásával)
- Az SKV értékelés folyamatában (az SKV-t végzők több civil szervezettel álltak kapcsolatban)
- Az SKV jelentés és az alapját képező OP konzultációja során (2006. november 15 - december 14, amelyben valamennyi társadalmi szereplő számára nyitott volt a lehetőség, továbbá az érintett környezetvédelmi civil és kormányzati szervezetek külön célzott felkérést is kaptak a részvételre)

Az említett egyeztetési folyamatok mindegyikének az OP október 16-i verziója képezte az alapját. A fenti egyeztetések lezárulása után az OP-ba beépültek azok megállapításai.

Az elkészült SKV jelentésről a vizsgálat alapját képező TÁMOP verzióval együttesen 2006. november 15-től 30 napos konzultációra került sor a Kormányrendelet 8. §-a és az Irányelv 6. cikke alapján, a jogszabályok által meghatározott hivatalos, illetve kibővített társadalmi és

---

¹³ A konzorcium további tagjai: Budapesti Corvinus Egyetem (Környezetgazdaságtani és Technológiai Tanszék, valamint a Tájtervezési és Területfejlesztési Tanszék), Környezettudatos Vállalatirányítás Egyesület és a BFH Európa Kft.

civil partnerek körében, továbbá a teljes nyilvánosság által is hozzáférhetően (a Kormányrendelet 8.§ (5) alapján) az NFÜ honlapján és egy országos napilapban meghirdetve.

Az SKV konzultációja során a társadalmi partnerek számára az NFÜ több csatornás egyeztetési lehetőséget biztosított, részben az NFÜ saját honlapján, részben egy e célra létrehozott internetes felületen. A TÁMOP esetében 2006. november 22-én egy fórum került megrendezésre a Kormányrendelet által meghatározott körben, kiegészítve további társadalmi szervezetekkel.

Az SKV folyamata során beérkezett észrevételek megerősítették az SKV-t végzők észrevételeit, egyben ki is egészítették azokat. Az SKV készítői a jelentést a konzultáción beérkezett véleményekkel bővítették, majd a kibővített verziót megvitatták a tervezőkkel. Ezen egyeztetéseket követően véglegesített OP-k kerültek benyújtásra a Bizottságnak. A program benyújtása után az NFÜ nyilvánossá tette a végső jelentést és annak összefoglalóját a honlapján (www.nfu.gov.hu) A végső környezeti jelentésből világosan bemutatja azt is, hogy hol és hogyan változott az OP az SKV hatására.

2.8.3 Összefoglaló ismertetés arról, hogy a környezeti szempontokat hogyan illesztették be a programba¹⁴

Az SKV jelentések részét képezték az SKV ajánlásokra adott tételes tervezői válaszok. A dokumentum „A Társadalmi megújulás és a Társadalmi infrastruktúra operatív program környezeti vizsgálata”, amely elérhető az NFÜ honlapjáról.

A jelentés legfontosabb megállapításai és azok figyelembevételével kapcsolatos tervezői válaszok a következők:

Vélemények, javaslatok

A helyzetértékelés nem törekszik a fenntartható fejlődés horizontális prioritás szempontjai szerinti értékelésre, így nem is tartalmaz ilyen megállapításokat, tényeket.

Válaszok

Milyen okok miatt választották az elfogadott programot a szóba került egyéb ésszerű alternatívák ismeretében?

A helyzetértékelés valóban nem tartalmaz külön olyan fejezetet, mely a fenntartható fejlődés horizontális elemeire vonatkozó tényeket tárna fel, viszont ilyen megállapítások több helyen is szerepelnek a helyzetelemzésben, több tématerület mentén, illetve a SWOT elemzésben is.

Például: 1.6.6 Társadalmi részvétel

A társadalmi részvétel lassú erősödése tapasztalható a környezeti fenntarthatósággal kapcsolatos kérdések tekintetében. Ebben közrejátszik az is, hogy a kormányzati intézkedéseknek köszönhetően folyamatosan javul a környezetvédelmi tevékenység feltételrendszere. Az állampolgárok környezettudatosságában csak akkor következhet be további érdemi javulás, ha a kormányzati intézkedések következetes környezettudatosságot tükröznek.

Szerepel az OP-ban az egészségtudatosság és Egyetértünk a megállapítás második felével.

¹⁴ A kormányrendelet 11 § b) és az Irányelv 9.1..b bekezdésének megfelelően.

az egészségmegőrzés, helyenként egy-egy műveletben megjelenik a környezettudatosság, ám ezek nem hatják át a dokumentum egészét, pedig megújulásra képes humán erőforrásként csak az önmagával és a környezetével harmóniában élő, tudatos ember képes megjelenni a munkaerőpiacon.

Javasoljuk a horizontális szempontok kibővítését, a célokra, prioritásokra vonatkozóan részletesebb specifikáció kidolgozását, melyet végig kell vezetni az anyag egészén.

Javasoljuk a korábbi változatokban meglévő és az ahhoz tett kiegészítéseinket figyelembe vevő következő szöveget:

„Fenntarthatónak tekinthető az a fejlesztés, amely tekintettel van a természeti és emberi erőforrásokra – beleértve a természeti értékeket, területeket, tájakat, a biológiai sokféleséget, az emberi egészséget, a társadalmi kohéziót, a demográfiai jellemzőket is –, az épített környezet és a kulturális örökség megóvására és fenntartható módon történő hasznosítására.”

Az októberi változat alapján javasoltuk, mind az OP, mind a későbbi tervezés szintjein a horizontális szempontokhoz illeszkedő releváns indikátorok kidolgozását. Valószínűleg ezt a javaslatot is figyelembe véve

az OP szintjén megjelent a lakosság által szelektíven gyűjtött hulladék mennyisége. Felhívjuk a figyelmet, hogy ez az indikátor fontos, de nehezen mérhető azonosíthatóan a TAMOP hozzáadott értéke, továbbá az adatok valószínűleg az intézmények, önkormányzatok önbevallásán alapulnak így nem biztos, hogy valós értékeket tükröznek. Továbbá nem tartalmazzák a tudatosan meg sem vásárolt hulladék mennyiségét. Ezért javasol-

Az OP horizontális céljai között szerepel a fenntartható fejlődés elősegítése és az erre vonatkozó szempontok minél szélesebb körű érvényesítése. Azonban az OP-nak nem feladata, hogy „áthassa” az egészségmegőrzés, illetve mindkét említett szempont egyszerre hiszen rengeteg olyan elemet tartalmaz, amelyhez nem kapcsolhatóak ezen szemléletmódok közvetlenül.

A horizontális szempontok uniós rendeletek alapján, az ÚMFT-vel összhangban kerültek kidolgozásra, melynek során figyelembe vettük az előírt szempontok teljesülésének számonkérhetőségét, monitorozhatóságát a fejlesztés megvalósulása során is. Tehát a jelenlegi szempontok kibővítésére nem látunk lehetőséget, és ezeket nem tartjuk szükségesnek, illetve a javaslat nem tartalmaz konkrét szempontot

A mondat szerepel a TAMOP horizontális céljánál:

„Annak érdekében, hogy az ország ne élje fel a fejlődést megalapozó és hosszú távon biztosító környezeti és humán erőforrásait, a fejlesztéseknek maradéktalanul meg kell felelniük a környezeti, társadalmi és gazdasági fenntarthatóság elvének. *Fenntarthatónak tekinthető az a fejlesztés, amely tekintettel van a természeti és emberi erőforrásokra – beleértve a természeti értékeket, területeket, tájakat, a biológiai sokféleséget, az emberi egészséget, a társadalmi kohéziót, a demográfiai jellemzőket is –, az épített környezet és a kulturális örökség megóvására és fenntartható módon történő hasznosítására.*”

A szelektíven gyűjtött hulladék indikátora nem szerepel az OP-ban.

juk, hogy az értékelés illetve monitoring részeként fejlesszenek egy általános, az OP szintjén jobban mérhető indikátort, és beavatkozásoként, intézkedéseként is fogalmazzanak meg indikátorokat.

Mivel ez az OP hivatott a lakosság egészségi állapotával foglalkozni, ezért javasolt – legalább a helyzetelemzésben – megemlíteni, hogy a TÁMOP keretében tervezett intézkedéseknek közvetetten szolgálniuk kell a környezet állapotának javítását is.

Az SKV értékelés javasolja az integrált térségi értékelések és monitoring bevezetését és alkalmazását, amelyeknek nélkülözhetetlen alapja a térségek ökológiai rendszereinek térinformatikai alapú állapotértékelése, valamint térbeli és időbeli mintázatának elemzése (például MÉTA¹⁵ Program alapján). A részletes értékelési szempontok és monitoring kialakítását az akciótervek mellett, azok készítésével párhuzamosan elkészíteni javasolt SKV követő intézkedések programját önálló dokumentumban szükséges rögzíteni minden operatív program esetében.

A helyzetelemzésnek nem feladata a kitűzött célok, tervek megjelenítése, tehát a tervezett intézkedések közvetett hatásának feltárása sem. A TÁMOP pedig – mivel nem beruházásokat támogat – csak bizonyos intézkedések esetében tudja szolgálni, figyelembe venni a környezet állapotának javítását is, mert a legtöbb esetben egyáltalán nincs is rá hatással.

Az OP monitoring rendszerébe beépítésre kerül a követő intézkedések terve.

2.8.4 A hatóságok és a társadalmi szervezetek véleménye és az arra adott tervezői válaszok összefoglalása

A konzultáció során az TÁMOP környezeti vizsgálatával kapcsolatosan beérkezett megállapítások jórészt megerősítették az SKV jelentés megállapításait, illetve további kiegészítéseket javasoltak.

Vélemények

A foglalkoztathatóságra való felkészítés elemei között nem jelennek meg az információkezelés, személyiségfejlesztés, (ezen belül életpálya-tervezés), döntéshozatali képességfejlesztés, mentorálás, a környezetre vonatkozó ismeretek nyújtása. Az informális hálózatok, a civil társadalom támogatása, ami az

Válaszok

Milyen okok miatt választották az elfogadott programot a szóba került egyéb ésszerű alternatívák ismeretében?

A felsorolt elemek nagy része elsősorban az *Alkalmazkodóképesség*, a *Minőségi oktatás*, a *Társadalmi részvétel és befogadás*, *Egészségmegőrzés* prioritástengelyek keretein belül jelenik meg

¹⁵ Magyarország Élőhelyeinek Térképi Adatbázisa, MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete, Vácrátót

egyik kardinális feltétele a foglalkoztatást bővíteni szándékozó jóléti stratégiáknak – nem kellően felismert, illetve nem szerepel kellő hangsúllyal.

Az egészség- és környezettudatosság hiányában számos, egészséget, így munkaképességet csökkentő, egyébként megfelelő információk birtokában óvatossággal, elővigyázatossággal elkerülhető ártalom éri az embereket. Ezért ennek erősítése szükséges.

Mind a hatóságok, mind a civil szervezetek hangsúlyozták a követő intézkedések kidolgozását környezeti és fenntarthatósági szempontból is megfelelő módon, a civil szektor részvételét a végrehajtásban, és a horizontális politikáknál megfogalmazott alapelvek alapján fenntarthatósági (vagy horizontális) minimumkritériumok meghatározását, amelyek a pályázás alapvető feltételeként jelennek meg.

Egyetértünk, mindez megjelenik az új prioritástengely műveletei között: *Egészségmegőrzés és egészségügyi humán erőforrás fejlesztés*, valamint az *Alkalmazkodóképesség prioritástengely* keretein belül a munkahelyi egészség és biztonság feltételeinek javítását biztosító műveletek révén.

ld. a 2.1.4. Monitoring intézkedések c. fejezetet.

2.8.5 Határokon átnyúló hatások¹⁶

Az SKV során az értékelés megvizsgálta, hogy az OP stratégiai dokumentum jellegéből adódóan, az abban foglalt információk részletezettsége alapján érdemben megállapíthatóak-e jelentős határon átnyúló hatások, és ezért szükséges-e határon átnyúló konzultációk lefolytatása. Az SKV során megállapítást nyert, hogy az OP szövege alapján a tervezett stratégiai lépések és beavatkozások területi jellege, megvalósításának a környezet állapotát befolyásoló tevékenységi szintű lebontása nem beazonosítható, ezért nem állnak rendelkezésre a konkrét területi hatások – így a határon átnyúló hatások – elemzéséhez szükséges információk.

Az SKV értékelés arra hívta fel a figyelmet, hogy a stratégiai dokumentumok hierarchiájában az Irányelv 4. cikk (3) bekezdés alapján elsősorban az OP-t megelőzően készült, annak alapjául szolgáló ágazati stratégiai programokat, koncepciókat lehet ebből a szempontból vizsgálni, illetve az OP-t követő alacsonyabb szinteken (az akciótervekben, pályázati kiírásokban) a szükséges részletes adatok rendelkezésre állása után szükséges érdemben vizsgálni, hogy felerősülnek-e határon átnyúló jelentős hatások. Ennek megfelelően, a magyar Kormány szomszédos országok kormányaival folytatott kétoldalú tanácskozásokon ismertette az ÚMFT szintű elképzeléseit, mint a tervek stratégiai hierarchiájában az OP-k felett álló stratégiai keretét. A határon átnyúló hatások akciótervek szintjén történő vizsgálatára és konzultációjára a teljes tervezési periódus (2007-2013) tekintetében elkötelezzük magunkat.

2.8.6 Monitoring intézkedések¹⁷

Mivel a TÁMOP tervezői maguk is egyetértenek az SKV-val abban, hogy az OP-tervezés szintjén kiküszöbölhetetlen probléma, hogy az egyes célok egymással ellentétes irányban is hathatnak. Mivel az általános szintű szöveg alapján nem ítéltető meg a támogatások egyedi környezeti hatása, egyetértve az SKV javaslatával a TÁMOP akcióterveinek és végrehajtásá-

¹⁶ A Kormányrendelet 9. § és az Irányelv 7 bekezdésének megfelelően.

¹⁷ A Kormányrendelet 12.§ és az Irányelv 10. bekezdése alapján

nak folyamatai során, vagyis a TÁMOP további tervezési szintjein (akciótervek, pályázati kiírások) konkrét egyedi mérlegelés tárgyává kell tenni fenntarthatósági szempontból a lehetséges alternatív támogatási megoldásokat. Az erre vonatkozó garanciális elemek ezért részletesen megjelenítésre kerültek a TÁMOP végrehajtási fejezetében, különös tekintettel

- a pályázatok támogatásának befogadhatósági feltételeként megszabott fenntarthatósági kritériumra (minimum kritérium),
- a fenntarthatóság elvét segítő fenntarthatósági útmutató elkészítésére,
- a monitoring bizottságokban delegált környezetvédelmi szervezeti tagságra,
- a fenntarthatóság szempontjából elvégzett értékelésekre,
- valamint a jogszabályi kötelezettségből is adódóan az akciótervekre elvégzendő stratégiai környezeti vizsgálatra.

Az OP indikátorrendszerén keresztül folyamatos monitorozásra kerül az OP előrehaladása, köztük a horizontális szempontok megvalósulása is.

Ezeket a követő intézkedéseket a TÁMOP monitoring és végrehajtási rendszerébe integráltan építette be az átfedések elkerülése érdekében.

3 PRIORITÁSI TENGELEK

3.1 A FOGLALKOZTATHATÓSÁG FEJLESZTÉSE, A MUNKAERŐPIACRA VALÓ BELÉPÉS ÖSZTÖNZÉSE

A prioritási tengely keretében végzett tevékenységek célja a munkanélküli és a munkavállalási korú inaktív emberek foglalkoztathatóságának javítása és a munkaerőpiacra való visszatérésük elősegítése.

Az operatív program átfogó célja az aktivitás növelése. A gazdasági aktivitás nem növelhető a munkanélküli és az inaktív emberek munkavállaláshoz szükséges tudásának és készségeinek fejlesztése, azaz foglalkoztathatóságának javítása nélkül. Ezért ez a prioritási tengely azokat a szolgáltatásokat és eszközöket támogatja, amelyek a foglalkoztathatóság javítására irányulnak, ösztönzik és segítik az álláskeresést, a munkaerőpiacra való tartós beilleszkedést, visszatérést.

A prioritási tengely keretében megvalósuló fejlesztések szorosan kapcsolódnak a Társadalmi infrastruktúra operatív programhoz (TIOP) és a Közép-magyarországi operatív program (KMOP), amely kiegészíti a Társadalmi megújulás operatív program céljait és beavatkozásait, biztosítva a fejlesztések infrastrukturális hátterét. A prioritási tengelyhez kapcsolódóan elsősorban a TIOP-ból, illetve a KMOP-ból valósul meg az integrált munkaügyi és szociális szolgáltató rendszer infrastrukturális feltételeinek megteremtése.

Output indikátorok:

- Az 1. prioritás keretében aktív munkaerőpiaci intézkedésekben résztvevő személyek száma
- Az 1. prioritás keretében támogatott munkaerőpiaci képzésekben résztvevő személyek száma

Eredmény indikátorok:

- „Új kezdet” kombinált indikátora¹⁸
- Az 1. prioritás keretében támogatott intézkedésekben résztvevők közül a programból való kilépést követő 180. napon foglalkoztatottak aránya
- Az 1. prioritás keretében támogatott képzéseket sikeresen befejezők (záróvizsgát teljesítők, bizonyítványt szerzők) száma

¹⁸ (Azoknak a fiataloknak/felnőtteknek az aránya, akik az X. hónapban váltak munkanélkülivé, az X+6/12. hónapban még mindig munkanélküliek, és sem intenzív tanácsadásban, vagy álláskeresői segítségben nem részesültek, és nem ajánlottak fel nekik új kezdési lehetőséget képzés, átképzés, munkatapasztalat-szerzés, munkalehetőség vagy egyéb foglalkoztathatóságot javító intézkedés formájában.)

3.1.1 A foglalkoztatási szolgálat fejlesztése, integrált munkaügyi és szociális rendszer kialakítása

A fejlesztés célja a munkába állást segítő szolgáltatások kiterjesztése, minőségének és hatékonyságának javítása. Ennek érdekében az Állami Foglalkoztatási Szolgálatot (ÁFSZ) eredmény-orientált, mind az egyének, mind a foglalkoztatók szempontjából ügyfélbarát szolgáltatónak kívánjuk fejleszteni.

Az ÁFSZ tevékenységét ki kell terjeszteni az álláskereső és munkanélküliek mellett a munkavállalási korú, inaktív népességre is, ezért – a Nemzeti Akcióprogramban foglaltaknak megfelelően – egy integrált foglalkoztatási és szociális szolgáltató-rendszert fogunk kialakítani, amely tevékenységét a szociális szektor szereplőivel együttműködve végzi. Az inaktivitást és a szociális hátrányokat együttesen kezelni képes integrált rendszer célja, hogy érvényesítse a munkához juttatás elsődlegességét a különböző pénzbeli ellátásokkal, segélyekkel szemben, és biztosítsa, hogy az aktív korúaknak állástalanság – és az ezzel összefüggő jövedelemhiány – okán nyújtott ellátások és szolgáltatások rendszerében az álláskereső, a munkavállalási lehetőségek mérlegelése legyen az első.

Az ÁFSZ fejlesztésének főbb elemei a következők:

- ügyfél-központú szolgáltatási rendszer fejlesztése,
- a foglalkozási rehabilitációs szolgáltatások kiterjesztése és fejlesztése
- a munkáltatók részére nyújtott szolgáltatások körének bővítése, minőségének, hatékonyságának javítása;
- az ÁFSZ stratégiai irányítási rendszerének kialakítása és működtetése;
- a szolgáltatások kiszervezését (a nem állami szervezetek szolgáltatóként való bevonását) lehetővé tevő jogszabályi és intézményi feltételek kialakítása, a külső szolgáltatók minőségbiztosítását ellátó rendszer kifejlesztése;
- a nyilvántartási rendszer és a munkaerő-piaci információs rendszer fejlesztése;
- az együttműködés erősítése a foglalkoztatáspolitikai területén (az ÁFSZ gazdasági szereplőkkel, önkormányzatokkal, rehabilitációs szolgáltatásokkal, civil szervezetekkel, a felsőoktatásban működő karrierirodákkal, szociális szolgáltató szervezetekkel, oktatási és képzési intézményekkel való kapcsolatrendszerének kiterjesztése és erősítése);
- a kormányzati foglalkoztatáspolitikai megalapozását segítő célzott adatfelvételek, elemzések, előrejelzések, hatásvizsgálatok folytatása.

A keresztfinanszírozás lehetőségét felhasználva olyan infrastrukturális fejlesztéseket támogatunk majd, amelyek nélkülözhetetlenek a beavatkozás eredményességéhez. Ez mindenekelőtt az információs és nyilvántartási rendszer fejlesztésének azokat az elemeit jelenti, amelyek az ország egész területén egységes működés kialakításához szükségesek. A helyi alkalmazáshoz, működtetéshez szükséges infrastruktúrát ugyanakkor a TIOP (illetve a Közép-Magyarországi régió esetében a KMOP) fogja támogatni.

3.1.2 Munkaerő-piaci aktivizálás, megelőzés és képzés

Célunk, hogy megelőzzük a tartós munkanélkülivé válást, megakadályozzuk a munkaerőpiacról történő kiszorulást, inaktívvá válást. Ezért a munkanélküliség korai szakaszában a munkanélküliek lehető legnagyobb hányadának ajánlunk fel újratevétési lehetőséget, vagy foglalkoztathatóságának javítását célzó szolgáltatást, aktív támogatást.

Az önálló álláskeresés ösztönzése mellett az ÁFSZ a jelenleginél szélesebb kör számára fogja a munkába álláshoz szükséges kompetenciák megszerzését segítő, személyre szabott szolgáltatásokat biztosítani (például egyéni képességek felmérés, álláskeresését segítő tanácsadás, állasközvetítés). Az aktivizálást és a megelőzést szolgáló intézkedéseket úgy fogjuk végrehajtani, hogy az alacsony iskolai végzettségű emberek minél nagyobb arányban legyenek kedvezményezettjei azoknak. A foglalkoztatási programok és szolgáltatások tervezésekor és végrehajtásakor az egyes célcsoportok sajátos helyzetéhez, szükségleteihez és lehetőségeihez igazodó megközelítést alkalmazunk az alábbi, célcsoport-specifikus célokat és eszközöket is figyelembe véve.

- A **fiatalok** munkába állásának segítéséhez nélkülözhetetlen, hogy erősödjének az oktatás-szakképzés és a munka világa közötti kapcsolatok, elősegítve ezáltal az iskola-rendszer és a szakképzés különböző szintjeiről kilépő fiatalok számára a munkaerőpiacra való belépést. A képzés szerkezetének átalakítása, a pályaválasztás rendszerének fejlesztése mellett (amit az „Alkalmazkodóképesség prioritási tengely” tartalmaz) az aktív munkaerő-piaci politikák rendszerén belül is szükség van olyan szolgáltatásokra, amelyek a pályakezdő fiatalok elhelyezkedését segítik. A munkatapasztalat-szerzés támogatásával segíteni fogjuk, hogy a fiatalok az elméleti tudáson túl a gyakorlati ismereteket is elsajátítsák. Az oktatási rendszerből képzettség nélkül, illetve a munkaerőpiac igényeihez nem illeszkedő képzettséggel kikerülő fiatalok számára gyakorlatorientált, munkavégzéssel összekapcsolt képzést és készségfejlesztést biztosítunk. Emellett olyan célzott támogatásokat is finanszírozni fogunk, amelyek növelik a keresletet a fiatal munkaerő iránt, és ösztönzik a munkáltatókat a pályakezdő fiatalok bejelentett (legális) foglalkoztatására.
- Az **idősebb** korosztályok esetében az aktivitás növelését elősegíti a nyugdíjkorhatár fokozatos emelkedése. Ugyanakkor ahhoz, hogy az idősebbek ténylegesen megőrizzék aktivitásukat, illetve visszatérjenek a munkaerőpiacra olyan célzott programokra is szükség van, amelyek egyfelől ösztönzik és segítik a szakismeretek és egyéb készségek megújítását és elsajátítását, másfelől növelik a munkáltatók érdekltségét az idősebb munkavállalók foglalkoztatására. Ennek eszközeként többek között a foglalkoztathatóság fejlesztését szolgáló képzéseket és munkaerőpiaci szolgáltatásokat fogunk támogatni, a munkáltatóknak nyújtott járulékkedvezmények révén ösztönözni fogjuk az idősebb korosztályok foglalkoztatását.
- Kiemelt figyelmet fogunk fordítani a **roma népesség** munkaerő-piaci helyzetének orvoslására. A roma népességet azon jellemzők mentén lehet „megcélozni”, amelyeken keresztül jól megragadhatók hátrányaik a társadalom egészéhez képest. Ilyen jellemzők lehetnek a munkaerő-piaci státusz (munkanélküliség, inaktivitás), az iskolai végzettség, a lakóhely. A munkanélküliekre és az inaktívakra, az alacsony iskolai végzettségűekre, vagy a hátrányos helyzetű, elmaradott térségekre irányuló programok esetében a roma szervezetekkel való együttműködésre építve fogjuk elősegíteni, hogy a romák minél nagyobb arányban legyenek kedvezményezettjei ezeknek a programoknak. Emellett bizonyos területeken szükség van olyan „speciális” programokra is, amelyek célcsoportját közvetlenül a roma népesség jelenti (például roma munkatársak alkalmazása az ÁFSZ-nél). A munkaerő-piaci hátrányok leküzdését segítő programok mellett a diszkrimináció megszüntetésére irányuló kezdeményezéseknek és a komplex térségfejlesztési programoknak is fontos szerepe lesz a romák munkaerő-piaci helyzetének javításában. Ezeket a „Társadalmi befogadás és részvétel erősítése” prioritási tengely tartalmazza.
- A **megváltozott munkaképességű emberek** foglalkoztatásának növelése érdekében átalakítjuk a minősítés rendszerét, és fejlesztjük a rehabilitációs szolgáltatásokat. Olyan foglalkozási rehabilitációs rendszert fogunk kialakítani, amely segíti és ösztönzi a munkaerőpiacra való visszatértést, lehetővé teszi, hogy a megváltozott munkaképességűek hozzájussanak a képességeik és készségeik szinten tartásához és fejlesztéséhez szükséges szol-

gáltatásokhoz. Kiterjesztjük a megváltozott munkaképességű embereknek nyújtott munkaerő-piaci szolgáltatások körét, amelyeket javuló minőségben minden kistérségben elérhetővé fogunk tenni. A munkaadók foglalkoztatási rehabilitációs ismereteinek bővítésével és ezt támogató eszköztár elterjesztésével segítjük, hogy a foglalkoztatók eleget tessenek foglalkoztatási rehabilitációs kötelezettségüknek. *(A foglalkozási rehabilitáció infrastruktúrális feltételeinek fejlesztését a TIOP tartalmazza.)* Támogatni fogjuk a megváltozott munkaképességű és fogyatékos emberek nyílt munkaerőpiacon történő, integrált foglalkoztatását, illetve munkaerőpiacon maradását. Ehhez egyrészt személyre szabott segítségre, szolgáltatásokra van szükség, másrészt a munkáltatók támogatására, a foglalkoztatás esetleges többlet-költségeinek kompenzálására (a keresztfinanszírozás lehetőségére építve ennek részét képezi a munkahelyek adaptációja, akadálymentesítése is). A foglalkoztatáshoz kapcsolódó intézkedések akkor lehetnek eredményesek, ha egy átfogóbb rendszer részeként valósulnak meg, és összekapcsolódnak más intézkedésekkel, különös tekintettel az egészségügyi rehabilitációs szolgáltatások fejlesztésére (amelyeket a regionális operatív programok tartalmaznak) és a szociális szolgáltatások hozzáférhetőségének javítására (lásd az „Társadalmi befogadás, részvétel erősítése” prioritási tengelyt).

- A **nők és férfiak** esélyegyenlősége tekintetében kettős megközelítést fogunk alkalmazni. Egyrészt horizontális szempontnak tekintjük, azaz minden intézkedés tekintetében vizsgálni fogjuk, és figyelembe fogjuk venni. Másrészt támogatni fogunk olyan intézkedéseket is, amelyek közvetlenül a nők és férfiak esélyegyenlőségének előmozdítására irányulnak. Leginkább azok a nők szembesülnek a munkaerőpiacon hátrányokkal, akik gyermek vagy más hozzátartozó gondozása miatt rövidebb-hosszabb időre kilépnek a munkaerőpiacról. Ezért a támogatásokat és a programokat elsősorban erre a célcsoportra fogjuk koncentrálni. A regisztrált munkanélküliek növekvő aránya a nők körében felhívja a figyelmet arra, hogy az aktív munkaerőpiaci politikák rendszerében is nagyobb figyelmet kell fordítani a nők munkaerőpiaci integrációjának segítésére. Támogatni fogjuk a nők munkaerőpiaci re-integrációját segítő komplex foglalkoztatási programokat (beleértve a nők vállalkozóvá válásának ösztönzését is), valamint az alacsony iskolai végzettségű, gyermekgondozás miatt inaktív nők felnőttképzésben való részvételét. A foglalkozási szegregáció csökkentésére 2004-2006 között az EQUAL program keretében történtek erőfeszítések; építeni fogunk a kipróbált és bevált gyakorlatokra.

A költségvetési stabilitás megtartása mellett a munkáltatói járulékterhek általános és jelentős csökkentését csak hosszabb távon lehet megvalósítani. A járulékterhek fokozatos csökkentése és célzott, a hátrányos helyzetű munkavállalókra (többek között az inaktív nők, az alacsony iskolai végzettségűek, idősebb korosztályok, tartósan munkanélküliek) irányuló bértámogatások és járulék-kedvezmények azonban a makrogazdasági célok megtartása mellett is növelhetik a munkaerő iránti keresletet és a bejelentett foglalkoztatást. Ezért a személyre szabott szolgáltatások és a munkavállalásra való felkészítés mellett a munkáltatók terheinek csökkentése révén javítani fogjuk a foglalkoztatás feltételeit is; ezt a célt szolgálják - a START program kiterjesztéseként - hátrányos helyzetűek foglalkoztatását ösztönző járulékkedvezmények (a munkáltatói járulékok egy részének átvállalása a hátrányos helyzetű embereket alkalmazó munkáltatótól a Nemzeti Lisszaboni Akcióprogramban foglaltakkal összhangban). Az elhelyezkedést emellett a mobilitási támogatással (a munkába járás költségeihez nyújtott támogatás) is segíteni fogjuk, különösen az alacsony bérű munkavállalók esetében.

A beavatkozás keretében megvalósuló tevékenységek egyben hozzájárulnak a „Gyermekesély” zászlóshajó céljainak megvalósításához.

3.1.3 Szociális gazdaság, innovatív és helyi foglalkoztatási kezdeményezések és megállapodások

A szociális gazdaság és a helyi foglalkoztatási kezdeményezések támogatása egyszerre teremtet foglalkoztatási lehetőséget a hátrányos helyzetű emberek számára, és javítja a szolgáltatás-hiányos területeken és térségekben az ellátottságot és hozzáférést.

2004-2006 között elindult a szociális gazdaság és a helyi foglalkoztatási kezdeményezések támogatása és a szakmai háttér megerősítése, amit szükséges folytatni. (Ezen kezdeményezések sikeres megvalósításához indokolt esetben infrastrukturális beruházások támogatására is lehetőség lesz a keresztfinanszírozás lehetőségét kihasználva) Tekintettel a munkaerőpiac jelentős területi különbségeire, fontos a helyi szereplők összefogásának támogatása a helyi foglalkoztatási stratégiák, foglalkoztatási megállapodások kidolgozásának és az erőforrások mozgósításának érdekében. A végrehajtás során építeni fogunk azokra a szervezetekre, amelyek tapasztalatot szereztek az ilyen típusú kezdeményezések segítésében. A ROP (2004-2006) keretében az Országos Foglalkoztatási Közalapítványhoz kapcsolódóan létrehozott hálózattal együttműködve fogjuk a támogatási konstrukciókat előkészíteni és lebonyolítani.

2004-2006 között az EQUAL program lehetőséget adott új típusú foglalkoztatási szolgáltatások kifejlesztésére és kipróbálására. Ezt a lehetőséget a 2007-2013 közötti időszakban is indokolt fenntartani. A gazdasági környezet változásával olyan új típusú munkaerő-piaci problémákra kell megoldást találni, amire a foglalkoztatási szolgálat nem rendelkezik megfelelő szolgáltatásokkal. Ezért fontos, hogy a munkaerő-piaci helyzet alakulásától függően lehetőség legyen kísérleti programok támogatására. Azt, hogy mely célcsoportok, vagy szolgáltatástípusok tekintetében célszerű innovatív foglalkoztatási kezdeményezéseket támogatni, a munkaerőpiac új kihívásai alapján kell meghatározni, figyelembe véve a lisszaboni stratégia hazai végrehajtására vonatkozó stratégiában kijelölt irányokat is. A programozási időszak első felében a strukturális reformokhoz kapcsolódó területekre helyezük majd a hangsúlyt az innovatív kezdeményezéseknél (például a megváltozott munkaképességű emberek foglalkoztatását segítő kezdeményezésekre a rokkantsági ellátások reformjával összefüggésben). Az innovatív kezdeményezések esetén kiemelt figyelmet fogunk fordítani a projektek folyamatos szakmai segítésére, és az eredmények nyomon követésére, értékelésére.

3.1.4 Területi szempontok

Az aktív munkaerő-piaci politikák akkor lehetnek eredményesek, ha azok eszköztára igazodik egyrészt az egyes célcsoportok igényeihez, másrészt a helyi munkaerő-piaci sajátosságokhoz és a gazdasági lehetőségekhez. Az aktív munkaerő-piaci programok tekintetében e prioritási tengely keretében a szubszidiaritás elvét érvényesítjük: vagyis minden intézkedést azon a szinten (központilag, regionális vagy helyi szinten) tervezünk és valósítunk meg, ahol az a leginkább hatékony és eredményes módon tervezhető, illetve végrehajtható. Vannak olyan munkaerő-piaci problémák, amelyek kezelése az ország egészét tekintve egységes megközelítést és végrehajtást kíván meg. Ugyanakkor a munkaerő-piaci helyzet és a foglalkoztatási lehetőségek tekintetében megnyilvánuló igen jelentős különbségek miatt fontos, hogy kellő mozgástér legyen a helyi munkaerő-piaci viszonyokra szabott stratégia és programok kialakítására. A regionális, helyi munkaerő-piaci szükségletekhez való igazodás érdekében a források egy részét a regionális munkaügyi központok bázisán, decentralizáltan fogjuk felhasználni. A regionális munkaügyi központok – az országos foglalkoztatási stratégiával és az abban kijelölt keretekkel összhangban – a regionális szereplőkkel egyeztetve kidolgozzák az ÁFSZ-nek az adott régióra vonatkozó munkaerő-piaci programjait, és összehangolják azokat a regionális operatív programokkal. A prioritási tengely pénzügyi forrásait úgy használjuk fel, hogy

a munkanélküli és az inaktív népesség száma szempontjából hátrányos helyzetű térségek több forráshoz jussanak.

3.1.5 Nemzetközi és határmenti együttműködés

A foglalkoztathatóság javítását szolgáló projektek keretében – ahol és amennyiben az a projekt eredményessége szempontjából releváns – lehetőség van a prioritási tengely keretében megvalósuló műveletek eredményességéhez hozzájáruló nemzetközi együttműködés támogatására. Ilyen lehet többek között: az aktív munkaerő-piaci politikák rendszerének és a foglalkoztatási szolgálat intézményrendszerének fejlesztése keretében a nemzetközi tapasztalatok és bevált gyakorlatok vizsgálata, adaptálása, a magyar munkavállalók EU-n belüli mobilitásának segítése, valamint a határmenti régiók esetében a határokon átnyúló együttműködés támogatása a foglalkoztatás területén. A nemzetközi együttműködés keretében megvalósuló tevékenységek tekintetében építeni fogunk az EQUAL közösségi kezdeményezés végrehajtásában szerepet játszó Országos Foglalkoztatási Közalapítvány tapasztalataira.

3.1.6 Keresztfinanszírozási lehetőség alkalmazása

A Strukturális Alapok felhasználását szabályozó általános rendelet 34. Cikk (2) bekezdésében szabályozott keresztfinanszírozási lehetőséget alkalmazni kívánjuk a fenti beavatkozások végrehajtása során, legfeljebb a prioritási tengely pénzügyi keretének 10%-áig. A keresztfinanszírozást elsősorban azokat a tevékenységeket finanszírozására fordítjuk, amelyek nélkülözhetetlenek az egész országra kiterjedő rendszerfejlesztések megvalósításához, illetve amelyek a hátrányos helyzetű emberek munkaerőpiaci integrációjához szükséges feltételek megteremtésére irányulnak (például megváltozott munkaképességű emberek esetében a munkahelyi adaptáció, szociális gazdasághoz kapcsolódó kezdeményezések). Ezenkívül a keresztfinanszírozás terhére fogjuk azokat az eszközbeszerzéseket is finanszírozni, amelyek feltétlenül szükségesek a tevékenységek megvalósításához, de ESZA forrásból nem finanszírozhatók.

A prioritás tengely keretében megvalósított intézkedések, projektek előkészítését is a prioritás tengely pénzügyi forrásaiból finanszírozzuk.

3.2 AZ ALKALMAZKODÓKÉPESSÉG JAVÍTÁSA

A munkaerő és a vállalkozások versenyképessége szempontjából egyaránt kulcsfontosságú a változásokhoz, a strukturális átalakuláshoz való folyamatos alkalmazkodás képessége. Az alkalmazkodóképesség javítása a munkaerőnek (a munkavállalási korú népességet és a jövőbeni munkaerőt egyaránt beleértve) a gazdasági-társadalmi változásokra való felkészülését jelenti, és elsősorban a szak- és felnőttképzés, az egész életen át tartó tanulás lehetőségeire épít. Az alkalmazkodóképességet tágan értelmezve, a prioritási tengely emellett mindazokat a tevékenységeket is magában foglalja, amelyek a különböző szervezeteknek (köztük a civil szervezeteknek) és intézményrendszereknek a változásokhoz való igazodását, a gazdasági-társadalmi kihívásoknak megfelelést szolgálják.

A munkavállalók, vállalkozások és más szervezetek gazdasági, technológiai, társadalmi változásokhoz való alkalmazkodóképességének javításával azt kívánjuk elősegíteni, hogy

- termelékenységének megőrzése és növelése mellett a munkaerő foglalkoztatható maradjon, hozzájáruljon az őt foglalkoztató vállalat versenyképességének megőrzéséhez és javításához, így munkahelyének fennmaradásához;
- a gazdasági, technológiai, társadalmi változásokat időben felismerjék a vállalatok és más szervezetek és azokra reagálva megőrizték, javítsák pozíciójukat, ezáltal megtartsák foglalkoztottaikat, további munkahelyeket hozzanak létre.

A prioritási tengely beavatkozásai hozzájárulnak az egész életen át tartó tanulás stratégiájának gyakorlati megvalósulásához, összhangban vannak a programban lefektetett célkitűzésekkel, fejlesztési irányokkal.

Az ÚMVP tevékenységeivel való összhang és lehatárolás kérdéseit az OP 2.5.5 pontja tartalmazza.

Output indikátorok:

- Azoknak a munkavállalási korú (15-64 éves) személyeknek a száma, akik a prioritás keretében finanszírozott képzésben részt vesznek
- Azoknak a személyeknek a száma, akik a prioritás keretében támogatott kulcskompetencia-fejlesztést szolgáló képzésben részt vesznek
- A prioritás keretében támogatott képzésben érintett vállalatok száma

Eredmény indikátorok:

- Azoknak a munkavállalási korú (15-64 éves) személyeknek a száma, akik a prioritás keretében finanszírozott képzést sikeresen befejezik (záróvizsgát teljesítenek, bizonyítványt szereznek)
- Azoknak a személyeknek a száma, akik sikeresen befejezik a prioritás keretében támogatott kulcskompetencia-fejlesztést szolgáló képzést
- Azon intézmények száma, melyek a 2. prioritásban fejlesztett oktatási programokat felhasználják.

3.2.1 A képzéshez való hozzáférés segítése

A foglalkoztathatóságot biztosító tudás és képességek megszerzését és fejlesztését, valamint a munkaerő termelékenységének növelését segítő képzéshez való hozzáférést kívánjuk elősegíteni mindenki számára, figyelmet fordítva az alacsony iskolai végzettségű, illetve az idősebb munkavállalók képzésére, képességeiknek és a foglalkoztathatóságukat biztosító kompetenciáiknak javítására. *A tevékenységek egyben hozzájárulnak a „Tudás-esély” zászlóshajó program céljainak megvalósításához.*

Olyan **átfogó tanulási programokat** indítunk, amelyek nemtől, kortól, lakóhelytől és élethelyzettől függetlenül mindenki számára nyitva állnak, és amelyek lehetővé teszik a munkaerő-piaci részvételhez, a jobb munkavégzéshez szükséges szakmai és személyes kompetenciák megszerzését. E kompetenciákon belül is kiemelten fejleszteni kell az általános írás-olvasási készségeket, az informatikai írástudás, a nyelvtudás kompetenciáit, valamint a szociális és életviteli, gyermeknevelési kompetenciákat és vállalkozói ismereteket.

Célt programokkal segítjük elő a hátrányos helyzetűek – köztük az alacsony iskolai végzettségűek, idősebb korosztályok, megváltozott munkaképességű személyek, gyermeküket otthonnevelő (vagy más hozzátartozó otthoni ápolását végző) személyek – **képzését**, részvételüket ténylegesen segítő szolgáltatásokat kapcsolva ahhoz. Folytatjuk és kiterjesztjük a HEFOP keretében megkezdett „Lépj egyet előre!” programot. A képzési program az alacsony iskolai végzettségűek, illetve az elavult szakképesítéssel rendelkezők képzését támogatja (belső feltétel). Az alacsony iskolai végzettségűek képzését célzott, elkülönített programok szolgálják, amelyek közvetlenül e célcsoport bevonására koncentrálnak, részvételüket a motiváció erősítésével, személyes tanácsadással és mentorálással fogjuk segíteni. Hátrányos helyzetű fiatal vagy kisgyermekes szülők esetében támogatni fogjuk azokat a képzéseket, amelyek a szülők írásbeliségét fejlesztik közvetlenül, és ezzel áttételesen gyerekeik írásbeliségének fejlesztését is szolgálják. A **vállalatok** versenyképességét és általában a szervezetek hatékonyságát döntően befolyásolja, hogy munkavállalóiknak lehetőségük van-e a tudásuk és készségeik folyamatos fejlesztésére. Ezért fontos, hogy a munkáltatók a munkavállalók képzését megtérülő befektetésnek tekintsék. Ezen – emberi tőkébe, tudásba, a dolgozók és a szervezet termelékenységének növelésébe történő – befektetéseket fogjuk ösztönözni. Támogatjuk a munkahelyi képzést, a technológiaváltáshoz való alkalmazkodást, a vállalkozói és a vállalatirányítással összefüggő készségek és tudás fejlesztését, kiemelten kezelve a mikro-, kis- és közép-vállalkozásokat és munkavállalóikat. A munkaerő-piaci elvárásokhoz rugalmasan alkalmazkodó szakképzési és felnőttképzési rendszer javítása érdekében fejlesztjük a **felnőtt oktatók továbbképzési rendszerét** (a pedagógus-továbbképzéshez hasonlóan). A vállalati képzések esetén – a fenntartható fejlődés elősegítése érdekében - ösztönözni fogjuk a környezetgazdálkodással kapcsolatos ismeretek elterjesztését is.

3.2.2 A munkaerő-piaci alkalmazkodást segítő intézményrendszer fejlesztése

Átalakítjuk, összehangoljuk és fejlesztjük a szakképzés és a felnőttképzés rendszerét, elősegítjük a felnőttképzések piacán szolgáltatást végzők keresletvezérelt versenyét.

A képzés csak akkor vezet eredményre, ha a képzési rendszer képes igazodni a folyamatos változásokhoz, és azokat a naprakész ismereteket adja át, amire a gazdaság, a vállalatok igényt tartanak. A képzések támogatása tekintetében alapelvnek tekintjük a kereslet-orientált megközelítést. Olyan szakmaorientált intézményrendszert alakítunk ki, amelynek középpontjában a képző szervezetek közvetlen támogatása helyett az egyének és a vállalatok (munkáltatók) támogatása áll, és amely képes rugalmasan alkalmazkodni a gazdasági és társadalmi környezet gyorsan változó igényeihez. Ennek fontos feltétele a gazdaság szereplőinek bevonása a képzési rendszer alakításába. A szak- és felnőttképzés fejlesztésének fő irányai a következők:

- A munkaerő-piaci elvárásokhoz rugalmasan alkalmazkodó képzési rendszer kialakítását két szinten fogjuk támogatni: egyrészt a regionális képzési hálózatok, másrészt a TISZK-ek szintjén. A különböző állami finanszírozású, szakképzést, felsőfokú szakképzést és/vagy felnőttképzést folytató intézményeket - a Regionális Fejlesztési és Képzési Bizottságok iránymutatása alapján - képzési hálózatokká szervezzük. Ettől azt várjuk, hogy az államilag finanszírozott képzési kapacitások hatékonysága, kihasználtsága nő, szerkezete jobban igazodik a régió gazdaságának igényeihez. A hálózat működésének irányításában részt vesznek a térség gazdasági szereplőinek képviselői (munkáltatói, munkavállalói szervezetek, kamarák és más érdekképviseletek). A TISZK-ek létrehozásának célja, hogy - a képzés-szerkezet rugalmas alakítása és a költség-hatékonyság növelése érdekében - a képző intézmények az állami forrásokat összehangoltan, koncentrált formában használják fel. A TISZK-ekkel szemben követelmény, hogy tegyék lehe-

tővé az alacsonyan képzett és a lemorzsolódott fiatalok számára a szakképesítés megszerzését. Indokolt esetben a közművelődési intézmények is részt vesznek felnőttképzési programok megvalósításában.

A TISZK rendszer kiterjesztéséhez kapcsolódó infrastrukturális fejlesztések a TIOP 3., illetve a KMOP prioritási tengelyének keretein belül valósulnak meg.

- A szabályozás alakításával és a minőségbiztosítás nemzeti rendszerének kialakításával erősíteni fogjuk az érdekeltséget a minőségi és a gazdaság tényleges igényeinek megfelelő képzés-kínálat kialakítására. Általánossá tesszük az előzetesen megszerzett tudás elismerésének rendszerét, továbbfejlesztjük a képzéstől intézményesen függetlenített vizsgáztatás, valamint az eredményesség mérésének a rendszerét. A képzés tartalmának fejlesztése érdekében támogatjuk a tananyagok fejlesztését. A vizsgáztatás és a képzési tartalmak meghatározásában a gazdasági szereplők (szakmai szövetségek, gazdasági kamarák) meghatározó szerepet kapnak.
- Támogatjuk a szak- és felnőttképzésben oktatók szakmai, munkahelyi tapasztalatszerzését és a továbbképzését (többek között új tanulási formák és új tananyagok bevezetését segítve). A munkaerő-piaci esélyek javítása és a mobilitás ösztönzése érdekében fejlesztjük a szakképzésben tanuló fiatalok szakmai idegen nyelvi kompetenciáit.
- A képzés iránti kereslet növelésére, a tanulás ösztönzésére is szükség van. Fontos, hogy az egyének felismerjék a tudás és a készségek folyamatos fejlesztésének jelentőségét saját életminőségük és munkaerő-piaci lehetőségeik javítása szempontjából. Ezért a pénzügyi támogatás mellett szükséges a tanulással kapcsolatos egyéni motivációk erősítése és a szemléletformálás is. Növelni kell a szakképzés presztízsét, társadalmi megítélését, ezáltal is ösztönözve a fiatalokat a szakképzésben való részvételre. A szakiskolákban tapasztalható nagy mértékű lemorzsolódás csökkentése és annak érdekében, hogy a szakmai végzettség megszerzése mellett mind többen juthassanak el érettségi vizsga letételéig a szakmai és közismereti oktatás tartalmi és módszertani megújítását is szükségesnek tartjuk. E fejlesztések szorosan kapcsolatot mutatnak a 3.3.1. pontban részletesen kifejtett tevékenységekkel.

Az alkalmazkodóképesség javítása és a mobilitási hajlandóság növelése, a gazdaság igényeihez igazodó munkaerő-kínálat biztosítása érdekében fejlesztjük a **pályaorientációs, pályatanácsadási és pályakövetési szolgáltatásokat**:

- Olyan egységes, a szakmák széles körének megismerését biztosító pályaorientációs, pályatanácsadási rendszert fogunk kialakítani, amely segíti a tudatos pályaválasztást a fiatalok és a pályát módosító felnőttek esetében egyaránt. A pályaorientáció során elősegítjük a foglalkozási szegregáció csökkenését, valamint vonzóbbá kívánjuk tenni a matematikai, természettudományos és műszaki tudományos szakokat, pályákat.
- Kidolgozzuk a pályakövetés rendszerét, illetve támogatjuk a diákok foglalkozási életpályáját nyomon követő tudományos adatfelvételeket, amelyek lehetővé teszik a képzőintézmények tevékenységének értékelését, és megalapozzák az intézményekkel és a finanszírozással kapcsolatos döntéseket. Mindenki számára hozzáférhetővé tesszük a képzési lehetőségekre vonatkozó információkat, és megteremtjük a feltételeit egy olyan tanácsadási szolgáltató rendszer felállításának, amely segíti az egyéni és vállalati képzési stratégiák kialakítását.

A munkaerő-piaci intézményrendszer részét képezi a **be nem jelentett foglalkoztatás visszahívását segítő intézményi és jogszabályi környezet** is. A legális foglalkoztatás növeléséhez szankciókra és ösztönzőkre egyaránt szükség van. Az intézkedések kiterjednek majd a munkaviszonyra vonatkozó adatok nyilvántartási rendszerének továbbfejlesztésére, a munka-

ügyi ellenőrzést végző hatóság (OMMF) kapacitásainak megerősítésére. Ezen kívül szükség van az ezzel kapcsolatos társadalmi szemléletváltás elősegítésére, a munkavállalói tudatosság növelése, széles körű figyelemfelhívás és tájékoztatás révén.

A fenti intézkedés keretében megvalósuló tevékenységek egyben hozzájárulnak a „Rugalmas képzés” zászlóshajó céljainak megvalósításához.

3.2.3 A szervezetek alkalmazkodóképességének fejlesztése

Az alkalmazkodóképesség tág értelmezésére építve a beavatkozások kiterjednek mindazokra a tevékenységekre magukban foglalj, amelyek a különböző szervezeteknek (köztük a civil szervezeteknek) és intézményrendszereknek a változásokhoz való igazodását, a gazdasági-társadalmi kihívásoknak megfelelést szolgálják.

- A gazdasági tevékenységek átszervezése és átalakítása a teljesítmény növelése érdekében a folyamatos technológiai innováció és a globalizáció következtében a gazdaság működésének állandó jellemzőjévé vált. Ezért szükséges a gazdasági szerkezetváltás kezelésének és előrejelzésének támogatása. A szerkezetváltás a vállalatoknak – vagy akár egész ágazatoknak – a gazdasági környezethez való alkalmazkodását jelenti, ami egy-szersmind szükségessé teszi az érintett ágazatok és/vagy vállalatok munkavállalóinak a megváltozott körülményekhez való alkalmazkodását is. E folyamat kezelése többértű feladat, ami a gazdaságpolitika és a foglalkoztatáspolitikai szereplőinek, valamint a szociális partnereknek a közreműködését egyaránt szükségessé teszi. Ezért a szerkezetváltás segítése olyan mechanizmusok és támogatás konstrukciók révén történik majd, amelyek a fenti szereplők együttműködésére és együttes cselekvésére építenek, és az átalakulás folyamatának kezelése mellett az esetleges szociális problémák enyhítését is magukban foglalják.
- Támogatni fogjuk a szerkezetváltási folyamatokhoz kapcsolódó munkaerő-piaci programokat, a köz- és a versenyszférában létszámleépítéssel érintett ágazatok dolgozóinak átképzését, speciális, kihelyezett foglalkoztatási szolgáltatások, tanácsadás biztosítását (beleértve a közoktatási rendszer átalakításával összefüggő munkaerő-piaci programokat is).
- A szerkezetváltási folyamatokra való felkészülés segítése érdekében fejlesztjük a munkaerő-piaci előrejelzéseket a gazdaság szereplőivel együttműködésben.
- A változásokhoz való alkalmazkodás és **a munkaerő-piaci rugalmasság és biztonság** együttes erősítése jegyében támogatjuk a nem hagyományos foglalkoztatási formák, (táv munka, részmunka) elterjesztését, amennyiben az hozzájárul a foglalkoztatás növeléséhez. A vállalatok (és egyéb szervezetek) szervezeti kultúrája fejlesztésének részeként ösztönözzük az irányítási, munkaszervezési, humánerőforrás-gazdálkodási rendszerek korszerűsítését (és ennek részeként különösen a család és a munkavégzés összehangolását segítő foglalkoztatási formák, „családbarát” munkahelyi gyakorlatok elterjesztését). Ez egyúttal lehetőséget ad a vállalatok társadalmi felelősségének és az esélyegyenlőség elveinek érvényesítésére is.
- A munkahelyi egészség és biztonság feltételeinek javítása érdekében szükséges támogatni a kedvezőtlen munkakörülmények felszámolását. A munkahelyi egészséget és biztonságot nyújtó egészségvédelmi tevékenységnek az élet védelmére, az egészség megővésére, fejlesztésére, a káros hatások kellő időben történő megelőzésére kell irányulnia. Ennek egyik beavatkozási területe a munkahelyi környezetben végzett, a munkáltató és a munkavállaló bevonásával történő munkahelyi egészségfejlesztési és baleset megelőzési programok szervezése, a munkabiztonsággal és egészséggel kapcsolatos ismeretek és tudatosság megerősítése. Emellett támogatni fogjuk a műszaki, gazdasági, társadalmi

változások következtében a munka világában megjelenő új, illetve a nem hatékonyan kezelt veszélyek, ártalmak feltárását és megelőzését is.

- **A társadalmi partnerség és szociális párbeszéd** lényeges szerepet játszik a változásokra való felkészülésben és az alkalmazkodóképesség javításában, illetve a helyi foglalkoztatáspolitikai alakításában is fontos eszköz. Annak érdekében, hogy a társadalmi partnerség intézményes keretei eredményesen működjenek, további erőfeszítések szükségesek egyrészt a szociális párbeszéd és partnerség (a civil és egyéb nem kormányzati szervezeteket is beleértve) megerősítésére, a különböző szereplők összefogásának ösztönzésére, illetve a szociális partnerek kapacitásainak, szakmai felkészültségének fejlesztésére.
- A partnerség erősítése keretében külön figyelmet fordítunk **a munkáltatók és munkavállalók közös kezdeményezéseinek támogatására, a civil szervezetek partnerségi folyamatokban való részvételének erősítésére**. A támogatások többek között a társadalmi párbeszéd országos, helyi és ágazati intézményei szakmai háttérének megerősítésére, a munkavállalói, munkáltatói és kormányzati szervezetek közös kezdeményezéseinek támogatására irányulnak.
- A társadalmi és a tervezett strukturális reformokból fakadó változások megkívánják a civil szervezetek szolgáltatói szerepének erősítését, illetve az erre való felkészülésük segítségét. A civil szervezetek fokozottabb szerepvállalása az államilag finanszírozott szolgáltatások biztosításában hozzájárulhat a szolgáltatások minőségének és elérhetőségének javításához, a szolgáltatások (ezen belül a társadalmi gondoskodás) iránti növekvő és differenciálódó igények kielégítéséhez, különösen olyan térségek és társadalmi csoportok esetében, ahol az állami szervezetek és intézményeik nem tudnak megfelelő szolgáltatást biztosítani. A civil szervezetek szolgáltatói szerepének erősítése, a forrásokhoz való hozzáférésük növelése, a fejlesztésekben való részvételük javítása érdekében támogatjuk szakmai és szervezeti kapacitásaik fejlesztését, az akkreditációra való felkészülésüket. (Ez a prioritási tengely a civil szervezetek esetében a társadalmi párbeszédben való részvételt, illetve szolgáltatói szerepének megerősítését támogatja. Ezt kiegészítve, a civil szervezetek kezdeményezéseit és a hátrányos helyzetű emberek érdekvédelmét előlévő civil szervezetek fejlesztését az 5. prioritási tengely támogatja majd.)

A szociális partnerek és civil szervezetek társadalmi párbeszédben való részvételének segítése, szakmai kapacitásainak fejlesztésére, a társadalmi párbeszéd és partnerség intézményeinek megerősítésére, a közös kezdeményezések támogatására e prioritási tengely, illetve a Közép-magyarországi Régió területén tervezett tevékenységeket támogató 7. prioritási tengely keretében együttesen körülbelül 44 millió eurót (azaz az OP kb. egy százalékát) tervezünk fordítani. A támogatásokat részben nyílt pályázat útján, részben kiemelt projekteken keresztül használjuk fel. A konstrukciókat a szociális partnerek és a civil szervezetek képviselőivel együttesen dolgozzuk ki.

A művelet keretében megvalósuló tevékenységek egyben hozzájárulnak a „Versenyképességi pólusok” zászlóshajó céljainak megvalósításához.

3.2.4 Területi szempontok

A prioritási tengely egy része a foglalkoztatottak képzésének, a vállalatok versenyképességét javító humánerőforrás-fejlesztési tevékenységeknek a támogatására irányul. Ezen tevékenységek esetében a pénzügyi forrásokból várhatóan a fejlettebb régiók részesülnek majd nagyobb arányban. Ugyanakkor a munkavállalási korú népesség egészére irányuló, általános kompetencia-fejlesztő programok esetében kiemelt szempont az emberek munkavégző képességében

és foglalkoztathatóságában jelen lévő, mind társadalmi rétegek szerint, mind területileg koncentrálódó hátrányok csökkentése. Ez a munkaerő-piaci mutatók alapján hátrányos helyzetű térségek előnyben részesítésén, a hátrányos helyzetű térségekben az általános kompetenciafejlesztéshez és képzéshez való hozzáférés javításán keresztül érvényesíthető. A képzési programok kidolgozásakor és az intézményrendszerek alakításakor egyaránt biztosítani fogjuk a regionális munkaerő-piaci és gazdasági szereplők bevonását. Ez mindenekelőtt a regionális fejlesztési és képzési bizottságokon keresztül történik, amelyek a képzési rendszer irányításában meghatározó szerepet kapnak. Minden fejlesztés esetében vizsgálni fogjuk, hogy egy adott funkció mely területi szinten (központi, regionális, helyi) látható el legeredményesebben és leghatékonyabban, és a fejlesztéseket ennek figyelembevételével fogjuk megtervezni. A szakképzés és a felnőttképzés tekintetében a regionális képzési hálózatok kialakítása megfelelő alapot jelent majd a regionális képzési igények kielégítésére, a régió gazdaságához igazodó képzés-kínálat kialakítására, a regionális szereplők bevonására a képzési rendszer irányításába.

3.2.5 Nemzetközi és határmenti együttműködés

Az alkalmazkodóképesség javítása érdekében támogatni fogjuk a nemzetközi és határmenti együttműködést is. Ezek közé tartozhat például: határon átnyúló együttműködések a szakképzés és a felnőttképzés területén, együttműködés a be nem jelentett munkavégzés csökkentése érdekében. A képzés területén biztosítani kell a releváns közösségi programokkal való átfedések kiküszöbölését. A nemzetközi együttműködés keretében megvalósuló tevékenységek tekintetében építeni fogunk az EQUAL közösségi kezdeményezés végrehajtásában szerepet játszó Országos Foglalkoztatási Közalapítvány tapasztalataira.

3.2.6 Keresztfinanszírozási lehetőség alkalmazása

A Strukturális Alapok felhasználását szabályozó általános rendelet 34. Cikk (2) bekezdésében szabályozott keresztfinanszírozási lehetőséget alkalmazni kívánjuk a fenti beavatkozások végrehajtása során, legfeljebb a prioritási tengely pénzügyi keretének 10%-áig. A keresztfinanszírozást egyrészt azoknak a tevékenységeknek a finanszírozására fordítjuk, amelyek nélkülözhetetlenek az egész országra kiterjedő rendszerfejlesztések megvalósításához. (Ilyenek például az adatbázisok kialakításához, egységes rendszerek létrehozásához szükséges központi fejlesztések. Ezeknek a központi elemeit a TÁMOP keretében finanszírozzuk, de az alkalmazásukhoz, helyi működtetésükhöz szükséges infrastrukturális feltételeket a TIOP, illetve a KMOP fogja biztosítani). Másrészt a keresztfinanszírozás terhére fogjuk azokat az eszközbeszerzéseket is finanszírozni, amelyek feltétlenül szükségesek a tevékenységek megvalósításához, de ESZA forrásból nem finanszírozhatók.

A prioritás tengely keretében megvalósított intézkedések, projektek előkészítését is a prioritás tengely pénzügyi forrásaiból finanszírozzuk.

3.3 MINŐSÉGI OKTATÁS ÉS HOZZÁFÉRÉS BIZTOSÍTÁSA MINDENKINEK

A prioritási tengely célja, hogy a közoktatás rendszerében – az Egész életen át tartó tanulás stratégiájával összhangban, annak célrendszerét megvalósítandó - egyszerre javuljon az okta-

tás eredményessége és hatékonysága, valamint mindenki számára biztosított legyen a minőségi oktatáshoz való egyenlő hozzáférés.

A prioritási tengely a közoktatási rendszer reformján (ld. 2.5.6.6 fejezet) keresztül kívánja elérni, hogy a közoktatás használható tudást, valamint a tudás és képességek folyamatos fejlesztését megalapozó alapképességeket adjon át mindenki számára. Az így megszerzett tudás és kompetenciák birtokában a jövőbeli munkavállaló felnőttként

- képes lesz folyamatosan fejleszteni a tudását, készségeit, ezzel növelni saját és foglalkoztatója termelékenységét, versenyképességét;
- könnyebben talál képességeinek és képzettségének megfelelő munkát;
- képes lesz alkalmazkodni a munkaerő-piac támasztotta változó követelményekhez, ezért nem veszíti el munkáját.

Az egész életen át tartó tanulásra való felkészítést a közoktatás teljes időtartama alatt minden intézménytípusban és minden korcsoportnál a célcsoport érdekeinek, képességeinek és igényeinek megfelelően az egyenlő hozzáférés biztosításával, a szelektív tendenciák csökkentésével kívánjuk elérni. Ezt elsősorban a pedagógiai kultúraváltással, az oktatással kapcsolatos elvárások és igények összehangolásával lehet biztosítani, amely a képességfejlesztés, a kompetencia alapú képzés előtérbe helyezésével, illetve a megfelelő cél- és eszközrendszer kialakításával, a közoktatás stratégiai céljaival összehangoltan kerül támogatásra. Az egész életen át tartó tanulás stratégiájával összhangban fejlesztjük a nem formális és informális tanulás rendszereit, erősítve a formális oktatási rendszerrel való együttműködést.

A beavatkozások eredményeként hosszabb távon javul a munkaerő minősége, csökken a foglalkoztatásból és a munkaerőpiacról való kiszorulás esélye. Különösen igaz ez a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulókra.

A prioritási tengely keretében megvalósuló tevékenységek egyben hozzájárulnak a „21. századi iskola” és a „Gyermekesély”, 3.3.3 művelet esetében - a „Nem mondunk le senkiről – esély a leghátrányosabb kistépülésen élőknek”- komplex térségfejlesztési program (3.3.3. művelethez kapcsolódóan), és a Magyar géniusz (a 3.3.4 művelethez kapcsolódóan) zászlóshajók céljainak megvalósításához.

A prioritási tengely keretében megvalósuló tartalomfejlesztések hatékony megvalósításához szükséges infrastruktúrát a helyi sajátosságok és igények alapján elsősorban a regionális operatív programok támogatják. A ROP-okban valósul meg az épületek csoportmunkát, kollaborációt segítő, a közösségi foglalkozásokat támogató átalakítása. A ROP-okból kerül még támogatásra a TIOP-ból (KMR esetében KMOP-ból) támogatott IKT fejlesztések fogadásához szükséges infrastrukturális háttér kialakítása is.

A TIOP oktatási infrastruktúra fejlesztése prioritási tengelye és a KMOP IKT fejlesztései jelen prioritási tengely keretében támogatott tartalomfejlesztésekkel és az infrastrukturális fejlesztésekkel összhangban, azokat támogatva az ország valamennyi közoktatási intézményében azonos standardoknak megfelelően valósulnak meg. A fejlesztés így minden közoktatási intézmény számára egységes alapszámú informatikai infrastruktúrát biztosít, mely nélkülözhetetlen feltétele a kompetenciaalapú oktatás elterjesztésének és hozzájárul a területi különbségek mérsékléséhez és kiegyenlítéséhez.

Output indikátorok:

- A kompetenciaalapú oktatáshoz kapcsolódó új programcsomagokat és módszereket legalább négy évfolyamon és legalább három kompetencia területen e prioritás keretében bevezető iskolák száma
- A 3. prioritás keretében támogatott, kompetenciaalapú oktatás módszertani képzéseiben résztvevő pedagógusok száma
- A 3. prioritás keretében támogatott, közművelődési intézményekben és múzeumokban szervezett nem formális tanulási alkalmak résztvevőinek száma
- A 3. prioritás keretében támogatott települési/térségi oktatási deszegregációs programok száma (az elfogadott közoktatási esélyegyenlőségi intézkedési helyzetelemzés és terv alapján megkezdett programok)
- A 3. prioritás keretében támogatott integrációs nevelésben részesített halmozottan hátrányos helyzetű tanulók száma

Eredmény indikátorok:

- Az Országos Kompetenciamérés olvasási-szövegértési skáláján 1-es, vagy az alatti szinten teljesítők aránya a 8. évfolyamon
- A 3. prioritás keretében megvalósuló tevékenységek eredményeképpen a legalább 80 %-os arányban hátrányos helyzetű tanulókat oktató általános iskolai feladat-ellátási helyek száma

3.3.1 A kompetencia alapú oktatás elterjedésének támogatása

A műveletek célja, hogy megalapozzák és fejlesszék a használható, az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges tudást és képességeket, valamint az ehhez mindenki számára egyenlő módon tegye hozzáférhetővé a közoktatást. Ennek érdekében fejlesztjük, elterjesztjük és bevezetjük, a kompetencia alapú oktatás széleskörű meghonosítását biztosító programokat a közoktatás és az iskolarendszerű szakképzés minden szintjén.

E cél az oktatás tartalmi megújításával, pedagógiai eszközrendszerének fejlesztésével, a pedagógusképzés megújításával (a megkezdett reformok folytatásával), az oktatásban dolgozók továbbképzésével, valamint az elért eredmények tanulói, pedagógusi, intézményi és ágazati szinten történő megfigyelését és objektív összehasonlítását biztosító, átfogó mérési, értékelési és minőségirányítási rendszerek kialakításával és fejlesztésével érhető el.

Az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges képességek és kompetenciák megteremtésére és fejlesztésére koncentrálnak a közoktatási rendszer és kultúra kialakításához **az oktatás célját, tartalmát és módszereit érintő átfogó szemléletváltásra** van szükség.

- A kompetencia alapú oktatásra való átállás alapjait – oktatási programcsomagok, eszközök és módszerek – az I. NFT keretében kísérleti jelleggel már részben kidolgozták. Cél ezek széleskörű elterjesztése - a megfelelő bevalás vizsgálatok és korrekciók elvégzése után. Az oktatási programcsomagok elterjesztése a TÁMOP 3.4.1.2 pontjában leírtak szerint kialakuló regionális pedagógiai szolgáltató kutató-fejlesztő szakmai központok, pedagógiai szakmai szolgáltató intézetek, és az NFT I.-ben legeredményesebb munkát végző Térségi Iskola- és Óvodafejlesztő Központok (TIOK) intézményi együttműködési hálózatok segítségével történik. Ugyanezen intézményi együttműködési formákra kell alapozni a további kompetencia alapú oktatási programcsomagok, eszközök és módszerek fejleszté-

sét. Mindezek eredményeként létrejön egy széleskörű disszeminációs és mentorálási tevékenység valósul meg a közoktatás rendszerében, valamint megtörténik a kompetencia alapú oktatási programcsomagok és módszertanok országos szintű implementációja.

- A kompetencia alapú oktatásnak a közoktatás teljes rendszerében való elterjesztéséhez szükséges olyan - tudományosan is megalapozott eredményekre épülő - programcsomagok, eszközök és módszerek fejlesztése, digitális tartalmak és tananyagok fejlesztése, amelyek a TIOP és a ROP-ok keretében korszerűsödő intézmények számára megfelelő oktatási tartalmakat biztosít. Emellett biztosítani kell a programcsomagok és módszerek bevezetésére és eredményes alkalmazására képes humán kapacitás megteremtését, a megvalósításban részt vevő szakemberek képzését és továbbképzését, valamint az új szemléletű oktatást bevezető intézmények támogatását, segítségét.
- Meg kell teremteni a kompetencia alapú oktatást megvalósító pedagógusok képzésének feltételeit, ehhez a TÁMOP 3.4.1.2 fejezetében leírtakkal összhangban át kell alakítani a pedagógusképzés szemléletét és tartalmát. A pedagógusok átalakított tartalommal és szemléletben történő alapképzése mellett a gyakorló pedagógusok számára is biztosítani kell a kompetencia alapú oktatás és képzés megvalósításához szükséges tudás, képességek és ismeretek elsajátítását. Emellett ki kell dolgozni a pedagógusok átfogó átképzésének kereteit, meg kell valósítani átképzésüket.
- Az egész életen át tartó tanulás stratégiájának és a 2006/962/ET ajánlásnak megfelelően a kulcskompetenciák fejlesztése, köztük az idegennyelv-tudást, digitális írástudást, vállalkozói-, életpálya-építési-, életviteli és egészségfejlesztési kompetenciákat, környezettudatosságot (beleértve az épített környezet védelmét is), aktív állampolgárságot, valamint eszköztudást (például gépjárművezetés) fejlesztő hazai és nemzetközi kompetencia alapú tananyagok, programok adaptációja és továbbfejlesztése kiemelt cél.
- Kiemelt figyelmet kell fordítani a matematika, természettudományos és műszaki tudományos szakokra történő beiskolázást elősegítő kompetenciák fejlesztésére.
- Segíteni kell a kultúra iránti fogékonyság kialakulását, javítani kell a tehetségek felismerését és erősíteni támogatásukat.
- Folytatni kell a 2004-ben indult, az akkor 1., 5. és 9. évfolyamokon megkezdett, első magyar longitudinális iskolai adatfelvételt.
- Ki kell dolgozni és be kell vezetni a nem-formális oktatás céljait szolgáló specifikus programokat (alapfokú idegen nyelvi, IKT kompetenciák megszerzésének biztosítása, vizsgákra történő felkészítés) is.
- Erősíteni kell a környezettudatos, egészséges életmódra nevelést, és az ahhoz szükséges kompetenciák fejlesztését a közoktatásban.

A kompetencia alapú oktatásra való átállást a tanulók, intézmények és pedagógusok teljesítményében az új oktatási forma hatására bekövetkezett változásról együttesen objektív képet adó mérési rendszerekkel kell támogatni. Az oktatási rendszer reformjához kapcsolódó átfogó **mérési és minőségbiztosítás rendszerek vonatkozásában**

- elő kell segíteni az Európai Unió minőségfejlesztési törekvéseinek (például CQAF) hazai implementációját;
- intézményi minőségbiztosítási rendszereket kell kiépíteni és – a felsőoktatási minőségbiztosítási rendszerekkel összehangoltan fejleszteni;
- létre kell hozni intézményi és területi hatások vizsgálatát lehetővé tevő elemző és döntéselőkészítő rendszert
- ki kell alakítani az elektronikus, teljes mintás, adaptív mérés módszertanát, és létre kell hozni az egyedi kompetencia-fejlődés mérésére alkalmas tartalmakat;

- meg kell teremteni az értékelési eredményeknek az oktatási rendszer fejlesztésébe és finanszírozásába történő visszacsatolási mechanizmusát;
- ki kell építeni a nyomtatott, digitális és egyéb tananyagok minőségének javításához, a tapasztalatok visszacsatolásához, illetve közzétételéhez szükséges szervezeti és informatikai kapacitásokat.

A kompetencia alapú oktatásra való átállás megköveteli a **pedagógiai kultúra korszerűsítését**. A tananyagok, programcsomagok kidolgozásával és iskolákban történő bevezetésével párhuzamosan elő kell segíteni új módszerek (kooperatív tanulás, epochális oktatásszervezés, élményközpontú tanítás, projekt módszer, csoportmunka stb.) és új eszközök széleskörű megismertetését és a gyakorlati képzésben történő elterjesztését, általánossá tételét.

Az új típusú ismeretátadást támogató oktatásra való felkészítés mellett ösztönözni és támogatni kell az oktatási szektorban dolgozókat, a közoktatásban dolgozó pedagógusok szakmai fejlődését. A szakmai kompetenciák korszerűsítése érdekében szükséges

- a helyi innovációk, „jó gyakorlatok” megismerésének és alkalmazásának a pedagógusképzés rendszerébe történő integrálása, a pedagógusképző intézményekkel szemben támasztott fokozott minőségi követelmények következtében számonkérése és érvényesítése;
- az eltérő oktatási igényű csoportok oktatásának és a sajátos nevelési igényű tanulók integrációjának támogatása;
- akkreditált továbbképző tanfolyamok szervezése tanügyi-igazgatási, menedzsment, pálya-tanácsadási, sport-és szabadidő-szervezési, felnőttoktatási, idegen nyelvi, könyvtári és közművelődési területeken.

3.3.2 A közoktatási rendszer hatékonyságának javítása, újszerű megoldások és együttműködések kialakítása

A művelet célja az egész életen át tartó tanulás feltételeinek megteremtéséhez szükséges új tanulási lehetőségek és formák elterjesztése, az egyes tanulási szakaszok, tanulási formák, oktatási és képzési szintek közötti kapcsolatok megerősítése, az azok közötti rugalmas átjárás lehetővé tétele, valamint az oktatás és a kultúra közötti együttműködés új útjainak kiépítése.

Teret kell biztosítani a kulturális kulcskompetenciák elsajátításának, az oktatási aktivitás és a művelődési, képzési kapacitás kölcsönös támogatásának. Biztosítani szükséges azoknak a tanulási formáknak, illetve megszerzett tudásoknak, képességeknek az elismerését, amelyek az egyén sikeres életútját támogathatják, munkavállalási esélyeit, egyéni boldogulását segíthetik. Célunk továbbá a szociális és egyéb okokból hátrányos helyzetű társadalmi csoportok aktivizálása, alkalmazkodóképességüknek a kultúra sajátos eszközeivel történő javítása, építve a kulturális intézményrendszer ilyen irányú felkészültségére (és a HEFOP révén gyarapodott jó gyakorlataira). A fejlesztések során kiemelt figyelmet fordítunk ezért a fogyatékkal élőkre, akik számára speciális programokat dolgozunk ki a kulturális szolgáltatások terén.

Az egész életen át tartó tanulás stratégiája nevesíti a kulturális intézményeket mint az egész életen át tartó tanulás helyszíneit. A művelet a formális oktatási rendszeren kívüli, de azt szorosán kiegészítő nem formális és informális képzésekre, továbbá az egyenlő esélyű hozzáférés érdekében szolgáltatás-fejlesztésre és a kapcsolódó IKT-fejlesztésre irányul.

Az egész életen át tartó tanulás jobb megalapozása érdekében ösztönözzük az oktatási intézmények és a kulturális intézmények partnerségét, a oktatási és kulturális funkciókat ellátó intézmények integrált működését, tevékenységi körük bővítése mellett az oktatási célú épületek

művelődési-közösségi terekként történő fokozott hasznosítását, illetve a helyi-regionális kulturális és sport hálózatokba történő bekapcsolását.

A célok komplex elérése érdekében a következő beavatkozásokra kerül sor:

A közművelődési rendszer atipikus, nem formális képzési szolgáltatásainak fejlesztése

A beavatkozás a közművelődési feladatellátó rendszer (intézmények és civil szervezetek) helyi igényekhez igazodó, atipikus, nem formális és informális képzési kapacitásának fejlesztésére irányul, a felnőttképzési tevékenységek, valamint az iskoláskor előtti és alatti készség- és képesség- és kreativitásfejlesztés, szolgálatában.

A művelet keretében a felnőttképzéshez kapcsolódóan támogatott tevékenységek:

- intézményfejlesztés,
- képzések, át- és továbbképzések a szükséges kapacitás megteremtése érdekében,
- az adott területen a közoktatási és közművelődési intézményekben dolgozók foglalkoztatási lehetőségeinek bővítése.

A műveletnek az egész életen át tartó tanulást szolgáló, nem formális, informális tevékenységei:

- szakkörök (a készség- és kreativitásfejlesztés), iskolán kívüli tehetséggondozás,
- önismereti, nyelvi, számítástechnikai, önfoglalkoztatási,
- képesség- és kompetenciafejlesztő képzések

A támogatott tevékenységek eredményeképpen, a kapacitásbővítés és a humán erőforrás át- és továbbképzése révén az intézmények alkalmassá válnak többek között felnőttképzési tevékenység végzésre, amik a foglalkoztatást elősegítő általános készségfejlesztéstől (pl. vállalkozói ismeretekre irányuló képzések) a szakképzés rendszeréhez igazodó célzott képzésekig terjedhetnek. A támogatott tevékenységek különösen a hátrányos helyzetű térségekben, településeken bírnak kiemelt jelentőséggel, ahol ezen intézmények jelentik a felnőttképzés egyetlen bázisát.

A közgyűjtemények oktatási és képzési szerepének erősítése

A közgyűjteményi szolgáltatások fejlesztésének célja a képesség- és kompetencia-fejlesztés segítése a nem-formális és informális tanulás helyszíneiként.

A múzeumi szolgáltatások fejlesztésével a formális oktatás eszközzrendszerét a gyermek- és ifjúsági korosztályra irányuló múzeumpedagógiai programokkal egészítjük ki (módszertani megalapozás és fejlesztés, központi koordináció, disszemináció).

A fejlesztés része a programoknak a tananyagba való integrációja, módszertanának és gyakorlatának pedagógiai rendszerben történő megjelenítése, módszertani adatbázisok, webes felületek kifejlesztése. A művelet támogatja továbbá az iskolák és múzeumok közötti partnerség erősítését, az érintett szakemberek és diákok képzését, továbbképzését. A művelet megvalósítása hozzájárul a közösségépítéshez, valamint a társadalmi befogadás előmozdításához is.

A könyvtárak a formális oktatáson kívüli képzés legismertebb és leggyakrabban használt helyszínei, amelyeknek nagy szerepük van az olvasási és a digitális kompetenciák fejlesztésében. A könyvtári szolgáltatásokhoz való hozzáférés tekintetében azonban igen jelentősek a területi különbségek. Ennek figyelembevételével a művelet további célja a minőségi oktatáshoz történő hozzáférés területi különbségeinek csökkentése a könyvtárak tanulási célú hozzáférhetőségének javításán keresztül. E cél elérésének érdekében az általános-, iskolai- és szak-

könyvtári rendszerek korszerűsítéséhez, azok hatékonyságának növeléséhez szükséges fejlesztések megvalósítására kerül sor. Ilyennek tekinthetők a könyvtárak humánerőforrás-fejlesztése, valamint a tanulást segítő virtuális könyvtári szolgáltatások és adatbázisok fejlesztése.

A formális oktatási rendszer fejlesztése a nem formális és informális tanulási formákhoz való kapcsolódásának elősegítése érdekében

Az iskoláskorú korcsoport létszámának nagymértékű csökkenése jelentős strukturális alkalmazkodást igényel. Ki kell alakítani a szétaprózódott, alacsony tanulólétszámú intézmények hálózati típusú együttműködését, integrációját a kapacitásokkal, a fizikai, pénzügyi és humán erőforrásokkal való hatékony és rugalmas gazdálkodás elősegítése érdekében. A települések népességmegtartó képességének javítását is szolgálja az oktatási-képzési intézmények kulturális nevelésben és közművelődésben vállalt szerepének erősítése.

- Oktatási társulások, hálózatok, térségi integrált oktatóközpontok létrejöttét és bővítését, általános művelődési központok fejlesztését kell ösztönözni és támogatni, mivel így biztosítható egyrészt az intézmény-irányítás hatékonysága, másrészt hasznos eszköze lehet a szegregáció felszámolásának is.
- A kompetencia alapú oktatásra való áttéréshez kapcsolódóan ki kell fejleszteni és ki kell terjeszteni azt a regionális-területi szolgáltató hálózatot (Térségi Iskola- és Óvodafejlesztő Központok – TIOK), amely a régió közoktatási intézményeiben a közoktatás modernizációs folyamatát támogatni képes. Ki kell dolgozni, és be kell vezetni a hatékony együttműködéshez kapcsolódó intézmény vezetői, és fenntartói stratégiákat, irányítási rendszereket.
- Biztosítani kell a különböző oktatási és képzési formák és szintek közötti rugalmas átjárást, formális tanulási utak modularizációját, egymásra építhetőségét. Emellett elő kell segíteni a szerzett végzettségek, kompetenciák, készségek és képességek képzésbe, képzési időbe és vizsgába való beszámítását, validálását.
- Ki kell alakítani az Európai Képesítési Keretrendszer (EQF) létrehozásának folyamatába illeszkedő nemzeti képesítési keretrendszert, amely biztosítja a nem-formális és informális úton szerzett kompetenciák elismertetését a formális tanulás rendszerében és a munkaerőpiacon. Fejleszteni kell annak kiemelt mérési eszközrendszerét.
- A közoktatási intézmények adminisztrációs (gazdálkodási, nyilvántartási, belső irányítási) rendszereinek fejlesztése és az azokhoz szükséges humánerőforrás biztosítása, képzése, annak érdekében, hogy biztosítsuk az intézmények költséghatékony és minőségorientált működését.

Fenti célok az 1081/2006/EK rendeletben meghatározott tevékenységek közül a humántőkeberuházások bővítését és javítását az egész életen át tartó tanulás igényeire való reagálóképesség növelésével (3. cikk (2) a) i. és ii. pontja), továbbá a közszolgálatok intézményi kapacitásának és hatékonyságának erősítését, a szakpolitikák és programok megvalósítását (3. cikk (2) b) pontja i. és ii.) támogatják. A módszertani fejlesztésen alapuló műveletek tervezése és kivitelezése az ágazati standardok egységes megvalósítása érdekében minden esetben ágazati szintű koordinációt igényel.

Az aktív állampolgárság erősítése a kompetenciafejlesztés eszközeivel

Az önálló életvitelhez nélkülözhetetlen kompetenciák fejlesztése érdekében szükség van az állampolgári aktivitást erősítő programok indítására. Ezt támasztják alá azok az utóbbi időszakban készült felmérések is, amelyek alapján a magyar állampolgárok több mint 70%-a semmilyen formában nem él állampolgárság adta jogaival, a demokratikus rendszer kínálta lehetőségeivel. Az állampolgári kompetenciát az „Európai Unió 2006/962/EC” ajánlása is nevesíti az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciák között.

A beavatkozás keretében támogatjuk a civil szerveződések egymás közötti, vagy közoktatási, közművelődési, közgyűjteményi intézményekkel való partnerségben, vagy hálózatosodás keretében megvalósuló, az állampolgári aktivitást erősítő, egyúttal a fenntartható fejlődés követelményeit is figyelembe vevő programjait, akcióit, képzéseket, adatbázis-fejlesztéseket, virtuális Agórák létrehozását. A tevékenységek célja a *civil aktivitás* kereteinek szélesítése, az *önkéntes munka*, valamint a *szolidaritás* legkülönbözőbb formáinak erősítése. A program végrehajtása során külön súlyt helyezünk a területfejlesztés szempontjából kedvezményezett kistérségek lakóinak, szervezeteinek, valamint a hátrányos helyzetű csoportok bevonására és a HEFOP keretében ezen a téren elért eredmények továbbvitelére.

3.3.3 A halmozottan hátrányos helyzetű és a roma tanulók szegregációjának csökkentése, esélyegyenlőségük megteremtése a közoktatásban

A halmozottan hátrányos helyzetű és roma tanulók iskolai sikeressége érdekében elsődleges cél az oktatási szegregáció visszaszorítása, valamint az iskolai fokozatokon belüli lemorzsolódás csökkentése, továbbtanulási eredményeik javítása, a korai iskolaelhagyók iskolarendszerű képzésbe történő visszavezetése.

Az 1. NFT keretében megvalósuló fejlesztések tapasztalatai azt mutatták, hogy bár a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók integrált nevelését támogató intézményi projektek eredményesek voltak, ezek a fejlesztések csak partikuláris eredményt hozhattak a halmozottan hátrányos helyzetű gyerekek oktatási esélyeinek vonatkozásában. A HEFOP 2.1-es intézkedés célja az esélyegyenlőség biztosítása az oktatási rendszerben, integrációs oktatási módszerek fejlesztésével és bevezetésével, továbbá a szegregációs és a diszkriminációs gyakorlatok megszüntetésével. A célok elérése érdekében képzési programok, oktatási programok, modellek kidolgozása és elterjesztése történik, illetve az egyes intézmények nyernek támogatást az adaptáció során. Az intézkedés két területet ölel fel, egyrészt a hátrányos helyzetű diákok oktatásával foglalkozó szakemberek képzése, másrészt az integrációs oktatási programok adaptációjának támogatása az egyes intézményekben.

A TÁMOP keretében tervezett intézkedések ezért komplexebb beavatkozást, akár más prioritási tengelyek és operatív programokhoz is kapcsolódó célzott programok megvalósítását teszik lehetővé, és ezzel egyidejűleg az esélyegyenlőség-elvű támogatáspolitikai horizontális érvényesítését szorgalmazza minden, az oktatási szektort, illetve halmozottan hátrányos helyzetű gyerekeket érintő fejlesztésben.

A fejlesztésben érintett településeken, illetve közoktatási intézményekben tervezett célzott programok keretében megvalósuló átfogó beavatkozások az oktatási rendszerben meglévő, esélyegyenlőtlenséget eredményező szegregáció csökkentésére, az oktatási szolgáltatások minőségének javítására, és az intézmények és szakmai és társadalmi környezetük együttműködésének előmozdítására irányulnak. Ennek célja, hogy magát az intézményrendszert tegyék alkalmassá a diákok eredményes oktatására; másrészt közvetlenül a halmozottan hátrányos

helyzetű gyerekek hátránykompenzálására, esélyeinek javítására irányuló programelemeket (pl. szolgáltatásokat, támogatásokat, ösztönzőket) tartalmaznak.

Az esélyegyenlőség-elvű támogatáspolitikai horizontális érvényesítése révén pedig biztosítható, hogy minden oktatásfejlesztésben részesülő közoktatási intézmény, intézményfenntartó, vagy egyéb szervezet projektjét csak olyan módon valósítsa meg, hogy annak pozitív hozadéka legyen a halmozottan hátrányos helyzetű, és kiemelten a roma tanulók esélyeinek javítására vonatkozóan.

- Visszaszorítjuk a rendszerszinten jelenlévő negatív, szegregációt erősítő szelekciós mechanizmusok érvényre jutását. Az oktatási szegregáció csökkentését célzó beavatkozások, valamint más – különösen a kiugróan magas fogyatékosra minősítési arányokkal rendelkező településeket célzó – komplex, preventív beavatkozások mellett támogatjuk az oktatási diszkrimináció eseteinek feltárását és csökkentését elősegítő civil kezdeményezések támogatására is.
- A halmozottan hátrányos helyzetű tanulók minőségi oktatáshoz való hozzáférését támogató komplex programokat kell kidolgozni és működtetni, külön fókuszálva a leghátrányosabb helyzetű térségekben és településeken élő azon gyermekekre, akik jelenleg csak az országos átlagtól messze elmaradó hatékonysággal működő oktatási szolgáltatásokhoz jutnak hozzá.
- A halmozottan hátrányos helyzetű tanulók integrált nevelését támogató módszertanok beépítésre kerülnek a pedagógus-alapképzési és továbbképzési programokba. A módszertanok adaptálásában tovább kell támogatni az intézményeket, és a HEFOP 2.1 keretében megvalósuló programok eredményeit ki kell terjeszteni az óvodákra és a középfokú oktatási intézményekre egyaránt.
- Az integrált oktatást végző iskolák körét megfelelő minőségbiztosítási és ellenőrzési rendszer egyidejű kidolgozásával és alkalmazásával kell bővíteni. A közoktatási intézmények között horizontális és vertikális szakmai együttműködési modelleket kell működtetni és fejleszteni.
- A halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek óvodáztatásának kiterjesztésére ösztönzésre ún. preventív programokat indítunk..
- A halmozottan hátrányos helyzetű tanulók iskolai pályafutásának nyomonkövetéses vizsgálatával fel kell tárni középiskolai lemorzsolódásuk okait és mechanizmusait, valamint az iskola elhagyása utáni élethelyzetüket. Tovább kell fejleszteni és ki kell terjeszteni a lemorzsolódás megelőzését támogató ún. preventív programokat (mentor-patronáló programok, tanodák hálózatának fejlesztése, kollégiumi programok, mobilitás támogatása) a HEFOP 2.1. keretében elindult pilot programok és pályázati projektek tapasztalataira építve.
- A halmozottan hátrányos helyzetű és tehetséges diákok középiskolai sikerességét, felsőfokú tanulmányokra való eredményes felkészítését célzó programokat kell indítani és elterjeszteni.
- Az oktatási rendszerből idő előtt kimaradt fiatalok iskolarendszerű képzésbe való visszavezetéséhez rugalmas, egyénre szabott tanulási utakat kínáló „új esély” és „második esély” típusú programokat kell elterjeszteni, valamint olyan új lehetőségeket kell teremteni, amelyek foglalkoztatás-kompatibilisek. Ezért különösen fontos a korai iskolaelhagyók, az alacsony végzettséggel, vagy képzettséggel nem rendelkezők számára az alkalmazható tudás elsajátításának biztosítása, a képzésbe ágyazott foglalkoztatás, a hatékony tanulási módszerek és lehetőségek elérhetővé tétele.

3.3.4 Az eltérő oktatási igényű csoportok oktatásának és a sajátos nevelési igényű tanulók integrációjának támogatása, az interkulturális oktatás

A művelet-típus célja a sajátos nevelési igényű gyermekek befogadó oktatásának, iskolai integrációjának megteremtése és támogatása, képzésüknek a többségi iskolarendszereken belüli megoldása, továbbá a kiemelkedően tehetséges diákokban rejlő tehetségek kibontakoztatása és felsőfokú tanulmányokra való eredményes felkészítésük biztosítása. Cél továbbá az oktatás kulturális sokszínűségét közvetítő szerepének erősítése a hazai oktatási rendszer minden szintjén, valamint az interkulturális oktatás, illetve a nemzetiségi és a migráns tanulók beilleszkedésének elősegítése révén az etnikai sztereotípiák és előítéletek visszaszorítása.

- Meg kell valósítani a sajátos nevelési igényű tanulók többségi iskolarendszereken belüli oktatását, iskolai integrálását segítő pedagógia fejlesztésekkel és azok gyakorlati megvalósításával. A sajátos nevelési igényű tanulókat oktató intézményeket fel kell készíteni módszertani szolgáltatások nyújtására az integráltan/inkluzívan oktató intézmények körének szélesítése, a hátrányos megkülönböztetés felszámolását támogató társadalmi környezet kialakításának ösztönzése érdekében.
- A tanulási kudarccal küszködők számára korrekciós lehetőségeket kell felkínálni új, az egyéni tanulási igényekhez és lehetőségekhez jobban alkalmazkodó tanulási formák (új esély és második esély programok, távoktatás, informatikai eszközökkel segített tanulás stb.) kialakítása és elterjesztése által.
- Az enyhe fokban értelmi fogyatékosnak minősített tanulókkal kapcsolatos mérési és áthelyezési eljárásokat fejleszteni és sztenderdizálni kell, felülvizsgálati és visszahelyezési programokat kell indítani, ezzel párhuzamosan biztosítani kell a sajátos nevelési igényűvé nyilvánítás rendszerének átláthatóságát, az abban résztvevő szereplők függetlenségét és ellenőrizhetőségét.
- A zömében sajátos nevelési igényű tanulókat oktató intézményeket fejleszteni szükséges e tanulók minél korábbi és sikeres oktatási integrációjának, társadalmi beilleszkedésének érdekében.
- A kiemelkedően tehetséges tanulók tehetségét támogató, képességfejlesztést, az önismertet, a kreativitást, gondolkodást erősítő és fejlesztő tehetséggondozó programokat kell kidolgozni és elterjeszteni. *E műveleti elem egyben hozzájárul a „Magyar Génius” zászlóshajó céljainak megvalósításához.*
  - Fejleszteni kell az interkulturális oktatás feltételeinek megteremtéséhez és fejlesztéséhez szükséges tudást, módszertant és humán kapacitásokat. Az interkulturális jellegű elemeket meg kell jeleníteni az oktatásban, a közoktatást fel kell készíteni a közismereti tantárgyak nemzetiségi nyelven történő oktatására.
  - Az eltérő nevelési igényű tanulók oktatásához kapcsolódó integrált oktatási/nevelési módszertanokat be kell építeni a pedagógus-alapképzésbe, illetve az érintett pedagógusok továbbképzése.
  - A magyart, mint idegen nyelvet oktató, illetve nemzetiségi pedagógusok képzése és továbbképzése szükséges, továbbá fejleszteni kell a szaknyelvi képzést, tankönyvek, tananyagok kifejlesztésével.

3.3.5 Területi szempontok

A magyar közoktatási reformkonceptió egyik kiemelt célkitűzése a minőségi oktatáshoz való hozzáférés feltételeinek az érdemi javítása. E cél eléréséhez elengedhetetlen az oktatás eredményességében az intézmények között mutatkozó nemzetközi összehasonlításban is kirívó léptékű területi alapú különbségek lényeges mérséklése. A TÁMOP, TIOP valamint a ROP-ok egy sor komplex intézkedése fogja e célkitűzést támogatni.

Ezek közül a legfontosabbak a következők:

- egységes elveken nyugvó tartalom és IKT fejlesztések a közoktatásban,
- a hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatását segítő speciális programok kidolgozása, s pedagógusok ez irányú speciális képzése,
- az iskolák között és az egyes intézményeken belül egységes teljesítmény és minőség-irányítási rendszerek bevezetése;
- a hátrányos helyzetű kistérségi iskolák felújításának ill. integrálásának támogatása;
- a pedagógiai szolgáltatások átfogó fejlesztése.

A tervezett fejlesztések eredményeként 2013-ra az iskolák település típus szerint mért eredményessége terén a különbségek csökkenni fognak.

A minőségi oktatáshoz való egyenlő esélyű hozzáférést gátolják az oktatási rendszerben tapasztalható területi különbségek. A prioritási tengely céljai nem megvalósíthatóak a hátrányos helyzetű területeken élők oktatási, képzettségi és társadalmi pozíciójának jelentős javítása nélkül.

A közoktatásban jelen lévő szegregáció csökkentése és a szülői háttér tanulói előmenetelre gyakorolt negatív hatásának csökkentése célok a leginkább hátrányos helyzetű területeken élők helyzetének javítására irányuló beavatkozásoknak tekinthetők. A prioritási tengely céljai nem megvalósíthatóak a hátrányos helyzetű területeken élők oktatási, képzettségi és társadalmi pozíciójának jelentős javítása nélkül.

A legelmaradottabb kistérségekben található oktatási intézmények eszköz-, infrastrukturális- és humánerőforrás-ellátottsága messze elmarad az átlagtól, ráadásul jelentős részben ezekben az intézményekben koncentrálódnak a halmozottan hátrányos helyzetű és a roma diákok. Erre válasz a közoktatási intézmények elsősorban kistérségi, mikrotérségi szinten megvalósuló együttműködésének, integrált intézmények létrehozásának ösztönzése, amelynek kettős célja egyrészt a marginalizálódott kis települések hátrányos helyzetű intézményeinek bevonása és "felemelése", másrészt a tanulók benntartása a rendszerben, átjárhatóságot biztosítva a különböző iskolatípusok között. Az integrációs folyamatok erősítésére és a különbségek kiegyenlítésére tett törekvések közé sorolható az egységes módszertani intézmények fejlesztése, ezek szegregált gyógypedagógiai intézményekből fokozatosan változnak át szolgáltató intézményekké, amelyek a többségi intézményekben folyó inklúziós folyamatot segítik SNI területen a mobil pedagógus, szakértő, mentor biztosításával, ezek is kistérségi szinten jelennek meg elsősorban. Ezzel párhuzamosan történik a deszegregációs programok megvalósítása, az esélyegyenlőségi szempontok érvényesítése, a lakókörnyezet érzékenyítése és bevonása, a szülői, a civil és a munkaadói szervezetek együttműködésével

A területi szempontok érvényre jutását támogatja a hálózatépítés, az oktatási szolgáltatások regionális szintű összehangolásának biztosításával - ennek alapelemei az NFT 1-ben kiépültek, vannak már felkészült TIOK intézmények, szakemberek, szolgáltatók, Országos Oktatási Integrációs Hálózat. A hálózati tanulás, az intézményi együttműködések fejlesztése, az integrációs módszertan elterjesztése, a komplex humán szolgáltatások települési, kistérségi szintű biztosítása mind hozzájárul a területi esélykülönbségek kiegyenlítéséhez az optimális területi lefedettségű mentoráló, szakmai támogató és kapacitásnövelő tevékenységek révén. Az ön-

kormányzatokat is (lévén intézményfenntartók) érdekeltté kívánjuk tenni, a kisebbségi önkormányzatok, a szülői szervezetek, a lakókörnyezet bevonása is fontos eleme terveinknek. A prioritási tengely keretében kifejtett fejlesztések a szolgáltatásokhoz és értékekhez való egyenlő esélyű, településtípustól független hozzáférést, ezen keresztül a társadalmi felzárkózást és az esélyegyenlőséget célozzák. Az országos szinten egyenlő esélyű hozzáférést biztosító szolgáltatásokat a múzeumok esetében központi módszertani fejlesztések előzik meg, amelyek eredményét közvetítjük a hat konvergencia-régióba, illetve a 7 prioritási tengely keretében a központi régióba is. A megvalósítás során kiemelten kezeljük a hátrányos helyzetű, leszakadó térségeket, mivel az ott élők számára – főleg kistelepülések esetében – leginkább a kulturális/közművelődési szolgáltatások biztosítják az információkhoz és ismeretekhez való hozzáférést, ezáltal a felzárkózás esélyét. A kulturális szolgáltatások atipikus képzési szerepükön (a nem formális és informális tanulási formák gazdagításán) keresztül különösen az elmaradott, leszakadó térségek népességének esélyeit javítják

3.3.6 Nemzetközi és határmenti együttműködés

A minőségi oktatás biztosításához hozzátartozik a hazai oktatási rendszer fejlesztéséhez eszközként kerülnék felhasználásra a nemzetközi tapasztalatok. Ennek keretében többek között lehetőség van az oktatás kulturális sokszínűségét közvetítő szerepének ellátását segítő transznacionális intézményközi szakmai együttműködések támogatására, a nemzetiségi és migráns tanulók beilleszkedésének elősegítésére, pedagógiai-módszertani anyagok közös fejlesztésére és adaptálására, határmenti együttműködések keretében közös pedagógiai továbbképzések és tapasztalatcsere támogatására.

3.3.7 Keresztfinanszírozási lehetőség alkalmazása

A fejlesztések megvalósításánál alkalmazni kívánjuk a Strukturális Alapok felhasználását szabályozó általános rendelet 34. Cikk (2) bekezdése értelmében biztosított „rugalmas (kereszt) finanszírozást”. A keresztfinanszírozás lehetőségét azon, a prioritási tengely keretében megvalósuló fejlesztéseket kiegészítő, ERFA-típusú tevékenységek (ESZA-ból nem finanszírozható) esetében alkalmazzuk, amelyek közvetlenül és szervesen kapcsolódnak az adott tartalmi fejlesztéshez, összességében nem haladják meg a prioritási tengelyhez allokált források 10%-át, valamint nem vezetnek kettős finanszírozáshoz. Tipikusan ilyen ERFA forrást igénylő kiegészítő tevékenységek: bútorok, felszerelések, kisebb volumenben eszközök, kisértékű eszközök, IKT eszközök beszerzése, állományfejlesztés, illetve kisebb mértékű építési, felújítási beruházások, amelyek a TIOP-ból és ROP-ból nem finanszírozhatóak.

A prioritási tengely keretében megvalósított műveletek, projektek előkészítését is a prioritási tengely forrásaiból finanszírozzuk.

3.4 A FELSŐOKTATÁS TARTALMI ÉS SZERVEZETI FEJLESZTÉSE, A TUDÁSALAPÚ GAZDASÁG KIÉPÍTÉSE ÉRDEKÉBEN

A prioritási tengely fő célja a felsőoktatásban folyamatban lévő reformok (lásd 2.6.2. fejezet) végrehajtásának támogatása, illetve felgyorsítása, különös tekintettel az EU **Lisszaboni Stratégia** átfogó célkitűzéseire, mindenekelőtt a tudásalapú gazdaság kiépítéséhez kapcsolódó tevékenységekre.

A prioritási tengely keretében tervezett műveletek különösen az alábbi célok megvalósítását támogatják:

- a felsőoktatási reform végrehajtásának felgyorsítása,
- a felsőoktatási intézmények K+F+I+O_(kutatás + fejlesztés + innováció + oktatás) tevékenységének kiszélesítése a vállalkozásokkal történő szorosabb együttműködés kiépítése érdekében,
- a felsőoktatás munka-erőpiaci relevanciájának erősítése a műszaki és természettudományos szakokon tanuló hallgatók számának növelésével, gyakorlatorientált képzési programok kidolgozásával
- a regionális versenyképesség erősítése.

A műveletek kiegészítik, ill. támogatják a TIOP, a GOP, valamint a versenyképességi pólus-program célkitűzéseit, különösen a felsőoktatási tevékenységek színvonalának emeléséhez szükséges, illetve a fejlesztési pólusok és társ-pólusok felsőoktatási központjaihoz kapcsolódó innovatív és kulturális infrastruktúra fejlesztéseket, továbbá *hozzájárulnak a „Versenyképességi pólusok” és a „Magyar Géniusz” zászlóshajó céljainak megvalósításához.*

A Társadalmi Megújulás Operatív Program átfogó céljában megjelenik a humán erőforrás minőségének javítása. Ehhez közvetlenül kapcsolódik a felsőoktatás Bolognai Folyamattal összhangban zajló korszerűsítése, ami használható tudást adó képzési programok kidolgozását és bevezetését szorgalmazó komplex fejlesztésekben valósul meg. A felsőoktatás tudásmegosztó szerepe kibővül a tudományos kutatás és az innovatív tudásalkalmazás területeivel. A gazdasági élet szereplőivel kialakított aktív együttműködési formák biztosítják majd a versenyképes tudás és kutatások, valamint a hatékony és eredményorientált működés irányába történő elmozdulást.

Output indikátorok:

- A prioritás keretében támogatott "képzők képzése" program keretében képzett/átképzett tanárok száma
- A prioritás keretében a felsőoktatási intézményekben bevezetett minőségbiztosítási, validációs, ill. nyomkövetésre alkalmas informatikai rendszerek száma
- A prioritás keretében támogatott K+F projektek száma
- A prioritás által támogatott projektek keretében kialakított komplex multidiszciplináris, illetve transzdiszciplináris, felsőoktatási és for profit vállalkozások között kialakult kutatási szerveződések, együttműködések száma
- A prioritás keretében kialakított új Bologna-konform tananyagok száma

Eredmény indikátorok

- A prioritás keretében támogatott projektek eredményeként bejelentett szabadalmi kérelmek száma -
- A prioritás keretében támogatott projektekhez kapcsolódó, referált folyóiratokban megjelenő olyan cikkek számának növekedése, amelyeknek szerzői hazai főiskolák, egyetemek oktatói, vagy kutatóintézetek kutatói

3.4.1 A felsőoktatás minőségének javítása az egész életen át tartó tanulással összhangban

A művelet célja a felsőoktatás minőségének javítása a munkaerő-piaci kapcsolatainak erősítésével a felsőoktatási intézményirányítás és menedzsment korszerűsítésével, valamint az egész életen át tartó tanulás követelményeinek a figyelembe vételével.

3.4.1.1 A felsőoktatási szolgáltatások fejlesztése

A művelet keretében megvalósuló tevékenységek az intézmények irányítási és menedzsment rendszereinek informatikai alapú hatékonyságát, a rugalmasságot, eredményező korszerűsítést, valamint korszerű szolgáltatások egységes bevezetését célzó fejlesztéseket teszik lehetővé. A tervezett tevékenységek olyan szervezeti, irányítási módszerek, nyilvántartási és folyamatkövetési rendszerek kifejlesztést támogatják, amelyek lehetővé teszi a munkaerő-piaci előrejelzések és jelzések szisztematikus megismerését, segítik az intézményeket és az egyéneket a gyorsan változó munkaerő-piaci igények és követelmények megismerésében.

- Minőségirányítási rendszerek fejlesztése – Az európai elvárásokkal és ajánlásokkal összhangban lévő, a munkaerőpiac által elismert minőségirányítási rendszerek bevezetése, továbbfejlesztése;
- Validációs központok – A formális, nem-formális és informális tanulással szerzett kompetenciák értékelési és elismerési módszereinek folyamatait, valamint a nemzeti és európai (felsőoktatási) képesítési keretrendszerek kimeneti mutatóival való megfeleltetési eljárásokat lebonyolító központok kiépítése;
- Menedzsment szolgáltatások - Az intézményi irányítást, adminisztrációt, stratégiát, gazdálkodást támogató korszerű menedzsment és monitoring rendszerek kiépítése és működtetése;
- Pályakövetés, alumni szolgáltatás, karrier-tanácsadás - Tanulmányi- és életpálya gondozási, továbbá intézményi és országos diplomás pályakövetési rendszert kialakítása és működtetése.

3.4.1.2 Tartalomfejlesztés, szervezeti és képzési kapacitások korszerűsítése

A művelet keretében megvalósításra kerülő tevékenységek a tudásalapú gazdasági kiépítésének a felgyorsításához elengedhetetlen magasan kvalifikált szakemberek képzéséhez, ill. továbbképzéséhez szükséges szervezeti, tartalmi, módszertani feltételek, megteremtését támogatják.

- **Tananyagfejlesztés** - A felsőoktatás szakember kibocsátásának a munkaerőpiac igényeivel való összehangolása érdekében a felsőoktatási tantervek korszerűsítése, BA/BSc, valamint MA/MSc szintű programok és tananyagok kidolgozásának, monitoringjának támogatása;
- **Képzők képzése** - Felsőoktatásban dolgozók kapacitásfejlesztése (vezetőképzés, menedzsment és munkaerő-piaci kompetenciafejlesztés, az oktatók felkészítése a korszerű képzésfejlesztés és oktatásmódszertan alkalmazására, a tömegképzés és a tehetséggondozás feladataira, továbbá integrált kétnyelvű képzések fejlesztésére és beindítására);

- **A pedagógusképzést támogató hálózatok létrehozása:** A pedagógusképzést vezető és koordináló, regionális pedagógiai szolgáltató kutató-fejlesztő, szakmai központok és hálózatok kialakítása és továbbfejlesztése;
- **Korszerű matematikai és természettudományos végzettséggel rendelkezők számarányának növeléséhez szükséges tartalmi és képzési kapacitások kialakítása** – A korszerű matematikai, műszaki, informatikai és természettudományos technológiák és ismeretek integrálása. A piaci és innovációs szempontból jelentős új matematikai, műszaki, természettudományos és informatikai szakok létrehozása, a kapcsolódó innovatív felsőoktatási struktúrák, új képzési formák, távoktatás és más korszerű oktatási formák, módszerek fejlesztése.

3.4.2 A felsőoktatás K+F+I+O kapacitásainak bővítése a vállalkozásokkal való szerves együttműködés kiépítésének szolgálatában

A művelet célja a felsőoktatás kutatás-fejlesztési kapacitásainak bővítéséhez szükséges humán és szervezeti feltételek megteremtése a vállalkozásokkal való intézményi együttműködés erősítése érdekében.

A művelet elsősorban azokat a szervezeti, képzési és kutatás-fejlesztési jellegű tevékenységeket támogatja, amelyek a vállalkozásokkal való szervezett együttműködés keretfeltételeinek a kialakítása révén bővíti a felsőoktatási intézmények kapacitásait a tudástermelés, ill. a tudás disszemináció terén. Ezek a tevékenységek a felsőoktatási intézmények oldaláról a GOP K+F ösztönzését szolgáló, valamint a pólusprogramok idevágó műveleteit egészítik ki és támasztják alá. A művelet keretében tervezett tevékenységek egy másik csoportja a kutatás szellemi kapacitásainak a bővítését, a felsőoktatási alapkutatás humán színvonalának emelését, a kutatói munka és életpálya vonzerejének növelését, valamint a kutatási eredmények fokozott társadalmi megismerését és elismerését szolgálja.

- **A menedzseri kompetenciák** fejlesztését segítő képzések, a helyi igények kielégítését szolgáló kínálat bővítése;
- **A kutatási potenciál bővítéséhez** szükséges felsőoktatási intézményi szolgáltatói- és ügyfélkapacitás bővítése, a tudás- és technológiatranszferrel összefüggő tevékenységek támogatása;
- A tudományos kutatások eredményeinek hasznosulását bemutató **ismeretterjesztő** dokumentumok kiadása, terjesztése;
- **Innovatív kutatói teamek** projektjeinek támogatása;
- A tudományos eredmények **társadalmi ismertségének** és elismerésének erősítése érdekében kutatói és innovációs díjak alapítása;
- Kiválósági központok kialakítása, tudományos iskolák támogatása, graduate school-ok létrehozása;
- **Nemzeti Kiválóság Program**, olyan átfogó pályázati rendszer megvalósítása, ami lehetővé teszi az oktatói-kutatói életpálya tervezhetőségét:
  - A kiváló hallgatók, a doktorjelöltek és doktori fokozatot szerzettek, az oktatók-kutatók támogatása, mobilitásuk elősegítése,
  - Átfogó hallgatói, oktatói és kutatói tehetséggondozó program megvalósítása,
  - A külföldön dolgozó kiváló magyar kutatók, oktatók számára a Magyarországra történő visszatelepülés vonzóvá tétele a kutatók karrier lehetőségeinek (kiemelt akadémia/kutatói álláshelyek biztosítása) támogatásával. Ennek keretében támogatjuk a hazai kutatói pályán történő fokozott

érvényesülésüket, valamint nemzetközi kapcsolataik és tapasztalataik hasznosításával az intézmények nemzetközi oktatási-kutatási kapcsolatainak bővítését. Kiemelt szerepet kapnak a nemzeti K+F programokban, és tudományos tevékenységük elismeréseként tudományos fokozatokban részesülnek.

A művelet keretében megvalósuló fejlesztések szoros összhangban valósulnak meg a TIOP 4. prioritási tengelyével („A szolgáltató és kutatási infrastruktúra korszerűsítése, fejlesztése a felsőoktatásban”). További összehangolás valósul meg a KMOP-val („Felsőoktatási infrastruktúra fejlesztés), a GOP-pal (piacorientált K+F támogatás és a kutatási-technológiai együttműködések ösztönzése, valamint a vállalatok önálló innovációs és K+F tevékenységének ösztönzése), illetve a ROP-pal (egyres, a felsőoktatási intézmények bázisán megvalósuló programok).

3.4.3 Területi szempontok

A felsőoktatás területi dimenzióját tekintve a regionális szintű megközelítés indokolt. A munkaerő-piaci és gazdasági igényeknek megfelelő képzés biztosítékát jelentik a fejlesztési pólusok. A területi szempontok érvényesülését támogatják a regionális tudásközpontok is, azaz olyan intézmények (felsőoktatási intézmények, önkormányzatok, termelő- és szolgáltató vállalkozások, civil szerveződések) alkotta hálózatok, amelyek révén az adott térségben működő felsőoktatási intézmények tevékenységüket széles alapokon a regionális szükségletek közvetlen kielégítésére építik. A felsőoktatási intézmények képzési programjaikat, K+F+I+O tevékenységeiket közvetlenül a régió gazdaságának, vállalkozásainak az igényéből kiindulva határozzák meg. A regionális tudásközpontok kiépítéséből adódóan ezek a kapcsolódások intézményes formát öltenek. A tudásszint növekedése és a tudás terjedése, a tudásalapú iparágaknak a pólusok közelében való fejlődése, valamint a regionális tudásközpontok tevékenysége révén a régiók gazdasági és humán potenciája optimális kihasználására alapozva a prioritási tengely hozzájárul hazánk gazdaságának és munkaerőpiacának fejlődéséhez, hosszabb távon a régiók közötti fejlettségbeli különbségek mérsékléséhez.

3.4.4 Nemzetközi és határmenti együttműködés

A fenti célokkal összhangban a felsőoktatás minőségi fejlesztése, a kutatás-fejlesztésben betöltött szerepének erősítése során a felsőoktatási intézmények, illetve a kutatási központok olyan, konkrét nemzetközi tapasztalatátadással összefüggő projektjei kerülnek támogatásra, amelyek hozzájárulnak a fejlesztések eredményességéhez. Ezek közé tartozhatnak például a felsőoktatási minőségbiztosítással, minőségfejlesztéssel összefüggő intézményközi tapasztalatcsere, valamint jó gyakorlatok kölcsönös megismerése és adaptációja a képzések tartalom- és módszerfejlesztése területén, illetve együttműködés validációs rendszerek és tantervkorszerűsítési tevékenységek során. Kiemelt figyelmet fordítunk az egész életen át tartó tanulás előmozdítását szolgáló integrált közösségi akcióprogramban való aktív részvétel támogatására. Ennek érdekében a felsőoktatás intézmények nemzetközi együttműködési projektjeinek kötelezően számot kell adniuk a programokban való részvétel eredményeiről, tapasztalatairól, és azok oktatási, képzési programjaikban való hasznosításáról.

Magyarország 1997 óta vesz részt oktatási, képzési közösségi akcióprogramokban (Tempus, Socrates, Leonardo da Vinci). A programokban való részvétel jelentős mértékben segítette az oktatási és képzési rendszerekben a mobilitást, továbbá az európai tapasztalatok átvételét és

különböző együttműködési programok megvalósítását a közoktatás, szakképzés, felsőoktatás valamint a felnőttképzés területein. A közösségi akcióprogramokban való részvétel elősegítette az 'Oktatás és képzés 2010' programban való aktív magyar részvételt, az egységes európai oktatási térséghez való csatlakozás folyamatát.

A programokban való részvételt az Oktatási és Kulturális Minisztérium szakmai felügyelete mellett a Tempus közalapítvány látja el. A közalapítvány eddigi tevékenysége során szerzett értékes munka tapasztalatok és kapcsolati tőke hasznosítását biztosítja a TÁMOP végrehajtásában való közreműködése.

3.4.5 Horizontális szempontok beépülése az oktatásba, kutatásba és menedzsmentbe

A nők esélyegyenlőségének javítása a felsőoktatási intézményirányításban való nagyobb arányú részvételük, tudományos pályára kerülésük érdekében. Az EU-csatlakozásból eredő jogszabályi kötelezettségeknek (akadálymentesítés, tűzvédelem, környezetvédelem, balesetvédelem stb.) való megfelelés érdekében a felsőoktatási intézményeknél szükségessé váló belső szabályzatok, eljárásrendek átalakításának, illetve a kapcsolódó képzések támogatása.

3.4.6 Keresztfinanszírozási lehetőség alkalmazása

A fejlesztések megvalósításánál alkalmazni kívánjuk a Strukturális Alapok felhasználását szabályozó általános rendelet 34. Cikk (2) bekezdése értelmében biztosított „rugalmas (kereszt) finanszírozást”. A keresztfinanszírozás lehetőségét azon, a prioritási tengely keretében megvalósuló fejlesztéseket kiegészítő, ERFA-típusú tevékenységek (ESZA-ból nem finanszírozható) esetében alkalmazzuk, amelyek közvetlenül és szervesen kapcsolódnak az adott tartalmi fejlesztéshez, összességében nem haladják meg a prioritási tengelyhez allokált források 10%-át, valamint nem vezetnek kettős finanszírozáshoz. Tipikusan ilyen ERFA forrást igénylő kiegészítő tevékenységek: bútorok, felszerelések, kisebb volumenben eszközök, kisértékű eszközök, IKT eszközök beszerzése, illetve építési, felújítási beruházások, amelyek a TIOP-ból és ROP-ból nem finanszírozhatóak.

A prioritási tengely keretében megvalósított műveletek, projektek előkészítését is a prioritási tengely forrásaiból finanszírozzuk.

A tervezett fejlesztésekhez kapcsolódóan ERFA típusú támogatások is szükségesek, kisebb mértékben a keresztfinanszírozás, nagyobb mértékben pedig a Társadalmi Infrastruktúra OP terhére, tekintettel arra, hogy a nevesített fejlesztések, illetve az azok révén elérni kívánt célok maradéktalan eléréséhez elengedhetetlen a tartalmi fejlesztéseknek helyet adó infrastruktúra fejlesztése.

3.5 TÁRSADALMI BEFOGADÁS, RÉSZVÉTEL ERŐSÍTÉSE

Az operatív program a munkaerőpiac kínálati oldalának fejlesztését célozza az aktív és foglalkoztatható munkavállalási korúak számának növelésével. Jelen prioritási tengely az egyének és közösségek azon csoportjaira összpontosít, amelyek halmozottan hátrányos társadalmi és munkaerő-piaci helyzetben élnek, és felzárkóztatásuk, társadalmi integrációjuk speciális eszközöket, integrált módszereket igényel. A prioritási tengely keretében olyan műveleteket

indítunk, amelyek hozzájárulnak a társadalom leghátrányosabb helyzetű tagjainak többirányú támogatásához. Az intézkedések keretében támogatjuk az aktív állampolgárság megerősítésére irányuló törekvéseket, a közösségek önszerveződését, a civil társadalom megerősítését. A társadalmi integráció erősítésével és a szegénység csökkentésével megelőzzük a társadalmi hátrányok újratermelődését.

A prioritási tengely alatt tervezett indikatív műveletek együttes célja a társadalmi kohézió erősítése és a közösségek fejlesztése. Ezzel kívánjuk csökkenteni a jövedelmi szegénység és más hátrányok okozta társadalmi kirekesztettséget, szeretnénk megakadályozni a szegénység, a társadalomból való kiszorulás és a hátrányok továbbörökítését.

Az ÚMVP tevékenységeivel való összhang és lehatárolás kérdéseit az OP 2.5.5 pontja tartalmazza.

Output indikátorok:

- A prioritás keretében a munkaerő-piaci aktivitás és foglalkoztathatóság erősítését támogató szociális szolgáltatásokban részesülő hátrányos helyzetű emberek (hajléktalan, szenvedélybetegek, inaktívak, stb.) száma
- A prioritás keretében képzési és oktatási programokban rész vett szakemberek száma
- A prioritás keretében támogatott elemi és szociális rehabilitációs szolgáltatásokban részt vevő fogyatékossgal élők száma
- A prioritás keretében támogatott programokban résztvevő gyermekek száma

Eredmény indikátorok:

- A prioritás keretében támogatott képzéseket sikerrel befejező¹⁹ szociális és rehabilitációs szakemberek száma
- A prioritás keretében támogatott szociális programokból pozitív eredménnyel²⁰ kikerült emberek száma
- Az ESZA által támogatott rehabilitációs programokból pozitív eredménnyel kikerült emberek száma
- A prioritás eredményeképpen a non-profit szervezetek között és helyi önkormányzatok között kialakult hálózatok száma
- A prioritás keretében támogatott bűnmegelőzési programokkal elért 14-35 korúak aránya

3.5.1 A kiemelt leghátrányosabb helyzetű térségek humán kapacitásainak fejlesztése

Az ország leghátrányosabb helyzetű térségeiben – ahol a roma népesség jelentős része él - a hátrányok halmozódnak: a magas munkanélküliség és inaktivitás, a gazdasági lehetőségek hiánya, a közlekedési lehetőségek és infrastruktúra hiányosságai, a megfelelő minőségű közszolgáltatások elérhetőségének nehézsége jellemzi ezeket a térségeket. A „hagyományos” támogatási rendszereken keresztül a források csak korlátozottan jutnak el a leghátrányosabb

¹⁹ A sikeres befejezést bizonyítvány, tanúsítvány igazolja.

²⁰ a résztvevők öngondoskodási készsége javul, vagy bekapcsolódnak képzési, egészségügyi, munkaerő-piaci programokba.

helyzetű térségekbe, ezért célzott programokra van szükség e térségek felzárkóztatásához, a településen belüli szegregáció felszámolásához, és a térségben élők társadalmi és munkaerőpiaci integrációjához. Ezért amellet, hogy a leghátrányosabb helyzetű térségekre más releváns beavatkozások esetében is kiemelt figyelmet fogunk fordítani, az alábbi célzott tevékenységekkel is elő fogjuk segíteni a térségek felzárkóztatását az emberi erőforrások fejlesztésén keresztül (indikatív felsorolás):

- a komplex fejlesztések megalapozása, helyi fejlesztési stratégiák kidolgozása (azon településeken, ahol ez a LEADER program keretében nem kerül támogatásra),
- a helyi civil társadalom megerősítése, civil szervezetek kapacitásainak fejlesztése,
- a komplex fejlesztéshez szükséges helyi együttműködések kialakítása, támogatása,
- célzott, térség-specifikus foglalkoztatási és képzési programok, különös tekintettel az alacsony iskolai végzettségűekre,
- a térségben élő fiatalok és gyermekek társadalmi integrációjának elősegítése és a munkaerőpiaci hátrányok megelőzése,
- a helyi szociális szolgáltatások kapacitásainak megerősítése,
- a komplex fejlesztés végrehajtásához szükséges szakmai és módszertani háttér biztosítása, központi és helyi szintű menedzsment és koordináció.

A beavatkozás szerves részét képezi a hátrányos helyzetű térségekre irányuló komplex programnak („Nem mondunk le senkiről – esély a leghátrányosabb kistérségekben élőknek”), amely több operatív program eszközeire épít, és a gazdaságra, a közlekedési viszonyokra, a foglalkoztatásra és szakképzésre, az oktatásra, az egészségügyre és a szociális intézményekre egyaránt kiterjed. A komplexitás a fenntarthatóság záloga, mert a program csak akkor lehet eredményes, ha egyszerre több területen indul meg a fejlesztés, és a fejlesztések egymás hatását erősítik. A fenti elemek a komplex program „magját” jelentik, amelyek megteremtik egyrészt a program működtetéséhez szükséges mechanizmusokat, másrészt a hátrányos helyzetű térségek fejlesztéséhez szükséges humán erőforrás-feltételeket, amelyek a komplex programnak más programokban tervezett elemeinek végrehajtásához is szükségesek. A beavatkozás ugyanakkor – az érintett térség humán kapacitásainak, civil szervezeteinek fejlesztésén keresztül - önmagában is hozzájárul a leghátrányosabb helyzetű térségek felzárkóztatásához. A művelet keretében megvalósuló tevékenységek egyben hozzájárulnak a „Gyermekesély” zászlóshajó céljainak megvalósításához is.

A végrehajtás során a fenti elemeket össze fogjuk hangolni egyrészt a komplex program más beavatkozások, operatív programok, illetve az ÚMVP keretében megvalósuló elemeivel, másrészt azokkal a támogatásokkal, amelyek nem kizárólag ezekre a térségekre irányulnak, de ezekben a térségekben is hozzáférhetőek. Ezt a koordinációt az NFÜ biztosítja.

3.5.2 Beruházás a jövőnkbe: gyermek és ifjúsági programok

A fejlesztések célja, hogy a gyermekek és fiatalok segítségek kapjanak hátrányaik leküzdéséhez, és ezáltal sikeres és aktív tagjai legyenek a társadalomnak, kapcsolódva a Gyermekszegénység Elleni Nemzeti Programhoz. Kiemelt cél, hogy a korán feltárt fejlődési rendellenességek, lemaradások széles köre személyre szabott terápiával eredményesen kezelhető legyen. A tevékenységek az állami és nem állami szereplők együttműködésének támogatásával, a civil szervezetek erőforrásainak mozgósításával, az iskolarendszeren kívüli felzárkóztató, tehetséggondozó és szabadidős programokkal – a devianciák megelőzésén keresztül - hozzájárulnak a lemorzsolódás csökkentéséhez, a gyermekek és fiatalok társadalmi integrációjához, ami

hosszabb távon a sikeres munkaerőpiaci integrációt is megalapozza. Ehhez a különböző korosztályok életkori sajátosságaihoz igazodó programokra van szükség.

A 0-7 éves gyermekek programjai esetén cél a gyermekszegénység csökkentése, valamint annak támogatása, hogy a felnövekvő generációk a társadalom felelős tagjaivá váljanak. Ehhez a megfelelő időben meg kell kapniuk a szükséges segítséget személyiségük, egyéniségük kibontakoztatásához, a megfelelő képességek elsajátításához. A hátrányos helyzetű gyermekek a családban gyakran nem tudják mindezt megfelelő szinten elsajátítani, ezért helyben elérhető szolgáltatásokat és programokat fogunk támogatni. Ezek egyrészt a szülőknek nyújtanak támogató háttérrel a gyermeknevelési kompetenciák erősítéséhez, a szülői- és háztársi szerepek betöltéséhez, másrészt jelző-rendszerként működnek, és képesek korai életkorban felismerni a gyermekek fejlődési elmaradásait, egyúttal hozzáférést biztosítva a korai fejlesztési, fejlesztőpedagógiai ellátásokhoz. Az a cél, hogy a korán feltárt fejlődési rendellenességek, lemaradások széles köre személyre szabott terápiával eredményesen kezelhető legyen. Ehhez a családok komplex támogatására van szükség, ágazatközi együttműködésekkel.

A gyerekszegénység elleni küzdelemben minden korosztályra kiterjedően fontos a térségi, települési szintű egységes gyerek- és ifjúsági politikák megvalósítása, amelyeket nem széttervezett projektek, hanem a helyi szükségleteknek megfelelő, célorientált, egymáshoz illeszkedő fejlesztések alkotnak. E szolgáltatásokat különösen a 0-7 éves korosztály számára fogjuk elérhetővé tenni a kompetenciák fejlesztésével, helyi együttműködések kialakításával, szolgáltatások és programok szervezésével, a problémák korai felismerését segítő jelzőrendszer működtetésével. A programok sikerességéhez szükséges a gyermekekkel foglalkozó szakemberek és önkéntesek képzése, továbbképzése, készségfejlesztése.

A közoktatásban résztvevő gyermekek (7-18 évesek), valamint a fiatalok (15-29 évesek) esetében az iskolai lemorzsolódás csökkentése, a sikeres életkezdet támogatása érdekében az alábbi tevékenységeket fogjuk támogatni:

- Az egyéni és társas kompetenciákat fejlesztő, oktatási rendszeren kívüli tevékenységek: önismereti, személyiségfejlesztő, felzárkóztató, tehetséggondozó, prevenció és szabadidős programok (és ezek szerves részeként az életvitellel kapcsolatos programok), nyári szociális táboroztatás, a felelős felnőttkor és a munkavilágának megismerését segítő programok, és azok szakmai háttérének kialakítása. A programok kiemelt célcsoportja a szegénységben élő gyermekek és fiatalok;
- Ifjúságsegítés, a fiatalok sikeres életkezdését segítő programok, tanácsadás, szocio-kulturális fejlesztés támogatása, a devianciák (drog, alkohol) megelőzése, önszorgató csoportok támogatása, tanácsadó, felvilágosító tevékenységgel, a másság elfogadásával, valamint az aktív állampolgárságra neveléssel stb.);
- A fiatalok társadalmi integrációjának segítését, az e célért dolgozó civil kezdeményezések támogatásával kívánjuk elérni.
- A családi konfliktusok, működési zavarok kezelése szintén fontos feladat, hiszen a gyermek helyzete nem függetlenül, hanem családi rendszere részeként kezelhető.

Az intézkedés keretében megvalósuló tevékenységek egyben hozzájárulnak a „Gyermekesély” zászlóshajó céljainak megvalósításához.

3.5.3 A halmozottan hátrányos helyzetű csoportok szociális ellátórendszerhez és szolgáltatásokhoz való hozzáféréseinek javítása munkaerő-piaci integrációjuk előmozdítása érdekében

A leghátrányosabb helyzetű, alacsony iskolai végzettséggel rendelkező, tartósan inaktív vagy intézményekből kikerülő társadalmi csoportok munkaerő-piaci esélyei rosszak. Ahhoz, hogy eséllyel jelenhessenek meg a munkaerőpiacon, komplex segítségre van szükségük. Ezért a szociális ellátórendszer egyes intézményei által elérhető csoportok (például tartósan inaktív személyek, fogyatékosokkal élők, mentális betegséggel élők, hajléktalan emberek, szenvedélybetegek, illetve a leghátrányosabb helyzetű települések lakói) esetében olyan képessé tevő/motiváló képzéseket, támogató szolgáltatásokat fogunk biztosítani, amelyek lehetővé teszik, hogy később ezek az emberek hagyományos képzési/foglalkoztatási programokba sikerrel kapcsolódhassanak be.

A támogatás része a személy legalapvetőbb problémáját kiküszöbölő segítség biztosítása is, ami hajléktalanok, más lakhatásukban veszélyeztetett csoportok esetében a védett lakhatási megoldások felkínálása (például albérlet, félutas ház), a fogyatékosokkal élő, megváltozott munkaképességű, szenvedélybeteg, pszichiátriai beteg embereknél pedig ezen túlmenően a rehabilitációt támogató programok elérhetővé tétele. A különféle intézményekben élők és onnét kikerülők (például gyermekvédelmi gondoskodásban élők és onnan kikerülők, bentlakásos szociális intézmények fogyatékos, szenvedélybeteg lakói, az elítéltek és a büntetés-végrehajtási intézetekből szabadulók stb.), illetve egyéb társadalmilag kirekesztett emberek számára olyan, az önálló életvitelre képessé tevő programokat fogunk indítani, amelyek a munkaerőpiacon, illetve az élet egyéb területein nélkülözhetetlen kompetenciák fejlesztését segítik. Nem az operatív program részét képezi, de fontos megjegyezni, hogy a hiányzó szolgáltatások elérhetővé tétele mellett szükséges a pénzügyi ellátórendszer munkára ösztönző elemeinek fejlesztése is. A beavatkozások kiemelt eleme a szakmaközi és szolgáltatások közötti együttműködések erősítése, különös figyelemmel a munkaügyi és szociális szolgáltatások, valamint az önkormányzatok és a szakigazgatás együttműködéseire. Ezek a kooperatív megközelítések eredményezhetik az igénybevevők szükségleteinek jobban megfelelő, ugyanakkor racionálisabban működtethető, költség-hatékony, hosszú távon fenntartható szolgáltatások létrehozását. (A halmozottan hátrányos helyzetűeket segítő szolgáltatások feltételrendszerének, minőségének javításához, a szolgáltatásokhoz szükséges infrastrukturális feltételek megteremtése érdekében - a keresztfinanszírozás lehetőségével élve – infrastruktúra-fejlesztés támogatására is lehetőség nyílik majd.)

A fenti programok nélkülözhetetlen részét képezik az integrált foglalkoztatási és szociális szolgáltató rendszernek. Megteremtik, továbbfejlesztik azokat a szolgáltatásokat, amelyek az „első lépést” jelentik a munkaerőpiac felé azon felnőttek esetében, akiknek a munkaerő-piaci integrációjára csak hosszabb távon lehet reális esély. Az intézkedés megvalósítása során építeni kell az EQUAL közösségi kezdeményezés program keretében kipróbált és bevált modellekre is, különös tekintettel a romák, a hajléktalanok, a szenvedélybetegek, a megváltozott munkaképességű emberek munkaerőpiaci integrációját segítő kezdeményezések tapasztalataira.

Az intézkedés keretében megvalósuló tevékenységek egyben hozzájárulnak a „Gyermekesély” zászlóshajó céljainak megvalósításához.

3.5.4 A szociális ellátórendszer fejlesztése, a szolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása

Annak érdekében, hogy a szociális ellátórendszer hatékonyabban támogassa a fokozott segítségre szoruló csoportokat, valamint a nehéz helyzetben lévők sikeres munkaerő-piaci integrá-

cióját, és a hátrányaiknál, életkoruknál vagy állapotuknál fogva a munkaerőpiacra nem integrálható társadalmi csoportok esélyeit a szociális szolgáltatási rendszer modernizációjára van szükség, amelynek két fő iránya van.

Az egyik irány a *jó kormányzás erősítése a szociális szolgáltatások területén* a kapacitások és a hatékonyságának erősítésével, átlátható, jó minőségű, szükséglet- és bizonyítékalapú ellátórendszer kialakításával:

- A fejlesztések megalapozása érdekében támogatni fogjuk a szociálpolitikai beavatkozások előkészítéséhez, nyomon követéséhez, értékeléséhez szükséges adatgyűjtéseket, felméréseket, és az ezekre épülő fejlesztési koncepciók, elemzések, modellprogramok készítését. A szegénységben élők, romák, megváltozott munkaképességű és fogyatékossgal élő emberek társadalmi-gazdasági helyzetének részletes vizsgálatára rendszeresen (3-5 évenként) tudományosan megtervezett, nagymintás célzott adatfelvételeket végzünk. Ezen adatfelvételekből nyert információknak egyaránt alkalmasnak kell lenni a fent nevezett célcsoportok általános társadalmi-gazdasági helyzetében bekövetkezett változások megragadására, monitorozására, valamint a programok hatásainak vizsgálatára, és az egyes beavatkozásokban szükséges korrekciók szakmai megalapozására. Ezek a megismételt adatfelvételek biztosítják az esélyegyenlőségi célcsoportokat érintő programok eredményességének és hatásosságának mérését (az összehasonlítható indikátorokat) is.
- A szociális ellátórendszer korszerűsítése érdekében támogatni fogjuk az utóbbi időben megkezdett sztenderdizációs és ellenőrzésfejlesztési folyamatok kiteljesítését: szakmai protokollok és sztenderdek kidolgozását, hatékony menedzsmentmodellek kialakítását, a protokollalapú szakmai munkához és adminisztrációjához szükséges tevékenység-adminisztráció rendszerének kialakítását.
- A szakmai tevékenység-adminisztráció korszerűsítése érdekében informatikai sztenderdek kidolgozására, a segítő munka szakmai-ügyviteli és információs technológiai szabványosítására, egységes adat-, dokumentum- és információcsere szabványok kialakítására, valamint az ezeken alapuló központi és helyi/térségi szociális információs rendszerek fejlesztésére kerül sor. Ehhez a 15%-os keresztfinanszírozás keretében ERFA típusú fejlesztésekre is szükség van (informatikai fejlesztések, amelyek a módszertani fejlesztésekkel, sztenderdek és protokollok kialakításával szerves egységben valósulnak meg.)
- A modernizációs folyamatok elterjesztése érdekében támogatni fogjuk új képzési anyagok kidolgozását, a szakemberek hatékonyabb munkavégzését, szakmai kompetenciáinak növelését szolgáló képzéseket, továbbképzéseket, és egyéb – egyéni és csoportos – tanulási formák (például szervezetfejlesztés, szupervízió) biztosítását, valamint tervezési, fejlesztési és módszertani hálózatok kialakítását ágazatközi és szektorközi együttműködések erősítését.

A másik irány a *munkaerőpiaci integrációt segítő szociális szolgáltatások fejlesztése*:

- Ennek keretében kiterjesztjük - a HEFOP 2.2. intézkedésének tapasztalatait is felhasználva - a munkavállalási korú inaktív emberekkel foglalkozó szociális szervezetek felkészítését a rászorulóknak összehangolt támogatására, az integrált szociális és foglalkoztatási rendszerhez kapcsolódóan.
- Kialakítjuk a környezeti és kommunikációs akadálymentesítés megvalósításához szükséges szakmai, módszertani és szakértői háttérrel, amely egyfelől a jelenlegi (köz)szolgáltatások utólagos akadálymentesítését segíti, másfelől hozzájárul az épített

környezet eleve akadálymentes tervezéséhez. Ez utóbbi célt szolgálja az egyetemes tervezés (vagy „design for all”) elv átfogó érvényesítése, azaz a környezetet – beleértve a szolgáltatásokat is – úgy kell tervezni, hogy az a lehető legtöbb személy számára – beleértve a fogyatékosokkal, és más, sajátos szükséglettel rendelkező, idős embereket – hozzáférhető és használható legyen. Az egyenlő esélyű hozzáférés érdekében ezenkívül képzési tevékenységeket is támogatni fogunk (pl. jelnyelvet használó személyek, illetve jelnyelvi tolmácsok képzése). *(A tevékenység egyben hozzájárul az „Egyenlő esélyű hozzáférés Magyarországon – program a fizikai, info-kommunikációs korlátok nélküli környezetért” - zászlóshajó program céljainak megvalósításához.)*

- Átalakítjuk a megváltozott munkaképességű emberek komplex rehabilitációjának rendszerét: új minősítési rendszert alakítunk ki, amely a meglévő képességeket állítja a középpontba, a szakemberek képzésével megteremtjük az új minősítési rendszer működtetéséhez szükséges humán kapacitásokat, fejlesztjük az elemi rehabilitáció szolgáltatásokat.
- Fejlesztjük a házi segítségnyújtás rendszerét - az ápolási díj rendszerének átalakításával - annak érdekében, hogy az valódi választási lehetőséget biztosítson a családok számára, segítse a családi és munkahelyi kötelezettségekből eredő feladatok összehangolását, fokozza a gazdasági aktivitást azáltal, hogy a hozzátartozónak ne kelljen feladnia a foglalkozását, és új munkahelyeket teremtsen a személyes szolgáltatások területén, az intézményi gondoskodás kiváltásával csökkentse a központi költségvetés kiadásait.

A fenti fejlesztések komplementerek az ÁROP keretében tervezett fejlesztésekkel. Az ÁROP keretében a helyi tervezés támogatásának célja a helyi közigazgatás tervezési funkcióinak támogatása, az önkormányzatiság közösségi vonásainak erősítése. A fenti tevékenységek ezt az igazgatási vetületet egészítik ki az ágazati és szolgáltatási terület tervezési és módszertani kapacitásainak erősítésével.

3.5.5 A helyi közösségek és a civil társadalom fejlesztése

A beavatkozás célja az emberek és a közösségek társadalmi tőkéjének növelése, és ezáltal a hátrányos helyzetű emberek kiszolgáltatottságának csökkentése. A munkaerőpiaci és a társadalmi integráció elősegítésében fontos szerepe van a civil társadalomnak, a helyi közösségeknek. Ezek fejlesztése, megerősítése hozzájárul ahhoz, hogy a hátrányos helyzetű emberek a társadalom aktív tagjaivá váljanak. Ennek érdekében a tevékenységeknek három fő területre fognak irányulni. Egyrészt szükséges a civil társadalom megerősítése, a helyi közösségek fejlesztése, a partnerség erősítése. Másrészt csökkenteni kell a diszkriminációt, az előítéletességet, mert ez alapvető feltétele a különféle kisebbségek (köztük a roma népesség) társadalmi befogadásának, a társadalmi életben való részvételének. Harmadrészt a hátrányos helyzetűek kiszolgáltatottságának csökkentéséhez fejleszteni kell a jogvédelem és jogérvényesítés eszköztárát, meg kell erősíteni a civil szervezetek szerepét az érdekvédelemben, különösen a hátrányos helyzetűek érdekképviselői tekintetében (többek között a fogyasztóvédelem és a betegjog, ellátottjog területén). A fenti területeken a következő tevékenységeket fogjuk támogatni:

A civil társadalom megerősítése és a közösségek fejlesztése érdekében:

- szakemberek és önkéntesek képzése,

- helyi civil kezdeményezések támogatása, a partnerség és az együttműködés erősítése,
- civil szervezetek szakmai hálózatainak fejlesztése,
- az önkéntesség elterjesztése

a 3.3.2. műveletben leírt, az állampolgári aktivitás erősítésére irányuló programok kivételével.

A diszkrimináció csökkentése érdekében:

- szemléletformálás országos és helyi szinten, sztereotípiák csökkentése,
- szakemberek képzése, kapacitásfejlesztés (például Egyenlő Bánásmód Hatóság),
- közszférában foglalkoztatottak anti-diszkriminációs képzése.

A jogvédelem és jogérvényesítés eszközszerének fejlesztése a civil szervezeteknek a hátrányos helyzetűekre irányuló érdekvédelmi tevékenységének erősítése érdekében (többek között a fogyasztóvédelem és a betegjog, ellátottjog területén):

- érdekvédelmi és jogvédelmi tevékenységet folytató civil szervezetek kapacitásainak fejlesztése, munkatársainak képzése,
- civil kezdeményezések támogatása a hátrányos helyzetűek társadalmi integrációjának érdekében,
- a civil és az állami szervezetek közös kezdeményezéseinek támogatása, szakemberek képzése,

tájékoztatás és nyilvánosság a jogvédelem, érdekérvényesítés eszközeként.

3.5.6 A társadalmi kohézió erősítése bűnmegelőzési és reintegrációs programokkal

A társadalmi kohézió erősítése, a hátrányok bizonyos okainak felszámolása egyes társadalmi csoportok esetében a hagyományos eszközök alkalmazásán túl kockázati elemző és kezelő megközelítést igényel.

Jelen intézkedés egyrészt a hátrányos helyzetű fiatalok és gyermekek, másrészt pedig az iskolázatlan, szakképzetlen, alacsony jövedelmű, jellemzően elmaradott térségben, rossz szociális körülmények között élő tartós munkanélküli, és sok esetben roma származású személyek társadalmi befogadásának erősítését és esélyegyenlőségének előmozdítását célozza a munkaerőpiacra való belépés és visszatérés érdekében.

Az intézkedés végrehajtása során az említett halmozottan hátrányos helyzetű csoportok bűnelkövetésének és áldozattá válásának megelőzését, a bűnokok csökkentését, valamint a már bűnelkövetővé vált személyek társadalmi reintegrációját elősegítő prevenciók és reintegrációs célú projektek (beleértve az ezeket megalapozó projekteket is) valósulnak meg.

Ezek lényege, hogy állami, önkormányzati, egyházi és civil szervezetek jellemzően helyben, (kis)közösségi keretek között és partnerségi alapon szerveződve – olyan kompetenciafejlesztő projekteket valósítanak meg, amelyek eredményeként a résztvevők a társadalom által elfogadott értékeknek megfelelően tudnak szocializálódni. Az intézkedés által generált folyamat következményeként olyan perifériára szorult társadalmi csoportok is aktív részeseivé válhatnak a munkaerőpiacnak, amelyek eddig külső segítség hiányában erre nem voltak képesek.

Az intézkedés céljainak teljesítése érdekében szükség van az említett célcsoporttal kapcsolatba kerülő szakemberek szakterületek szerinti tematikus képzésére, valamint a szakemberek közötti rendszeres szakmai együttműködések megszervezésére (hálózatosodás).

A fentiek figyelembevételével az intézkedés keretében az **alábbi tevékenységek** valósulnak meg:

- **A gyermek- és fiatalkori bűnözés megelőzése:** iskolai és iskolán kívüli bűnmegelőzési programok, valamint az iskolából kimaradt csellengő fiatalok megelőzési programjai segítségével a gyermekek integrációs esélyeinek javítása, a gyermek- és fiatalkorúakkal foglalkozó szakemberek ismereteinek bővítése, a konfliktuskezelési, prevenciós, jogismereti, képességfeltáró és készségfejlesztő felzárkóztató foglalkozások támogatása.
- **Az áldozattá válás megelőzése, áldozatsegítés:** a kockázati csoportba tartozó potenciális sértettek önvédelmi képességének javítása a bűnelkövetés okainak, körülményeinek feltárásával, az ebből származó információk terjesztésével, szakmai feldolgozásával.
- **A már büntetett személyek társadalmi és munkaerőpiaci reintegrációja:** a büntetés-végrehajtási intézetekben fogva tartottak és a pártfogó felügyelet alatt állók képzése, szakképzése munkaerő-piaci integrációjuk elősegítése érdekében; a büntetés-végrehajtási intézményekben és a pártfogó felügyelői szolgálatoknál dolgozó szakemberek továbbképzése, munkaerő-piaci, konfliktuskezelési, más szakmákkal való együttműködési készséget erősítő, mediációs módszerek alkalmazására.
- **Közérdekű munka:** a büntetésre ítélték kárhelyreállító jellegű munkatevékenységének szervezése a bűncselekménnyel sértett személy és megsértett közösség kiengesztelése érdekében.

Az intézkedés megvalósítása során a projektekhez kapcsolódó beruházási és kisebb eszközbeszerzések a 10 százalékos ERFA keretfinanszírozás terhére valósulnak meg.

Az intézkedés végrehajtása a pro rata arányosítást nem érinti.

3.5.7 Területi szempontok

Területi szempontból a társadalmi befogadást és részvétel erősítését szolgáló prioritási tengely alapvetően az elmaradott régiók, települések és lakóik esélyegyenlőségét kívánja javítani, azonban intézkedésenként eltérő vetülettel rendelkezik. A különféle elemzések egyértelműen mutatják, hogy az egyes emberek hátrányos helyzete gyakran együtt jár, kölcsönhatásban van a térség elmaradottságával. A gyermekszegénység, az inaktivitás csökkentése az aprófalvas, városhiányos térségekben, illetve Észak-Magyarországon, Dél-Dunántúlon, Észak-Alföldön kiemelt jelentőségű, azonban a viszonylag jobb helyzetű többi régió esetében is találhatóak elmaradott területek, zárványok (mint például a Közép-magyarországi régió déli, délkeleti térségei), ilyen típusú kihívások. Jellemzően a társadalmi hátrányokat ellensúlyozni hivatott szociális szolgáltatások e térségekben épültek ki a legkevésbé, rendelkeznek jelentős hiányokkal. Az a cél, hogy a társadalmi részvétel, partnerség azon kistélepüléseken, aprófalvas térségekben is erősödjék, ahol alig, vagy egyáltalán nem működnek non-profit szervezetek.

Több szakterület integrált együttműködésével kívánjuk a legrosszabb helyzetű (NUTS IV szintű) kistérségekben azok gazdasági-társadalmi helyzetének javítására és az ott lakók jövedelemszerző tevékenységhez való hozzáféréseinek fejlesztésére irányuló komplex fejlesztéseket megvalósítani, többek között a fejlesztések megalapozásával, koordinálásával, a helyi, térségi és regionális szereplők bevonásával, a közösségfejlesztés, közösségi tervezés támogatásával. Ugyanakkor városokban is szükséges a partnerség megerősítése: a már működő, némi (településenként olykor jelentősen eltérő) hagyománnyal rendelkező állami és nem-állami szereplők közötti párbeszéd intézményeinek, a civil szervezetek kapacitásának bővítése, megerősítése által. Az országos jelentőségű szervezetek esetében pedig önmagában, de a reformtörekvések megvalósítása, társadalmi megalapozottsága és beágyazottsága érdekében is indo-

kolt a felkészítésük, hálózatosodásuk támogatása. Több olyan intézkedés van (például a vállalkozások társadalmi felelősségvállalásának fokozása), amely erőteljesebben tud a fejlettebb régiókban, nagyvárosokban megvalósulni. Ugyanakkor ezek hatása kisugározhat a környező településekre, térségekre. Természetesen vannak a (nagy)városokra jellemző sajátos problémák is, mint például a hajléktalanság, amelyet szintén célzott programokkal kívánunk enyhíteni.

A zárt és hátrányos helyzetű települések, kistérségek lakosai számára az egészségtudatosságra való nevelés és egészségkommunikáció különösen is fontos feladat, mivel hozzájárul az egészségi állapotbeli hátrányos helyzetük javításához, és növeli a társadalmi szerepvállalásuk esélyét.

Tekintettel arra, hogy Magyarország bűnözési térképe alapján megállapítható, hogy a bűnelkövetések helye (ahol a bűncselekmény megvalósul) és a bűnelkövetőket kibocsátó területek (ahonnan a bűncselekményt elkövető személy származik) **nem esnek egybe**, szükség van a területi szempontok kiemelt érvényesítésére azon régiókban, amelyek **az átlagon felül** bűnbocsátóak (Észak-Alföld, Észak-Magyarország, Dél-Dunántúl).

3.5.8 Nemzetközi és határmenti együttműködés

A társadalmi befogadás és részvétel növeléséhez kapcsolódóan elsősorban a gyermekek és ifjúsági korosztályok esélyeit növelő programok, a diszkrimináció elleni küzdelem, romák társadalmi integrációja és a szociális ellátórendszer reformja tekintetében indokolt a nemzetközi együttműködés támogatása. Ennek keretében a jó gyakorlatok kölcsönös megismerése, adaptációja támogatható.

3.5.9 Keresztfinanszírozási lehetőség alkalmazása

A Strukturális Alapok felhasználását szabályozó általános rendelet 34. cikkelyének (2) bekezdésében szabályozott keresztfinanszírozási lehetőséget alkalmazni kívánjuk a fenti beavatkozások végrehajtása során. A keresztfinanszírozás mértéke – összhangban az Európai Szociális Alapról szóló 1081/2006/EK rendelet 3. cikkének (7) bekezdésében foglaltakkal - a nevezett cikk (1) bekezdése c) pontjának i. alpontjában említett tevékenységek esetében a prioritási tengely keretében tervezett ilyen jellegű beavatkozások összesített pénzügyi keretének legfeljebb 15%-a, egyéb tevékenységek esetén pedig 10%. A keresztfinanszírozást egyrészt azoknak a tevékenységeknek a finanszírozására fordítjuk, amelyek nélkülözhetetlenek az egész országra kiterjedő rendszerfejlesztések megvalósításához. Ilyenek például a szociális szolgáltatások tekintetében az egységes rendszerek létrehozásához szükséges központi fejlesztések (lásd a 3.5.4. pontot). Másrészt a keresztfinanszírozás terhére fogjuk azokat az eszközbeszerzéseket is finanszírozni, amelyek feltétlenül szükségesek a tevékenységek megvalósításához, de ESZA forrásból nem finanszírozhatók.

A prioritási tengely keretében megvalósított műveletek, projektek előkészítését is a prioritási tengely forrásaiból finanszírozzuk.

3.6 EGÉSZSÉGMEGŐRZÉS ÉS EGÉSZSÉGÜGYI HUMÁNERŐFORRÁS FEJLESZTÉS

A prioritási tengely egyrészt a munkaerőpiac kínálati oldalának fejlesztését célozza az egészségügyi ellátórendszerben dolgozók alkalmazkodó-képességének javításával; másrészt a lakosság egészségi állapotának javításához járul hozzá, melynek révén növekszik egészségben eltöltött évek száma. A prioritási tengelyen belül tervezett mindkét intézkedés kapcsolódik az operatív program átfogó céljához, hiszen előnyösen befolyásolja a foglalkoztathatóságot és a munkavégző képességet.

A prioritási tengely keretében tervezett műveletek a társadalom széles körének aktivizálásával, szemléletformálásával hozzájárulnak az egészségtudatos magatartásformák elterjedéséhez. A kistérségi települési egészségtervek és cselekvési programjaik közösségfejlesztő megvalósulása - különösen a hátrányos helyzetű kistérségekben - elősegíti egészségügyi állapot területi különbségeinek kiegyenlítését. A koragyermekkorai egészségfejlesztő programok fejlesztésével megelőzzük a társadalmi hátrányok újratermelődését.

A regionális alapú országos egészségmonitorozási rendszer kialakítása helyi, kistérségi és regionális egészségügyi beavatkozásokat, fejlesztéseket alapozzák meg. A képzési és foglalkoztatási programok támogatják az egészségügyi dolgozók ágazatban tartását és a szerkezetváltásnak megfelelő munkaerő-piaci igényekhez való alkalmazkodását, az ágazatot már elhagyott dolgozók re-integrációját, a területi szolgáltatási különbségek ellensúlyozását.

Az egészségi állapot a társadalmi kohéziót és biztonságot, a foglalkoztathatóságot, ebből adódóan pedig az ország versenyképességét befolyásoló tényező (lásd 1.4.3 fejezet 15. táblázat). Fejlesztése hatással bír a társadalom és a gazdaság egészére, hiszen a hosszabb és egészségesebb élet együtt jár a foglalkoztatás bővülésével, az aktívan töltött évek növekedésével. A prioritási tengely keretében tervezett *egészségügyi műveletek* elősegítik az öngondoskodás és felelősségérzet növekedését, valamint - az ágazati reformmal összhangban - a hatékonyabban szervezett, magasabb színvonalú egészségügyi ellátás megteremtését; ezzel növelve a munkaerőpiaci esélyteremtést és a foglalkoztathatóságot. A műveletek horizontális célja egyúttal, hogy csökkentse az egészségügyi humán erőforrások területi egyenlőtlenségeit.

Amennyiben a prioritási tengely keretében megvalósuló fejlesztések csak a műveletek tartalmához szorosan kapcsolódó, az Európai Szociális Alap szabályai szerint nem, ellenben az Európai Regionális Fejlesztési Alap szabályai szerint finanszírozható fejlesztésekkel együttesen valósíthatók meg, a fejlesztések megvalósításánál alkalmazni kívánjuk a Strukturális Alapok felhasználását szabályozó általános rendelet 34. Cikk (2) bekezdése értelmében biztosított „rugalmas finanszírozást”. Ezt a lehetőséget kizárólag a műveletek szerves részét képező fejlesztések esetében kívánjuk alkalmazni, a prioritási tengelyhez allokált források 10%-át nem meghaladó mértékben. Jelen prioritási tengely keretében megvalósított műveletek, projektek előkészítését is a prioritási tengely forrásaiból finanszírozzuk.

A prioritási tengely keretében megvalósuló tevékenységek egyben hozzájárulnak a „Meggyógyítjuk az egészségügyet zászlóshajó céljainak megvalósításához

Output indikátor:

– A prioritás keretében támogatott életmódprogramok száma

- A prioritás keretében támogatott, szakképesítést adó egészségügyi képzésbe bevont dolgozók száma

Eredmény indikátorok:

- A prioritás keretében támogatott kampányok hatásának részaránya az átfogó emlőrák, méhnyakrák, valamint vastag- és végbélrák szűrési programokban regisztrált résztvevők arányának növekedésében az érintett korcsoportban
- A támogatott szak- és átképzéseket²¹ elvégzők között a megtartott munkahelyek illetve az újonnan betöltött állások száma

3.6.1 Egészségfejlesztés és egészségtudatos magatartásra ösztönzés

Az egészségtudatos magatartás széles társadalmi réteggel történő megismertetése, elterjesztése valamint az egészségi kockázati tényezők megismerése leghatékonyabban a helyes szemléletet közvetítő ismeretek átadásával segíthetők. A megfelelő szemléletmód kialakítását széles társadalmi rétegek illetve több generáció együttes bevonásával már gyermekkorban érdemes elkezdni, ennek érdekében olyan egészségfejlesztési programokat, kampányokat, koragyermekkorai programokat és tananyagfejlesztést hajtunk végre, amelyek megvalósulásával általánossá válik az egészségtudatos magatartás (mozgás-gazdag életmód, dohányzásról leszoktató kampány stb.) egyén saját egészségével kapcsolatos felelőssége is felerősödik, amely záloga minden egyéb intézkedés sikerének.

Az egészségügy reformjához kapcsolódóan, az egészségre nevelő életmódprogramok, a korszerű, bizonyítékokon alapuló egészségfejlesztési ismeretek az oktatás különböző szintjei számára történő kifejlesztése, valamint a szűrőprogramok és kampányok hatására javul a munkaerő egészségi állapota, csökken a munkából kieső táppénzes napok száma, hosszú távon nő az egészségben eltöltött életevek száma (lásd 1.4.3. pont 14. táblázat), javul a munkaképes korosztály munkaerőpiaci potenciálja, növekszik a munkaerő-piaci részvétel, javul a munkavállalók alkalmazkodóképessége, erősödik a munkaerő-piaci státusza.

A társadalom tagjait magukba foglaló színterekben megvalósuló egészségre nevelő és szemléletformáló életmódprogramok, illetve a koragyermekkorai egészségfejlesztési program megvalósulása segíti a társadalmi kohézió erősödését, az esélyegyenlőség javulását. Az intézkedés keretében megvalósuló tevékenységek egyben hozzájárulnak a „Gyermekesély” zászlóshajó céljainak megvalósításához.

Az egészségre nevelő, szemléletformáló és életmódprogramok különösen fontosak a nép-egészségügyi szempontból kiemelt területeken (a szív- és érrendszeri, a daganatos valamint a táplálkozással összefüggő megbetegedések, a szenvedélybetegségek és a lelki egészség tekintetében). A kapcsolódó szűrőprogramok és kampányok pedig a részben infrastrukturális okok miatt hiányosan szűrt területek lakosságát is a kellő mértékben mozgósítják. Az intézkedés ezen kívül az egészségtudatos életvitelhez, a betegségek felismeréséhez, az otthoni ellátásokhoz szükséges alapvető egészségügyi ismeretek hatékony átadását célozza meg a laikusok és az önkéntes civil támogató és segítő szervezetek tagjai részére. Ezen beavatkozások tehermentesítik az ellátórendszert, és növeli az egyén öngondoskodási képességét. Mindezek mellett az intézkedés megvalósítását szolgálja a kistérségek településeinek a lakosság egészségének,

²¹ Tartalmazza a szakképesítéseket adó képzéseket (2. output indikátor), illetve az át- és továbbképzéseket

életminőségének fejlesztését, az egészségi állapotbeli különbségek mérséklését célzó kezdeményezések támogatása, a helyi közösség igényeire és belső forrásaira alapozott kistérségi/települési egészségfejlesztési programok/tervek tervezése, lebonyolítása és monitoringja.

Jelen prioritási tengely keretében megvalósuló programok a TIOP infrastrukturális fejlesztéseit kiegészítve válnak alkalmassá célzott, szinergikus hatás kiváltására. Az ERFA és ESZA támogatásból megvalósuló egészségügyi fejlesztések egy része közvetlenül az egészségügy szereplőit célozzák meg, míg a fejlesztések másik része az egészségügyi szereplők támogatásával a korszerű infrastruktúra feltételein alapulva (pl. szintér programoknak helyszín biztosítása) a helyes szemlélet és életmódra nevelésben szerepet játszó szereplők és szervezetekre irányulnak, valamint a lakosság széles körének felvilágosítására helyezik a hangsúlyt. A komplexitás a fejlesztések egységes rendszerét és az ellátórendszer hosszú távú fenntarthatóságát biztosítja azáltal, hogy az egészségügyi rendszer racionális struktúraváltásához és magas színvonalú működéséhez nélkülözhetetlen infrastruktúrafejlesztéseket a humánerőforrás fejlesztések kiegészítik.

A prioritási tengely keretében tervezett beavatkozások végrehajtásához közvetlenül kapcsolódó, kis értékű eszközbeszerzések megvalósítása érdekében igénybe kívánjuk venni a 10%-os ERFA keresztfinanszírozás lehetőségét. A keresztfinanszírozás során olyan a projekt részét képező kis értékű készségfejlesztő eszközök beszerzését tervezzük, amelyek a programok sikeres végrehajtásához nélkülözhetetlenek és sem TIOP, sem ROP forrásokból nem fedezhetőek.

Az intézkedés keretében megvalósuló tevékenységek egyben hozzájárulnak a „Gyermekesély” zászlóshajó céljainak megvalósításához.

3.6.2 Egészségügyi szerkezetátalakítást támogató humánerőforrás- és szolgáltatásfejlesztés

Az ágazati szerkezet-átalakítással összefüggésben az egészségügyi infrastrukturális fejlesztésekhez kapcsolódó humánerőforrás-fejlesztési műveletek végrehajtása is elengedhetetlen, ugyanis a megfelelően képzett humán kapacitás hiányában az ágazati reform keretében átszervezett ellátórendszer működésképtelenné válik. A beavatkozás keretében tervezett programok célja többek között a foglalkoztathatóság javítása, a dolgozók munkaerő-piaci beilleszkedésének elősegítése és az egészségügyi dolgozók ágazatban tartása és felkészítése az ágazati reformok kapcsán megváltozott helyi szükségletekhez való alkalmazkodásra. A szerkezetváltás miatt munkanélkülivé vált egészségügyi dolgozók ágazatba történő re-integrálása érdekében programok támogatják a dolgozók tudásbázisának megújítását, segítik az előregedő-, illetve hiányszakmákban, a megváltozott funkciójú intézményekben történő elhelyezkedésüket, és a szakdolgozói foglalkoztatási támogatásokkal együtt hozzájárulnak a területi ellátási egyenlőtlenségek felszámolásához és így a lakosság egészségi állapotának javításához.

Az ágazati szerkezet-átalakítás során az ellátó intézményekben felmerülő szolgáltatás és költség hatékonyság javító intézkedések korszerű, integrált, az esetszintű kontrollingot is lehetővé tevő minőségmenedzsment rendszerek bevezetését és kiterjesztését teszik szükségessé. A szervezeti hatékonyság javítását célozza továbbá a kiemelt beruházások megvalósíthatósági terveinek minőségbiztosítása, az ágazati épület-, gép-, műszer és energiakataszter modernizálása valamint, a betegazonosítás és –irányítási rendszerek kialakításának előkészítésére.

Az ágazati humánerőforrás-fejlesztések meg kell felelniük a technológia fejlődésével járó kihívásoknak és a növekvő minőségű szolgáltatások munkaerő-szükségletének. Az intézkedések keretében megvalósuló fejlesztések teljessé teszik az ellátó rendszer reformját, növelik az ellátás színvonalát és elérhetőségét így a lakosság egészségi helyzetét javítva hozzájárulnak az ország munkaerőpiaci pozíciójának megerősítéséhez.

A fentiek érdekében tervezett humánerőforrás-monitoring felméri az egészségügyi ellátó rendszer jelen, valós helyzetét, ennek ismeretében folyamatosan összehangolja a szerkezetátalakítás során bekövetkező megváltozott humánerőforrás-igényeket, javítva ezáltal a foglalkoztathatóságot. A humánerőforrás-monitoring rendszer egy megalapozott ágazati és nemzetgazdasági döntés-előkészítő, döntéstámogató rendszer, ami hozzájárul a proaktív ágazati humánerőforrás gazdálkodás megvalósításához, az országos-, regionális,- és területi egyenlőtlenségek mérséklődéséhez, így az egyes szolgáltatások elérhetőségének javítása révén a lakosság egészségi állapota is javul. Az elektronikus betegazonosítási és betegirányítási rendszer előkészítéséhez szükséges tevékenységek szintén fontos részeit képezik a megvalósuló egészségügyi reformnak, illetve hozzájárulnak a rendszer fenntartható működés kialakításához.

A népegészségügyi együttműködések fejlesztése által egész országra kiterjedő egészségmonitorozási szolgáltatás alakul ki, valamint az egészségüggyel kapcsolatos helyi döntéshozatal megalapozottságát támogató egészséghatás-vizsgálatok valósulnak meg a prioritási tengely keretében.

Az egészségügyi rendszer ERFA forrásból végrehajtott fejlesztéssel létrejövő, illetve meglévő központi adminisztrációs rendszer infrastruktúrájára épülő központi alkalmazások fejlesztése teremti meg az intézményi szinten keletkező adatok egységes kezelésének lehetőségét. Az egészségügyi reform folyamatának támogatásához elengedhetetlen az információs adatbázisok egységesítése, vezetői illetve egyéb információs rendszerek fejlesztése, a központi nyilvántartások, illetve intézményi nyilvántartások egységesítése.

Az egészségügyi rendszer ERFA forrásokkal támogatni kívánt infrastrukturális és ellátási struktúraváltásához és magas színvonalú működéséhez nélkülözhetetlen a megfelelő tudással és kompetenciákkal rendelkező, elégséges kapacitású, a jelenlegi hiányszakmákat lefedő humánerőforrás megteremtése és megtartása. Az ellátási szerkezetátalakulással számos humán erőforrással összefüggő kihívással kell szembenézni: a megszűnő ellátóhelyek személyzetének átképzéssel, továbbképzéssel, mobilitási támogatással kell segíteni a bővülő járóbeteg szakellátásban, a hiányszakmákban és a betöltetlen egészségügyi álláshelyeken történő elhelyezkedést. Az intézményeken belüli infrastrukturális hiányosságok, az elavult eszközpark a szakképzett munkaerő elvándorlását eredményezi a fejlettebb térségek, intézmények irányába, és ezzel az egészségügyi ellátásban fennálló területi egyenlőtlenségeket tovább fokozza. A TIOP-ból megvalósuló intézményi infrastrukturális fejlesztések, a korszerű eszközök beszerzése a hatékonyabb gyógyítási feltételek megteremtésével a magasabb színvonalú működés mellett a humánerőforrással kellő mértékig ellátott szakmacsoportok esetében a szakképzett munkaerő megtartásában is szerepet játszik.

A magas színvonalon és költséghatékonyan működő egészségügyi ellátórendszer infrastrukturális fejlesztései és az egészségügyi ellátást biztosító humánerőforrás (szakorvosok, ápolók stb.) szoros, közvetlen összefüggései mellett az ERFA és ESZA forrásból megvalósuló fejlesztések kiegészítik egymást és közvetetten is összekapcsolódnak. A szűrésre használt eszközpark és infrastruktúra szűrőprogramokkal és kampányokkal, egészségre nevelő életmód-

programokkal együtt érheti csak el a betegségek korai felismerését, az egészségi állapot súlyosbodásának megakadályozását. A TIOP keretében kialakítani, illetve fejleszteni kívánt kistérségi járóbeteg-szakellátó intézmények nem csupán a gyógyítás, a szűrés, hanem emellett a megelőzés színterei is lehetnek. Ezek az intézmények ideális helyszínt biztosíthatnak a TÁMOP keretében megvalósuló egészségfejlesztési programok és az egészségügyi ismeretátadás számára. A települési, kistérségi egészségre nevelő és szemléletformáló életmódprogramok, a helyi laikusok, civil szervezetek képzési programjai az ERFA támogatásával kialakított épületekben valósulhatnak meg.

3.6.3 Területi szempontok

Területi szempontból az egészségügyi ellátás színvonalát és az egészségtudatos életmód erősítését szolgáló prioritási tengely alapvetően a magas színvonalú egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés egyenlőségét kívánja javítani, azonban intézkedésenként eltérő vetülettel rendelkezik. Az intézkedések egy része a társadalom egészségtudatos életmódjának erősítését, a másik része a humán erőforrás fejlesztését célozza. Országos szintű elemzések egyértelműen mutatják, hogy az egyes régiók egészségügyi ellátórendszerének jellege nincs arányban azok kihasználtságával. Az ágazati reform ezeknek az egyenlőtlenségeknek a kiegyenlítését illetve a szolgáltatások fejlesztését célozza, Az országos szintű egészségügyi ellátórendszer humán infrastruktúrájának fejlesztése kizárólag egységes, országos szintű felmérést követően kerülhet alkalmazásra. A humán erőforrás rendszert kiegészítik a regionális igényekre alapozott foglalkoztatottsági programok, a társadalom széles rétegét bevonó életmódprogramok is. Az öngondoskodás és felelősségérzet növelő kampányok és programok nemcsak egyéni hanem közösségi szinten is relevánssá válnak regionális és kistérségi szintű mobilizáló programjaink által. Az országos szintű programok alkalmazását minden esetben módszertani elemzések és helyzetfelmérések előzik meg,

3.6.4 Nemzetközi és határmenti együttműködés

Az egészségmegőrzés és humán erőforrás fejlesztéshez kapcsolódóan elsősorban az egészségügyi ellátórendszer reformja, valamint az egészségügyi szolgáltatások újraszervezése tekintetében indokolt a nemzetközi együttműködés támogatása. Ennek keretében a jó gyakorlatok kölcsönös megismerése, adaptációja támogatható.

3.6.5 Keresztfinanszírozási lehetőség alkalmazása

A Strukturális Alapok felhasználását szabályozó általános rendelet 34. cikkelyének (2) bekezdésében szabályozott keresztfinanszírozási lehetőséget alkalmazni kívánjuk a fenti beavatkozások végrehajtása során. A keresztfinanszírozás mértéke az érintett beavatkozások pénzügyi keretének legfeljebb 10%-a lehet. A keresztfinanszírozást egyrészt azoknak a tevékenységeknek a finanszírozására fordítjuk, amelyek nélkülözhetetlenek az egész országra kiterjedő rendszerfejlesztések megvalósításához, ilyenek a 6.1. művellet keretében tervezett beavatkozások, melyek esteében a végrehajtáshoz közvetlenül kapcsolódó, kis értékű eszközbeszerzések megvalósítása érdekében igénybe kívánjuk venni a 10%-os ERFA keresztfinanszírozás lehetőségét. A keresztfinanszírozás során olyan a projekt részét képező kis értékű készségfejlesztő eszközök beszerzését tervezzük, amelyek a programok sikeres végrehajtásához nélkülözhetet-

lenek és sem TIOP sem ROP forrásokból nem fedezhetőek. A prioritási tengely keretében megvalósított műveletek, projektek előkészítését is a prioritási tengely forrásaiból finanszírozzuk.

3.7 TECHNIKAI SEGÍTSÉGNYÚJTÁS A KONVERGENCIA RÉGIÓKBAN

Indikátor:

Támogatott projektek megvalósulásának aránya a [az eldöntött (pozitív támogatási döntés) fejlesztések és a ténylegesen (lezárt projektekben) megvalósított fejlesztések aránya]

3.7.1 Technikai segítségnyújtás az ÚMFT-ben

Az Európai Tanács 1083/2006/EK Rendeletének 46. cikke szerint az alapokból lehetőség nyílik az operatív programok előkészítési, menedzsment, monitoring, értékelési, tájékoztatási és ellenőrzési tevékenységeinek finanszírozására, beleértve az alapok megvalósításához szükséges adminisztratív kapacitás megerősítését.

A 2007-13-as időszakban a technikai segítségnyújtás források két helyen jelennek meg: az operatív programok technikai segítségnyújtás prioritási tengelyeiben és a horizontális *Végrehajtás operatív programban* (VOP).

A VOP és az OP-szintű TA tevékenységek közötti elhatárolás az intézményrendszer egyes szintjei közötti munkamegosztás, valamint az intézmények működtetéséből fakadó tevékenységek és azok költségeinek megoszlásának figyelembe vételével került kialakításra.

Mindezek alapján

- az OP-k technikai segítségnyújtás prioritási tengelyei az egyes programok operatív, elsősorban projektszintű végrehajtásához kötődő tevékenységeit,
- a VOP prioritási tengelyei pedig az ÚMFT, illetve az operatív programok végrehajtásához kötődő, stratégiai, rendszer-szintű tevékenységeket hivatottak támogatni.

A rendelkezésre álló technikai segítségnyújtási források megoszlása az alábbiak szerint alakul:

TA forrás	Források megoszlása (az ÚMFT százalékában)
VOP	1,3%
Operatív program TA prioritási tengelyek összesen	2,6%
Összesen	3,9%

3.7.2 A Társadalmi Megújulás Operatív Program technikai segítségnyújtási prioritási tengely által támogatott tevékenységek

3.7.2.1 Az operatív program technikai-adminisztratív lebonyolítása (a közreműködő szervezeti feladatok)

Az operatív program végrehajtásában a közreműködő szervezetek az irányító hatóságtól kapott felhatalmazás és iránymutatás alapján végzik a felelősségi körükbe utalt prioritási tengely(ok) lebonyolítását, így többek között:

- a pályázati kiírások és támogatási szerződések mintáinak elkészítését,
- projekt javaslatok befogadását és értékelését,
- támogatási szerződések megkötését és módosítását,
- projektek megvalósításának nyomon követését,
- támogatások kifizetését, projektek zárásával kapcsolatos feladatok elvégzését,
- ellenőrzések lebonyolítását, szabálytalanságok feltárását és jelentését,
- az operatív programhoz, vagy OP prioritási tengelyhez kötődő, célzott kommunikációs tevékenység ellátását, az NFÜ által elfogadott éves kommunikációs terv alapján.

(A közreműködő szervezetek feladatainak részletes felsorolását ld. a Végrehajtási fejezetben).

A közreműködő szervezetek feladatai az irányító hatóság és a közreműködő szervezetek közötti feladat-ellátási szerződésekben kerülnek rögzítésre. A **közreműködő szervezeteknek az OP lebonyolításával kapcsolatos feladatai** az elvégzett tevékenységek és a teljesítmény alapján **jelen TA prioritási tengely terhére kerülnek finanszírozásra.**

A közreműködő szervezetek finanszírozásával kapcsolatos egyik legfőbb problémát a 2004-06 közötti programozási időszakban az jelentette, hogy a finanszírozás a felmerült költségek alapján történt, mely nem teremtett motivációt a költség-hatékonyság javítására. Ezt orvosolandó a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség a 2007-13-as programozási időszak közreműködő szervezeteit az ÚMFT-hez kötődő feladatok ellátásáért kizárólagosan, a teljesítmény elv érvényesítésével, vállalkozási jellegű szerződéseken keresztül finanszírozza. Ahol lehetséges a finanszírozás alapja az egységár (pl. értékelt projektjavaslatok száma, teljesített kifizetések száma stb.). *(A KSz-ek finanszírozási módjáról ld. bővebben a Végrehajtási fejezet „A végrehajtás adminisztratív kapacitása” c. pontját.)*

3.7.2.2 Az operatív program lebonyolításával kapcsolatos egyéb feladatok ellátása

A fenti, KSz-ek által ellátott feladatokon túl, a TA prioritási tengely keretében szükséges támogatni a következő, az Operatív Program megvalósításához kapcsolódó tevékenységeket:

- az OP monitoring bizottságának működtetése, beleértve annak titkársági feladatainak ellátását;
- éves megvalósítási jelentések, OP végrehajtását érintő tanulmányok, elemzések, az ÚMFT-szintű értékelési tervben nem szereplő, valamint a monitoring bizottságok kezdeményezésére indított értékelések.

Tekintettel az operatív program két célkitűzést magában foglaló speciális (multi-objective) jellegére és az ebből adódó jogszabályi kötelezettségekre (Európai Tanács 1083/2006/EK Rendelet 54. cikk, (3). bekezdés a) pontja) a különböző célkitűzések alá eső régiókat támoga-

tó tevékenységek különálló TA prioritási tengelyek keretében kerülhetnek csak megvalósításra. Jelen prioritási tengely így csak **az 1. („konvergencia”) célkitűzés alá tartozó hat régiót** fedli le.

A TA források a két prioritási tengely között allokáció-arányosan kerültek felosztásra, vagyis az arányok megegyeznek a konvergencia ill. a regionális versenyképesség allokációk OP-n belüli arányával. Ennek megfelelően az operatív program TA prioritási tengelyeinek aránya az OP TA keretén belül a következő:

Konvergencia TA prioritási tengely: 87,29%

Regionális versenyképesség TA prioritási tengely: 12,74%

3.8 AZ OPERATÍV PROGRAM PRIORITÁSI TENGELYEINEK MEGVALÓSÍTÁSA A KÖZÉP-MAGYARORSZÁGI RÉGIÓBAN

Output indikátorok:

- Az ESZA által támogatott aktív munkaerőpiaci intézkedésekben résztvevő személyek száma a Közép-Magyarország Régióban
- Azoknak a munkavállalási korú (15-64 éves) személyeknek a száma, akik ESZA által finanszírozott képzésben részt vesznek a Közép-Magyarország Régióban
- Az ESZA által támogatott kompetenciaalapú oktatáshoz kapcsolódó új programcsomagokat és módszereket legalább négy évfolyamon és legalább három kompetencia területen az OP keretében bevezető iskolák száma a Közép-Magyarország Régióban
- Az ESZA által támogatott integrációs nevelésben részesített halmozottan hátrányos helyzetű tanulók száma a Közép-Magyarország Régióban
- Az ESZA által támogatott "képzők képzése" program keretében képzett/átképzett tanárok száma a Közép-Magyarország Régióban
- Az ESZA által támogatott, a munkaerő-piaci aktivitás és foglalkoztathatóság erősítését támogató szociális szolgáltatásokban részesülő hátrányos helyzetű emberek (hajléktalan, szenvedélybetegek, inaktívok, stb.) száma a Közép-Magyarország Régióban
- Az ESZA által támogatott programokban résztvevő gyermekek száma a Közép-Magyarország Régióban
- Az ESZA által támogatott életmódprogramok száma a Közép-Magyarország Régióban

Eredmény indikátorok:

- "Új kezdet" kombinált indikátora a Közép-Magyarország Régióban²²
- Azoknak a munkavállalási korú (15-64 éves) személyeknek a száma a Közép-Magyarország Régióban, akik az ESZA által finanszírozott képzést sikeresen befejezik (zárvizsgát teljesítenek, bizonyítványt szereznek)
- Az Országos Kompetenciamérés olvasási-szövegértési skáláján 1-es, vagy az alatti szinten teljesítők aránya a 8. évfolyamon a Közép-Magyarország Régióban
- Az ESZA által támogatott projektekhez kapcsolódó, referált folyóiratokban megjelenő olyan cikkek számának növekedése a Közép-Magyarország Régióban, amelyeknek szerzői hazai főiskolák, egyetemek oktatói, vagy kutatóintézetek kutatói
- Az ESZA által támogatott képzéseket sikerrel befejező szociális és rehabilitációs szakemberek száma a Közép-Magyarország Régióban
- Az OP tevékenységei eredményeképpen a non-profit szervezetek között és helyi önkormányzatok között kialakult hálózatok száma a Közép-Magyarország Régióban

²² (Azoknak a fiataloknak/felnőtteknek az aránya, akik az X. hónapban váltak munkanélkülivé, az X+6/12. hónapban még mindig munkanélküliek, és sem intenzív tanácsadásban, vagy álláskeresői segítségben nem részesültek, és nem ajánlottak fel nekik új kezdési lehetőséget képzés, átképzés, munkatapasztalat-szerzés, munkalehetőség vagy egyéb foglalkoztathatóságot javító intézkedés formájában.)

- A prioritás keretében támogatott kampányok hatásának részaránya az átfogó emlőrák, méhnyakrák, valamint vastag- és végbélrák szűrési programokban regisztrált résztvevők arányának növekedésében az érintett korcsoportban a Közép-Magyarország Régióban

A gazdasági fejlettség regionális szintű mutatói alapján Közép-magyarországi régió (KMR) az EU fejlettebb régiói közé tartozik. Ezért a Strukturális Alapokra vonatkozó szabályok szerint a KMR a kohéziós politika „Regionális versenyképesség és foglalkoztatás” célkitűzése (2. célkitűzés) alá tartozik, míg az ország többi hat régiója a „Konvergencia” célkitűzés (1. célkitűzés) alá sorolódik. A KMR – sajátos helyzetére tekintettel – ugyanakkor jogosult átmeneti és egyedi alapon nyújtott (ún. phasing-in) támogatásra.

Főszabályként egy operatív program a kohéziós politika egyetlen célkitűzésre terjedhet ki. Az 1083/2006 EK rendelet 32. cikkelyének (1.) bekezdése lehetőséget biztosít arra, hogy az operatív program, a tagállam és az Európai Bizottság erről szóló megállapodása esetén több célkitűzést is lefedjen. E lehetőség alapján, - igazodva az Európai Bizottságnak 2006. november 11-én a Nemzeti Fejlesztési Ügynökséghez címzett levelében foglalt jóváhagyásához - a TÁMOP az egész ország területére kiterjedően foglalja egységes keretbe a tervezett fejlesztéseket. E kivételnek az alkalmazása – és következésképpen az OP hatályának az ország egész területére való kiterjesztése – több szempontból is indokolt. Egyrészt az operatív program olyan reformok végrehajtását támogatja, amelyeknek az eredményesség érdekében szükség-szerűen ki kell terjedniük az ország egészére. Ilyenek tekinthető például a foglalkoztatási szolgálat reformja, vagy az oktatási rendszer átalakítását segítő intézkedések. Másrészt, az aktivitás és foglalkoztatás növelését szolgáló intézkedéseket általában is indokolt a KMR területére is kiterjeszteni, hiszen az inaktív népesség 25%-a, az összes munkanélküli 22,2%-a ebben a régióban él. A KMR regionálisan viszonylag kedvező mutatói jelentős különbségeket takarnak – elsősorban a főváros és agglomerációs körzete, valamint Pest megye hátrányosabb helyzetű kistérségei között. Tendenciájukat tekintve a főváros és Pest megye foglalkoztatási mutatói egyaránt javulnak, ugyanakkor Pest megye rendkívül heterogén kistérségekből áll a munkanélküliséget tekintve.

A konvergencia és a regionális versenyképesség és foglalkoztatás célkitűzések közötti forrásmegosztást az Európai Bizottság által jóváhagyott Új Magyarország Fejlesztési Terv pénzügyi táblája tartalmazza.

A régió helyzete alapján elmondható, hogy az operatív program prioritási tengelyeinek mindegyike releváns a KMR esetében is. Ezért stratégiai-szakmai szempontból a KMR prioritási tengely tartalma megegyezik az OP többi prioritási tengelye keretében meghatározott tartalommal. E prioritási tengely keretében az 1-6. prioritási tengely alatt tervezett tevékenységeknek a KMR területén történő megvalósítását, illetve az országos intézményfejlesztési programoknak a KMR-re eső részét fogjuk finanszírozni hangsúlyt fektetve a versenyképesség és foglalkoztatás nemzeti viszonylatban való javítására, valamint a régió belüli társadalmi, gazdasági és területi különbségek csökkentésére, különös tekintettel a főváros és agglomeráció, valamint a főváros és a régió települései közötti különbségekre. A prioritási tengely keretében szükséges az innovatív nemzetközi tapasztalatok és jó gyakorlatok felhasználása a foglalkoztatáspolitikára, az oktatás-képzés valamint a társadalmi befogadás, részvétel erősítése területén nemzetközi együttműködés keretében.

Ennek megfelelően a prioritási tengely keretében támogatandó főbb tevékenységek a következők:

- A foglalkoztathatóság fejlesztése, a munkaerőpiacra való belépés ösztönzése
- Az alkalmazkodóképesség javítása;

- Minőségi oktatás és hozzáférés biztosítása mindenkinek;
- A felsőoktatás tartalmi és szervezeti fejlesztése a tudásalapú gazdaság kiépítése érdekében
- Társadalmi befogadás, részvétel erősítése
- Egészségmegőrzés és humánerőforrás fejlesztés az egészségügyi ellátórendszerben

Az operatív program szempontjából meghatározó intézményrendszerek központi intézményeinek fővárosi koncentrációja miatt földrajzilag a KMR területén valósul majd meg az országos jelentőségű, más régiókat is érintő fejlesztések jelentős része. Ezek teljes körű finanszírozása aránytalanul nagy terhet róna a KMR pénzügyi keretére, miközben a fejlesztések eredményei és hatásai az ország többi régiójában is érvényesülnek majd. Ezért indokolt az arányosítás mechanizmusát alkalmazni, azaz az országos fejlesztések tekintetében az 1. és 2. célkitűzés között a forrásmegosztást az adott intézkedés szempontjából releváns mutatók alapján meghatározni. Az arányosítás az egyes tevékenységek tekintetében többek között a következő mutatókra alapozható:

- A foglalkoztathatóság fejlesztése, a munkaerőpiacra való belépés ösztönzése: munkanélküliséggel, inaktivitással kapcsolatos mutatók;
- Az alkalmazkodóképesség javítása: alacsony iskolai végzettségű és szakképzettséggel nem rendelkező népesség arányával kapcsolatos mutatók;
- Minőségi oktatás és hozzáférés biztosítása mindenkinek: intézmények arányával kapcsolatos mutatók, szegregáció mértéke
- A felsőoktatás tartalmi és szervezeti fejlesztése a tudásalapú gazdaság kiépítése érdekében: felsőoktatásban tanulók arányával összefüggő mutatók
- Társadalmi befogadás, részvétel erősítése: társadalmi hátrányokkal összefüggő mutatók.
- KMR régióban lévő súlyponti kórházak, illetve a konvergencia régióban lévő súlyponti kórházak aránya, kivéve központi régióban lévő országos hatáskörű intézményeket

Prioritási tengely	Arányosítási mutató	Érték	A választott mutató indoklása és az arányosítással érintett beavatkozások indikatív felsorolása:
A foglalkoztathatóság fejlesztése, a munka-	a Közép-magyarországi Régióra jutó regisztrált álláskereső aránya	10,5%	A prioritási tengely azoknak a szolgáltatásoknak és támoga-

<p>erőpiacra való belépés ösztönzése</p> <p>A multi-objective beavatkozások nem haladják meg a prioritási tengely és a hozzákapcsolódó KMR forrás 30%-át.</p>			<p>tásoknak a fejlesztését finanszírozza, amelyek segítik és ösztönzik az álláskeresőket, illetve amelyek a munkáltatókat a munkaerőpiaci szempontból hátrányos helyzetű emberek foglalkoztatására ösztönzik.</p> <p>Az arányosítással érintett beavatkozások indikatív felsorolása:</p> <p>Az integrált munkaügyi és szociális szolgáltató-rendszer fejlesztése</p>
<p>Az alkalmazkodóképesség javítása</p> <p>A multi-objective beavatkozások nem haladják meg a prioritási tengely és a hozzákapcsolódó KMR forrás 30%-át.</p>	<p>A szak- és felnőttképzéssel, szervezetváltással, be nem jelentett munkavégzéssel kapcsolatos beavatkozások esetén: a Közép-magyarországi Régióra jutó munkavállalási korú gazdaságilag aktívak arányának és a Közép-magyarországi Régióra jutó szakiskolai és szakközépiskolai tanulók arányának súlyozott átlaga</p>	23,8%	<p>A prioritási tengely a gazdaságilag aktív népesség alkalmazkodóképességének javítására, illetve a szakképzés fejlesztésére irányuló beavatkozásokat tartalmaz, ennek megfelel a jelzett mutató. A nem állami szervezetek szolgáltatói szerepének erősítése esetében abból indokolt kiindulni, hogy mely célcsoport számára fognak szolgáltatásokat nyújtani.</p>
	<p>A nem állami szervezetek akkreditációja esetén: a Közép-magyarországi Régióra jutó regisztrált álláskereső aránya</p>	10,5%	
<p>Minőségi oktatás és hozzáférés biztosítása mindenkinek</p> <p>A multi-objective beavatkozások nem haladják meg a prioritási tengely és a hozzákapcsolódó KMR forrás 25 %-át</p>	<p>KMR-ben található közoktatási intézmények aránya</p>	23,5% (2006/2007)	<p>A 3. prioritási tengely keretében megvalósuló kiemelt fejlesztések (tartalom és módszertan) valamennyi közoktatási intézményben elterjesztésre kerülnek.</p> <p>Az arányosítással érintett beavatkozások indikatív felsorolása:</p> <p>3.3.1 A kompetencia alapú oktatás elterjedésének támogatása</p> <p>3.3.2 A közoktatási rendszer hatékonyságának javítása, újszerű megoldások és együttműködések kialakítása</p>
	<p>A KMR-ben található közművelődési, közgyűteményi intézmények (nyilvános települési és egyéb nyilvános könyvtárak, múzeumok) átlagolt aránya</p>	17% (2005)	<p>Az OKM fejlesztések keretében megvalósuló kiemelt programok eredményeinek felhasználása valamennyi közművelődési és közgyűteményi intézmény számára elérhető lesz.</p> <p>Az arányosítással érintett beavatkozások indikatív felsorolása:</p> <p>3.3.2 A közoktatási rendszer hatékonyságának javítása, újszerű megoldások és együttműködések kialakítása</p>

	Közoktatási Statisztikai adatok alapján a 40% feletti h.h aránnyal rendelkező általános iskolai feladat-ellátási helyek aránya a KMR-ben	13% (2005/2006)	<p>A 3. prioritási tengely keretében a 3.3.3 művelet alatt megvalósuló kiemelt fejlesztések (tartalom és módszertan) kiemelten a hátrányos- és halmozottan hátrányos helyzetű diákokat célozzák.</p> <p>Az arányosítással érintett beavatkozások indikatív felsorolása: 3.3.3 A halmozottan hátrányos helyzetű és a roma tanulók szegregációjának csökkentése, esélyegyenlőségük megteremtése a közoktatásban</p>
<p>A felsőoktatás tartalmi és szervezeti fejlesztése a tudásalapú gazdaság kiépítése érdekében</p> <p>A multi-objective beavatkozások nem haladják meg a prioritási tengely és a hozzákapcsolódó KMR forrás 5 %-át</p>	Felsőoktatásban tanulók (azon hallgatók aránya, akik KMR területén laknak és KMR területén lévő intézményben tanulnak)	22,1% (2006/2007)	<p>A 4. prioritási tengely keretében megvalósuló kiemelt fejlesztések (tartalom és módszertan) valamennyi felsőoktatási intézmény számára elérhető lesz.</p> <p>Az arányosítással érintett beavatkozások indikatív felsorolása: 3.4.1 A felsőoktatás minőségének javítása az egész életen át tartó tanulóval összhangban</p>
<p>Társadalmi befogadás, részvétel erősítése</p> <p>A multi-objective beavatkozások nem haladják meg a prioritási tengely és a hozzákapcsolódó KMR forrás 25%-át.</p>	A következő mutatók súlyozott átlaga: a KMR részesedése az a rendszeres szociális segélyben részesülő személyekből és a KMR részesedése a rendszeres gyermekvédelmi támogatást kérő személyekből	10,2%	<p>A beavatkozások a hátrányos helyzetű emberek – köztük a hátrányos helyzetű gyermekek – társadalmi és munkaerőpiaci integrációját támogatják.</p> <p>Az arányosítással érintett beavatkozások indikatív felsorolása:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Beruházás a jövőnkbe gyermek és ifjúsági programok országos elemei - A hátrányos helyzetű társadalmi csoportok munkaerőpiaci integrációjának előmozdítására irányuló programok országos elemei - Szociális ellátórendszer fejlesztésének országos elemei - Helyi közösségek és a civil társadalom fejlesztése keretében az országos szervezetekhez kapcsolódó fejlesztések

	Hajléktalanokat érintő beavatkozások esetében	40%	A hajléktalanok egy jelentős része a fővárosban koncentrálódik. Az arányosítással érintett beavatkozások indikatív felsorolása: - Hajléktalan-ellátáshoz kapcsolódó országos projektek.
Egészségmegőrzés és egészségügyi humán-erőforrás- fejlesztés A multi-objective beavatkozások nem haladják meg a prioritási tengely és a hozzákapcsolódó KMR forrás 25 %-át	A KMR régióban lévő súlyponti kórházak illetve a konvergencia régióban lévő súlyponti kórházak aránya kivéve a központi régióban lévő országos hatáskörű intézményeket: 30,7% - 69,3 %	30,7%	A megvalósuló kiemelt fejlesztések országos hatást fejtenek ki. Az arányosítással érintett beavatkozások indikatív felsorolása: - Egészségfejlesztés és egészségtudatos magatartásra ösztönzés (szűrőprogramok országos kommunikációja) - Egészségügyi szerkezetátalakítást támogató humán-erőforrás- és szolgáltatás fejlesztés

Az arányosítás elvét a prioritási tengelyeken belül azon beavatkozások esetében alkalmazzuk, amelyek az 1. és a 2. célkitűzés alá tartozó régiókra egyaránt kiterjednek, ahol a támogatás „haszonélvezői” nem lehatárolhatók régiók szerint, és amelyek esetében a beavatkozás költségeit a beavatkozásnak a különböző célkitűzések alá tartozó régiókra gyakorolt hatásával arányosan indokolt megosztani az 1. és a 2. célkitűzés között.

A fenti mutatók értékét az Irányító Hatóság az operatív programhoz kapcsolódó kétéves akciótervek keretében felülvizsgálja, és az aktuális adatok alapján módosítja. Ez a felülvizsgálat nem érintheti a felülvizsgálatot megelőzően jóváhagyott projekteket és a megkötött támogatási szerződéseket.

E módosításokon túlmenően, kivételes esetben, a 1083/2006 EK rendelet 22. cikkelyében foglaltak betartásának figyelembevételével adott indoklás és a Bizottság egyetértése alapján a fenti mutatók kis mértékben módosíthatók.

A prioritási tengely végrehajtása az OP egészére vonatkozó intézményrendszer keretei között valósul meg. Külön végrehajtási struktúra létrehozása a KMR-re vonatkozóan nem szükséges. A területi szempontokat azonban minden egyes tevékenység esetében figyelembe kell venni, és – ahol lehetséges és indokolt – építeni kell az egyes ágazatoknak a KMR területén működő decentralizált vagy dekoncentrált intézményeire, vagy egyéb, a régiókban működő szervezetre.

A TÁMOP „Közép-magyarországi régió” prioritási tengelye összhangban van és támogatja a „regionális versenyképesség és foglalkoztatás” célkitűzés alá eső, ERFA támogatású Közép-Magyarország Operatív Programot. A szinergiák erősítésére kell törekedni elsősorban „A tudásalapú társadalom innováció és vállalkozás-orientált fejlesztése” (Az együttműködésen alapuló innováció fejlesztése), „A versenyképesség keretfeltételeinek fejlesztése” (E-közigazgatás és E-közszolgáltatás fejlesztése, Közcélú IKT infrastruktúra fejlesztése) továbbá „A humán közszolgáltatások minőségének javítása” (Foglalkoztatási szervezetek szolgáltatásainak javítása, Oktatási intézmények infrastruktúra fejlesztése, Egészségügyi intézmények

infrastruktúra fejlesztése, Szociális intézmények infrastruktúra fejlesztése) KMOP prioritási tengelyek esetén.

3.9 TECHNIKAI SEGÍTSÉGNYÚJTÁS A KÖZÉP-MAGYARORSZÁGI RÉGIÓBAN

Cél: Az operatív program műveleteinek eredményes és hatékony megvalósítás

Indikátor:

Támogatott projektek megvalósulásának aránya a Közép-magyarországi régióban
[az eldöntött (pozitív támogatási döntés) fejlesztések és a ténylegesen (lezárt projektekben) megvalósított fejlesztések aránya]

Tekintettel az operatív program két célkitűzést magában foglaló speciális (multi-objective) jellegére és az ebből adódó jogszabályi kötelezettségekre (Európai Tanács 1083/2006/EK Rendelet 54. cikk, (3). bekezdés a) pontja), a különböző célkitűzések alá eső régiókat támogató tevékenységek különálló TA prioritási tengelyek keretében kerülhetnek csak megvalósításra. Jelen prioritási tengely így csak **a 2. (Regionális versenyképesség és foglalkoztatás) célkitűzés alá tartozó Közép-magyarországi régiót** fedi le.

A prioritási tengely célkitűzései és tevékenységei megegyeznek az előző prioritási tengelyben foglaltakkal.

4 AZ OPERATÍV PROGRAM VÉGREHAJTÁSÁRA VONATKOZÓ RENDELKEZÉSEK

A végrehajtási rendszer kialakításával kapcsolatos alapvető szempont a 2004-2006-os időszak tapasztalatainak összegzése, egy koordinált és hatékony rendszer kialakítása, a feladat- és felelősségi körök világos elválasztása, az egyes folyamatokban meglévő átfedések megszüntetése, az eljárások átláthatóvá tétele és egyszerűsítése, valamint egy ügyfélbarát rendszer kialakítása.. Ezen alapvető szempontokat a folyamat minden szereplőjének, a végrehajtási rendszer minden szintjének folyamatosan figyelembe kell vennie.

A következő nemzeti jogszabályok szabályozzák a végrehajtást:

- a 2007-2013 programozási időszakban az Európai Regionális Fejlesztési Alapból, az Európai Szociális Alapból és a Kohéziós Alapból származó támogatások felhasználásának szabályairól és felelős intézményeiről szóló 255/2006 (XII.8.) Korm.rendelet rögzíti.
- a 2007-2013 programozási időszakban az Európai Regionális Fejlesztési Alapból, az Európai Szociális Alapból és a Kohéziós Alapból származó támogatások felhasználásának általános szabályairól szóló 16/2006. (XII.28.) MeHVM-PM együttes rendelet szabályozza.
- a 2007-2013 programozási időszakban az Európai Regionális Fejlesztési Alapból, az Európai Szociális Alapból és a Kohéziós Alapból származó támogatások fogadásához kapcsolódó pénzügyi lebonyolítási és ellenőrzési rendszerek kialakításáról szóló 281/2006. (XII.23.) Korm.rendelet szabályai rögzítik.

4.1 MENEDZSMENT

4.1.1 Stratégia és koordináció

A tervezés és végrehajtás során a koordináció alábbi szempontjait folyamatosan biztosítani kell:

- A nemzeti ill. EU forrásból finanszírozott fejlesztések összhangját;
- Az EU különböző fejlesztési alapjai – EMVA, EHA, strukturális alapok, Kohéziós Alap – által nyújtott támogatások koordinált tervezését és felhasználását;
- Az ÚMFT-n belül az egyes operatív programok közötti szinergiák kihasználását, a célkonfliktusok, párhuzamosságok kiküszöbölését;
- Az ágazati jellegű operatív programokban a regionális szempontok figyelembe vételét, a regionális fejlesztési tanácsok folyamatos bevonását;
- A regionális operatív programokon belül az ágazati politikai keretek érvényesülését, a szakminisztériumok részvételét a fejlesztéspolitika alakításában;
- Az egyes operatív programok határain túlterjedő zászlóshajó programok, ezen belül a több régióra kiterjedő területi fejlesztési programok kialakítását és megvalósítását;

- A horizontális célok – a 1083/2006/EK rendelet 16. cikkben foglaltaknak megfelelően a nők és férfiak közötti egyenlőség érvényesülésének elősegítése, a nemen, faji vagy etnikai származáson, valláson vagy meggyőződésen, fogyatékossgon, koron vagy szexuális irányultságon alapuló bármilyen megkülönböztetés tilalma, a fogyatékossgal élő személyek hozzáférésének biztosítása, valamint, a 17. cikk rendelkezéseinek megfelelő fenntarthatóság – érvényesülésének előmozdítását és betartását.

A **koordináció intézményi garanciái** egyaránt átfogják a tervezés, a végrehajtás, a monitoring, az értékelés és a visszacsatolás fázisait. Az intézmények hatékony együttműködése érdekében a **koordináció folyamatait** jogszabályok rögzítik.

Intézményi keretek

A stratégiai tervezés átfogó koherenciáját a Kormány biztosítja. Ennek érdekében a Kormány jóváhagyja

- a Nemzeti Stratégiai Referenciakeretet (a továbbiakban: Új Magyarország Fejlesztési Tervet (ÚMFT)) és az operatív programokat az Európai Bizottság számára történő benyújtásukat megelőzően;
- az operatív programokban megvalósítandó támogatási konstrukciókat részletesen kibontó akcióterveket – azok megvalósításának bemutatását, tervezett ütemezését, indikatív forrásmegosztását, célrendszerét és célcsoportjait, valamint a pályázat nélkül megvalósítandó projektek, és a nagyprojektek listáját;
- az operatív programok módosítási javaslatait a monitoring bizottságok által történő elfogadást megelőzően.

A Kormány rendszeresen értékeli az ÚMFT és az operatív programok megvalósításának előrehaladását.

A stratégiai tervezés koordinációjának elősegítésre a Kormány felállította a **Fejlesztéspolitikai Irányító Testületet (FIT)**, amely összehangolja az ÚMFT, a Nemzeti Lisszaboni Akcióprogram, a Fenntartható Fejlődés Nemzeti Stratégia és az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégia stratégiai tervezésével kapcsolatos feladatokat. A FIT feladata a Kormány elé kerülő javaslatok és jelentések – így az operatív programoknak, akcióterveknek, pályázati kiírások tartalmának – előzetes megtárgyalása és a Kormány számára történő javaslattevél. (Ezen feladatai ellátása során nem korlátozza a Monitoring Bizottságok feladat- és hatáskörét.)

Felállításra került továbbá egy magas szintű kormánytanácsadói szerv, a **Nemzeti Fejlesztési Tanács (NFT)**, melynek tagjai:

- a miniszterelnök;
- a Regionális Fejlesztési Tanácsok képviselői;
- a Gazdasági és Szociális Tanács képviselői;
- neves szakértők;
- a FIT meghívott tagjai

Az NFT értékeli a fejlesztéspolitikai célok megvalósulását, nyomon követi az ÚMFT-ben rögzített célok teljesülését, és az EU fejlesztési irányelvek érvényesülését és összhangját, és ennek alapján javaslatokat fogalmazhat meg a Kormány számára. (Ezen feladatai gyakorlása során nem korlátozza a Monitoring Bizottságok feladat- és hatáskörét.)

Az ÚMFT tervezésének és végrehajtásának koordinációjával megbízott Kormány ügynökség a **Nemzeti Fejlesztési Ügynökség** (NFÜ). Az NFÜ felel:

- az ÚMFT tervezésének, programozásának, értékelésének és végrehajtásának összehangolásáért,
- az operatív programok tervezésének, programozásának és megvalósításának koordinációjáért
- a 1083/2006/EK tanácsi rendelet 27. cikk 4. bekezdés g) pontjában foglaltaknak megfelelően az operatív programok, illetve – az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program irányító hatóságával együttműködésben – az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap (EMVA), valamint az Európai Halászati Alap (EHA) támogatásainak összehangolásáért;
- továbbá mindezen támogatásoknak az Európai Beruházási Banktól, az Európai Beruházási Alapból és egyéb forrásokból származó támogatásokkal való összehangolásáért;
- az ÚMFT-t és a több operatív programot érintő kérdések tekintetében az Európai Bizottsággal való kapcsolattartásáért;
- az ÚMFT és az OP-k általános eljárásrendjének szabályozásáért, beleértve az egységes működési kézikönyv kidolgozását;
- az egységes monitoring és informatikai rendszer kifejlesztéséért, működtetéséért, folyamatos továbbfejlesztéséért;
- a közösségi politikák és horizontális szempontok, így a fenntarthatóság, az esélyegyenlőség, és a diszkrimináció tilalma, a közbeszerzések, illetve – a Pénzügyminisztérium Támogatásokat Vizsgáló Irodájával (PM TVI) együttműködve – az állami támogatási szabályok érvényesítéséért. Ennek keretében az ezekkel kapcsolatos dokumentumok, útmutatók, stb. elkészítéséért, ezen elvek pályázati kiírásokban történő megjelenéséért, valamint nyomon követéséért.
- az ÚMFT megvalósítására vonatkozó egységes kommunikációs stratégia kidolgozásáért, továbbá és az ÚMFT egészére vonatkozó tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos kötelezettségek teljesítéséért;
- az intézményrendszer szervezetfejlesztéséért (pl. képzések biztosítása, tananyagok fejlesztése, jó gyakorlatok terjesztése, ösztönzése, jogszabályi koordináció biztosítása);
- az ÚMFT végrehajtásának vonatkozásában egységes pályázati ügyfélszolgálat kialakításáért és működtetéséért.

4.1.1.1 Koordinációs eljárások

Az egyes **operatív programok** tartalmi összehangolása, az átfedések elkerülése érdekében a tervezés során az elhatárolás biztosítása érdekében az egyes operatív programokban részletes lehatárolási (demarkációs) elvek kerülnek meghatározásra.

A végrehajtás során a tartalmi koordinációt az – egyes operatív programok tervezési-végrehajtási részleteit tartalmazó, kétéves kitekintéssel készülő – egy OP-ra vagy annak prioritási tengelyére vonatkozó **akciótervek** biztosítják. Az akcióterv-dokumentumban be kell mutatni a megvalósulást szolgáló támogatási konstrukciókat, ezek ütemezését és indikatív forrásfelosztását. Ezen felül, részletesen be kell mutatni a tervezett támogatások indokoltságát és célját, beleértve:

- a közösségi politikákhoz (ideértve a Közösségi stratégiai iránymutatásokat és a Lisszaboni Akciótervet), valamint az ágazati és regionális stratégiákhoz és programokhoz való kapcsolódást (ideértve a zászlóshajó programokat is),
- a nemzeti finanszírozásból megvalósuló fejlesztésekkel való összhangot,

Az akcióterveket az irányító hatóság vezetésével az érintett tárcák ill. régiók és a közreműködő szervezetek szakembereiből álló munkacsoport (Operatív Program Tervezési Koordinációs Bizottság (OPTKB)) készíti elő, amelyben valamennyi tárca és régió képviselteti magát.

Az Európai Regionális Fejlesztési Alapból finanszírozott társprogrammal (TIOP) való koordinációt biztosítja, hogy a két operatív programot ugyanaz az irányító hatóság menedzseli, és ugyanazok a közreműködő szervezetek. A társadalmi infrastruktúra fejlesztése Közép-Magyarországon külön operatív programban (KMOP) valósul meg. Az ezzel való koordinációt biztosítja, hogy a felelős irányító hatóság az ágazati operatív program irányító hatósága által előkészített akcióterveket és támogatási konstrukciókat csak a régió speciális helyzetéből adódóan szükséges pontokon változtatja meg, továbbá itt is ugyanazok a közreműködő szervezetek.

A vidékfejlesztéssel és halászattal való komplementaritás megteremtése és biztosítása, valamint a kettős finanszírozás kizárásának megteremtése érdekében az OPTKB-ben illetve a monitoring bizottságban jelen vannak az EMVA és EHA végrehajtásáért felelős szervezetek képviselői. Az ÚMFT, valamint az EMVA-EHA kistérségi tanácsadói hálózatai szoros együttműködésben dolgoznak egymással. A három hálózat (Önkormányzati és Térségi Koordinátor Hálózat, ÚMFT Tanácsadó Hálózat, és a Vidékfejlesztési Tanácsadó Hálózat, továbbiakban: kistérségi hálózatok) **közös feladata** a – közösségi és nemzeti költségvetési – fejlesztési források hatékony felhasználásának támogatása. A fenti célhoz a hálózatok a **kistérségi fejlesztési stratégiaalkotás, programozás, projekt-előkészítés**, valamint az **egyes projektek gazdájának támogatása** útján járulnak hozzá. A kistérségi hálózatok **összehangolt stratégia** alapján dolgoznak, munkatársaik egymással **együttműködnek**. Ennek érdekében országos, regionális és kistérségi szinten is évente - féléves felülvizsgálattal – **közös munkatervet** készítenek, feladataik ellátásáról **közös beszámolót** készítenek.

A partnerség alapelveinek kiterjesztéseként, valamint a programok és beavatkozások közötti koordináció érvényesülésének erősítése érdekében az NFÜ – az ÚMFT-n és az OP-kon túlmenően – lehetővé teszi a társadalmi partnerek és civil szervezetek véleményének kifejtését az egyes akciótervek és pályázati kiírások **társadalmi egyeztetése** során is. Az írásos, vagy ilyen célú konzultáció során tett javaslatok a műveletek véglegesítésekor figyelembe vételre kerülnek.

A koordináció érvényesülését teszi lehetővé az egyes programozási végrehajtási dokumentumok társadalmi egyeztetése is, valamint az, hogy a projektszelekció során a bíráló bizottságba tagot delegálhat az érintett szakminiszter, ill. – a ROP-ok esetében – az érintett Regionális Fejlesztési Tanács. A monitoring bizottságok tagjaként a régiók részt vesznek a projektszelekciós kritériumok kialakításáról szóló döntés meghozatalában is.

4.1.2 A "Regionális versenyképesség és foglalkoztatás" célkitűzés forrásainak speciális menedzsment és koordinációs aspektusai

A végrehajtási stratégia kidolgozása során az Irányító Hatóság fokozott figyelmet fordít a "Regionális versenyképesség és foglalkoztatás" célkitűzés forrásainak fokozatosan csökkenő

kötelezettségvállalási profiljára, valamint annak a "Konvergencia" allokáció profiljától való eltéréseire, , illetve biztosítja az Európai Tanács 1083/2006/EK Rendelet 22. cikkében foglaltak (A források közti átcsoportosítás tilalma) betartását.

4.1.3 Irányító Hatóság (IH)

2006. júliusától valamennyi OP irányító hatósága a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség önálló szervezeti egységeként működik.

A végrehajtás irányításának koncentrációja elősegíti az OP-k végrehajtása közötti koordináció hatékonyságának növelését, a tapasztalatcserét (amely az eljárásrendek egységesítése miatt még inkább felértékelődik), az átláthatóságot, az elszámoltathatóságot, valamint a feladat-szervezés racionalizálását

4.1.3.1 Az Irányító Hatóság helye

A 1083/2006/EK rendelet 59. cikk (1) a) pontjának megfelelően a Társadalmi Megújulás Operatív Program Irányító Hatósági feladatait a **Nemzeti Fejlesztési Ügynökség Humánerőforrás Programok Irányító Hatóság főosztálya** látja el.

4.1.3.2 Az Irányító Hatóság feladatköre és felelőssége

A 1083/2006/EK rendelet 60. cikkében foglaltaknak megfelelően az irányító hatóság felelős az operatív programnak a hatékony és eredményes pénzgazdálkodás elvével összhangban történő irányításáért és végrehajtásáért, és különösen a következőkért:

- Koordinálja a felelősségi körébe utalt operatív programok és kapcsolódó dokumentumok tervezését. Ennek keretében létrehozza és az érintett tárcák/régiók és szakértők részvételével működteti a Tervezési Operatív Bizottság albizottságaként az Operatív Program Tervezési Koordinációs Bizottságát (OPTKB).
- Biztosítja, hogy a finanszírozásra kiválasztott műveletek összhangban álljanak az operatív programra alkalmazandó feltételekkel, valamint, hogy végrehajtásuk teljes időtartama alatt megfeleljenek a vonatkozó közösségi és nemzeti szabályoknak.
- Biztosítja az operatív program minden egyes műveletének számviteli nyilvántartását számítógépes formában nyilvántartó és tároló rendszer naprakész adatokkal való feltöltését, valamint azt, hogy a pénzügyi ellenőrzéshez, monitoringhoz, ellenőrzéshez és értékeléshez szükséges végrehajtási adatok gyűjtése megtörténjen.
- Biztosítja, hogy a kedvezményezettek és a műveletek végrehajtásába bevont egyéb szervezetek – a nemzeti számviteli szabályok sérelme nélkül – vagy külön számviteli rendszert, vagy a művelettel kapcsolatos valamennyi ügylet számára megfelelő számviteli kódot alkalmazzanak.
- Jóváhagyja a pályázati kiírásokat és a támogatási szerződésmintákat; jóváhagyja a projektjavaslatokról szóló döntéseket.
- Befogadja és ellenőrzi a KSz-ek által készített forrásle hívásokat, ellenjegyzi és az igazoló hatóságnak továbbítja a KSz-ek által készített hitelesítési jelentéseket.
- Biztosítja, hogy az operatív programok értékelései a vonatkozó közösségi rendelkezésekkel összhangban történjenek. Az IH – együttműködésben a Monitoring Bi-

zottsággal – vezető szerepet tölt be az értékelési prioritási tengelyek és tevékenységek meghatározása során. (Ld. még az értékelésre vonatkozó alfejezetet.)

- Elkészíti, és folyamatosan aktualizálja az operatív program ellenőrzési nyomvonalát. Eljárásokat dolgoz ki annak érdekében, hogy a megfelelő ellenőrzési nyomvonal biztosításához előírt valamennyi költség- és ellenőrzési dokumentumot a vonatkozó rendelkezéseknek megfelelően megőrizték.
- Biztosítja, hogy az Igazoló Hatóság a költségekkel kapcsolatban igazolás céljából folytatott eljárásokról és vizsgálatokról valamennyi szükséges információt megkapja.
- Működteti az operatív program monitoring bizottságát és biztosítja az ehhez szükséges dokumentumokat annak érdekében, hogy a monitoring bizottság az operatív program végrehajtásának minőségét – figyelemmel annak konkrét céljaira – felügyelhesse.
- Felel az éves és záró végrehajtási jelentések elkészítéséért, valamint – a monitoring bizottság általi jóváhagyásukat követően – a Bizottsághoz történő benyújtásukért.
- A Bizottság részére átadja a nagyprojektek értékeléséhez szükséges információkat.
- Kidolgozza az operatív program módosítására vonatkozó javaslatokat.
- Biztosítja az OP a Monitoring Bizottság döntésének megfelelő kiválasztás kritériumainak megfelelő végrehajtását, az akciótervek végrehajtását, valamint a műveletek szabályosságát és megvalósíthatóságát.
- Felügyeli a felelősségi körébe utalt programok végrehajtását.
- Az operatív program(ok)kal kapcsolatos ügyek tekintetében az Európai Bizottság illetékes főigazgatóságával/-aival kapcsolatot tart.
- Részt vesz vagy – amennyiben a feladat delegálásra kerül – felügyeli az ÚMFT egészére, illetve a felelősségi körébe utalt operatív programra vonatkozó tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos feladatok ellátásában és ügyel az ezzel kapcsolatos követelmények betartására.
- Ellenjegyzői a végrehajtásra vonatkozó többéves programozási dokumentumokat.
- Gondoskodik az operatív program szakmai segítségnyújtási keretének kezeléséről.
- Kezeli a rendszerszintű szabálytalanságokat, megteszi a szükséges korrekciós intézkedéseket.
- Az illetékes miniszter és regionális fejlesztési tanács véleményének kikérésével és bemutatásával, javaslatot tesz a kormány számára a kiemelt projektek azonosítására.

Az OP IH feladatainak ellátásában – jellemző módon a horizontális, több OP-t érintő feladatok tekintetében (pl. pénzügy, kommunikáció) – részt vesznek az NFÜ további szervezeti egységei is.

A végrehajtás egyes delegált adminisztratív, pénzügyi és technikai feladatait végző **közreműködő szervezetek** (továbbiakban: KSZ) tekintetében az IH:

- Szakmai felügyeletet gyakorol a KSZ OP végrehajtásával kapcsolatos tevékenységei vonatkozásában.
- Jóváhagyja a KSz OP-források felhasználásával kapcsolatos belső eljárásrendjét.
- Az operatív program megvalósításának részleteit szabályozó utasítások kidolgozása és kiadása a KSz részére.
- Rendszeresen ellenőrzi és értékeli a KSz tevékenységét.

A közreműködő szervezetek a rájuk delegált feladatokat feladat-ellátási szerződés alapján látják el, mely szerződés biztosítja, hogy a KSz szolgáltatásaiért cserébe teljesítményalapú finanszírozásban részesüljön.

4.1.4 Közreműködő szervezetek

4.1.4.1 A közreműködő szervezetek feladatai

A KSz egy vagy több prioritási tengely tekintetében különösen az alábbi feladatokat látja el:

- Részt vesz a feladatkörébe tartozó akcióterv kidolgozásában.
- Az Irányító Hatóság által meghatározott követelményeknek megfelelően éves munkatervet készít, amely tartalmazza a pályázatok meghirdetésének és beadási határidejének tervezett dátumait, a kötelezettségvállalásra, támogatási szerződések megkötésére és kifizetésre vonatkozó éves irányszámokat.
- Közreműködik a pályázati kiírások és támogatási szerződések mintáinak elkészítésében az IH-val és a szakminisztériumokkal együttműködésben.
- Befogadja és értékeli a projekt javaslatokat, az irányító hatósággal történt megállapodásnak megfelelően szükség szerint bíráló bizottságokat állít fel és működtet, amennyiben ezt az Irányító Hatóság a közreműködő szervezetre delegálta.
- Vizsgálja a társfinanszírozott termékek és szolgáltatások teljesítését, valamint ellenőrzi, hogy a műveleteknek a kedvezményezettek által bejelentett költségei valóban felmerültek, és a közösségi és nemzeti szabályokkal összhangban állnak.
- Megkötöti és módosítja a támogatási szerződéseket.
- Nyomon követi a projektek megvalósítását, elvégzi a támogatások kifizetését és a projektek zárásával kapcsolatos feladatokat, lebonyolítja az ellenőrzéseket, feltárja és jelenti a szabálytalanságokat (ennek kapcsán szabálytalanságkezelési rendszert alakít ki és működtet).
- Folyamatosan rögzíti az adatokat az egységes monitoring informatikai rendszerben, valamint biztosítja az adatbázis naprakészségét és megbízhatóságát.
- Az operatív program és annak részleteit tartalmazó akcióterv és az éves munkaterv megvalósításában történt előrehaladásról negyedévente beszámolókat készít, amely tartalmazza a szükséges intézkedésekre vonatkozó javaslatokat is.
- Elkészíti és folyamatosan aktualizálja az ellenőrzési nyomvonalat.
- Tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos feladatok ellátása, az NFÜ által elfogadott éves kommunikációs terv alapján.

4.1.4.2 KSz-ek minősítése, kiválasztása és finanszírozása

Az operatív program végrehajtásában közreműködő szervezetek az intézményes-szakmai felkészültségüket előre rögzítő, objektív szempontrendszer alapján a közreműködő szervezet intézményi kapacitását és szakmai kompetenciáját mérő **minősítési rendszer** keretében kerültek kiválasztásra. A feladat tényleges delegálásának előfeltétele volt, hogy a leendő közreműködő szervezet a minősítés során a feladat elvégzéséhez szükséges szervezeti feltételek, technikai és emberi erőforrások, és szakmai kompetenciák meglétéről bizonyítottan számot adjon. *(A kiválasztási folyamatról bővebben ld. az adminisztratív kapacitásról szóló alfejezetet.)*

A végrehajtás hatékonyságának biztosítása érdekében, a közreműködő szervezetek teljesítménye rendszeresen értékelésre kerül.

Az operatív programok közreműködő szervezetei a fenti pontban említett minősítési eljárás eredményének függvényében, a 2007-2013 programozási időszakban az Európai Regionális Fejlesztési Alapból, az Európai Szociális Alapból és a Kohéziós Alapból származó támogatások felhasználásának szabályairól és felelős intézményeiről szóló 255/2006 (XII.8.) Korm.rendelet 10.§-ának rendelkezései értelmében együttes miniszteri rendeletben kerültek kijelölésre. Ezt követően a KSz-ek konkrét feladat-, felelősség- és hatásköreinek, valamint finanszírozásuk módjának és feltételeinek rögzítése többoldalú feladat-ellátási szerződés keretében került meghatározásra, melyet az NFÜ, a KSz és – amennyiben releváns volt – a KSz tulajdonosi jogainak gyakorlója írt alá.

A program hatékony végrehajtása érdekében egyes támogatási konstrukciók esetében egyedi döntés alapján közvetítőként gazdasági társaságok, kereskedelmi bankok, civil szervezetek is bevonhatók (pl. indirekt támogatások vagy tőkealapok lebonyolítóiként).

A KSz-ek fenti feladatainak finanszírozása a feladat-ellátási szerződések keretében az OP szakmai segítségnyújtás prioritási tengelyének terhére történik. A KSz-ek a felmerült működési költségeik kapcsán, valamint az általuk igazolt költségek helytállóságának és szabályszerűségének, valamint a megbízható pénzügyi gazdálkodás biztosítása érdekében a szerződések többek között a következő kötelezettségeket írják elő:

- a KSz a közreműködői feladatok ellátásával kapcsolatos bevételeit és költségeit nyilvántartásában és analitikusan teljes körűen elkülöníteni köteles; amennyiben az egy-egységárak nem versenyztetés eredményeként kerülnek kialakításra, a KSz-feladatok ellátásával kapcsolatos bevételek profit elérésére és/vagy a szervezet egyéb tevékenységeiből eredő veszteségek finanszírozására nem fordíthatóak
- az IH a KSz-nél a végrehajtásra vonatkozó ellenőrzéseket végez, mely kiterjed a KSz közreműködői feladatokkal kapcsolatos ráfordításainak, költségeinek és kiadásainak elkülönített nyilvántartására, eredményességére, szabályosságára és valódiságára is.

Az IH szabálytalanság felmerülése esetén felfüggesztheti a KSz által elkövetett szabálytalansággal érintett, indokolt esetben az összes jelen megállapodással kapcsolatos tevékenységet.

4.1.4.3 A Társadalmi Megújulás Operatív Program közreműködő szervezetei

A minősítési eljárás alapján az OP végrehajtásában közreműködő szervezetként az alábbi szervezetek kerültek kijelölésre:

- **Európai Szociális Alap Nemzeti Programirányító Iroda Társadalmi Szolgáltató Kht**

(ESZA Kht.);

A Kht. a Szociális és Munkaügyi Minisztérium felügyelete alatt működik és magyar és uniós foglalkoztatási programok operatív menedzsmentjét végzi.

A Kht. a Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program (HEFOP) végrehajtása során közreműködő szervezetként jelentős gyakorlati tapasztalatokra tett szert ESZA típusú támogatási programok végrehajtási feladatainak szervezésében, pályázati kiírások előkészítésében, értékelés előkészítésben, támogatási szerződéskötésben. Az általa kezelt intézkedések a vállalkozások képzési igényeinek kielégítésére, civil szervezetek foglalkoztatási feladataiban való közreműködésének támogatására irányultak. Jelentős számú kisösszegű pályázat értékelését, támogatási szerződés megkötését, monitoring feladatainak ellátását oldották meg sikeresen.

Közreműködött továbbá központi felnőtt képzési programok előkészítésben, végrehajtásuk ellenőrzésében. Az említett közreműködői feladatok elvégzéséhez alakította ki – rugalmasan alkalmazkodó – végrehajtási struktúráját.

- **Oktatási és Kulturális Minisztérium Támogatáskezelő Igazgatóság (OKM-TI);**

Az OKM Támogatáskezelő az Oktatási és Kulturális Minisztérium háttérintézményeként az oktatási miniszter által megjelölt költségvetési fejezeti kezelésű előirányzatok, programok és egyéb nemzetközi és közösségi pénzforrások pályázati úton történő felhasználásával, lebonyolításával és ellenőrzésével kapcsolatos feladatokat látja el. Feladatköre a közoktatási és integrációs, informatikai, felsőoktatási szakterületeket érintő pályázatok lebonyolítása.

A közösségi pályázatokat lebonyolító hazai intézményrendszerben az OKM Támogatáskezelő, akkreditált Közreműködő Szervezetként a Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Programban felelős a Strukturális Alapokból finanszírozott, mind ESZA, mind ERFA típusú fejlesztési programok működtetéséért, így tapasztalattal rendelkeznek nagy számú kisösszegű, illetve kis számú, nagy volumenű infrastrukturális beruházások kezelésében, mindamelllett, hogy részt vesz a 2007-2013-ig terjedő programozási időszak tervezési feladatainak ellátásában.

- **Egészségügyi Stratégiai Kutatóintézet – Strukturális Alapok Programkezelő Programiroda (ESKI-STRAPI)**

A Strukturális Alapok Programirodát az Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium hozta létre 2003 januárjában, jelenleg az Egészségügyi Stratégiai Kutatóintézet részben önállóan gazdálkodó szervezeti egységeként működik. A STRAPI a Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Programban (HEFOP) az egészségüghöz kapcsolódó nagy volumenű pályázatos infrastrukturális beruházásokat (kórházfejlesztések), valamint a szociális területhez kapcsolódó kisebb költségvetésű képzési, valamint nagyobb költségvetésű infrastrukturális beruházásokat kezel, ezenkívül felelős mind az egészségügy, mind a szociális területen egy-egy mintaértékű, a 2007-13-as időszakra inputot szolgáltató központi projekt végrehajtásáért is. A STRAPI humán erőforrása jól felkészült, többéves projekttapasztalattal és szakmai tudással rendelkező szakemberekből áll. A HEFOP ERFA típusú projektjeinek megvalósításában komoly feladatokat teljesít.

Az egyes közreműködő szervezetek a 255/2006 (XII.8.) Korm.rendelet 10. §-ában foglalt feltételek mellett lecserélhetőek.

Annak érdekében, hogy a 2004-2006-os időszakban tapasztalt duplikációk és hatásköri átfedések kiküszöbölhetőek legyenek, főszabályként egy KSz önállóan felel egy vagy több prioritási tengely (vagy minimum támogatási konstrukció) lebonyolításáért. A KSz-ek közötti feladatmegosztás tematikus és nem horizontális, mint az előző időszakban volt. A pályázó vagy kedvezményezett csak egy szervezettel (KSz) áll kapcsolatban, amely felel a támogatási konstrukció lebonyolításának egészéért.

4.1.5 Az OP lebonyolítása során használt eljárások

A végrehajtás hatékonyságának és eredményességének növelése, valamint átláthatóságának további elősegítése érdekében szükséges a végrehajtási folyamatok egységesítése és egyszerűsítése.

A projekt kiválasztási szempontoknak általánosan biztosítaniuk kell, hogy olyan projektek kerüljenek kiválasztásra, amelyek

- megvalósulása hozzájárul az ÚMFT és az operatív program, illetve az adott prioritási tengely társadalmi-gazdasági céljaihoz;
- egyértelmű, mérhető és elérhető célokkal rendelkeznek;
- költség-hatékonyak;
- pénzügyileg és szervezetenként fenntarthatók;
- hozzájárulnak a fenntarthatóság, valamint az esélyegyenlőség és diszkrimináció tilalmának érvényesítéséhez;
- sikeres megvalósulásuk valamennyi feltétele biztosított.

A kiválasztási kritériumokat az operatív program monitoring bizottsága fogadja el.

Az OP végrehajtás során az allokációs döntések meghozatala az alábbi eljárások mentén folyik:

- **Kiemelt projekt:** A projekt kiválasztás olyan esete, amikor nincs szükség pályáztatásra. Ezen projektek is gondosan kiértékelésre kerülnek az értékelési eljárás során, először amikor előzetesen kiválasztásra kerülnek az akciótervben történő nevesítés előtt (az előzetes projektjavaslat alapján) és másodszor a jóváhagyási döntést megelőzően (részletes projektjavaslat alapján). A partnerségi elv mindkét fázisban érvényesül, hiszen az akciótervek társadalmi vitán vesznek részt és a civil szervezetek mindkét esetben helyet kapnak a bíráló bizottságokban. Elsősorban azon projektek tartoznak ebbe a kategóriába, amelyek megvalósítása a gazdaságra, a társadalomra, a térszerkezetére stb. jelentős hatást gyakorolnak. Kedvezményezettjeik többnyire – de nem kizárólagosan – állami vagy önkormányzati szervezetek. (pl. *közcélú infrastruktúra projektek, kiemelt foglalkoztatási hatással járó befektetések állami támogatása*).
- **Egyfordulós nyílt pályázat:** Olyan támogatási konstrukciók esetében alkalmazott eljárás, ahol a pályázók száma, ill. összetétele (pl. magán szervezetek) indokolja a versenyeztetést.
- **Kétfordulós pályázat:** Olyan esetekben alkalmazott pályázatos projekt-kiválasztási eljárástípus, ahol a célcsoport és a várható pályázatok száma limitált (tipikusan: közberuházások), és a finanszírozandó projektek összetettebbek. Az eljárás során először előzetes (kevésbé részletes) projekt-javaslatok kerülnek kiválasztásra. Az első körben

sikeres projekt-javaslatok a KSz-től segítséget kapnak részletes, támogatható projektté történő kidolgozásukhoz.

- **Közvetett támogatás:** az eljárásnak két típusa lehet:
  - **Indirekt támogatás:** olyan, meghatározott értékhatár alatti pályázatok esetében használt eljárás, amelynek kapcsán a támogatások elosztását, a projektek szabályos és szerződészerű végrehajtásának felügyeletét – az irányító hatósággal kötött támogatási szerződés alapján – szakmai lebonyolító szervezet – pl. civil szervezet – látja el.
  - **Pénzügyi támogatási eszközök:** olyan eljárás, amelyben a projektek kiválasztását, megvalósulásának nyomon követését, ellenőrzését, a támogatás kifizetését pénzügyi közvetítők (pl. bankok) végzik. (pl. hitel, tőke, garancia eszközök).

Az egyes támogatáscsoportok esetében alkalmazandó projekt-kiválasztási eljárásokat a részletes akciótervek tartalmazzák.

4.1.6 A végrehajtás adminisztratív kapacitása

Az új időszakban a fejlesztési terv költségvetése – és ezen belül a felhasználandó EU-támogatás nagysága – igen jelentős mértékben megemelkedett. Magyarország elkötelezett az intézményrendszer olyan továbbfejlesztése mellett, hogy az EU-támogatások hatékony, eredményes és időben történő felhasználásához szükséges szervezeti kapacitás folyamatosan és teljes körűen rendelkezésre álljon.

Annak érdekében, hogy a feladatnak meg tudjon felelni, figyelembe véve a 2004-2006 közötti tapasztalatokat, Magyarország az intézményrendszer jelentős strukturális átalakítása mellett döntött. A szerkezeti átalakítás kiterjed a hatékonyabb feladat- és munkafolyamat-szervezésre, valamint ezzel összefüggésben – előzetes felméréseknek megfelelően – a rendelkezésre álló adminisztratív kapacitások bővítésére.

Ennek érdekében:

- Az összes irányító hatóság egyetlen intézményben került összevonásra. Ennek eredményeként:
  - Egységessé vált a programok tervezésének és végrehajtásának teljes szabályrendszere. Ez növeli a rendszer átláthatóságát, megkönnyíti a „legjobb gyakorlatok” elterjesztését.
  - A minden IH esetében azonos tartalmú technikai háttérfunkciókat (pl. pénzügy, számvitel, kommunikáció, jogi feladatok) összevontan, az NFÜ horizontális szervezeti egységei látják el valamennyi IH számára. Így növelhető volt a feladatellátás hatékonysága.
- A Kormány a tervezéshez és a végrehajtáshoz kötődő feladatokat egységes elvek alapján az IH-k és a KSz-ek között újra osztotta. Az IH az OP végrehajtásával kapcsolatos stratégiai feladatokért felel, míg a KSz nagyobb döntési jogosultságot és felelősséget kap a konkrét pályáztatást érintő ügyekben. Ennek eredményeként megszűnik a párhuzamos feladatellátás (duplikáció), csökken a hibák lehetősége, minden szereplő teljesítménye egyértelműen mérhetővé és számonkérhetővé válik.
- Az NFÜ 2006. őszén a potenciális közreműködő szervezeteknél – a 2003-ban követett gyakorlathoz hasonlóan – független szervezeti audit, ún. minősítési eljárást folytatott le. A minősítés célja egyrészt az volt, hogy megállapítsa a szervezet alkalmasságát a KSz feladatokra, másrészt, hogy felmérje az adott szervezetnél a feladat ellátása érdekében még továbbfejlesztendő területeket. A minősítés szempontjai különösen:

- rendelkezik-e a szervezet megfelelő szakmai tapasztalattal és felkészült humán erőforrás kapacitással;
- a szervezeti forma lehetővé teszi-e a munkatársak teljesítményének ösztönzését;
- a szervezet működése kellőképpen szabályozott-e;
- a szervezeti forma lehetővé teszi-e a 2007-13-as időszakban a KSz-hez delegált feladatok önálló ellátását.

A minősítés eredményeként a szervezet fejlesztésére vonatkozóan **konkrét intézkedési terv készült minden egyes KSz számára**, Ennek keretében a KSz-ek pontosan megállapított határidőkkel kötelezettséget vállalnak a kapacitások ill. kompetenciák tekintetében szükséges intézkedések mielőbbi végrehajtására (amely adott esetben a megfelelő feladatellátáshoz szükséges adminisztratív kapacitások bővítését, vagy a személyi állomány képzését is jelenti).

Az intézkedési tervek az NFÜ-KSz feladatellátási szerződések részét képezik és ezek megvalósítását az IH folyamatosan nyomon követi. Ezáltal biztosított, hogy minden IH megfelelő létszámú és képzettségű humán kapacitással rendelkezzen.

- Átfogó teljesítménymérési és ösztönzési rendszert került bevezetésre mind szervezeti, mind egyéni szinten. Így az intézményrendszer minden tagja érdekeltté válik a programok hatékony, tartalmi szempontból eredményes végrehajtásában.
- Rugalmas, teljesítményarányos, hosszú távon kiszámítható intézmény-finanszírozási rendszer került bevezetésre a KSz-ek esetében. Ahol lehetséges, a finanszírozás alapja az egységár (pl. értékelt projektjavaslatok száma, teljesített kifizetések száma stb.). Az NFÜ és a KSz között kötött feladat-ellátási szerződés biztosítja a KSz magas szintű, gyors projekt-kiválasztási és –menedzsment feladatok ellátásában való pénzügyi érdekelttségét. Egyben garantálja, hogy a közreműködő szervezetek a feladatellátáshoz szükséges létszámot és technikai feltételeket – saját hatáskörben – rugalmasan meg tudják teremteni: középtávú feladataiktól függően szabadon növelhetik vagy csökkenthetik kapacitásaikat. A KSz-költségek pénzügyi fedezetét a 2004-06-os időszak részletes intézményi költségfelméréseinek eredményei alapján kialakított OP TA-prioritási tengelyek biztosítják.

A KSz-szintű feladat- és kapacitásigény kielégítésére a szakmai segítségnyújtás források kb. 2/3-át különítettük el.

4.2 MONITORING és ÉRTÉKELÉS

4.2.1 Monitoring

4.2.1.1 Monitoring Bizottság

4.2.1.1.1 Feladat- és hatásköre

Az operatív program monitoring bizottság felelősségi körébe tartozó feladatokat – különös tekintettel a végrehajtás eredményességére és minőségére – ill. a bizottság összetételére vonatkozó szabályokat a 1083/2006/EK rendelet 65. cikke és a 255/2006-os Korm.rendelet 14.§-a tartalmazza:

- az operatív program jóváhagyásától számított hat hónapon belül megvizsgálja és jóváhagyja a finanszírozott műveletek kiválasztási kritériumait, és jóváhagyja ezen kritériumoknak a programozási igények szerinti bármely felülvizsgálatát;
- az irányító hatóság által benyújtott dokumentumok alapján rendszeres időközönként felülvizsgálja az operatív program konkrét céljainak megvalósítása felé tett előrelépést;
- megvizsgálja a végrehajtás eredményeit, különösen az egyes prioritási tengelyek mentén kitűzött célok elérését, valamint az értékeléseket;
- megvizsgálja és jóváhagyja az éves és záró végrehajtási jelentéseket, valamint az évente aktualizált értékelési tervet;
- tájékoztatást kap az éves ellenőrzési jelentésről vagy a jelentésnek az operatív programra vonatkozó részéről, valamint a jelentés vizsgálatát követően vagy a jelentés említett részére vonatkozóan a Bizottság által tett esetleges észrevételekről;
- az Irányító Hatóságnak javasolhatja az operatív program bármely olyan felülvizsgálatát vagy vizsgálatát, amely elősegíthetné az alapok célkitűzéseinek elérését, illetve a program irányításának javítását, a pénzügyi ellenőrzést is beleértve;
- megvizsgálja és jóváhagyja az alapokból származó hozzájárulásról szóló bizottsági határozat tartalmának módosítását célzó javaslatokat.
- A monitoring bizottság továbbá megtárgyalja a 4.1.1. fejezetben hivatkozott akcióterveket.

A 1083/2006/EK tanácsi rendelet 63. cikk (1) bekezdésével összhangban egy monitoring bizottság több operatív program végrehajtását is felügyelheti.

4.2.1.1.2 Összetétele

A monitoring bizottságok felállításáért az irányító hatóságok felelnek.

A 1083/2006/EK rendelet 64. cikkében foglaltaknak megfelelően az operatív program Monitoring Bizottságának összetétele az alábbiak szerint alakul:

A 1083/2006/EK rendelet 64. cikk (1) bekezdésének megfelelően a Monitoring Bizottság elnökét a tagállam jelöli ki, aki a Fejlesztéspolitikai Irányító Testület adott tématerületért felelős mindenkori tagja.

A Monitoring Bizottság tagjai:

- az Irányító Hatóság,
- az OP végrehajtásában érintett szakminiszterek delegált képviselője,
- az OP végrehajtásában érintett közreműködő szervezetek,
- az államháztartásért felelős miniszter képviselője,
- az érintett regionális fejlesztési tanácsok delegált képviselője
- egy önkormányzati szövetségek közösen jelölt egy képviselője,
- környezetvédelmi civil szervezetek által delegált legalább egy képviselő,
- az Országos Érdekegyeztető Tanács munkavállalói és munkáltatói oldalának egy-egy képviselője,

- a romákat, a fogyatékossgal élő embereket és a nők és férfiak esélyegyenlőségét képviselő civil szervezetek legalább egy-egy delegált képviselője,
- az érintett szakmai és társadalmi szervezetek egy-egy delegált képviselője.

Tanácsadói minőségében részt vesz:

- saját kezdeményezésére vagy a monitoring bizottság kérésére az Európai Bizottság egy képviselője;
- az OP végrehajtásával érintett másik OP Irányító Hatóságának egy képviselője;
- az Igazoló Hatóság és az Ellenőrzési Hatóság és a központi harmonizációs egység egy-egy képviselője;
- azon operatív programok esetében, amelyekhez az EIB vagy az EIF hozzájárul, az EIB és az EIF egy-egy képviselője;
- állandó meghívottként az EMVA és az EHA végrehajtásáért felelős szervezet egy képviselője.

4.2.1.1.3 Monitoring információs rendszer leírása – indikátorok és adatgyűjtés

A pályázók és a támogatást igénybevevők által szolgáltatott adatok a monitoring információs rendszerbe, az Egységes Monitoring Információs Rendszer (EMIR) továbbfejlesztett változatába kerülnek. A rendszer adatokkal történő feltöltése a közreműködő szervezetek feladata, az NFÜ biztosítja a rendszer folyamatos működtetését és fejlesztését.

A rendszer biztosítja az adatok gyűjtését, feldolgozását és továbbítását, valamint a végrehajtás támogatását, segíti az ÚMFT végrehajtásában résztvevő valamennyi szervezet napi munkáját csakúgy mint az Európai Bizottságét és más hazai intézményekét.

A 2007-13-as programozási időszakban alapkövetelmény, hogy a pályázók és a támogatást igénybe vevők adatszolgáltatási kötelezettségeiknek minden támogatási forma esetében lehetőleg elektronikusan tegyenek eleget. A rendszer ezen szempontok figyelembevételével került kialakításra.

Az informatikai rendszer valós idejű adatokat szállít a megvalósítási rendszer minden egyes szintjéről, valamint elektronikus kommunikációs eszközként szolgál az Európai Bizottság és Magyarország között.

A rendszer az átláthatóság biztosítása érdekében nyilvántartja

- az egyes prioritási tengelyek esetében alkalmazott – az ERFA és az ESZA támogatásterületei közötti – „átjárhatóság” teljesülését és az időszak során nyomon követi maximumainak teljesülését, beleértve az Európai Parlament és a Tanács 1081/2006/EK Rendelet 3. cikk, (7). bekezdésében foglalt speciális eseteket is, valamint
- a 1083/2006/EK Tanácsi rendelet II. melléklet 15. pontja szerint a Középmagyarországi régióra jutó addicionális támogatások felhasználását.

4.2.2 Értékelés

4.2.2.1 Értékelési terv

Az OP-k értékelése ÚMFT szinten biztosított koordináció mentén, szisztematikus rendszerben, értékelési terv mentén történik. Az értékelési terv biztosítja az értékelések elvégzésére

való felkészülést, a külső és belső értékelő kapacitásokkal való hatékony gazdálkodást, valamint az értékelések összehangolásában rejlő lehetőségek kihasználását.

Az OP értékelési terve 3 éves kitekintésben készül, évente felülvizsgálatra, illetve kiegészítésre kerül a folyamatos értékelési rendszer jellegéből adódóan.

Az OP értékelési tervét az OP IH – az értékelés ÚMFT szintű koordinációját biztosító szervezeti egységgel egyetértésben – terjeszti az OP Monitoring Bizottsága elé, amely azt évente jóváhagyja. (A Monitoring Bizottságnak szintén joga van értékelés lefolytatását kezdeményezni.) Az értékelési terv a végrehajtás 2015-ig terjedő időszakára vonatkozóan előre tervezett értékeléseket, illetve a folyamatos értékelés rendszerében évente kiválasztásra kerülő értékeléseket is tartalmaz.

Az értékelési terv az alábbi értékeléseket tartalmazza:

- az OP stratégia és végrehajtási rendszer félidei felülvizsgálata (2009-2010);
- az OP utólagos értékelése (2015-2016);
- az akciótervek éves operatív értékelése (2008, 2010, 2012, 2014);
- az akciótervek utólagos értékelése (2009, 2011, 2013, 2015);
- akciótervek és egyedi beavatkozások, nagyprojektek OP célok és horizontális célkitűzések érvényesüléséhez való hozzájárulásának előzetes értékelő vizsgálata (2006, 2008, 2010);
- az operatív program horizontális céljai teljesülésének átfogó értékelése (pl. esélyegyenlőség, fenntarthatóság stb.) (2008, 2010, 2012)

Az értékelés kiterjed az Operatív Program klímaváltozással kapcsolatos hatásaira (lehetőség szerint számba véve a kapcsolódó természeti, társadalmi és gazdasági költségeket és hasznokat is), hogy megalapozza a hatékony fellépést a klímaváltozás elleni küzdelemben.

Az értékelések tervezett felhasználására (közzététel, értékelési jelentések hozzáférhetősége, eredmények bemutatása és terjesztése, ajánlások nyomon követése) vonatkozó szabályokat az egységes működési kézikönyv tartalmazza. Ezen szabályok összhangban vannak a Bizottság folyamatos értékelésre vonatkozó munkadokumentumainak (*Working Documents on on-going evaluations*) ajánlásaival.

4.2.2.2 A folyamatos értékelés kiválasztási mechanizmusa

Az előre tervezett (átfogó, stratégiai) értékelések mellett az ÚMFT egységes értékelési terve évről-évre kiegészül az akciótervekhez kapcsolódó értékelésekkel, amelyekre az OP IH tesz javaslatot a monitoring bizottsággal egyetértésben. Az értékelési terv keretében értékelést kell indítani:

- az akcióterv azon műveletei esetében, amelyek végrehajtása során a végrehajtási ütemtervben meghatározott indikátor-értékektől jelentős eltérés mutatkozik;
- az akcióterv műveleteihez kapcsolódó I. NFT-ben megvalósított intézkedés(ek) tapasztalatainak összegyűjtésére;
- az innovatív, hazai végrehajtási előzménnyel nem rendelkező műveletek lezárása után 2 évvel a végrehajtás tapasztalatainak összegyűjtésére, valamint a hatásmechanizmusok feltárására;

- 2009-től kezdődően évente prioritási tengelyenként legalább 1 művelet szándékolt és nem szándékolt hatásainak utólagos értékeléssel történő felmérésére.

Az értékelési tervtől függetlenül ad-hoc értékelés indítása indokolt a végrehajtás rendszerében (KSZ, IH) felmerülő előre nem látható igények, valamint a Monitoring Bizottság igényei alapján.

4.2.2.3 Értékelés menedzsment

Az értékelés horizontális, ÚMFT szintű koordinációját biztosító szervezeti egység:

- előkészíti és lefolytatja az előre tervezett, átfogó stratégiai értékeléseket;
- biztosítja a rendszerszerűen lebonyolított értékelések forrásait, módszertani egységességét és az értékelési terv betartását;
- előkészíti és lefolytatja a több OP-t érintő kérdésekben lefolytatott értékeléseket;
- előkészíti és lefolytatja az innovatív, hazai előzményekkel nem rendelkező műveletek értékelését.
- biztosítja, hogy az értékelések eredményei a közvélemény számára hozzáférhetővé váljanak.

Az IH az megfelelő kapacitást tart fenn az értékelésekhez kapcsolódó menedzsment feladatok elvégzésére, amely

- felelős az OP és a hozzá kapcsolódó akciótervek és műveletek értékeléséhez kapcsolódó feladatok elvégzéséért, az ÚMFT értékelési tervének OP-t érintő részeinek megvalósulásáért;
- koordinálja, fejleszti és ösztönzi az OP-hoz kapcsolódó értékelési tevékenységet;
- javaslatot tesz az ÚMFT 3 éves értékelési tervéhez;
- biztosítja az értékelések eredményeinek tervezésbe és végrehajtásba való becsatornázását;
- gondoskodik az OP értékelési indikátorok adatainak előállításáról és monitoring információk rendszerben való tárolásukról;
- két évente, az akciótervek lezárásakor, felülvizsgálja az OP prioritási tengely-szintű indikátorainak célértékeit;
- indokolt esetben – pl. a monitoring bizottság kezdeményezésére – az OP értékelési tervében nem szereplő értékeléseket indít a műveletekhez kapcsolódóan, azok végrehajtásának támogatására.

4.2.2.4 Tervezett értékelési kapacitások

4.2.2.4.1 Pénzügyi erőforrások

Az ÚMFT-szintű értékelések, valamint az értékelési módszertanok kidolgozása, az értékelési tevékenységek koordinációja, illetve az éves értékelési tervben szereplő értékelési tevékenységek pénzügyi feltételeit a Végrehajtás Operatív Program, illetve központi költségvetési források teremtik meg.

További – pl. a Monitoring Bizottság kezdeményezésére lefolytatott – értékelések finanszírozási forrását jelen OP szakmai segítségnyújtás prioritási tengelyei

4.2.2.4.2 **Humán erőforrások:**

Az NFÜ értékelésért felelős 6 fős horizontális egységének kapacitásain kívül az IH-k megfelelő mértékű címzett humán erőforrást biztosítanak az értékelési tevékenységek ellátására.

4.3 **PÉNZÜGYI IRÁNYÍTÁS ÉS ELLENŐRZÉS**

4.3.1 **Igazoló Hatóság – feladatai**

4.3.1.1 Az Igazoló Hatóság felépítése

A strukturális alapok és a Kohéziós Alapból támogatott fejlesztések megvalósítására szolgáló operatív programok igazoló hatósága a Pénzügyminisztérium elkülönült szervezeti egysége. Az igazoló hatósági feladatok ellátása az előző programozási időszak kifizető hatósági (Pénzügyminisztérium NAO Iroda) szervezetére és gyakorlatára épül.

Az Igazoló Hatóság a következő **feladatokat** látja el:

- átutalások fogadása az Európai Bizottságtól;
- az uniós hozzájárulások átutalása a Nemzeti Fejlesztési Ügynökségnek a vonatkozó fejezeti kezelésű előirányzat-felhasználási keretszámlájára;
- a költségnyilatkozatok és átutalás igénylések elkészítése, igazolása és benyújtása a Bizottsághoz;
- annak igazolása, hogy a költségnyilatkozat pontos, megbízható számviteli rendszerekből származik, és ellenőrizhető bizonylatokon alapul, továbbá, hogy az igazolt költségek megfelelnek az alkalmazandó közösségi és nemzeti szabályoknak, és a programra alkalmazandó kritériumokkal összhangban finanszírozás céljából kiválasztott, valamint a közösségi és nemzeti szabályoknak megfelelő műveletek tekintetében merültek fel;
- igazolás céljából az ellenőrzési hatóság által vagy annak hatáskörében elvégzett valamennyi ellenőrzés eredményének figyelembevétele;
- a költségek megfelelőségének ellenőrzése érdekében saját hatáskörében kockázatelemzésen alapuló mintavétel alapján tényfeltáró vizsgálat és tényfeltáró látogatás elvégzése a pénzügyi lebonyolításban résztvevő szervezeteknél
- az átutalások fogadására szolgáló kincstári számlák forgalmáról, a követelésekről és a kötelezettségekről számviteli nyilvántartás vezetése;
- a visszafizetendő, valamint az adott művelethez történő hozzájárulás egészének vagy egy részének visszavonásából eredő összegek nyilvántartása;
- az adminisztratív hibák, valamint az operatív program megvalósítása során bekövetkezett szabálytalanságok következtében szükségessé váló pénzügyi korrekciók végrehajtása, a visszafizetett uniós hozzájárulások Európai Bizottság felé történő elszámolása;

- az adott pénzügyi évre, valamint a következő pénzügyi évre vonatkozó, előrelátható átutalási igénylésekkel kapcsolatos ideiglenes előrejelzések megküldése az Európai Bizottság részére minden évben legkésőbb április végéig.

4.3.2 Pénzügyi irányítás szabályai

4.3.2.1 Az IH felelőssége:

- Az Irányító Hatóság felel az Operatív Programnak a megbízható pénzügyi gazdálkodás elvével összhangban történő irányításáért és végrehajtásáért.
- Az IH a kedvezményezettek elszámolásainak befogadását, feldolgozását és ellenőrzését közreműködő szervezetre – amennyiben van KSZ - delegálja.
- Az IH a delegált feladatok ellátását folyamatosan nyomon követi.
- Az IH biztosítja, hogy igazolás céljából az igazoló hatóság kellő információval rendelkezzen az operatív program végrehajtása során felmerült költségekkel kapcsolatban folytatott eljárásokról, továbbá a közreműködő szervezet hitelesítési jelentésének eljenjegyzésével nyilatkozik az igazoló hatóság felé az általa delegált feladatokat ellátó közreműködő szervezet által alkalmazott eljárások uniós és hazai előírásokkal való összhangjáról. Az irányító hatóság gondoskodik a közreműködő szervezet által összeállított hitelesítési jelentés igazoló hatóság részére történő benyújtásáról.
- Kockázatelemzésen alapuló helyszíni ellenőrzés a KSz-eknél a KSz által ellenőrzött és jóváhagyott támogatási összegek tekintetében. Ezen feladat hatékony ellátásának erősítése érdekében az IH-nak lehetősége van arra, hogy a Magyar Államkincstár (MÁK) egy vagy több munkatársát (kincstárnokok) a KSz-hez delegálja, annak érdekében, hogy biztosítsa a KSz által ellenőrzött és jóváhagyott támogatási összegek szabályosságát és pontosságát, beleértve az adatok monitoring rendszerben (EMIR) történő rögzítésének pontosságát.

4.3.2.2 A KSz felelőssége:

- A közreműködő szervezet felelős az irányító hatóság által delegált feladatok uniós és hazai előírásokkal összhangban való ellátásáért.
- A közreműködő szervezet gondoskodik az Operatív Program keretében jóváhagyott projektek uniós és hazai előírásokkal összhangban történő végrehajtásának ellenőrzéséről.
- A közreműködő szervezet gondoskodik a kedvezményezett elszámolásainak befogadásáról, feldolgozásáról és folyamatba épített ellenőrzéséről, valamint kockázatelemzés alapján helyszíni ellenőrzés lefolytatásáról, és az elvégzett ellenőrzéseknek hitelesítési jelentésben való összegzéséről az irányító hatóság és az igazoló hatóság tájékoztatása céljából. A KSz gondoskodik a támogatásoknak kedvezményezettek részére történő kifizetéséről.

4.3.3 Kedvezményezett részére történő kifizetés folyamata

A kedvezményezett a projekt megvalósítása során keletkezett számláit az előrehaladási jelentéssel együtt rendszeres időközönként benyújtja a közreműködő szervezethez.

A közreműködő szervezet az elszámolásokat pénzügyileg, tartalmilag és formailag ellenőrzi, a kockázatelemzés alapján készített ellenőrzési tervnek megfelelően helyszíni ellenőrzést is végezhet.

A KSz a jóváhagyott elszámolások alapján gondoskodik a támogatások kedvezményezettek részére történő kifizetéséről. Az elvégzett ellenőrzések eredményéről hitelesítési jelentésben tájékoztatja az irányító hatóságot és az igazoló hatóságot.

A kedvezményezett részére kifizetendő támogatás uniós részét az irányító hatóság a központi költségvetésből megelőlegezi, majd a rendelkezésre álló előfinanszírozási forrásból és a későbbi időközi kifizetésekből az igazoló hatóság az irányító hatóság részére megtéríti.

4.3.4 Az Európai Unió támogatások ellenőrzése

4.3.4.1 Pénzügyi irányítás és ellenőrzés (kontroll)

Az irányító hatóság, az igazoló hatóság és a közreműködő szervezet kialakítja és működteti a pénzügyi irányítás és kontroll rendszerét. A pénzügyi irányítás és kontroll rendszerének biztosítania kell, hogy a szervezetek tevékenysége szabályszerű és megfelelően szabályozott, gazdaságos, hatékony és eredményes legyen, az információk pontosak legyenek és megfelelő időben rendelkezésre álljanak. A tervezés, pályáztatás, pénzügyi lebonyolítás, számvitel, ellenőrzés és monitoring feladatait funkcionálisan el kell különíteni, ezen feladatok megfelelő szabályozásáról a vonatkozó belső szabályzatokban gondoskodni kell.

Az irányító hatóság, az igazoló hatóság és a közreműködő szervezet gondoskodik az ellenőrzési nyomvonal, a kockázatkezelési és szabálytalanságkezelési szabályzat kialakításáról és az esetleges változások haladéktalan átvezetéséről.

A pénzügyi lebonyolítás során az irányító hatóságnak, illetve a közreműködő szervezetnek gondoskodnia kell a kifizetéseket megelőző dokumentum alapú, valamint a – kockázatelemzés alapján történő – helyszíni ellenőrzések lefolytatásáról. Ennek keretében ellenőrizni kell a programok, illetve projektek támogatási szerződéseknél megfelelő fizikai és pénzügyi előrehaladását, valamint azt, hogy a benyújtott számla vagy egyéb, a gazdasági eseményt hitelesen dokumentáló bizonylat összhangban van a pályázatra vonatkozó döntéssel és a szerződéses feltételekkel, a fizikai és teljesítmény mutatószámok teljesítésével, a közbeszerzésre vonatkozó közösségi és nemzeti jogszabályokkal.

A Nemzeti Fejlesztési Ügynökség vezetője és a közreműködő szervezet vezetője, valamint az Igazoló Hatóság és az Ellenőrzési Hatóság – minden évben, jogszabályban meghatározott tartalommal és határidőre – köteles nyilatkozni az általa működtetett irányítási és kontroll rendszerek megfelelő működéséről.

Az államháztartásért felelős miniszter, az európai uniós támogatások felhasználásának átláthatósága érdekében, az európai uniós támogatások lebonyolításában résztvevő szervezetek bevonásával audit bizottságot hoz létre és működtet.

4.3.4.2 Az Ellenőrzési Hatóság feladata, felelőssége

Az Ellenőrzési Hatóság a közösségi és nemzeti jogszabályok előírásaival összhangban kijelölt, az irányítási és ellenőrzési rendszerek eredményes működésének ellenőrzéséért felelős szervezet, amely működésében független az irányító hatóságtól, az igazoló hatóságtól és a közreműködő szervezetektől. Magyarországon valamennyi operatív program vonatkozásában ugyanazon szervezet látja el az Ellenőrzési Hatóság feladatait. A Kormányzati Ellenőrzési Hivatalról szóló 312/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet rendelkezéseinek megfelelően az Ellenőrzési Hatóság feladatait a Kormányzati Ellenőrzési Hivatal (KEHI) látja el, amely Pénzügyminisztérium fejezet alá tartozó önálló fejezeti jogosítványokkal rendelkező költségvetési szerv (központi hivatal).

4.3.4.2.1 Az Ellenőrzési Hatóság feladatai

- az 1083/2006/EK rendelet 71. cikk (2) bekezdésének megfelelően kidolgozza az irányítási és ellenőrzési rendszerek értékelési kritériumrendszerét, lefolytatja az értékelést, valamint elkészíti az értékelésről szóló jelentést és véleményt;
- gondoskodik a nemzeti ellenőrzési stratégia, valamint az éves beszámolási kötelezettségek (éves ellenőrzési jelentések és vélemények) elkészítéséről és teljesítéséről, valamint a Bizottsággal a szükséges egyeztetési eljárások lefolytatásáról;
- gondoskodik a rendszer- és mintavételes ellenőrzések elvégzéséről, a nemzeti ellenőrzési stratégia teljesülésének, az ellenőrzési jelentések elkészítéséről;
- gondoskodik az Európai Bizottság felkérésére végzendő ellenőrzések ellátásáról;
- gondoskodik az ellenőrzési jelentések megállapításainak, javaslatai hasznosulásának, az intézkedési tervek végrehajtásának nyomon követéséről;
- elkészíti a részleges zárásról szóló nyilatkozatokat, valamint a zárónyilatkozatokat és az azokat megalapozó ellenőrzési jelentéseket;
- részt vesz az Európai Bizottság által végzett ellenőrzésekre adandó tagállami válaszok kialakításában, a szükséges tárgyalások lefolytatásában;
- részt vesz az 1083/2006/EK rendelet 73. cikke szerinti – Európai Bizottsággal történő – egyeztetéseken az ellenőrzési tervek összehangolása az ellenőrzések eredményeinek kicserélése érdekében.

4.4 INFORMÁCIÓ ÉS NYILVÁNOSSÁG BIZTOSÍTÁSA

Tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos rendelkezések.

A hazai és közösségi jogszabályi követelmények figyelembevételével az NFÜ felel az ÚMFT és az operatív programok tájékoztatásra és nyilvánosságra vonatkozó feladatainak ellátásáért, különös tekintettel a következőkre:

- A potenciális kedvezményezettek, gazdasági és szociális partnerek tájékoztatása a támogatások nyújtotta lehetőségekről. Ezen belül kiemelt szerepet kap a potenciális pályázók hatékony mozgósítása, a jól megalapozott projektgeneráló tevékenység és a pályázati lehetőségek megismertetése.

- A közvélemény tájékoztatása arról a szerepről, amelyet az Európai Unió betölt a fejlesztések megvalósításában. Ennek során a kommunikáció az uniós társfinanszírozással megvalósuló tevékenységek eredményeinek bemutatására koncentrál.

A tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos tevékenységek megvalósítása mind az intézményrendszer szereplői (NFÜ, közreműködő szervezetek) mind pedig a kedvezményezettek részéről kötelezettségekkel jár. Az ÚMFT egészére vonatkozó általános, illetve az operatív programokhoz kötődő általános kommunikációs tevékenységeket, partnerségi akciókat központi szinten szükséges megszervezni. A közreműködő szervezetek részt vesznek a támogatási lehetőségek megismertetéséhez kapcsolódó egyéb kommunikációs feladatok ellátásában (szakmai és információs napok, fórumok szervezése a programokról a potenciális pályázók számára, országos, regionális, megyei és kistérségi szinten), a kedvezményezettek kommunikációs tevékenységének támogatásában valamint adatgyűjtést és adatszolgáltatást is végeznek.

A kedvezményezettek az NFÜ által kiadott arculati kézikönyv és útmutató alapján, kötelező jelleggel végzik saját projektjük megismertetését a lehető legszélesebb körben.

A tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos teendő megvalósítására vonatkozóan a jogszabályi kötelezettségeknek megfelelően az NFÜ ÚMFT egészére vonatkozóan egységes kommunikációs stratégiát készít, amely meghatározza a vonatkozó intézkedések célját, üzenetét, végrehajtásuk stratégiáját, tartalmát, a megcélzott társadalmi és gazdasági csoportokat, az intézkedések hatékonyságát mérő értékelési kritériumokat, az intézkedések ajánlott költségvetését, azok várható időbeli ütemezését, valamint a megvalósításért felelős adminisztratív egységeket és azok kötelezettségeit. A kommunikációs terv a kommunikációs stratégia alapján készül évente. A közreműködő szervezet feladata a kezelésében lévő operatív programhoz és/vagy prioritási tengelyek összességéhez kapcsolódó kommunikációs terv elkészítése és benyújtása az NFÜ-nek jóváhagyás céljából.

Főbb területek:

- *Támogatási lehetőségek megismertetése, pályázók hatékony mozgósítása, projektgenerálás*
A fejlesztési források sikeres és eredményes felhasználásához nélkülözhetetlen a lehetséges kedvezményezettek hatékony mozgósítása, a támogatási lehetőségek megismertetése. E területeken különösen aktív, hatékony és koncentrált, a jól behatárolható célcsoportokra (a potenciális kedvezményezettek körének különböző szegmenseire) fókuszáló kommunikációra van szükség. Ennek során külön hangsúlyt kell fordítani a leghátrányosabb helyzetben lévő csoportokat képviselő szervezetek direkt módon való informálására, ill. az ilyen csoportokat érintő projektgenerálásra és szükség esetén a megvalósítás során nyújtandó szakmai segítségre is.
- *A tárfinanszírozással megvalósuló fejlesztési programok eredményeinek bemutatása*
A megvalósult projektek bemutatása a strukturális alapok hazai felhasználásának sikerességét hirdeti, egy gyorsan és lendületesen fejlődő Magyarország képét tudatosítja a közvéleményben, az Európai Unió imázsát erősíti, valamint – a jó példa elvén – ösztönzőleg hat a potenciális pályázók körére.
- *Partnerség*
A partnerség elvének alkalmazásával kapcsolatos módszertani feladatok – partnerségi stratégia, partnerségi akciók, partnerségi beszámolók – ellátása a társadalmi egyeztetés kapcsán, a kiemelt partnerekkel történő kapcsolattartás és a partnerek szakmai együttműködésekbe történő bevonása, valamint a partnerség elvének alkalmazásával kapcsolatos stratégia és beszámolók elkészítése a magyar kormány és az Európai Bizottság részére

rendkívüli fontosságú. Minden egyes OP és akcióterv egyenként kerül társadalmi egyeztetésre. A meghatározott felelősségi rendnek megfelelően a partnerséggel kapcsolatos feladatokat az ágazati OP-k esetében az NFÜ horizontális szervezeti egysége látja el a KSz-ek bevonásával, a VOP-ból finanszírozva. A monitoring bizottság működését minden esetben az OP TA forrása fedezi.

▪ *Ügyfélszolgálat*

Kiemelt feladata az intézményrendszernek a lehetséges és már nyertes pályázókkal való kapcsolattartás. Ez az intézményrendszer szolgáltató jellegének erősítése szempontjából, valamint az átláthatóság szempontjából hangsúlyos terület. Ennek megfelelően központi és helyi szinten is szükséges az ügyfél-tájékoztatási és információs feladat egységes rendszerben történő ellátása. Az egységes ügyfél-tájékoztatási rendszer fő elemei: internetes pályázó-tájékoztató felület, online és telefonos ügyfélszolgálat működtetése (*Contact Center*), a közreműködő szervezetek információs tevékenységének koordinálása, az információk áramlását koordináló belső információs rendszer kialakítása és működtetése.

4.5 KÖZÖSSÉGI POLITIKÁK ÉS HORIZONTÁLIS ELVEK – FENNTARTHATÓSÁG, ESÉLYEGYENLŐSÉG ÉS PARTNERSÉG, ÁLLAMI TÁMOGATÁSOK, KÖZBESZERZÉSEK

4.5.1 Fenntarthatóság, esélyegyenlőség és a diszkrimináció tilalma

A 1083/2006/EK rendelet 17. cikkében foglaltaknak megfelelő fenntarthatóság kritériumait (különös tekintettel a környezeti fenntarthatóságra) a tervezés és a végrehajtás teljes folyamatában garantálni kell. Ennek érdekében az NSRK, és az operatív programok vonatkozásában stratégiai környezeti vizsgálat készült. Az ÚMFT-t és az operatív programokat az Országos Környezetvédelmi Tanács elé terjesztettük.

A programvégrehajtás valamennyi szintjén megfelelő irányítási rendszerek kerülnek kialakításra annak érdekében, hogy az esetlegesen nem fenntartható vagy környezeti szempontból kedvezőtlen hatások, különös tekintettel a klímaváltozásra, a biológiai sokféleség és ökoszisztémák fenntartására valamint a természeti erőforrások igénybevételére vonatkozó hatásokra, kiküszöbölhetőek vagy minimalizálhatóak legyenek, és így a program technikai és adminisztratív támogatásával megvalósult OP környezeti költségei összességében klíma- és erőforrás-semlegessége biztosítható legyen. Ezeket a program keretein belül és a végrehajtás valamennyi szintjén, továbbá a jogilag előírt minimális követelmények figyelembevételével szükséges kialakítani. Az OP pozitív környezeti hatásait és a szinergiából adódó környezeti fenntarthatósághoz történő hozzájárulás optimalizálásának lehetőségeit a lehető legnagyobb mértékig ki kell használni és amennyiben lehetséges, meg kell erősíteni

A partnerségi folyamat keretében az NSRK és OP dokumentumokhoz nagyszámú – többek között környezetvédelmi, illetve az esélyegyenlőség különböző aspektusaival foglalkozó – civil szervezet fűzött észrevételeket, amelyeket feldolgoztunk, és a dokumentumok véglegesítése során lehetőség szerint érvényesítettünk. A partnerségi konzultáció mechanizmusát az akciótervekre és a pályázati kiírások tervezeteire is kiterjesztettük.

Az ÚMFT és az egyes operatív programok végrehajtásának valamennyi szintjén elő fogjuk segíteni a nők és férfiak közti egyenlőség érvényesülését, valamint a nem, faji vagy etnikai származáson, valláson vagy meggyőződésen, fogyatékoságon, koron vagy szexuális irányultságon alapuló bármilyen megkülönböztetés megakadályozását. A megkülönböztetés tilalmának elve a végrehajtás minden szakaszában betartásra kerül, különös tekintettel a támogatókhoz való hozzáféréssel kapcsolatosan. A különböző operatív programok műveleteinek meghatározása során és a végrehajtás valamennyi szintjén különös tekintettel leszünk a fogyatékkal élő emberek hozzáférhetőségének kritériumára.

A Koordinációs Irányító Hatóság irányelveket, útmutatót készít, és Működési Kézikönyvet állít össze a fenntarthatóság, az esélyegyenlőség és megkülönböztetés tilalma horizontális céljainak a végrehajtás valamennyi szintjén történő és az intézményrendszerrel kapcsolatos érvényesítése érdekében. Az OP irányító hatósága az Alap, a program, valamint a potenciális kedvezményezettek és célcsoportok sajátosságainak figyelembevételével specializálja ezen útmutatókat. Ezenfelül az IH folyamatosan keresi, díjazza, és terjeszti a legjobb gyakorlatokat a kedvezményezettek számára a projekt-megvalósítás során a horizontális szempontok gyakorlati érvényesítésére vonatkozó tanácsadást biztosít. A monitoring során speciális figyelmet fordít az esélyegyenlőségi célkitűzések program szintű elérésében történt előrehaladásra.

A műveletek kiválasztása során a környezeti fenntarthatóság, az esélyegyenlőség és a megkülönböztetés tilalma szempontrendszerének érvényesítését (kötelező minimum követelményként) jogszabály garantálja. Ennek érvényesítésére – újdonságként – a pályázatok értékelésekor bevezettük az ún. kétszintű értékelést, melynek során a horizontális szempontokhoz való hozzájárulás minden projektjavaslat vonatkozásában kötelező befogadhatósági feltételként szerepel.

A Monitoring Bizottságokba kötelező jelleggel meg kell hívni legalább egy környezetvédelmi civil szervezet, valamint a romákat, a fogyatékosággal élő embereket és a nők és férfiak esélyegyenlőségét képviselő legalább egy civil szervezet képviselőjét.

A fenntarthatóság, az esélyegyenlőség és a megkülönböztetés tilalma szempontjainak érvényesüléséről a program végrehajtásáról szóló értékelésekben, rendszeres, a Kormány, a Monitoring Bizottságok, a FIT, az NFT illetve az Országgyűlés számára készülő jelentésekben külön is számot adunk.

Az ÚMFT környezetvédelmi hatásairól, valamint a fenntarthatóság horizontális szempontjainak teljesüléséről évente tájékoztatást adunk az Országos Környezetvédelmi Tanács számára.

A végrehajtás során kiemelt figyelmet kell szentelni

- a nemek közti egyenlőség monitoringjának (különös tekintettel a nemek szerinti adatgyűjtésre);
- a partnerség elvének érvényesülésére;
- valamint a hátrányos helyzetű csoportok (különös tekintettel a romákra) hatékony részvételének elősegítésére.

A fentieknek megfelelően az intézményrendszer működése során a pályázók számára széles körű információs és ügyfélszolgálati támogatást nyújt. Ezen belül a hátrányos helyzetű csoportok számára célzott tájékoztatási és támogatási tevékenységet tervezünk. Az ügyfélszolgálati munkatársak számára külön, a célcsoport szükségleteihez igazodó képzést szervezünk. A fogyatékkal élők eligazodása érdekében - középtávon - tervezzük honlapunk akadálymentesítését. A hátrányos helyzetű térségekben működő pályázókat országos, kistérségi szintű ta-

nácsadói hálózatunkon keresztül közvetlenül is elérjük, számukra helyben is tanácsadási lehetőséget biztosítunk.

Nemzeti szintű szakértői hálózat segíti a potenciális kedvezményezetteket valamennyi kistérségben. Roma szakértők révén speciális segítség áll rendelkezésre a roma kedvezményezetteknek.

A végrehajtási rendszer teljes mértékben elkötelezett a fenntarthatóság, valamint a férfiak és nők közötti esélyegyenlőség és a diszkrimináció tilalma horizontális elveinek érvényesülése és elősegítése mellett, ezért az NFÜ tervezi az Európai Unió Hitelesített környezetvédelmi vezetési rendszer (EMAS) minősítésének megszerzését. Továbbá intézkedéseket teszünk a család-barát munkahely kialakítására.

A partnerség elve a végrehajtás minden szintjén érvényesül:

- (mind a projekt koncepciókat, mind pedig a már előkészített projekteket) bíráló bizottságokban szavazati joggal vesznek részt a civil szervezetek képviselői;
- a monitoring bizottságokban a tagok fele nem kormányzati intézményt képvisel;
- a jelentős hatású projektek előkészítése során készülő Környezeti Hatásvizsgálat keretében a lakossági egyeztetés kötelező.

A végrehajtás egyes szereplőinek partnerséggel kapcsolatos feladatait részletesen a működési kézikönyv tartalmazza.

4.5.2 További, ESZA-specifikus rendelkezések az esélyegyenlőség érvényesítésére

A TÁMOP esetében kiemelten fontos, hogy a támogatásra kerülő projektek az esélyegyenlőségi célcsoportok helyzetét minőségileg javítsák.

Az esélyegyenlőség nem minden területen értelmezhető azonos módon, ezért a programkialakítás során kiemelten fontos az egyes támogatási területek pontos meghatározása és ennek megfelelő esélyegyenlőségi követelményrendszer kialakítása. Az alábbi területeken szükséges kiemelt figyelem:

- A potenciális pályázók tájékoztatására projekt típus-szinten specifikált, gyakorlat-orientált esélyegyenlőségi útmutató.
- További részletezettségű segédanyagok, szórólapok, kiadványok, és roadshow-k.
- Olyan ügyfélszolgálati rendszer működtetése, amely szakmailag felkészülten, gyakorlati tanácsokkal képes esélyegyenlőségi ügyekben a pályázókat orientálni. Ehhez az ügyfélszolgálatokon dolgozó munkatársak felkészítése elengedhetetlen.

A projektek végrehajtásához mind a monitoringot végző szakemberek, mind a kedvezményezettek számára segédlet kidolgozása és képzés szükséges.

Az esélyegyenlőségi szempontok biztosítása a végrehajtás során:

- A pályázatok előkészítése során: mind kormányzati mind civil oldalról az esélyegyenlőségi szempontok hangsúlyos és szakmailag megalapozott érvényesítése érdekében szakértők kerülnek bevonásra.
- Projektek előkészítése során: a pályázókat esélyegyenlőségi útmutatóval, esélyegyenlőségi szakértők rendelkezésre bocsátásával segítik a közreműködő szervezetek.

- Pályázati értékelés: esélyegyenlőségi minimum-kritériumok (pl. esélyegyenlőségi terv megléte) alkalmazása, amelyek nem teljesítése esetén a pályázat befogadásra sem kerülhet.
- Bíráló bizottságok: nemek közti esélyegyenlőséggel foglalkozó civil szervezetek részvételének előírása.
- Monitoring: a pályázatban vállalt esélyegyenlőségi vállalások előrehaladásának folyamatos nyomon követése esélyegyenlőségi szakértők bevonásával. (ill. szükség esetén szakmai tanácsadás biztosítása)
- amelyek alapján rendszeres értékelések készítése arról, hogy az OP esélyegyenlőségi céljainak teljesüléséhez milyen mértékben járultak hozzá a támogatásra kerülő projektek.

Nemek közti esélyegyenlőségi (gender) szempontok érvényesülése az intézményrendszerben érdekében a végrehajtás intézményrendszerének humán politikája aktív figyelmet fordít

- a szervezetek vezetésében a nemek közti arányok kiegyensúlyozottságára;
- családbarát foglalkoztatási formák meghonosítására és elterjesztésére;
- egyenlő javadalmazási feltételek biztosítására.

4.5.3 Állami támogatások:

Az NFÜ maximális mértékben figyelembe veszi a hatályos állami támogatási szabályokat. Az állami támogatásokra vonatkozó szabályozás biztosítása érdekében a **Pénzügyminisztérium** Támogatásokat Vizsgáló Irodája (PM TVI) részt vesz a programok és akciótervek előkészítésében (ld. később). Ezen túlmenően pedig a társfinanszírozandó tevékenység vonatkozásában minden esetben megvizsgálja az állami támogatási szabályok relevanciáját. Az IH felel az operatív programnak az állami támogatási szabályokkal összhangban való végrehajtásáért, a TVI pedig ezen követelmény teljesülésének szakmai kontrollját biztosítja. Ennél fogva a TVI valamennyi támogatási konstrukciót megvizsgálja.

4.5.4 Közbeszerzés

A magyar Közbeszerzési törvényt a Parlament 2003-ban fogadta el. A közbeszerzések egyes részletes szabályait több mint 10 végrehajtási rendelet szabályozza pl. a pályázati felhívások formátumát, a felhívás közzétételének módját, építési beszerzésekre vonatkozó speciális szabályokat, tervpályázat, stb.

Az irányító hatóságok közös működési kézikönyve iránymutatást tartalmaz annak érdekében, hogy a közbeszerzési eljárások során a fenntarthatósági szempontok is érvényesüljenek (zöld közbeszerzés).

A kedvezményezettek által lefolytatott közbeszerzések utólagos ellenőrzéséért a KSz-ek felelnek. Az NFÜ külön szervezeti egységet állított fel a közbeszerzések szabályosságának az eljárás folyamatában történő biztosítására. Az Európai Unió Közbeszerzési Koordinációs és Szabályossági Egység (EKKE) feladata, hogy folyamatba épített ellenőrzést gyakoroljon a közbeszerzési eljárások lebonyolítása során.

A folyamatba épített és utólagos ellenőrzésekre vonatkozó eljárási szabályokat a fejlesztéspolitikáért felelős miniszter és az államháztartásért felelős miniszter közös rendelete tartalmazza (16/2006 (XII. 28.) MeHVM-PM együttes rendelet).

4.6 AZ ELEKTRONIKUS ADATKÖZLÉSRE VONATKOZÓ RENDELKEZÉSEK A BIZOTTSÁG ÉS A TAGÁLLAM KÖZÖTT

Az Európai Bizottság fejlesztés alatt álló SFC2007 rendszere a Bizottság elvárásai szerint elektronikus adatszolgáltatás alapján működik. Az informatikai rendszer két különböző módon érhető el a tagországok intézményei számára (honlapon keresztül – Web Application, illetve közvetlenül a tagállami rendszerrel elektronikus kapcsolaton keresztül – Web Service). A rendszerhez akár kizárólag az egyik módszer használatával, akár a két módszer kombinálásával is lehet kapcsolódni. A rendszerben az egyes OP komponensek szintjéig kell megjeleníteni a rendelet mellékleteiben kötelezően megjelölt adatokat.

Azon adatok esetében, melyek szerepelnek az EMIR-ben, a Bizottság által megadott specifikációnak megfelelően biztosítjuk az adatfeltöltést. Azokat az adatokat, amelyek rögzítése nincs előírva az EMIR-ben (duplikált adatkezelés elkerülésére) közvetlenül a felelős központi intézmények kulcsfelhasználói (úgy mint központi koordináció, igazoló hatóság és ellenőrzési hatóság) viszik fel az SFC-be.

A rendszerrel kapcsolatos teendőkért felelős tagállami szervezet (Member State Organisation – MSO) a hazai jogszabályoknak megfelelően az NFÜ, így a tagállami összekötő (MS Liaison), illetve az „MS System Owner”, a technikai kérdésekért felelős tagállami személyt is szintén az NFÜ állományából kerül kijelölésre

4.6.1.1 Az adatszolgáltatás rendje

Az adott adatra vonatkozóan adatszolgáltatás módja attól függ, hogy a kijelölt intézmények a két kapcsolódási módszer közül melyiken keresztül szolgáltatnak a kijelölt intézmények adatot:

- amennyiben az adatokat a honlap felületen keresztül töltik fel az SFC2007 rendszerbe, a fentiekben megbízott intézmények (központi koordináció, igazoló hatóság és ellenőrzési hatóság) erre képezített kulcsfelhasználói feltöltik adatokkal a szervezetük hatáskörébe tartozó táblákat az ott kért formában, illetve verifikálják azokat.
- amennyiben az adatokat a közvetlen elektronikus kapcsolaton keresztül küldi meg a tagállami rendszer a SFC2007 rendszerbe, a fentiekben megbízott intézmények (központi koordináció, igazoló hatóság és ellenőrzési hatóság) erre jogosított kulcsfelhasználói a tagállami rendszerbe töltik fel az adatokat, majd verifikálják és küldik meg azokat az SFC2007-nek.

Az ezzel megbízott intézmények (központi koordináció, igazoló hatóság és ellenőrzési hatóság) feladata – függetlenül az adatok rögzítésének módjától – az adatok közvetlen és hibátlan feltöltése a rendszer(ek)be olyan módon, hogy mind a számukra megszabott határidők betartására kerüljenek, mind az ő jelentésükhöz kapcsolódóan más intézmények által végzendő adatszolgáltatás megvalósulhasson az arra megszabott határidőn belül.

A dokumentumok továbbításának időpontja azok rendszerbe történő feltöltésének időpontja. A dokumentumok csak akkor számítanak elküldöttnek a Bizottság számára, ha annak érvényesítése megtörtént a rendszerben az erre felhatalmazottak által.

A rendszer tartós elérhetetlensége esetén, különösen, ha az információ leadására megfogalmazott határidő betartását ez az elérhetetlenség fenyegeti, a tagország papír alapú dokumentum formájában továbbítja a Bizottság számára az információkat a vonatkozó jogszabályban megadott formátumban. Az elérési probléma elmúltával a tagország, illetve a kijelölt illetékes szervezet pótlólag az információk rendszerbe (SFC2007) történő feltöltését. Ilyen esetben a dokumentumok megküldésének hivatalos dátuma a papír alapú dokumentumok megküldésének dátuma.

5 PÉNZÜGYI TÁBLA

Társadalmi megújulás operatív program, CCI szám: 2007HU05UPO001

Prioritási tengelyek forrásfelosztása (EUR-ban, folyó áron)

Prioritási tengely	Közösségi finanszírozás (a)	Nemzeti önrész (b)=(c)+(d)	A nemzeti önrész indikatív lebontása		Összes finanszírozás (e)=(a)+(b)	Társfinanszírozás aránya (f)=(a)/(e)	Tájékoztatóként	
			Közfinanszírozás (c)	Magánfinanszírozás (d)			EBB hozzájárulások	Egyéb finanszírozások
KONVERGENCIA CÉLKITŰZÉS								
A foglalkoztathatóság fejlesztése, a munkaerőpiacra való belépés ösztönzése	615 133 760	108 553 016	108 553 016		723 686 776	85%	n.a.	n.a.
Az alkalmazkodóképesség javítása	615 123 748	108 551 250	108 551 250		723 674 998	85%	n.a.	n.a.
Minőségi oktatás és hozzáférés biztosítása mindenkinek	756 138 748	133 436 250	133 436 250		889 574 998	85%	n.a.	n.a.
A felsőoktatás tartalmi és szervezeti fejlesztése a tudásalapú gazdaság kiépítése érdekében	380 576 402	67 160 542	67 160 542		447 736 944	85%	n.a.	n.a.
Társadalmi befogadás részvétel erősítése	377 315 000	66 585 000	66 585 000		443 900 000	85%	n.a.	n.a.
Egészségmegőrzés és egészségügyi humán erőforrás fejlesztés	188 086 286	33 191 698	33 191 698		221 277 984	85%	n.a.	n.a.
Technikai segítségnyújtás a konvergencia régiókban	106 355 531	18 768 624	18 768 624		125 124 155	85%	n.a.	n.a.
Összesen	3 038 729 475	536 246 380	536 246 380		3 574 975 855			

Társadalmi Megújulás Operatív Program

REGIONÁLIS VERSENYKÉPESSÉG ÉS FOGLALKOZTATÁS CÉLKITŰZÉS								
<i>Az OP prioritási tengelyeinek megvalósítása a Közép-magyarországi régióban *</i>	428 255 970	75 574 583	75 574 583		503 830 553	85%	n.a.	n.a.
<i>Technikai segítségnyújtás a Közép-magyarországi régióban*</i>	15 532 599	2 741 048	2 741 048		18 273 647	85%	n.a.	n.a.
Összesen	443 788 569	78 315 631	78 315 631		522 104 200			
OP mindösszesen	3 482 518 044	614 562 011	614 562 011		4 097 080 055	85%	n.a.	n.a.

Társfinanszírozás módja: A Tanács 1083/2006/EK rendeletének 53. cikk (1)(b) bekezdése alapján: elszámolható közkiadás összege folyó áron, euró

Év		ESZA (1)	Kohéziós Alap (2)	Európai Unió ös- szesen (3)=(1)+(2)
2007	Átmeneti támogatás nélküli régióban	415 841 539		415 841 539
	Átmenetileg támogatott régióban	150 186 021		150 186 021
	Összesen	566 027 560		566 027 560
2008	Átmeneti támogatás nélküli régióban	403 644 954		403 644 954
	Átmenetileg támogatott régióban	117 911 111		117 911 111
	Összesen	521 556 065		521 556 065
2009	Átmeneti támogatás nélküli régióban	384 613 929		384 613 929
	Átmenetileg támogatott régióban	84 416 566		84 416 566
	Összesen	469 030 495		469 030 495
2010	Átmeneti támogatás nélküli régióban	398 478 976		398 478 976
	Átmenetileg támogatott régióban	49 665 252		49 665 252
	Összesen	448 144 228		448 144 228
2011	Átmeneti támogatás nélküli régióban	452 387 238		452 387 238
	Átmenetileg támogatott régióban	13 619 037		13 619 037
	Összesen	466 006 275		466 006 275
2012	Átmeneti támogatás nélküli régióban	478 675 802		478 675 802
	Átmenetileg támogatott régióban	13 868 212		13 868 212
	Összesen	492 544 014		492 544 014
2013	Átmeneti támogatás nélküli régióban	505 087 037		505 087 037
	Átmenetileg támogatott régióban	14 122 370		14 122 370
	Összesen	519 209 407		519 209 407
Ös- szese n	Átmeneti támogatás nélküli régióban	3 038 729 475		3 038 729 475
	Átmenetileg támogatott régióban	443 788 569		443 788 569
	Mindösszesen	3 482 518 044		3 482 518 044

6 KATEGORIZÁLÁS

A Közösség alapjaiból származó források kategóriánkénti hozzájárulása az operatív programhoz

Az OP CCI száma: 2007HU05UPO001

Az operatív program neve: Társadalmi megújulás operatív program

Az adatok euróban, folyó áron értendők.

1. dimenzió: prioritási tengely téma

Kód	Euró
62	227506967
63	132198967
64	210226140
65	24594203
66	138241527
67	154417713
69	11282532
71	319450949
72	982908394
73	570815013
74	576736943
80	6095420
81	6155146
85	109699317
86	12188813
Összesen:	3 482 518 044

2. dimenzió: A finanszírozás formája

Kód	Euró
1	3 482 518 044
Összesen	3 482 518 044

3. dimenzió: Területi megoszlás

Kód	Euró
01	1 860 629 914
05	1 500 000 000
00	121 888 130
Összesen:	3 482 518 044

7 INDIKÁTOROK

Indikátor neve	Mérték- egység	Bontás	Bázis év	Bázis évi érték	Célér- ték éve	Célérték	Forrás	Megjegyzés
Átfogó cél: a munkaerőpiaci részvétel növe- lése								
A munkaképes korú (15-64 éves) népesség ak- tívítási rátája	%	Nem	2006	62%	2013	65,7%	KSH - Munkaerőfelm- érés (MEF)	
A munkaképes korú (15-64 éves) lakosság fog- lalkoztatási rátája	%	Nem	2006	57,3%	2013	61,1%	KSH - Munkaerőfelm- érés	Kontextusin dikátor
Specifikus célok								
A munkaerőpiaci kereslet és kínálat össz- hangjának növelése								
A bejelentett munkaerőigények (nem támoga- tott álláshelyek) kielégítésének átlagos hossza	nap		2006	39,4	2013	30	Állami Fog- lalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ)	
Adott évben bejelentett álláshelyek (nem támo- gatott munkahelyek) száma	álláshely		2006	189628	2013		ÁFSZ	Kontextusin dikátor
A bejelentett járulékfizető állás nélkül töltött idő átlagos hossza a munkaképes korú lakosság (15-64 év) körében (kivéve: nappali tagozatos tanulók, nyugdíjasok, GYES-en lévők)	nap	Legfeljebb 12 hónapig állástalanok	2006	100%	2013	90%	Országos Egészségbiz- tosítási Pénz- tár (OEP)	Számítások szükségesek, számszerű bázis- és célértékek 2008-ban, az első éves jelentésben kerülnek pontosításra
A bejelentett járulékfizető állás nélkül töltött	nap	12 hónapot meghaladó	2006	100%	2013	90%	OEP	Számítások

Társadalmi Megújulás Operatív Program

idő átlagos hossza a munkaképes korú lakosság (15-64 év) körében (kivéve: nappali tagozatos tanulók, nyugdíjasok, GYES-en lévők)		ideig állástalanok						szükségesek, számszerű bázis- és célértékek 2008-ban, az első éves jelentésben kerülnek pontosításra
Az aktivitás területi különbségeinek csökkentése								
A munkavállalási korú (15-64 éves) népesség kistérségenkénti aktivitási rátái (súlyozott) relatív szórásának csökkenése (167 KSH kistérségre - Budapest kivételével)	%		2006	7,79%	2013	7,30%	ÁFSZ	
A munkavállalási korú (15-64 éves) népesség kistérségenkénti munkanélkülisége rátái (súlyozott) relatív szórásának csökkenése (167 KSH kistérségre - Budapest kivételével)	%		2006	2,86%	2013	2,60%	ÁFSZ	
A változásokhoz való alkalmazkodás segítése								
Munkahelyi képzésben résztvevő vállalati dolgozók aránya	%	Nem	2005	16%	2015	20%	KSH - szakmai továbbképzés felmérés (Continuing Vocational Training Survey, CVTS3 előzetes adatok)	
Munkahelyi képzésben résztvevő KKV dolgozók aránya	%	Nem	2000	9%	2015	10%	KSH - CVTS3	Kivéve 10 fő alatti vállalkozások
Az egész életen át tartó tanulás elősegítése								
Az OECD PISA felmérés olvasási-szövegértési skáláján legalább 3-as minősítést elérő 15 éves tanulók aránya	%		2003	48%	2012	54%	PISA adatbázis	
Az oktatásban, képzésben résztvevő felnőttkorú	%	Nem, iskolai végzettség	2005	4.2%	2013	8%	KSH MEF	

(25-64 éves) lakosság aránya							(LLL modul)	
Az egészségi állapot és a munkavégző képesség javítása								
Egészségben eltöltött életek várható száma	év		2002	64,9	2013	65,5	WHO	
A társadalmi összetartozás erősítése, az esélyegyenlőség támogatása								
A szegény (egy főre jutó medián jövedelem 60%-a alatti egy főre jutó jövedelemből élő) családokban élő (0-15 éves korú) gyerekek aránya	%		2004	19,50%	2013	15%	KSH, Változó Életkörülmények Adatfelvétel (VÉKA)	
A tanulók egyéni olvasási-szövegértési teszteredményei és szüleik iskolai végzettsége közötti kapcsolat erőssége (az egyéni olvasási-szövegértési teszteredmények szóródásában a szülők iskolai végzettsége által magyarázott rész)	%	6. évfolyam	2004	22%	2013	15%	Országos Kompetenciamérés	
	%	8. évfolyam	2004	17%	2013	15%	Országos Kompetenciamérés	
	%	10. évfolyam	2004	15%	2013	15%	Országos Kompetenciamérés	
A tanulók egyéni matematikai eszköztudás teszteredményei és szüleik iskolai végzettsége közötti kapcsolat erőssége (az egyéni matematikai eszköztudás teszteredmények szóródásában a szülők iskolai végzettsége által magyarázott rész)	%	6. évfolyam	2004	24%	2013	15%	Országos Kompetenciamérés	
	%	8. évfolyam	2004	20%	2013	15%	Országos Kompetenciamérés	
	%	10. évfolyam	2004	20%	2013	15%	Országos Kompetenciamérés	
Horizontális célok								
Az esélyegyenlőség elősegítése								
A munkaképes korú (15-64 éves) nők és férfiak foglalkoztatási rátájának különbsége	%		2005	12,1%	2013	11%	KSH - MEF	

A munkaképes korú (15-64 éves), fogyatékos-sággal élő népesség foglalkoztatási rátája	%		2002	12%	2015	17%	KSH - MEF (a bázisérték forrása)	A célérték forrása a 2015-ös Mikrocenzus
A munkaképes korú (15-64 éves) roma népesség foglalkoztatási rátája	%		2003	21,4%	2013	28%	Forrás: Kemény-Janky-Lengyel (2004) A magyarországi cigányság, 1971-2003. Gondolat Kiadó – MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete, 2004	A célérték forrása: az OP-ból finanszírozott reprezentatív roma felmérésekből áll majd elő
Fenntarthatóság								
Öko-iskolák száma	db		2007	272	2013	600	OFI – Öko-iskolai hálózat nyilvántartása	
A legfeljebb szakmunkás végzettségű szülők gyerekei közül az érettségit adó iskolai fokozatokban tanulók arányának növekedése	%		2006	100,0%	2013	115%	Országos Kompetenciamérés	Számítások szükségesek, számszerű bázis- és célértékek 2008-ban, az első éves jelentésben kerülnek pontosításra
A területi kohézió erősítése								
A leghátrányosabb helyzetű kistérségekben élők munkajövedelmének a munkajövedelem országos átlagához viszonyított aránya	%		2006	100%	2013	95%	Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal (APEH)	Számítások szükségesek, számszerű bázis- és célértékek 2008-ban, az első éves

								jelentésben kerülnek pontosításra
1.) A foglalkoztathatóság fejlesztése, a munkaerőpiacra való belépés ösztönzése								
Output								
Az 1. prioritás keretében támogatott aktív munkaerőpiaci intézkedésekben résztvevő személyek száma	fő	nem, korcsoport regionális	2007	0	2015	118,000	EMIR	
Az 1. prioritás keretében támogatott munkaerőpiaci képzésekben résztvevő személyek száma	fő	nem, korcsoport regionális	2007	0	2015	48,000	EMIR	
Eredmény								
"Új kezdet" kombinált indikátora ²³	%	25 év alattiak	2005	24,6%	2015	19%	ÁFSZ	
		25 évesek, vagy idősebbek	2005	18,5%	2015	15%	ÁFSZ	
Az 1. prioritás keretében támogatott intézkedésekben résztvevők közül a programból való kilépést követő 180. napon foglalkoztatottak aránya	%	nem, korcsoport regionális	2007	0	2015	28,5 %	ÁFSZ	
Az 1. prioritás keretében támogatott képzéseket sikeresen befejezők (záróvizsgát teljesítők, bizonyítványt szerzők) száma	fő	nem, korcsoport regionális	2007	0	2015	38,000	EMIR	
2.) Az alkalmazkodóképesség javítása								
Output:								
Azoknak a munkavállalási korú (15-64 éves) személyeknek a száma, akik a prioritás keretében finanszírozott képzésben részt vesznek	Fő	Nem, iskolai végzettség, a munkáltató típusa (szociális partner, vállalkozás, NGO, stb.)	2007	0	2015	380 000	EMIR	
Azoknak a személyeknek a száma, akik a prioritás keretében támogatott kulcskompetencia-fejlesztést szolgáló képzésben részt vesznek	Fő	Nem, iskolai végzettség	2007	0	2015	200 000	EMIR	
A prioritás keretében támogatott képzésben érintett vállalatok száma	db	Regionális, vállalati kategóriák	2007	0	2015	1 500	EMIR	

²³ Azoknak a fiataloknak/felnőtteknek az aránya, akik az X. hónapban váltak munkanélkülivé, az X+6/12. hónapban még mindig munkanélküliek, és sem intenzív tanácsadásban, vagy álláskeresői segítségben nem részesültek, és nem ajánlottak fel nekik új kezdési lehetőséget képzés, átképzés, munkatapasztalat-szerzés, munkalehetőség vagy egyéb foglalkoztathatóságot javító intézkedés formájában.

Eredmény								
Azoknak a munkavállalási korú (15-64 éves) személyeknek a száma, akik a prioritás keretében finanszírozott képzést sikeresen befejezik (záróvizsgát teljesítenek, bizonyítványt szereznek)	Fő	Nem, iskolai végzettség	2007	0	2015	315 000	EMIR	
Azoknak a személyeknek a száma, akik sikeresen befejezik a prioritás keretében támogatott kulcskompetencia-fejlesztést szolgáló képzést	Fő	Nem, iskolai végzettség	2007	0	2015	170 000	EMIR	
Azon intézmények száma, melyek a 2. prioritásban fejlesztett oktatási programokat felhasználják	db	Regionális	2007	0	2015	1000	EMIR	
3.) Minőségi oktatás és hozzáférés biztosítása mindenkinek								
Output:								
A kompetenciaalapú oktatáshoz kapcsolódó új programcsomagokat és módszereket legalább négy évfolyamon és legalább három kompetencia területen e prioritás keretében bevezető iskolák száma	Iskolák száma	Hátrányos helyzetű régiók, kistérségek, regionális	2007	0	2015	3100	(EMIR)	
A 3. prioritás keretében támogatott, kompetenciaalapú oktatás módszertani képzéseiben résztvevő pedagógusok száma	fő	Hátrányos helyzetű régiók, kistérségek, Regionális, kompetencia-terület	2007	0	2015	50500	(EMIR)	
A 3. prioritás keretében támogatott, közművelődési intézményekben és múzeumokban szervezett nem formális tanulási alkalmak résztvevőinek száma	fő	Hátrányos helyzetű régiók, Intézménytípusok (közművelődési intézmények, múzeumok) Tanulási alkalmak típusa	2007	0	2013	5,64 millió	Éves adatgyűjtés a közművelődési intézményektől, múzeumoktól	
A 3. prioritás keretében támogatott települési/térségi oktatási deszegregációs programok száma (az elfogadott közoktatási esélyegyenlőségi intézkedési helyzetelemzés és terv alapján megkezdett programok)	db	Hátrányos helyzetű régiók, kistérségek, regionális	2007	2	2013	100	EMIR, OKM adatok	
A 3. prioritás keretében támogatott integrációs nevelésben részesített halmozottan hátrányos	fő	Hátrányos helyzetű régiók, kistérségek,	2007	25364	2013	40000	Statisztikai adatgyűjtés	

helyzetű tanulók száma		regionális						
Eredmény								
Az Országos Kompetenciamérés olvasási-szövegértési skáláján 1-es, vagy az alatti szinten teljesítők aránya a 8. évfolyamon	%	Nem, szülők iskolai végzettsége, NFT I. keretében támogatott iskolák, e prioritás keretében támogatott iskolák	2004	32,0%	2013	27%	Országos Kompetenciamérés	
A 3. prioritás keretében megvalósuló tevékenységek eredményeképpen a legalább 80 %-os arányban hátrányos helyzetű tanulókat oktató általános iskolai feladat-ellátási helyek száma	Feladatellátási helyek száma	Hátrányos helyzetű régiók, kistérségek, regionális	2007	233	2015	150	Közoktatási statisztika	
Kontextus indikátor								
A tanulók közötti különbségeken belül az iskolák közötti különbségeknek tulajdonítható hányad ²⁴	%	Grade 6 Grade 8 Grade 10, településtípus	2004	20% 24% 48%	2015	20% 20% 30%	Országos Kompetenciamérés	Kontextus indikátor
Korai iskolaelhagyók (A 18-24 éves népességben azok aránya, akiknek a iskolai végzettsége legfeljebb alsó középfok (nem haladja meg az ISCED2 szintet), és nem vesz részt oktatásban, képzésben)	%		2005	12,3%	2013	10%	KSH-Munkaerőfelmérés (MEF)	Kontextus indikátor
4.) A felsőoktatás tartalmi és szervezeti fejlesztése a tudásalapú gazdaság kiépítése érdekében								
Output								
A prioritás keretében támogatott "képzők képzése" program keretében képzett/átképzett tanárok száma	fő	regionális	2007	0	2013	2,300	EMIR	
A prioritás keretében a felsőoktatási intézményekben bevezetett minőségbiztosítási, validációs, ill. nyomonkövetésre alkalmas informatikai rendszerek száma	felsőoktatási intézmény	regionális	2007	0	2013	55	EMIR	
A prioritás keretében támogatott K+F projektek száma	Projektek száma	Regionális, K+F projekt típusa	2007	0	2013	300	EMIR	
A prioritás által támogatott projektek keretében kialakított komplex multidiszciplináris, illetve	együttműködés		2007	0	2015	70	EMIR	

²⁴ Számítása: a tanulói teljesítmények varianciája / iskolai átlagok varianciája *100 (szegregációs index)

transzdiszciplináris, felsőoktatási és for profit vállalkozások között kialakult kutatási szerveződések, együttműködések száma								
A prioritás keretében kialakított új Bologna-konform tananyagok száma	db		2007	0	2010	50	EMIR	
Eredmény								
A prioritás keretében támogatott projektek eredményeként bejelentett szabadalmi kérelmek száma	db		2005	0	2015	500	Végrehajtáshoz kapcsolódó adatgyűjtés	
A prioritás keretében támogatott projektekhez kapcsolódó, referált folyóiratokban megjelenő olyan cikkek számának növekedése, amelyeknek szerzői hazai főiskolák, egyetemek oktatói, vagy kutatóintézetek kutatói	db		2006	100%	2013	120%	Végrehajtáshoz kapcsolódó adatgyűjtés	
5.) A társadalmi befogadás, részvétel erősítése								
Output								
A prioritás keretében a munkaerő-piaci aktivitás és foglalkoztathatóság erősítését támogató szociális szolgáltatásokban részesülő hátrányos helyzetű emberek (hajléktalan, szenvedélybeteg, inaktívak, stb.) száma	fő	Regionális, Nem, Hátrányos helyzet típusa	2007	0	2015	30,000	Végrehajtáshoz kapcsolódó adatgyűjtés	
A prioritás keretében képzési és oktatási programokban rész vett szakemberek száma	fő	Regionális, nem	2007	0	2015	6,000	Végrehajtáshoz kapcsolódó adatgyűjtés	
A prioritás keretében támogatott elemi és szociális rehabilitációs szolgáltatásokban részt vevő fogyatékossgal élők száma	fő	Regionális, Nem, Fogyatékossg típusa	2007	0	2015	5,000	Végrehajtáshoz kapcsolódó adatgyűjtés	
A prioritás keretében támogatott programokban résztvevő gyermekek száma	fő	Regionális, Nem, Család jövedelme, kor	2007	0	2015	80,000	Végrehajtáshoz kapcsolódó adatgyűjtés	
Eredmény								
A prioritás keretében támogatott képzéseket sikerrel befejező ²⁵ szociális és rehabilitációs szakemberek száma	fő	Nem, regionális	2007	0	2015	5,400	Végrehajtáshoz kapcsolódó adatgyűjtés	

²⁵ A sikeres befejezést bizonyítvány, tanúsítvány igazolja.

Társadalmi Megújulás Operatív Program

A prioritás keretében támogatott szociális programokból pozitív eredménnyel ²⁶ kikerült emberek száma	fő		2007	0	2015	10,000	Végrehajtáshoz kapcsolódó adatgyűjtés	
Az ESZA által támogatott rehabilitációs programokból pozitív eredménnyel kikerült emberek száma	fő		2007	0	2015	4,000	Végrehajtáshoz kapcsolódó adatgyűjtés	
A prioritás eredményeképpen a non-profit szervezetek között és helyi önkormányzatok között kialakult hálózatok száma	darab	regionális	2007	0	2015	200	Végrehajtáshoz kapcsolódó adatgyűjtés	
A prioritás keretében támogatott bűnmegelőzési programokkal elért 14-35 korúak aránya	%	Regionális, Nemek szerint	2007	0,10%	2015	0,50%	Végrehajtáshoz kapcsolódó adatgyűjtés	
6.) Egészségmegőrzés és humán erőforrás fejlesztés az egészségügyi ellátórendszerben								
Output								
A prioritás keretében támogatott életmódprogramok száma	db	regionális	2007	0	2013	875	Végrehajtáshoz kapcsolódó felmérés	
A prioritás keretében támogatott, szakképesítést adó egészségügyi képzésbe bevont dolgozók száma	fő		2007	0	2013	4,370	Végrehajtáshoz kapcsolódó felmérés	
Eredmény								
A prioritás keretében támogatott kampányok hatásának részaránya az átfogó emlőrák, méhnyakrák, valamint vastag- és végbélrák szűrési programokban regisztrált résztvevők arányának növekedésében az érintett korcsoportban	%		2007	0%	2013	20%	Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat (ÁNTSZ)	
A támogatott szak- és átképzéseket elvégzők között a megtartott munkahelyek illetve az újonnan betöltött állások száma ²⁷	db	Regionális,	2007		2013	5000	Végrehajtáshoz kapcsolódó felmérés	2007-es adat 2008-ban lesz elérhető

²⁶ Pozitív eredmény: a résztvevők öngondoskodási készsége javul, vagy bekapcsolódnak képzési, egészségügyi, munkaerő-piaci programokba.

²⁷ Tartalmazza a szakképesítéseket adó képzéseket (2. output indikátor), illetve az át- és továbbképzéseket.

7.) A társadalmi megújulás operatív program lebonyolításának finanszírozása (technikai segítségnyújtás)								
Támogatott projektek megvalósulásának aránya a [az eldöntött (pozitív támogatási döntés) fejlesztések és a ténylegesen (lezárt projektekben) megvalósított fejlesztések aránya]	%		2007		2015	100%	EMIR	
8.) Az operatív program prioritási tengelyeinek megvalósítása a Közép-Magyarország Régióban								
Output								
Az ESZA által támogatott aktív munkaerőpiaci intézkedésekben résztvevő személyek száma a Közép-Magyarország Régióban	Fő	nem, korcsoport regionális	2007	0	2015	22,000	EMIR	
Azoknak a munkavállalási korú (15-64 éves) személyeknek a száma, akik ESZA által finanszírozott képzésben részt vesznek a Közép-Magyarország Régióban	Fő	Nem, iskolai végzettség, a munkáltató típusa (szociális partner, vállalkozás, NGO, stb.)	2007	0	2015	100 000	EMIR	
Az ESZA által támogatott kompetenciaalapú oktatáshoz kapcsolódó új programcsomagokat és módszereket legalább négy évfolyamon és legalább három kompetencia területen az OP keretében bevezető iskolák száma a Közép-Magyarország Régióban	iskolák száma	Hátrányos helyzetű régiók, kistérségek, regionális	2007	0	2015	100%	710	
Az ESZA által támogatott integrációs nevelésben részesített halmozottan hátrányos helyzetű tanulók száma a Közép-Magyarország Régióban	fő	Hátrányos helyzetű régiók, kistérségek, regionális	2007	1858	2013	3000	Statisztikai adatgyűjtés	
Az ESZA által támogatott "képzők képzése" program keretében képzett/átképzett tanárok száma a Közép-Magyarország Régióban	fő	regionális	2007	0	2013	800	EMIR	
Az ESZA által támogatott, a munkaerő-piaci aktivitás és foglalkoztatathóság erősítését támogató szociális szolgáltatásokban részesülő hátrányos helyzetű emberek (hajléktalan, szenvedélybetegek, inaktívak, stb.) száma a Közép-	fő	Regionális, Nem, Hátrányos helyzet típusa	2007	0	2015	3,300	Végrehajtáshoz kapcsolódó adatgyűjtés	

Társadalmi Megújulás Operatív Program

Magyarország Régióban								
Az ESZA által támogatott programokban résztvevő gyermekek száma a Közép-Magyarország Régióban	fő	Regionális, Nem, Család jövedelme, kor	2007	0	2015	9,000	Végrehajtáshoz kapcsolódó adatgyűjtés	
Az ESZA által támogatott életmódprogramok száma a Közép-Magyarország Régióban	db	regionális	2007	0	2013	175	Végrehajtáshoz kapcsolódó felmérés	
Eredmény								
"Új kezdet" kombinált indikátora a Közép-Magyarország Régióban ²⁸	%	25 év alattiak	2005	13,2	2015	10,0	ÁFSZ	
		25 évesek, vagy idősebbek	2005	12,7	2015	9,0	ÁFSZ	
Azoknak a munkavállalási korú (15-64 éves) személyeknek a száma a Közép-Magyarország Régióban, akik az ESZA által finanszírozott képzést sikeresen befejezik (záróvizsgát teljesítenek, bizonyítványt szereznek)	Fő	Nem, iskolai végzettség	2007	0	2015	85 000	EMIR	
Az Országos Kompetenciamérés olvasási-szövegértési skáláján 1-es, vagy az alatti szinten teljesítők aránya a 8. évfolyamon a Közép-Magyarország Régióban	%	Nem, szülők iskolai végzettsége, NFT I. keretében támogatott iskolák, e prioritás keretében támogatott iskolák	2004	32,0%	2013	27%	Országos Kompetenciamérés	
Az ESZA által támogatott projektekhez kapcsolódó, referált folyóiratokban megjelenő olyan cikkek számának növekedése a Közép-Magyarország Régióban, amelyeknek szerzői hazai főiskolák, egyetemek oktatói, vagy kutatóintézetek kutatói	db		2006	100%	2013	120%	Végrehajtáshoz kapcsolódó adatgyűjtés	
Az ESZA által támogatott képzéseket sikerrel befejező ²⁹ szociális és rehabilitációs szakemberek száma a Közép-Magyarország Régióban	fő	Nem, regionális	2007	0	2015	600	Végrehajtáshoz kapcsolódó adatgyűjtés	
Az OP tevékenységei eredményeképpen a non-profit szervezetek között és helyi önkormányzatok között kialakult hálózatok száma a Közép-Magyarország Régióban	darab	regionális	2007	0	2015	10	Végrehajtáshoz kapcsolódó adatgyűjtés	

²⁸ Azoknak a fiataloknak/felnőtteknek az aránya, akik az X. hónapban váltak munkanélkülivé, az X+6/12. hónapban még mindig munkanélküliek, és sem intenzív tanácsadásban, vagy álláskeresői segítségben nem részesültek, és nem ajánlottak fel nekik új kezdési lehetőséget képzés, átképzés, munkatapasztalat-szerzés, munkalehetőség vagy egyéb foglalkoztathatóságot javító intézkedés formájában.

²⁹ A sikeres befejezést bizonyítvány, tanúsítvány igazolja.

Társadalmi Megújulás Operatív Program

zép-Magyarország Régióban								
A prioritás keretében támogatott kampányok hatásának részaránya az átfogó emlőrák, méhnyakrák, valamint vastag- és végbélrák szűrési programokban regisztrált résztvevők arányának növekedésében az érintett korcsoportban a Közép-Magyarország Régióban	%		2007	0%	2013	20%	Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat (ÁNTSZ)	